

Székely
Kalendárium
2013

**Székely Kalendárium® – a Székely Hírmondó napilap évkönyve
a 2013. esztendőre**

Szerkesztette Ötvös Boglárka

Szerzők: Bartha Zsófia, Bartos Lóránt, Bedő Zoltán, Bőjte Ferenc,
Buna Botond, Csutak Csaba, Czegő Zoltán, Czompó-Székely Csaba,
Jancsó Katalin, Kocsis Károly, Koszta Zoltán, Magyar Lajos,
Orosz Anna, Ötvös Kinga, Szabó Gyula Jenő, Székely Emőke,
Tóth Szabolcs Barnabás, Vetési Júlia

Korrektúra: Bernád Rozália, D. Haszmann Orsolya

Technikai szerkesztő: Kratochwil Zsolt

A borítót Dimény H. Árpád tervezte

© **Pro Press Egyesület**

Felelős kiadó Kocsis Károly, a Pro Press Egyesület elnöke

A Pro Press Egyesület megbízásából kiadja a Profiton Kft.

Igazgató: Gáspár Csaba

A nyomás és a kötés a székelyudvarhelyi Infopress munkája

Megjelent Kézdivásárhelyen, 2012 novemberében

Előbeszéd

*„Bort, búzát, békességet,
szép asszonyfeleséget,
jó oldal szalonnákat,
minden egyéb frissiséget!”*

Ezt kívánnék én minden nemzettársamnak, valamennyi jó szándékú embernek. Bor a 2012-es esztendőben is termett, búzából jóval kevesebb lett, mint máskor, a legkevesebb talán mégis a békességből vala, s ezt akár a saját portánkról is elmondhatjuk. Pedig tudnánk mi összefogni, egyesülni, egységesülni, még akkor is, ha bizonyos dolgokban nem feltétlenül értünk egyet. Mégis ki kell mondanom, most, az új esztendő küszöbén, hogy az erdélyi magyarságnak ebben az irányban kelleitk összeszednie magát. Jó vagy kevésbé jó politikusaival együtt, avagy azok nélkül.

Nem akarok senkit megsérteni, de soha nem hittem, hogy egyetlen ember, egy maréknyi csoport megválthatja a világot. Arra csak együtt és összefogva lehetünk képesek. Így akár csodákat is tehetünk, tehetnénk, ha munkál mibennünk a jóra való hajlam és indulat. Hogy megmaradjunk, gyarapodjunk, szaporodjunk.

Az én gyermekkoromban a Hargita-alji nagyközségben kétezer körül volt az óvodába-iskolába járó gyermekek száma. Mára kétszáz, ha maradt. Ez csak egy példa, de mellbeverő, mert fogatkozásunk szomorú bizonyítéka. Akkorjában a székely ember hét-nyolc gyermekét nem kimondottan a sovány termőföldből tartotta el, nevelte fel, hanem mellesleg űzött mesterségekből, állattartásból, erdőlésből, kinnlévőségek kihasználásából. S megéltünk.

Megéltünk, mert az agyagból is búzát csalogattunk elő, a kőből is vizet facsartunk, de a szülőföldünkről semmiért le nem mondtunk volna. Akkor sem, ha a szükség arra kényszerítette apáinkat, nagyapáinkat, hogy valahol távol vállaljanak alkalmi munkákat. A keresetet viszont hazahozták, s otthont építettek belőle, iskolát, templomot fenntartottak, s nem vágytak semmiféle városokba végleg elpályázni. Így maradhatott meg a székely falu, az anyaföld megtartó ereje. Az előbbit ma hagyjuk veszni és néptelenedni, az utóbbit sokszor elkótyavetyéljük, akárki jöttmentnek, ha kell.

Adja Isten, hogy a 2013-as esztendő a magunkra találás éve legyen, melyben visszavonhatatlanul felismerjük, hogy hagyományaink tisztelete, a föld megtartása nélkül valóban elporladunk. S ugyanvalóst el, ha nem tartjuk szentségnek a gyermekáldást.

Isten éltesen minden székely-magyar embert az új esztendőben!

Magyari Lajos

Figyelmébe ajánljuk a 255. oldalon található nyereményszelvényt!

Régi miatyánk

*Urunk istenünk,
bennünk van országod,
előttünk szent neved,
törvény akaratod.*

*Minden napunk gondját
magadon viseled,
bűneinket, mint másnak,
nekünk elengeded.*

*Te kezed vezet
kísértéseken át, s
lefejtéd rólunk
gonosz jármát.*

*Tiéd a nagyvilág
összes hatalma, üdve,
mindöröktől kezdve,
legyen mindörökre!*

(Feltételezett szkíta-hun imádság a Kr. u. 400 körüli évekből, amely feltűnő hasonlóságot mutat a Miatyánkkal – mintegy alátámasztva azt a nézetet, miszerint a kereszténység magva már jóval a Szent István előtti időben ott csírázott a magyarságban. Az interneten terjedő szóbeszéd szerint egy magyar kamionos talált rá a kijevi Ukrán Nemzeti Múzeumban, egy hun ezüstveretes szíjvégen, rovásírással írva. A fordítás állítólag a Magyar Nemzeti Múzeumban készült. Az imádság szövege kétségtelenül szép, de eredete és forrásának hitelessége vitatott.)

Az Úristen kegyelméből nincsen veszedelem a megmaradás lehetősége nélkül. Ha fölismerjük a veszedelmet, és él bennünk az akarat, hogy segítségünk magunkon, az Úr is velünk lesz! S ha már egyebet vénségemnél fogva nem is tehetek: szavakba foglalhatom a törvényt, mely részben minden nemzetre egyformán vonatkozik, de különösképpen a magyarra. És elnevezhetem ezt a törvényt

a magyar nemzet hétparancsolatának:

1. Tiszteld és szeresd a te Uradat, Istenedet, teljes szívedből, minden erődből, és rajta kívül más istened ne legyen. Bálványt ne imádj! A pénz mindössze eszköz, nem istenség. Érdekimádat, önimádat hamis utakra vezet embert és nemzetet egyaránt.

2. Magyar mivoltodat, az Úr legszebb ajándékát, meg ne tagadd soha! Órizd, ápd, add át fiadnak, mert csak addig marad rajtatok az Úr szeme, míg e nemzethez hívek maradtok. Ki nemzetét elhagyja: az Urat tagadja meg, s elvész nyom nélkül a népek tengerében.

3. De ne gyűlöld azt, ki más nemzethez tartozik. A gyűlölet méreg, mely mérgezi az elmét, és gyűlöletet terem. Rokonod minden isten-fia ember, bármely nyelvet beszéljen is.

4. Szeress minden magyart, mert testvéred Ő: nemzeted fia. Segítsd és támogasd, mert közös hazát adott nektek az Úr. Ki testvére ellen fordul, vagy megcsalja azt: önmagát rövidíti meg ezzel, saját nemzetét gyöngíti, s az Úr parancsa ellen vétkezik. Ki a széthúzás magját veti el: romlást arat.

5. Ki bántja a magyart: téged is üt. Nemzeted jussát, igazát védeni kötelességed. Csak úgy leszel erősek, ha megvédték egymást. Bárki magyar vesztesége a te veszteséged is.

6. Légy becsületes, tisztességes és igaz! Ezek azok az emberi értékek, melyeken nemzetnek, országnak épülniük kell. Hamis szó, hamis cselekedet ingoványba vezet. Aki csalásra épít: nyakát töri. A felelőtlen ember homokra épít, amit elfúj a szél, és elmos az eső. A becsületes marandó. Bár úgy tűnik ma, mintha csak a hamisak, gazok és gonoszok számára gyümölcsözne az élet; ne irigyeld őket! Összeomlik alattuk a csalásra épült világ. A jövődő az igazaké. Haladj csak bátran a becsület és tisztesség útján, a jövődő az igazakból van.

7. Legyetek bátrak és hűségesek egymáshoz és a magyar nemzethez, mert az Úr szereti a bátrakat és a hűségeseket, s megsegíti azokat, akik az igazság útján járnak. Őrizzétek szívetekben ezeket a parancsolatokat, s meglássátok: az Úr veletek lesz!”

Wass Albert

A 2013-as év

A 2013-as évnek 365 napja van, ez 52 hét. Keddel kezdődik és ér véget. Február hónapnak 28 napja van.

A TAVASZ

március 20-án 13 óra 03 perckor kezdődik, amikor a Nap a Kos jegyébe lép (tavaszi napéjegylenlőség). A nappal és az éjszaka egyforma hosszú.

A NYÁR

június 21-én 8 óra 05 perckor kezdődik, amikor a Nap a Rák jegyébe lép (nyári napforduló). A nappal a leghosszabb, az éjszaka a legrövidebb.

AZ ŐSZ

szeptember 22-én, 23 óra 45 perckor kezdődik, amikor a Nap a Mérleg jegyébe lép (őszi napéjegylenlőség). A nappal és az éjszaka egyforma hosszú.

A TÉL

december 21-én 19 óra 12 perckor kezdődik, amikor a Nap a Bak jegyébe lép (téli napforduló). A nappal a legrövidebb, az éjszaka a leghosszabb.

A felsorolt időpontok a kelet-európai időszámításhoz igazodnak, a nyári időszámítást figyelembe véve (a nyári időszámítás március 31-től október 27-ig érvényes).

Romániai ünnepek

Január 1. és 2., kedd

és szerda – újév

Május 1., szerda – a munka ünnepe

Május 5., 6., vasárnap és hétfő – ortodox húsvét

Június 23., 34., vasárnap és hétfő – ortodox pünkösd

Augusztus 15., csütörtök – Nagyboldogasszony

November 30., szombat – Szent András

December 1., vasárnap – Románia nemzeti ünnepe

December 25., 26., szerda, csütörtök – karácsony

Magyar(országi) ünnepek

Január 1., kedd – újév

Március 15., péntek – az 1848-as forradalom kitörése, nemzeti ünnep

Április 8., 9., vasárnap és hétfő – húsvét

Május 1., szerda – a munka ünnepe

Május 19., 20., vasárnap és hétfő – pünkösd

Június 4., kedd – a nemzeti összetartozás napja

Augusztus 20., kedd – az államalapítás ünnepe, nemzeti és állami ünnep

Október 6., vasárnap – az aradi vértanúk emléknapja

Október 23., szerda – az 1956-os forradalom kitörésének ünnepe

November 1., péntek – mindenszentek

December 25., 26., szerda, csütörtök – karácsony

Útmutató a holdnaptár mindennapi használatához

Harmóniában a bolygók rezgéseivel

Az **újhold** lendülete megfelelő minden új kezdeményezéshez. Ilyenkor igé-nyeink összhangban vannak akaratussikkal. Alkalmas idő fontos döntések meghozására.

Teliholdkor feszültebbek lehetünk, de érzelmeinket pozitív eredmények felé is irányíthatjuk. Ítézőképességünk gyengébb, ezért jobb kerülni az összetűzéseket. Ha diplomáciai érzékünket ötvözzük meggyőző erőnkkel, jó eredményeket érhetünk el.

Növő holdban (újholdtól holdtöltéig) könnyebb erőt gyűjteni, terveink kibontakozásán munkálkodni, új energiákat befogadni és tárolni.

Fogyó holdban (holdtöltétől újholdig) hatékonyabban végezhető minden tevékenység, gazdaságosabb az energiafelhasználás, a tisztítás (külső és belső).

A sebészeti beavatkozásokat lehetőleg ne holdtölte közelében végeztessük, ha lehetőségünk van választani, érdemes a fogyó hold időszakára időzíteni a műtétet. Foghúzás vagy tömés esetén érdemes kerülni a levegő-napokat (Mérleg, Vízöntő, Ikrek).

Ha rossz szokásokról szeretnénk leszokni, akkor az újhold lendületét hasznosíthatjuk – válasszuk ezt az időszakot próbálkozásunk kezdőpontjául.

A házimunkák többsége, amelyek tisztítással, valaminek az eltávolításával, öblítésével járnak, nagyobb sikerrel és kevesebb fáradtsággal végezhető el fogyó holdnál. A nagyobb mosásokhoz vagy a nehezebb foltok teljesebb eltávolításához

a víz-napok (Rák, Skorprió, Halak) a legmegfelelőbbek. A hatékonyság érdekében, a nagytakarítás idejét levegő-napokra időzíthetjük.

Festéshez, mázolásához is a fogyó hold a legkedvezőbb, de lehetőleg ne víz-napokat válasszunk, mert a festék ilyenkor nehezebben szárad és könnyebben elkenődhet.

A szépségápolás terén, a speciális, tisztító arcpakolások hatékonyabbak fogyó holdkor, ha pedig valamilyen tápanyagot szeretnénk bőrünkbe juttatni, az ilyen kúra növekvő holdkor sikerebb. Minden bőrápolással kapcsolatos beavatkozáshoz a Bak-napok a legmegfelelőbbek.

A hajápolás terén, hajvágásra az Oroszlán- és Szűz-napok a legalkalmasabbak, míg a Halak- és Rák-napok inkább kerülendőek.

A Hold a csillagjegyekben

Hold a Kos ♈ jegyében

Kedvez az azonnali eredményeket hozó gyors intézkedéseknek és olyan tevékenységeknek, amelyekben önérvényesítésünk kerül előtérbe. Megtörténhet, hogy nem elegendő a kitartás bennünk. A fokozottan jelentkező új lendületnek köszönhetően könnyebben megy az új, rövid távú terveink elindítása. Fizikai teherbírásunk és kezdeményező erőnk is nagyobb.

Hold a Bika ♉ jegyében

Csökken az előző napok lendülete. A lassúbb ütem megfontoltsággal társul, és a formai szépség illetve tartósság válik

lényegessé. Nagyobb léptékű és főleg anyagi eredményeket hozó, tartósabb tevékenységeink kerülnek előtérbe. Megfelelő időszak pénzügyeink intézéséhez, személyes javaink gyarapítására és érzelmi kikapcsolódásra.

Hold az Ikek II jegyében

Légiesebbé, könnyedebbé válik az általános hangulat. Mentális és kommunikációs tevékenységeink kerülnek előtérbe. Egyszerűbb megosztani figyelmünket és több tevékenységet végeznünk párhuzamosan. Elménk fokozott éberségét olvasásra, tanulásra, ügyintézésre hasznosíthatjuk.

Hold a Rák ♋ jegyében

Érzelmi szükségleteink és gondoskodó hajlamunk fontosabbá válnak. Fantáziánk új szárnyakat kap, és könnyebb szeretetünk segítségére lennünk.

Hold az Oroszlán ♌ jegyében

Kreativitásunk kifejezőbbé válik. A játék, kockázatvállalás, szórakozás és gyonaláságunk megmutatásának ideje.

Hold a Szűz ♍ jegyében

A munka, szolgálat és rutin könnyebben végezhető, mintha jobban rájuk lennénk hangolódva. Tevékenységeink sikeressége azon múlhat, hogy mennyire veszünk figyelembe a részleteket.

Hold a Mérleg ♎ jegyében

Az együttműködés és csapatmunka kedvezményezett. Jobban rá tudunk hangolódni társainkra, és diplomáciai illetve szépérzékünk is finomabban működik.

Hold a Skorpió ♏ jegyében

Az általános hangulat megfelel a nagyobb intenzitást, odaadást igénylő tevékenységeknek. Könnyebb kapcsolatba kerülnünk lelkünk belsejével és mélyebb változtatásokat, átalakításokat tennünk. Az idejét múlt tartozéainktól

való megváltás újult energiákat biztosít. Érzékiségünk is nagyobb lángra kaphat.

Hold a Nyilas ♐ jegyében

Kalandvágy, vidámság és optimizmus javítja az általános hangulatot. Könnyebb minden olyan tevékenység, mely nagyobb fizikai vagy szellemi szabadsággal, szárnyalással kapcsolatos.

Hold a Bak ♑ jegyében

Komorabb, számítóbb hangulat jellemző. Fontosabbá válik tevékenységeink előrelátó megtervezése. A vezérelv a gyakorlati hasznosság.

Hold a Vizöntő ♒ jegyében

Csoporttevékenységek, újdonságok kipróbálása és a felfedező vágy ideje. Emberségességünk és segítőkészségünk kerül előtérbe.

Hold a Halak ♓ jegyében

A befelé fordulás, áldozathozatal és képzeletvilágunk kap nagyobb hangsúlyt.

A retrográd Merkúr időszakai

Az év egyes szakaszaiban úgy tűnik, mintha egyes bolygók folyamatosan lelassulnának a csillagháttérhez viszonyított haladásukban, megállnának, majd visszafelé kezdenének mozogni. Ezt a jelenséget nevezik retrográd mozgásnak.

Ezen időszakokban minden kommunikációval összefüggő tevékenység újraértékelésre, javításra vagy további átgondolásokra szorulhat. Mivel jövőbelátó képességünk visszafogott, a nagyobb szerződések aláírása és a fontosabb adásvételek is ellenjavalltak ilyenkor. Ebben az évben február 23–március 17., június 26–július 20. és október 21–november 10. között érdemes odafigyelnünk hatásaira.

Czompó-Székely Csaba
asztrológus

(www.aranycsillag.net)

**„Piroska napján, ha fagy,
Negyven napig el nem hagy.”**

„Ha vízkereszt vizet ereszt,
A tél soká ki nem ereszt.”

„Ha fényes Szent Pál,
Minden termés szépen áll,
Ha Pál fordul köddel,
Jóság hullik döggel.”

Ötvös Kinga grafikája

MIT MOND A CSÍZÓ?

„Boldogasszony havában igyál jó bort, és ha van, édes italt. Az ürmösbor mellednek fájása ellen igen jó. (...) Megeheted a kővér disznópecsenyét, kolbászt és ludat mustárral vagy borsos eczettel. Eret ne vágass. Kemény, s kegyetlen hidegű a Boldogasszony havában született gyermek, nedves és hideg természetű leszen, tiszta önnöntermészetében, de nagyravágyó, kevély, igen akaratos, minden szépséget szerető, tobzódó, tékozló, magamutogató, nyájaskodó a szép személyekkel, de haszontalan részeges és kártyás lesz.”
(Királyhegyi Müller János: *Csízó*, 1471, ford. Heltai Gáspár, 1575)

Nálunk a középkorban a januárt még januárius hónapnak, Boldogasszony havának hívták. A magyarok képzetében Boldogasszony a szülést segítő anyaiszennő. Boldogasszonynak nevezik Szűz Máriát, és Boldogasszonynak tartják a várandós asszonyokat, a gyermekágyas kismamákat.

Évfordulók:

☞ 6 – 85 éve (1928) született Bacso Péter filmrendező.

☞ 8 – 105 éve (1908) született Wass Albert gróf, író, költő.

☞ 10 – 150 éve (1863) Londonban felavatták a világ legelső földalatti vasútját.

☞ 12 – 135 éve (1878) született Molnár Ferenc író, újságíró, publicista, színműíró.

☞ 16 – 130 éve (1883) született Nádas Sándor író.

☞ 21 – 70 éve (1943) halt meg Bálint György író, publicista, kritikus.

☞ 23 – 115 éve (1898) Károlyi Sándor gróf kezdeményezésére megalakult a Hangya Szövetkezet, amelynek az 1940-es évek közepéig Magyarország-szerte (Erdélyben is) erős hálózata volt.

☞ 24 – 555 éve (1458) lett Magyarország királya Corvin Mátyás.

☞ 24 – 30 éve (1983) halt meg George Cukor magyar-amerikai filmrendező.

☞ 26 – 70 éve (1943) született Esztergályos Cecília színésznő.

☞ 28 – 65 éve (1948) született Kern András színész.

GÖRGÉNYSZENTIMRE – Bornemisza-kastély

A történelmi műemlékek listáján A-kategóriás Bornemisza-kastély soha nem került magánkézbe, előbb a király, majd az erdélyi fejedelmek rendelkeztek felette. A mai épületet 1731-ben emelte I. Rákóczi György az előtte lévő kastély romjaiból. Ezután került a Kászonimpérből származó Bornemiszák tulajdonába, kik a területet haszonbérbe véve, a kastélyt is gondozták és bővítették.

A görgényi uradalmi (medve) vadászatokon egyébként olyan neves személyiségek is részt vettek, mint VII. Edward angol király, I. Ferdinánd bolgár cár és Ferenc Ferdinánd. A két világháború

között a román királyi család rendezett itt vadászatokot.

Az államosítás után erdészeti iskolát működtettek benne. 1969-től azonban múzeumként tartják nyilván az épületet, a hozzá tartozó dendrológiai park pedig közel százféle egzotikus növénynek biztosít oltalmat.

Bornemisza Ignác csíki székely telepített ide székelyeket, ezért a településrészét Székelyvárosnak nevezték el. Lakói borvízkereskedelemmel foglalkoztak.

A közeli Várhegy tetején állt egykor a székely ispánok várkastélya, melynek ma már csak a romjai láthatók.

Miután a 2012-es *Székely Kalendárium*ban túrázásra alkalmas tájakra kalauzoltuk a kedves olvasót, ezúttal kissé „romantikusabb” kínálatra váltottunk. Összeállításunkban, bevalljuk, többnyire szubjektív szempontok vezéreltek, de igyekeztünk a legjelentősebb székelyföldi, illetve annak vonzáskörében található impozáns úri lakokat számba venni, szem előtt tartva a hozzájuk fűződő legendákat, a tekintélyes erdélyi múlttal rendelkező nemesi családok történetét. Lapozzák élvezettel! A szerkesztő

A Vízöntő gyógynövényei

Magas vérkoleszterin mellett igyon zsurlót, ez általában keringési és veseproblémáira, valamint a vizenyőkre is megoldást hoz. Amikor túlhajtja magát, akkor jöhet a galagonya virága, termése, a citromfű vagy a konyhakerti kapor (teaként és fűszerként is). Szembetegségeknel, szemfáradékonyságnál: sárgarépa. Kötőhártya-gyulladásra szemvidító-fű. Májzavaroknál elsősorban méregteleníteni kell, de segít a korpafű is. Harmonizáló gyógynövényei még az ezerjófű, földiszeder. A magas vérnyomásra fehér fagyöngy, galagonya, érelmeszesedésre fokhagyma, pászortáska alkalmazható.

Fokhagyma (*Allium sativum*)

Néhány hónapos fokhagymakúra javulást hozhat a jóindulatú, krónikus bélrenyheségben és a szervezet gyulladósos-reumatikus jellegű panaszaiiban. Az immunrendszer tevékenységét is serkenti (meghűlés, influenza esetén), és csökkentheti a rosszindulatú daganatok növekedését, erre azonban nincs konkrét bizonyíték. Mindezek a kedvező hatások csak viszonylag nagy adagok, napi 4-6-8 gerezd fokhagyma fogyasztásával biztosíthatók!

Lélekmenlengető

„Azért jöttem, hogy tüzet gyújtsak a földön. Mi mást akarnék, mint hogy lángra lobbanjon.” (Lukács 12,49)

Az idő fagyosra fordult, kopáran ásítoznak a leveleiktől megfosztott fák. A kopogó föld puha hótakaró alatt alusz-

Fokhagymaszesz

20 szép gerezd, hámozatlan fokhagymát, húsklopfolóval szétroncsolunk, és egy literes üvegbe tesszük. Töltsünk rá 2 dl 70%-os szeszt, vagy erős pálinkát. Tehetünk rá 5 evőkanál mézet. Hagyjuk egy hétig sötétben állni, közben naponta rázzuk fel. Ezután szűrjük le, és 1 l nemes sötét vörösbort adjunk a sűrűjéhez, majd azt is leszűrjük, és a két kivonatot összeöntjük. Napi 2 dl-t kell inni belőle, éhgyomorra.

Citromos fokhagyma

30 gerezd fokhagymát robotgéppel összetörünk, 5 db citromot felaprítunk, felöntjük 1 l vízzel és felforraljuk. Ha kihűlt, leszűrjük, palackba töltjük, és hűtőszekrényben tároljuk. Naponta 1 kupicával kell inni éhgyomorra, 3 hétig, évente kétszer.

sza téli álmát. Hideg és rideg a táj, mint a jókedvétől megfosztott kisgyerekek. Gyújts fát és rakj belőle tüzet, s a szeretet melegével közeledj embertársaidhoz, hogy te is megmaradhass Isten szeretetében. (Az év tizenkét hónapja, ismeretlen szerző, Gutenberg-gyűjtemény)

„Ha Juliska fészülködik,
A tavasz már közeledik.”

„Ha házasodnak a verebek

Bálintkor,

Készülődhetsz a tavaszra

bármikor.”

„Tavaszhozó Zsuzsanna,
megszólal a pacsirta.”

„Mátyás, szüre ujjából ereszti
ki a tavaszt.”

Ötvös Kinga grafikája

MIT MOND A CSÍZÓ?

„Böjtelő-hóban őrizd meg magadat minden hevesítő nedves eledelektől, káposztától, salátától és goromba nehéz emésztésű húsoktól. (...) Szemeidre gondot viselj, hogy meg ne homályosodjanak, ahhoz pedig szolgál a köménymag, kapor és ópium-mag. (...) A mely gyermek Böjtelő-hónak estjén születik e világra, annak a teste holta után épen megmarad az ítélet napjáig, és el nem rothad (...) Sima száju lesz, kérkedő, csacsogó, mindenkor csak szeles gondolatu, és más embereket vakmerően ítélő, gazdaság-szomjazó, és mindenkor jó cselédes gazda lesz; egész életének folytában bujdosás kell kedvének.”

A régi Rómában február 15-én tartották a Lupercalia-fesztivált. Ekkor az eladó leányok egy papírcetlire írták a nevüket, és egy edénybe rakták. Ezután minden egyedülálló férfi húzott egy cédulát, kinek nevét kihúzta, az lett a partnere az aznapi erotikus ünnepeken.

Évfordulók:

☞ 1 – 300 éve (1713) hunyt el II. Apafi Mihály, Erdély utolsó fejedelme.

☞ 3 – 545 éve (1468) halt meg Johannes Gutenberg német nyomdász, a könyvnyomtatás feltalálója.

☞ 4 – 440 éve (1573) született Káldi György pap, bibliafordító.

☞ 7 – 80 éve (1933) halt meg Apponyi Albert, a Horthy-korszak jeles politikusa.

☞ 8 – 185 éve (1828) született Jules Verne francia író.

☞ 12 – 115 éve (1898) halt meg Barabás Miklós festőművész.

☞ 18 – 75 éve (1938) született Szabó István Oscar-díjas filmrendező (Mephisto).

☞ 21 – 120 éve (1893) született Honthy Hanna színművésznő, operett primadonna.

☞ 23 – 570 éve (1443) született Hunyadi I. Mátyás magyar király, az egyik legjelesebb középkori magyar országvezető.

☞ 25 – 85 éve (1928) született Benkő Samu művelődéstörténész.

☞ 28 – 285 éve (1728) született Benczúr József író.

BODOLA – Béldy-kastély

Béldi Pál, a székelység generálisa (aki Isztambulban, a Héttoronyba zárva lelte halálát) várának lerombolása után a település a Mikesek és Béldiek megosztott birtokává vált. Ezzel magyarázható, hogy – Erdélyben egyedülálló módon – kicsiny területén négy kastély, ill. kúria is áll, ebből három közvetlenül egymás mellett, az egykori vár helyén (gróf Nemes, gróf Mikek és gróf Béldi Ferenc egykori tulajdonában). A negyedik az 1731-ben épült Béldy László-kastély, a mai polgármesteri hivatal épülete, ösfenyőfás parkja önmagában is szemet gyönyörködtető.

A katolikus hitre térő Béldi Tivadar a kastély udvarába kápolnát építtetett (1762–1770?), melynek keresztelomedencéjét az 1400-as évekből származtatják, a szentélyében található kőkoporsó feltehetően Béldi Kelemen (1599–1627) földbirtokos csontjait őrzi. 1778-ban a katolikus Béldiek grófi címet kaptak. Béldy László leszármazottjai még az 1940-es években eladták a kastélyt egy román admirálisnak, és külföldre költöztek. Az új tulajdonos utód nélkül távozott az árnyékvilágból, így a kastély és a háromhektáros birtok a falu örökségét képezi.

Ne hagyja ki!

Bodola felé haladva nem kerülhetjük el a csodaszép kúriáiról híres Bikfalvát, ahol a fenyőerdő közelében megbúvó Téglás panzió 14 szobával, egy apartmannel, 60 férőhelyes vendéglővel, jellegzetes menüsorral, valamint autentikus programokkal várja a pihenni vágyókat a 225-ös házszám alatt. Tel.: +40 740 006 500, e-mail: robert@teglaspanzio.ro, honlap: www.teglaspanzio.ro

A Halak gyógynövényei

Pszichéjét erősítheti orbáncfűvel, amely a lelki vigasz növénye is, és levendulával, amely többek között a harmonikus lélek növénye. Sérülésekre fekete nadálytövet használhat, köszvény ellen csalánt, a gombás fertőzésekkel szemben pedig teafa és/vagy eukaliptusz olajjal veheti fel a harcot. A köszvényes fájdalomra jó lehet a vérehullófecskefű-tea (napi max. 2 kk). Az orvosi somkóró tonizálja az ereket (napi 2x1 kk). Az apróbojtorján jót tesz a légutaknak, talál a magasabb szellemiséghez. A borsmenta csillapítja a felesleges aktivitást, miközben serkent. Az ánizs légutakra, májvédésre, belműködés javítására alkalmas.

Árnika (*Arnica montana*)

Hatásos gyulladáscsökkentőként ismeretes, külsőleg fertőtlenítő, sebgyógyító hatása, jó kelések, vérömlenyek, csonttörés okozta ödémák, zúzódások, rándulások kezelésére, reumatikus panaszokra is gyógyír. A felületi visszérgyulladás gyógyulási folyamatában is hasznos.

Borogatások

Reumatikus panaszok és rovarcsípések helyén kialakult gyulladások kezelésére jó.

Lélekmengető

„Mert amint az Atya föltámasztja a halottakat és életre kelti őket, a Fiú is életre kelti azokat, akiket akar.”

(János 5,19-24)

Újabb hideg hónap, de a nappalok már egyre hosszabbak, s a krókuszok és

A beteg területnek megfelelő mennyiségű teát készítünk, reuma esetén még melegen, csípések esetében langyosan vagy hidegen alkalmazzuk.

2,5 dl vízzel leforrázunk 1 evőkanál fűvet, lefedve állni hagyjuk 5 percre, majd leszűrjük.

Tinktúra

Sebek, zúzódások, fagysérülések kezelésére, reuma gyógyítására használhatjuk.

Egy üveget lazán megtöltünk a megmosott, apróra vágott növényvel, felöntjük annyi pálinkával, vagy gyógyszertári alkohollal, hogy ellepje. 2 hétig napon vagy meleg ablakban érni hagyjuk, leszűrjük és hűtőszekrényben tároljuk.

ingó-bingó hóvirágok fejecskéi hirdetik a mozgolódó új életet.

Emlékezzünk, hogy a zsenge szárú növények nem maguktól bújnak elő a hó alól: Isten szeretete hívja őket elő a fagyos földből. Tekints fel Rá: segít neked jónak lenni, és tiéd lesz a feltámadás.

**„Sándor, József, Benedek,
Hoz a zsákban meleget.**

De ha nem hoz meleget,
Gyuri lesz majd a gyerek.”

„Gergely-napi szél,

Szent György-napig él.”

„Szent Józsefkor nyissad,

(a szőlőt – szerk.)

Ha vízben áll is a lábad!”

Ötvös Kinga grafikája

MIT MOND A CSÍZÓ?

„Böjtmás havában eret ne vágass, semmi purgációt ne végy hozzád, édes italt igyál és édes étkekkel élj, egyél mustárt és tormát eczettel; fürdő hasznos; ruhát vess a borba, melyet iszol, zsályával, tárkonyval, borral és gyömbérral egyetemben. (...) E hónap két utolsó péntekén a mely fát levágnak, soha meg nem korhad. Idő-nyilatkoztató beteges Böjtmás-hóban született gyermek serény és minden dolgaiban gyors lesz, istenfélő, nagy igazságszerető, tökéletes, jámbor életű, nyájas, jó erkölcsű és bölcs lesz, minden rendbeli dolgaiban fölötte okos és kedves az emberek között.”

E hónap minden évben a hét ugyanazon napján kezdődik, mint a november és – a szökőéveket kivéve – a február. Ha az év napjait március elsejétől számoljuk – mivel négy-évenként februárban van a szökőnap – egy adott dátum minden évben ugyanolyan sorszámú napra esik.

Évfordulók:

☞ 3 – 165 éve (1848) tartotta történelmi jelentőségű beszédét Kossuth Lajos a pozsonyi országgyűlésben.

☞ 3 – 155 éve (1858) halt meg Bajza József költő, szerkesztő, kritikus.

☞ 9 – 100 éve (1913) született Böződi György író, történész.

☞ 15 – 150 éve (1863) született Bródy Sándor drámaíró.

☞ 16 – 165 évvel ezelőtt (1848) neveztek ki az első magyar felelős kormányt, amelynek miniszterelnöke Batthyány Lajos gróf volt.

☞ 17 – 65 éve (1948) alakult meg a Nyugat-európai Unió (röv.: Európai Unió, EU).

☞ 19 – 125 éve (1888) született Kabos Gyula filmszínész, komikus.

☞ 24 – 90 éve (1923) született Dáné Tibor író.

☞ 28 – 140 éve (1873) született a Hargita megyei Csíkmindszenten Nagy Imre festő.

☞ 30 – 25 éve (1988) alakult a Fidesz-Magyar Polgári Párt.

GERNYESZEG – Teleki-kastély

A Marosvásárhelytől 18 kilométerre található gernyeszegi barokk kastély a Teleki család ősi fészke. Elődjét, a középkori várkastélyt Erdélyi István alvajda építtette 1462–1465 között. A vár Teleki Mihály kancellár révén került a Telekiek birtokába, akik a ma is álló kastélyt építtették az erődítmény helyére (gr. Teleki László, 1772–1782 között), ún. Grassalkovich-stílusban. Érdekessége, hogy az év beosztásának megfelelően 52 szobája és 365 ablaka van. Itt őrizte a család 6000 kötetes nevezetes könyvtárát Teleki Sámuel, a híres Afrika-utazó, melynek java

elpusztult a két világháború következtében.

Parkja és egykori barokk díszkertje a család büszkesége volt. Itt található gr. Teleki Domokos (1880–1955) szenvedélyes műgyűjtő leghíresebb szerzeményei, a gernyeszegi mitológiai sorozat darabjai is.

Sovány vigasz a Telekieket ért meghurcoltatások és vérlázító veszteségek után, mégis megnyugtatónak mondható, hogy a kastély és a Teleki-kripta újra a család tulajdonába került, s nemrég a sok évig itt működő TBC-megelőző intézet és az ehhez kapcsolódó gyermekotthon is kiköltözött belőle.

Ne hagyja ki!

Gernyeszeg gótikus református temploma is érdeklődésre tarthat számot, 1456-ban épült, sírboltjában nyugszik gr. Teleki Mihály erdélyi kancellár. A közelben megtekinthető még a 19. századi, nagyernyei Bálinttitt-kastély, a vajdaszentiványi, 18. századi Zichy-kastély, valamint Marossárpatak romantikus stílusú Teleky-kastélya, ill. Erdély fejedelmeinek emlékét őrző szoborparkja.

A Kos gyógynövényei

Mivel a nagyon aktív Kos könnyen túlhajtja magát, jótékony számára a citromfű, galagonya, macskagyökér, levendula, orbáncfű, melyek alvászavarok ellen is hatásosak. A ginkgo biloba oldja a stresszt, a feszültséget, ráadásul az agyi erekre is jó hatással van, akárcsak a fokhagyma. A majoránna, orvosi kankalin, rozmaring, torna szélgyörcsök ellen, emésztésjavításhoz, víz-, gázelhajtáshoz javallott. Pszichés feszültség, idegesség, hangulati mélypont esetén a komló, golgotavirág hoz megoldást.

Komló (*Humulus lupulus*)

A komlótobozok enyhe nyugtatók és altatók. A népi gyógyászatban gyomornedvelválasztódást serkentő hatása miatt emésztési és étvágypanaszok, valamint idegesség okozta hasmenés kezelésére használatos, de fokozott szexuális izgalmi állapot esetén is alkalmazzák. Fiatal lányok menstruációt elősegítő hatása miatt használták. Teája a változókor problémáira is ajánlott.

Gyakran más növényekkel nyugtatóként, továbbá külsőleg fekélyek borogatásaként alkalmazzák. A friss tobozok bőrirritációt okozhatnak! Autóvezetés előtt nem javasolt, mert elálmosit!

Lélekmengető

„A szél ott fúj, ahol akar, hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön és hova megy. Így van vele mindenki, aki a Lélekből született.”

(János 3,8)

Mozgolódó szél hordozza a tavasz illatát.

Fürdő: 3 maréknyi komlót leforrázunk 2-3 liter vízzel, lefedve negyedórán át áztatjuk, leszűrjük, és a fürdővízhez öntjük. Legjobb lefekvés előtt.

Komlópárna: textilszakba adagolunk 3 marék szárított komlót, és a párnánk alá tesszük, hogy belelegezzük az illóolajait. 10 naponta cseréljük a párna tartalmát.

Komlólevés: 2 nagy marék komló, kevés füstölt hús, 1 kanál liszt, 1 újhagyma, olaj, só, fűszerpaprika, tejföl. A húst felkockázva megfőzzük, a komlót mosuk, feltördeljük, leforrázzuk, leszűrjük. Az aprított zöldhagymát dinszteljük, rászórjuk a paprikát, lisztet, összekavarjuk a komlóval. A hús levével (kb. 1,5 l) felöntjük, sózzuk, 5 perc alatt összefőzzük, tejföllel tálaljuk.

Ne feledd, hogy téged nem fújhat el semmilyen szél!

Tekints a vihartól kidöntött fára. Isten csak a hitlenekkel haragos, akik pelyvákhoz hasonlóak, melyeket elsodor a szél.

Emlékezz, hogy Jézusnak még a szél és a tenger is engedelmességet!

**Szent György-nap után
Kalapáccsal sem lehet
Visszaverni a fűvet.”**

„Márk jó zöld búzával:
Ha megszólal a pacsirta, a béka,
jó termést várhatsz,
Ellenben ha hallgat a fülemüle,
akkor változékony lesz a tavasz.”

Ötvös Kinga grafikája

MIT MOND A CSÍZÓ?

„Szent György havában eret vágathatsz (...), a köpölyözés hasznos; ne egyél semmiféle gyökeret, tiszta bort igyál, melyben álljon sarlófű és pipinella. Haslágylító szirupot igyál, a tehénhúsnak békét hagyj, bárányhúst egyél, kecskegödölyét, tyúkhúst és folyóvízbeli halakat. (...) Virághozó, vigasztaló Szent György havában született gyermek furcsa fejű, goromba erkölcsű, tökéletlen, kába, vakmerő, haragos, kegyetlen ember, vérszomjazó, erejében és elméjében igen bizalkodó; gyilkosság, bujdosás, vérontás kell kedvének és szép személyekkel igen nyájias lesz.”

Április 8-án, Buddha születésnapjára emlékezve tartják a japánok a Hana Matsuri-t, a Virágfesztivált. Ilyenkor a buddhista szentélyek ünneplőkkel telnek meg, a Buddha-szobrokat hortenziáéval mossák le. A szertartáson imát mondanak a gyermeklányok jóllétéért és üdvösségéért.

Évfordulók:

- ☞ **2** – 540 éve (1473) született Corvin János, Mátyás király házasságon kívül fogant fia.
- ☞ **4** – 130 éve (1883) született Juhász Gyula költő, újságíró.
- ☞ **6** – 485 éve (1528) hunyt el Albrecht Dürer német festő, grafikus.
- ☞ **7** – 165 éve (1848) megalakult az első független, felelős magyar kormány.
- ☞ **9** – 105 éve (1908) született Victor Vasarely, azaz Vásárhelyi Győző, Franciaországba emigrált festő, az op art irányzat egyik kiválósága.
- ☞ **11** – 165 éve (1848) Pozsonyban törvénybe iktatták Magyarország függetlenségét és a polgári átalakulás feltételeit.
- ☞ **15** – 30 éve (1983) hunyt el Illyés Gyula író, költő.
- ☞ **20** – 285 éve (1728) született Jelky András utazó, író.
- ☞ **22** – 115 éve született Fodor József költő, író, műfordító.
- ☞ **24** – 100 éve (1913) született Jékely Zoltán, Erdélyből az anyaországba áttelepült költő, Áprily Lajos nagyobbik fia.

A gyergyószárhegyi Lázár-kastély

Az erdélyi reneszánsz egyik legszebb hagyatéka a gyergyószárhegyi Lázár-kastély, mely a 17. századi Erdély legvonzóbb főúri hajléka volt. Legkorábbi lakótornya 1450-ből való. Ma is látható, pártázatos homlokzatát, udvarház arculatát 1631–32-ben kapta ifj. Lázár István, Bethlen Gábor (Erdély fejedelme) játszótársa, később főembere rendelkezésére.

1590-től 1594-ig itt gyermekekedt Bethlen Gábor (édesanyja, Druzsina Lázár-leány volt). A kastélyban megfordult a Moldvából száműzött Petru Rareș (1527–1538 között) és

Mihnea Vodă román uralkodó (1660) is.

Többször is leégett: 1707-ben a kurucpárti Lázár Ferenc ellen indított megtorló akció során, illetve az 1748-as és 1872-es tűzvészben. Lázár Ferenc nevéhez a „nagypalota” (lovagterem) építése fűződik, amely a széki gyűléseknek adott otthont. 1853-ban az utolsó Lázár-örökös – Lázár Zsigmond és felesége – is elhagyta a kastélyt. 1967-től kezdődően lépésről lépésre restaurálták. Jelenleg a fenntartását is ellátó képzőművészeti és közművelődési alkotóközpont működik benne.

Ne hagyja ki!

A **Katalin Vendégház** igazi falusi hangulatot teremt az arra látogató számára. Elérhető árai, finom ízei évről-évre odavonzzák a turistákat. Saját gazdaságban megtermelt zöldség, gyümölcs, hús szolgál a hagyományos étek alapjául. A vendégek részt vehetnek a mezőgazdasági munkálatokban, sajt készítésben, befőzésben.

Kapcsolat: Szabó Katalin, Gyergyószárhegy 1255 szám, tel.: 0040 721 445 836, e-mail: szabokatalin49freemail.hu

A Bika gyógynövényei

Nyugtatója a citromfű. A kakukkfű és a borsmenta jót tesz emésztési és légzőszervi panaszok ellen. Utóbbi szellemileg serkentő, és epeproblémákra is kitűnő. Gyomorpanaszokra és vérzéscsillapítóként alkalmazza a pásztortáskát! A martilapu a torok- és légszóbántalmak elkerülését segíti elő, főleg egy kis mézzel édesítve. A köhögést és a mandulagyulladást csillapítja a vasfű. A lestyán gyökere segít a szélgörcsök, emésztési gondok megszüntetésében és a vizelet elhajtásában. A ginzeng életerővel tölti fel; a zsálya erős izzadás elleni, valamint szájbölgötetésre alkalmas növénye.

Kakukkfű (*Thymus*)

Illóolajának több mint harminc összetevője közül a legfontosabb a timol, ez adja a növény jellegzetes illatát is, mely a baktériumok, gombák fejlődését gátolja. Szeszis kivonata is fertőtlenítő és nyálkaoldó hatású, azért hasznos köhögés ellen. A diétás ételek ártalmatlan ízesítője, kitűnő gyomorjavító, köhögéscsillapító, görcsoldó, szélhajtó, izzadást gátló, vérnyomásemelő. Külsőleg sebek, furunkulusok borogatója, szájujregi gyulladás esetén öblítő, gargalizá-

ló, ízületi gyulladásnál, reumánál, hajhullásnál ecsetelő, illetve borogató. Sápadt vérszegénynek is adjuk, mert szabályozza a fehérvérsejtek képzését.

Megkönnyíti a zsírok emésztését, fűszeres levesekben, paradicsomlevesben, hüvelyes levesben, főzelékekben (bab, répa, gomba, cékla, káposzta), mártásokban, paradicsomsalátában, növényi ecetekben.

Füldője frissítő hatása.

Már az ókorban is ismert volt, a görögök a bátorság, vitézség jelképeként tekintették (thymos = bátorság).

Kakukkfűecet: egy csokor kakukkfűvet 2 dl kézmelegre hevített almaecettel leöntünk, két hétig érleljük sötét helyen.

Illóolaj: egy dl olívaolajhoz adunk 5-8 csepp illóolajat, és bemasszírozzuk a mellkas bőrfelületét.

Lélekmengető

„A mennyek országa hasonlít ahhoz az emberhez, aki jó magot vetett a földjébe.”

(Máté 13,24)

Teljes pompájában virul a tavasz, vidám madarének hallszik a rügyeiket bontogató, virágillatban úszó fákról.

Elkezdődnek a kerti munkák, és ki ne szeretné, ha ágyásában soha nem ütne fel fejét a gaz. Hagyd a mennyek országának mustármagját kicsirázni a lelkedben. Tedd magadévá Jézus tanításait, s azok *„harminc-, hatvan-, sőt százszoros termést hoznak.”*

(Márk 4,20)

„Ha Orbán nevet, a szőlő sír!”
 „Pongrác, Szervác, Bonifác,
 ezek a fagyos szentek,
 Aki pedig felmelegíti őket, az Zsófi.”
 „Mint az Áldozócsütörtök,
 Olyan lesz az időtök.”
 „Pünkösöd napi esésre,
 Ne várj áldást a vetésre.”

Ötvös Kinga grafikája

MIT MOND A CSÍZÓ?

„Pünkösöd havában jó eret vágatni, (...) orvossággal élhatsz és purgációjával, hasznos a kádfürdő és írósvaj édes tejfel egyetemben. Igen hideg italt ne igyál, semmi állatnak a fejét és lábát ne egyed, vízelindító orvossággal élj, hűvösítő parékát főzess; apró bojtorrjással. (...) Gyönyörűségnek vidámsága, te nemes Pünkösöd hava, együgyűeket, alázatosakat, tökéleteseket, igazságszeretőket, magabíró, jó, jámbor, emberséges személyeket és tiszta életűeket, gazdagokat, kegyeseket, nyájas és édes beszédű, jó erkölcsűeket és minden jóra igyekezőket szülsz e világra.”

Az angolszászok a májust szerencsétlennek tartották, ez az időszak sem az ünnepekre, esküvőre vagy az udvarlásra, sem pedig a csecsemőgondozásra nem volt igazán alkalmas. Talán azért, mert ilyenkor minden dolgos kézre a földeken volt szükség.

Évfordulók:

- ☞ 9 – 250 éve (1763) született Batsányi János költő.
- ☞ 12 – 80 éve (1933) hunyt el Krúdy Gyula író.
- ☞ 13 – 300 éve (1703) született Mária Terézia Habsburg-házi magyar királynő, német-római császárnő.
- ☞ 13 – 100 éve született Pulitzer Joseph Jr. magyar-amerikai sajtómágnás.
- ☞ 15 – 115 éve (1898) hunyt el Reményi Ede zeneszerző, hegedűművész.
- ☞ 16 – 165 éve (1848) alakult meg az önálló magyar hadsereg.
- ☞ 18 – 80 éve (1933) született Páskándi Géza író, költő, színműíró.
- ☞ 19 – 120 éve (1893) született Bajor Gizi színésznő.
- ☞ 27 – 305 éve (1708) halt meg Esze Tamás kuruc brigádéros, a Rákóczi-szabadságharc hadvezére.
- ☞ 27 – 65 éve (1948) született Presser Gábor rockzenész, zeneszerző.
- ☞ 30 – 50 éve (1963) született Orbán Viktor politikus, a FIDESZ – Magyar Polgári Párt elnöke, miniszterelnök.

KÁSZONIMPÉR – Balási-kúria

A Balási-kúria (vagy kászonimpéri kúria) Impérfalván, Kászonaltíz központjától alig 500 méterre, a falu nyugati részében, a Vízága nevű vizes területen látható emeletes kőépület. A műemlékként számon tartott, késő barokk stílusban épült udvarház Balási S. József csikszéki főkirálybíró (1842–1848) háza, melyet 1833-ban, bécsi mesterek irányításával, kászoni szakemberek építettek. Az emelet kivételével minden más helyiség mennyezete boltozatos. Árkádos belső folyosója van. Az emeleti nagyszobában volt a könyvtár és a fegyvertár. A Balási-kúriában őrzött levéltárat a két

világháború elpusztította, míg a lakosok családi levéltárai az 1944. szeptember elsejei német gyújtóbombáknak, majd a többhetes harcoknak estek áldozatul.

Egy ideig falumúzeumként működött, jelenleg azonban egy ennél aligha alacsonyabb rangú társadalmi szerepet tölt be: a Dévai Szent Ferenc Alapítvány által gondozott, nehéz szociális helyzetű gyermekek leltek benne menedékre Bőjte Csaba ferences szerzetes közbenjárásával. A Szent Katalin nevét viselő otthon a tusnádfürdői Szent László Gyermekvédelmi Központ kihelyezett intézményeként működik.

Ne hagyja ki!

Kászonjakabfalvától félóra járásra található az ún. „kászoni fürdő”. A Borvíz-patak völgyében fekszik, közel 800 méter tengerszint feletti magasságban. Két borvízforrás buzog fel az egykori fürdőtelepen, a Főkút vizét hajdan Salutaris néven dugaszolták (1890-től), majd Kászon Gyöngye (Perla Casinului) néven hozták forgalomba, 1990-ig. Gyomorbántalmak gyógyítására javallott.

A Ikrék gyógynövényei

Az Ikrék állandó éber tudásra, valamint a fáradhatatlan cselekvésre való készenléte roppant idegkimerítő, ezért a gyógynövényeinek a stressz ellen és a belsőből fakadó rossz gondolatok ellen kell hatniuk. Lelki bajai miatt immunrendszere is sérülékeny, amire az egyik legjobb erősítő gyógynövény a bíbor kasvirág (echinacea), valamint a lestyán. Állandóan rohan, soha nincs egy perc ideje, ezért gyakoriak nála a ficamok, rándulások, melyre kiváló a fekete nadálytő. Légzőszervi betegségekre a hárs, bodza, az ingadozó vérnyomásra fehér fagyöngy javallott.

Hársfavirág (*Tilia cordata*)

Előszörban izzasztó, görcsoldó, nyugtató, vizelethajtó és emésztésjavító hatása ismert, a népgyógyászat egyik elismert gyógynövénye, főleg köhögés, légcsőhurut ellen.

Különösen meghűléses megbetegedéseknél izzasztó és köptető hatású teakeverékekben használják. Továbbá vizelethajtó és gyomorerősítő teák alkotórésze, valamint száj- és toroköblögető, enyhe nyugtató.

Lélekmenlengető

„Vegyétek magatokra igámat, és tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű, s megtaláljátok lelketek nyugalmát.”

(Máté 11,29)

Május a zöldellő dombok és tarka virágok hónapja, mintha díszes ruhá-

Inhalálás, gőzölés, izzasztás: 1 l vízzel leforrázunk 1-2 ek teát, ügyelve a balesetveszélyre, fölé hajolunk, a fejünket és a gőzölgő edényt lefedjük fürdőlepedővel, amíg bírjuk (legalább 20-25 percig!), majd alaposan betakarózva ágyba bújunk. A gőzölés során igyunk meg egy csésze hársfateát (1 tk tea + 1 cs forró víz), és vegyünk forró lábfürdőt. Legalább 2 órán át tanácsos izzadni.

Szörp: egy 5 literes üveget kb. 3/4-ig megrakunk hársfavirággal, 2 felkarikázott citromot, 1 kk citromsót téve melléje. ½ kk cukrot karamellizálunk, további 1,5 kg cukor és 3 l víz hozzáadásával szörpöt főzünk – ha kihűlt, ezt is az üvegbe töltjük. 4 napig érleljük, naponta egyszer, kétszer megkeverjük. Végül leszűrjük, 1 késhegynyi nátriumbenzoátot belekeverünk, és tisztára mosott üvegekbe töltjük.

ba öltözött ifjak dalától zengene a határ. Tekints bizakodón gyermekeid jövőjére, és neveld őket engedelmes-ségre, alázatra, hiszen „az Emberfia nem azért jött, hogy szolgáljanak neki, hanem hogy ő szolgáljon és életét adja váltságul sokakért.”

(Márk 10,45)

„Margit asszony a legyek
királynéja és a neve napján-
minden konyhába beereszt
egy kötővel”

„Júniusi derű: bőség,
júniusi sár: szükség.”

„Ha Medárdkor esik,
Negyven napig esik.”

„János-napi zivatar,
Negyven napig elkavar.”

Ötvös Kinga grafikája

MIT MOND A CSÍZÓ?

„Szent Iván havában megoltalmazd magadat a sok álomtól, érvágástól és sok borsos étkektől, füstölt és sok ideig sóban állott hústól. Este a lábaidat megmossad meleg vízben, ne böjtölj sokáig, igyál forralt tejet, vacsora után almát egyél. (...) Gyümölcshezó szent Iván hava, igen ész nélkül szükölködő, fejetlen, lábatlan balgatagokat, tompa, gomba és tunya elméjüeket, kába fejüeket, álmélkodókat, resteket, értelem nélkül szólókat, jóllehet víg kedvüeket, de csacsogókat, kérkedőket, szelesek, nagyravágyókat, hirtelen haraguakat és nagy, jó borcsiszárokat szül e világra.”

A régi rómaiak elsején az ajtópántok és záruk, ill. a házak és család védőasszonyát, Carna istennőt ünnepték, aki „mindent kinyitott, amit zárva talált, és mindent becsukott, ami nyitva volt”. Cirkuszi játékokkal és ételáldozatokkal – szalonnával és babfőzelékkel – tisztelegtek előtte.

Évfordulók:

☞ 1 – 70 éve (1943) halt meg Leslie Howard magyar származású angol színész, filmszínész (*Elfújta a szél*).

☞ 2 – 60 éve (1953) koronázták meg II. Erzsébet brit királynőt.

☞ 2 – 100 éve (1913) született Szentkuthy Miklós író, műfordító.

☞ 5 – 540 éves a *Chronica Hungarorum* (1473), a legrégebb magyarországi nyomtatvány.

☞ 12 – 70 éve (1943) született Benkő László rockzenész, zeneszerző (*Omega*).

☞ 13 – 165 éve (1848) volt legelőször országgyűlésiképviselő-választás Magyarországon.

☞ 13 – 445 (1568) halt meg Oláh Miklós esztergomi érsek, humanista történész.

☞ 13 – 155 éve (1858) született Dankó Pista zeneszerző, dal- és nótaszerző.

☞ 18 – 145 éve (1868) született Horthy Miklós tengerésztiszt, politikus, államfő.

☞ 22 – 100 éve (1913) született Weöres Sándor költő, író, műfordító.

MAROSVÉCS – Kemény-kastély

A marosvécsi várkastélyt a losonci Dezsőfi család építtette a 15. században. Azelőtt feltehetően egy római castrum állt a helyén. A vár reneszánsz formáját Kendi Ferenc erdélyi vajda 1537-es és 1555-ös építkezéseinek köszönheti. Tulajdonosai eleinte gyakran változtak, míg végül 1648-ban II. Rákóczi György erdélyi fejedelem (apja akarata szerint) Kemény Jánosnak, a későbbi erdélyi fejedelemnek adományozta. Ettől kezdve a II. világháborút követő államosításig a Kemény család birtokolta.

Kemény János író ebben a négy sarokbástyás kastélyban hozta létre az

Erdélyi Helikon Íróközösséget (1926–1944). Hatalmas parkja mára zarándokhellyé nőtte ki magát, itt található ugyanis a Kemény család sírhelye, valamint itt helyezték el gróf czegei Wass Albert író hamvainak egy részét az 1935-ben felállított, s ma már jelképnek számító, Kós Károly által készített Helikon-asztal szomszédságában.

A Kemény család tagjainak egységes és eltökélt szándéka, hogy a visszaigényelt, de egyelőre még egészségügyi intézményként működő várkastélyt az erdélyi közösség és kultúra szolgálatába helyezze.

Ne hagyja ki!

Wass Albert *A funtineli boszorkány* című regényéből ismert, 1380 m magas Istenszéke (Scaunul Domnului) a Kelemen-havasok legnyugatibb részén fekszik, nem más, mint egy andezit sziklával körülvett havasi tisztás, közepén kristályvizű forrással. Megközelítésére legalkalmasabb kiindulópont Dédabisztra (Bistra Mureșului) település. Az Istenszékéről szórták szét Wass Albert hamvainak egy részét.

A Rák gyógynövényei

A menstruációs görcsöket és az erős vérzést enyhíti a cickafarkból készült ülőfürdő, valamint a palástfű. Gyomorproblémáira édeskömény-, borsmenta-, kálmosgyökér-, levendulavirág-, citromfű-, palástfű-, ánizstea javallott. Májkönytyítésre kiváló a máriatövis magolaj, gyermekláncfű-gyökér. Remek hatású a korpafűtea is, még a nagyon tönkrement máj esetében is. Jó idegnyugtató és idegerősítő a citromfű, levendulavirág, galagonyavirág és a macskagyökér. Visszébántalmakra (belsőleg) a körömvirág, vadgesztenyevirág, fekete nadálytő, orbáncfű, somkóró és levendulavirág alkalmazható.

Palástfű (*Alchemilla vulgaris*)

A benne lévő hormonoknak köszönhetően kiváló hormonális zavarokra, de jó gyógymód méhnyak-gyulladásra, kis és közepes méhfibrómákra is.

Használhatjuk menstruációs zavarok, alhasi fájdalmak, fehérfolyás, idegesség, gyomor-, bél- és hólyagbántalmak, nemi szervek gyulladása, fertőzések, klimaxos rosszulletek esetén. Megkönnyíti a megtermékenyülést, mert segíti a beágyazódást! Erősíti a méhet, és megszünteti a

medencegyulladást, a lázat, és jó sérvre, aranyérrre is.

A palástfüvet a népi gyógyászat sebgyógyítóként tartja számon. Teáját nemcsak isszák, hanem jótékony hatású fürdőket, borogatásokat is készítenek belőle. A friss palástfüvet összezúzva és egy vászondarabra felkenve borogatásként helyezhetjük a sebekre. Foghúzás után naponta többször öblögtessünk palástfűteával – egy nap alatt begyógyítja a sebet. Páztortáskával keverve súlyos izombetegségek, izomsorvadás, szklerózis multiplex gyógyítására is eredményesen használják.

A kúra során a palástfűteából 8-10 napon keresztül naponta max. 2 csészényit fogyasztunk (reggel és este).

Lélekmengető

„Ne aggódjatok tehát a holnap miatt, a holnap majd gondoskodik magáról. A mának elég a maga baja.”

(Máté 6,34)

Eljött a kaszálás és a szénacsinálás ideje. Az együtt elvégzett munka, az egymáson segítés örömeinek időszaka

is ez. Lásd meg, milyen gyorsan serken újra a tövig levágott fű szára. *„Reggel virágzik és sarjad, és estvére elhervad és megszárad.”*

Ne engedd, hogy a fájdalom, a szenvedés, a megpróbáltatások elgyengítsék a gondviselő Istenbe vetett hitedet. Hited próbájának állhatatosság a gyümölcse.

Ötvös Kinga grafikája

„Jakab napja vihart szül,
Magdolna sárban csücsül.”
„Sarlós Boldogasszony aminő,
Hat hétig olyan lesz az idő.”
„Jakab, ha marokban találja a
zabot, akkor szétszórja”.
„Anna asszony reggele
Már hűvös, ne játssz vele!”

MIT MOND A CSÍZÓ?

„Szent Jakab havában megoltalmazd magadat borsos étkektől s egyéb hevítő szerektől és édes ízű lekvároktól; eret ne vágass, ne élj purgációval, feleségeddel ne hálj; a fürdő árt, sokat ne aludjál, italodban tarts zsályát, ürmöt és ezerlevelű füvet. (...) Jaj, te kánikulás heves idő, sok telhetetlen fősvényeket, utálatos álnokokat, hízelkedőket, magának takarókat, gonosz gondolatukat, csalárdokat, álnokokat, verontókat, tökéletleneket, nyughatatlanokat, kedvetleneket, egyedül maguknak valókat, vakmerőket és hívságra ösztönző természetűeket e világra nagy hiába szülsz.”

A Mária-Magdolna napján levágott leányhaj varázslatra volt képes. A kislányt kenyérsütő lapátra kell ültetni, és ott kell a haját lenyírni. A lenyírt hajszálakat fa alá kell elásni, de senkinek sem szabad róla tudni, különben egyetlen hajszál birtokában is a lányt meg lehetne rontani.

Évfordulók:

- ☞ 1 – 165 éve (1848) jelent meg a Kosuth Lajos által indított ellenzéki Hírlap.
- ☞ 1 – 195 éve (1818) született Semmelweis Ignác orvos, a magyar orvostudomány egyik legnagyobb alakja.
- ☞ 4 – 110 éve (1903) született Szervátiusz Jenő, Erdély jelentős szobrászművésze.
- ☞ 5 – 160 éve (1853) született Csontváry Kosztka Tivadar festő.
- ☞ 9 – 435 éve (1578) született II. Ferdinánd Habsburg-házi magyar király, Csehország királya, német-római császár.
- ☞ 14 – 310 éve (1703) zajlott le a tiszabecszi csata (Rákóczi-szabadságharc).
- ☞ 16 – 200 éve (1813) született Rózsa Sándor betyárvezér.
- ☞ 17 – 125 éve (1888) született Füst Milán író, költő.
- ☞ 18 – 195 éve (1818) született Kazinczy Gábor író, politikus.
- ☞ 27 – 165 éve (1848) született Eötvös Lóránd fizikus, politikus, feltaláló.
- ☞ 30 – 145 éve (1868) hunyt el Tompa Mihály költő.

MIKLÓSVÁR – Kálnoky-kastély

A kőröspataki gróf Kálnoky család a legjelentősebb háromszéki primor családok egyike, a nemesi címet a család őse, András kapta Nagy Lajos királytól, amikor a legenda szerint egy vadászat során megmentette uralkodóját az életére törő medvétől. A családi címeren ma is megtalálható a nyíllal meglőtt medve.

A 17. század közepe táján Kálnoky István királybíró által épített vadászkúriát a 17–18. század fordulója körül Kálnoky Sámuel, a grófi rangra emelt erdélyi alkancellár bővítette és díszítette. A kastély általában a késő-renaisszansz

emlékeit hordozza, csupán északi része kapott klasszicista arculatot az 1900-as évek elején.

Kálnoky Tibor gróf, Kálnoky Gusztáv (osztrák-magyar diplomata és külügyi miniszter) fia, a család 25. generációs leszármazottja 50 évnyi bujdosás után visszatért az országba. Ma a kastély restaurálása folyamatban van, a birtokon működő idegenforgalmi központ pedig nem kisebb rangú vendégekkel büszkélkedhet, mint maga a brit trónörökös, Károly (Charles) walesi herceg és családja.

Ne hagyja ki!

A szomszédos Bölön település egykor az unitáriusok Párizsaként tartották számon, az 1893–1895 között épült vártemplom az unitáriusok legnagyobb temploma, szomszédságában különleges faragott fejfák állnak a temetőben. Érdeemes figyelmet fordítani a település élő farsangi népszokásaira is. Nagyjátán a jeles népköltészeti gyűjtő, püspök, Kriza János emlékhelye található.

Az Oroszlán gyógynövényei

Minden erejével törekednie kell a mértékletességre, mivel betegségei zömét féktelensége, zabolátlansága okozza. Tüzessége miatt felszökhet a vérnyomása (galagonya, fokhagyma, levendula, fehér fagyöngy, mezei zsurló tea, majoránna, levendula illóolaj), továbbá a szíve, keringése is veszélyben foroghat. Harmonizáló fűszer- és gyógynövényei a kapor, édeskömény, petrezselyem, menta, gyermekláncfű. Párolgasson bazsalikom, citromfű, levendula vagy rózsza illóolajat. Ugyanezekkel vegyen nyugtató fürdőt.

Galagonya (*Crataegus Laevigata*)

A legfontosabb szervünk, a szívünk tápláléka, a korosodó szív esszenciája, ugyanis szívelégtelenség, szívritmuszavarok, artériás görcsök elleni természetes gyógyszer. Kiváló értágító, hatóanyagai serkentik a szív működését, a keringést, továbbá vérnyomás- és koleszterinszint-csökkentő. Nyugtató hatása miatt krónikus álmatlanság kezelésére is alkalmazható. Kínában gyomor- és petefészek-tumor ellenszereként használják.

Lélekmengető

„Minden embert a saját kívánsága vonzza és csábítja, így esik kísértésbe.”

(Jakab 1,14)

A forró nap tüze elől az állatok a hús árnyékba menekülnek. Jól esik ilyenkor megízlelni a munkád gyümölcsét.

Tea: 1 ek virágot és/vagy levelet 2 dl forrásban lévő vízzel leforrázzuk, lefedve 10 percig állni hagyjuk. Leszűrve, apró kortyokban fogyasztjuk. Jó keverni fokhagymával, fehérfagyönggyel, a szúrós gyöngyajakkal, macskagyökérrel és citromfűvel. Termésből: 2 ek bogyó, 2,5 dl víz, 5 percig forraljuk.

Tinktúra: egy 2 literes befőttesüveget 100 g szárított és aprított virágos ágvéggel, valamint mozsárban megtört 100 g érett galagonyabogyóval megtöltünk, és 96%-os egészségügyi alkohollal felöntjük. 2 hétig meleg helyen érleljük, minden nap összerázzuk. Ezután leszűrjük, és vízzel 40%-osra hígítjuk, átforraljuk, majd kihűtjük, és amennyiben szükséges, ismét leszűrjük. Sötét üvegbe töltjük, hűtőben tároljuk. Ajánlott adagja reggel és este 1-1 teáskanálnyi tinktúra.

Ne feledkezz meg ugyanakkor a mértékletességről, és arról, hogy ki a tiltott gyümölcsbe harapott, az hozta ránk a halált, betegséget és szenvedést. Ahogy a nyári melegben időnként lecsap a háborgó természet, a Jóisten haragja is minden bűnös lelkű halandót elér.

**„Lőrinc belekotor
a sárgadinnyébe.”**

„Domonkos napján, ha esik,
A tél szárazsággal telik.”

„Az Úr színéváltozása
A szőlőknek tarkulása.”

„Lőrinc napja, ha szép,
Sok a gyümölcs, és ép.”

Ötvös Kinga grafikája

MIT MOND A CSÍZÓ?

„Kisasszony havában igen mértékletesen élj, ha akarsz magad betegségtől megoltalmazni. Ne egyél káposztát, sem oly étkeket, a melyek szaporítják a melancholiát. Sáros tóhalaktól és csíktól óvjad magad. (...) Alkalmas borsos étkekkel élhetsz; eret ne vágass, reggeli kihányás igen hasznos. (...) Tiszta életűeket, de magtalanokat, híveket, jó és érett erkölcsű életűeket, kedveseket, de hirtelen, vakmerő, bátor szívűeket és mindenben kegyes erkölcsűeket, okosakat és kalmárságra szerencséseket teremtesz, de a fiad minden örökségét elhagyja, és idegen földre megy vándorolni.”

A rómaiak a július 3-ával kezdődő és augusztus 11-én befejeződő periódust, a kánikula napjait „kutya napjainak” nevezték („caniculares dies”). A Szíriusz (Kutya csillag) ugyanis 1000-2000 évvel ezelőtt ezeken a napokon a Nappal közel egy időben kelt. Ma is mondjuk: „kutyameleg” van.

Évfordulók:

☞ **1** – 115 éve (1898) hunyt el Arany László költő, műfordító, író, Arany János fia.

☞ **4** – 65 éve (1958) született Dinnyés József zeneszerző, gitáros, énekes.

☞ **11** – 125 éve (1888) e napon indult el az Orient Expressz nemzetközi vonatjárat a Budapest–Belgrád–Szófia–Konsztantinápoly útvonalon.

☞ **20** – 930 éve (1083) avatták szentté I. Istvánt, Magyarország államalapító királyát.

☞ **20** – 60 éve (1953) avatták fel a budapesti Népstadiont (azóta lebontották, ma a Puskás Ferenc Stadion áll a helyén).

☞ **20** – 45 éve (1968) Csehszlovákiát megszállták a Varsói Szerződés tagállamainak katonai alakulatai.

☞ **23** – 65 éve (1948) jött létre a sepsiszentgyörgyi Állami Magyar Színház.

☞ **24** – 175 éve (1838) hunyt el Kölcsey Ferenc költő, politikus, a Himnusz szövegének szerzője.

☞ **29** – 75 éve (1938) halt meg Karinthy Frigyes író, műfordító, humorista.

OLTSZEM – Mikó-kastély

A gróf Mikó Miklós által 1827-ben klasszicista stílusban épített vadászkastély belső szobáinak falait Napóleon korabeli jeleneteket ábrázoló festmények díszítik, a női lakosztály falai Európa nagyvárosainak utcajeleneteit, a nagyterem pedig a társasági élet emléképeit őrzi. A festmények restaurálása, mentése sürgető lenne. Úgy tartják, hogy készítőjük az egykori marosvásárhelyi híres zenélőkút építője, Bodor Péter volt. Értékes kincsei a kastélynak ugyanakkor a színes, mázas csempekályhák és a századforduló jegyeit hordozó kandalló, a beépített szekrények, falbur-

kolatok. Érdekessége, hogy fürdőszobákkal és saját fűtésrendszerrel rendelkezett, parkjában fürdőmedence is található.

Miután a Mikó család magva az „Erdély Széchenyijeként” is emlegetett gr. Mikó Imre (1805–1876) után kihalt, a kastélyt a múlt század elején megvásárolta a Schmutzler nevű brassói szász kereskedő család. 1989 után Németországban élő leszármazottai visszaigényelték, és vissza is kapták az Európa-szerte ritkaságnak számító épületegyüttest. Jelenleg az 1973-ban alakult Oltszemi Kisegítő Iskola működik benne.

Ne hagyja ki!

A Mikó-kastély északi oldalánál, a Vármege nevű helyen őskori telep volt, mellette 2. századi római castrumot tártak fel. A Mikó-kastélyal szemben találhatók Leánykavár maradványai, amely őskori telepre épített La Tène-kori erőd volt. Málnás felé félúton, egy kiszögellő hegytetőn jelentős nagyságú ősi vár maradványai láthatók, amelyet Herecz- vagy Mikóvárnak neveznek.

A Szűz gyógynövényei

Lelke harmonizálója, nyugtatója a levendula, a macskagyökér és a citromfű idegeinek, szív- és érrendszerének, megfeszült epéjének lazítására, megnyugtatósára szolgál. A rozmaring (teaként, fűszerként, illóolajként) testének, vérkeringésének erősítésére, serkentésére, idegrendszerének támogatására. A fekete ürömfű elcsigázott idegeinek kisimítására, étvágyjavítóként, epeműködés- serkentőként, görcsoldóként, különösen, ha zsíros ételleket fogyaszt. A borsfű szintén jó étvágytalanság, felfúvódás, bélhurut esetén.

Kerti kapor (*Anethum graveolens*)

A középkorban olyan varázserejű növényként tartották számon, amely hatásos a boszorkányok ellen. Kiváló szél- és vízajtó, izomlazító. Ismeretes tejelválasztást serkentő hatása, éppen ezért a kismama-teák jellegzetes és kedvelt összetevője. A népgyógyászat a szem külső gyulladásaira használta főzetét.

Tea: 1 ek friss, apróra vágott kaprot leforrázunk 1 csésze vízzel, azonnal lefedjük, és 10 percig állni hagyjuk, leszűrjük és elkortyolgatjuk. Száritott formában 1 teáská-

nálnyi mennyiséget használunk, és negyedóráig hagyjuk kiázni. Külső borogatáshoz 2 ek apróra vágott friss kaprot vagy 1 ek szárított kaprot használunk ½ l vízzel.

Kaporolaj: 2 dl olívaolajba 2 csokor virágos-terméses kaprot teszünk, meleg helyen 2 hétig érleljük, leszűrjük, és hideg helyen érleljük.

Kapormártás: szükséges 4 csokor kapor, 4 dl natúr joghurt, 4-4 csapott evőkanál, teljes kiőrlésű tönkölyliszt és olívaolaj, só. A kaprot a zsenge szárával együtt apróra vágjuk, 4 csapott ek olívaolajon megfuttatjuk. Néhányszor átkavargatjuk, meghintjük liszttel, lepirítjuk. Folytonos kavarással mellett felengedjük 1 ½ dl hidegvízzel, megsózzuk, felforraltjuk, és végül beleöntjük a joghurtot is.

L'élémelementő

„Az értelmesek pedig fénylenek, mint az égnek fényessége, és akik sokakat az igazságra visznek, miként a csillagok, örökkön örökké.”

(Dániel 12,3)

Érik a gabona. A jó gazda ilyenkor fogja a sarlót, mert itt az aratás ideje.

Emlékezzünk a búza és a konkoly példázatára. Jézus a búzához hasonlítja azokat, akik az Isten országának fiai, a gonosz fiait pedig konkolyoknak nevezi. A gonoszakat, akárcsak a kévébe kötött konkolyt, tűzbe vetik, az igazak pedig *„fényleni fognak, mint a nap”*, és a mennyországba jutnak.

„Szent Mihály öltöztet,
Szent György vetköztet.”
„Szent Mihálykor keleti szél,
Igen kemény telet ígér.”
Egyed, ha fenn hordót görget,
Jól terem jövőre földed.”
„Kisasszony hajtja a fecskéket.”

Ötvös Kinga grafikája

MIT MOND A CSÍZÓ?

„Szent Mihály havában éhomra igyál kecske- vagy juhtejet, mindent szabadon ehetsz, igyál borsos és szegfüves bort, italodban álljon zsálya és sarlófű, apró bojtortánnal egyetemben; nem árt, ha borsos tyúkhust eszel, eret is vágathatsz, purgációval is élhatsz. (...)

Boros szent Mihály hava, mikor jó mustokat hordóba töltesz, szép személyeket, jó erkölcsűeket, igazakat és igazságszeretőket, nyájas beszédűket és istenfélőket, rögzött életűeket és minden embernek kegyes kellemetéseket, de szeles természetűeket nemzesz világra.”

A walesi mitológiában az őszi napforduló napján győzedelmeskedik Goronwy, a sötétség istene Llew, a fény ura felett, s foglalja el helyét a világ trónján. Japánban az őszi napforduló idején hagyomány, hogy az emberek virágot visznek, ételt készítenek halottaknak, és füstölőket égetnek.

Évfordulók:

☞ 2 – 155 éve (1858) született Fadrusz János szobrász, a kolozsvári Mátyás-szobor alkotója.

☞ 3 – 200 éve (1813) született Eötvös József író, költő, politikus, az első magyar felelős kormány vallás- és nevelésügyi minisztere.

☞ 4 – 20 éve (1993) szállították haza Portugáliából Horthy Miklós hamvait, majd Kenderesen, a volt kormányzó birtokán újratemették.

☞ 6 – 145 éve (1868) hunyt el Petőfi Sándorné Szendrey Júlia.

☞ 9 – 85 éve (1928) emelkedett magasba a világ első helikoptere, melyet Asbóth Oszkár tervezett.

☞ 11 – 1040 éve (1063) halt meg I. Béla magyar király.

☞ 16 – 120 éve (1893) született Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas orvos, biokémikus, a C-vitamin felfedezője.

☞ 21 – 85 éve (1928) született Sinkovits Imre színész.

☞ 27 – 480 éve (1533) született Báthori István erdélyi fejedelem.

VARGYAS – Daniel-kastély

A patinás vargyasi Daniel-kastély elődjét, egy eredetileg reneszánsz stílusú épületet Daniel Ferenc a 16. században építtette egy korábbi udvarház helyén, melyet a törökök és az oláhok több ízben is felégettek, kiraboltak. A 17. században Daniel István barokk stílusban újjá-/átépíttette. Daniel Elek, valamint unokája, Daniel Gábor megbízásából a 18. és 19. században klasszicista jegyekkel és egy sarokbástyával bővült a család öröke. Ma is látható végső formáját 1920-ban, ill. 1937-ben, Daniel (VI.) Ferenc megbízásából nyerte el.

Az 1949. évi államosítás után állami gazdaságként működő, leromlott műre-
meket csupán a nyolcvanas években sikerült valamelyest restaurálni. Az épületet 2000 után kapták vissza a Daniel család leszármazottai (a Münchenben élő Daniel Mihály báró), ám kénytelenek voltak eladni, mivel nem bírták volna fenntartani. Az új tulajdonos nem más, mint Esztergom Város Önkormányzata. A kastélyt övező park dendrológiai fontossággal is bír a benne található ritka fák és cserjék révén (egy piramidális tölgy, vérbükk, cukorjuhar stb.).

Ne hagyja ki!

A bányászkozásban ipartörténeti értékű, szegecselt vashidat és élő népművészetet is találunk – fafaragást, bútorfestést. A település fölötti erdőben nárciszrét terül el, valamint a száznál több barlanggal nyilvántartott természetvédelmi terület, a Vargyas-szoros, jellegzetes növény- és állatvilággal, régészeti, történeti emlékekkel, hozzá fűződő népmondákkal.

A Mérleg gyógynövényei

A ginseng/életgyökér (belsőleg teaként vagy kapszulaként, külsőleg krémként vagy kenőcsként) segít megőrizni az életkedvet, és öregedést gátló. A levendula illatával a Mérleg esztétikai érzékére, lelkére hat jótékonyan, és ezen túl megnyugtatja. Érdemes teaként, illatosítóként, illóolajként is megismerkednie vele. Szintén az idegeinek hasznos a citromfű. Fáradékonyság, szívgyengeség ellen és vesegyuladásnál egyaránt remek megoldást kínál az apró bojtornán. A szívét támogatja továbbá a galagonya, az orbáncfű, a veséjét a mezei zsurló. Jól befolyásolja a szív működését, harmonizálja az emésztését a bazsalikom, a borsmenta. Borongós hangulatait elűzi a rozmarin, elsősorban fűszer, illóolaj formában.

Apróbojtornán (*Agrimonia eupatoria*)

A magyar népgyógyászat egyik nélkülözhetetlen gyógynövénye. Az énekeseknek, illetve azoknak, akik sokat beszélnek, fontos növény, ugyanis öblögetőszerként védi a hangszálakat, megvéd a torokgyuladástól, gyógyítja a torok- és mandulagyuladást. Hasznos légcsőhurtra, szájúregi

gyulladások ellen, valamint májbántalmakra, epeproblémákra, továbbá a fürdője reumatikus fájdalmakra. Enyhén vizelet-hajtó hatású, gyógyítja a sebeket, duzzanatok, fáradtság ellen is jó. Antiallergén (csökkenti a gyomor hámszövetének gyulladását, amelyet gyakran különféle ételallergiák váltanak ki), sebösszehúzó, külsőleg lemosó teaként hasznos az ekcémára is. **Tea:** egy teáskanál fűvet 2dl vízzel leforrázunk, lefedve 5-8 percig állni hagyjuk, ezután leszűrjük. Ha kihűlt, naponta többször lehet vele öblögetni, gargalizálni. Ínygyulladás esetén szivogassuk át a fogak között is. Ha megisszuk, csészénként 1-1 púpozott kk apróbojtornánt forrázunk, fél perc múlva leszűrjük. Naponta 2-4 csészényit kortyolgatunk el.

Lélekmengető

„Arra rendeltelek, hogy menjetek, teremjetekek gyümölcsöt, maradándó gyümölcsöt. Akkor mindent megad nektek az Atya, amit a nevemben kértek tőle.”

(János 15,16)

Itt az idő, hogy kertünkben begyűjtjük az almát, körtét. Vegyünk egy

kosarat, és szedjük fel a földre hullottakat is. Jézus „a gyümölcszeiről” ismeri meg a jól termő fákat, ahogyan az emberek is cselekedeteik alapján ítéletnek meg. *„Minden fa, a mely nem terem jó gyümölcsöt, kivágattatik és tüzre vetetik.”*

(Máté 7,16)

Ötvös Kinga grafikája

„Orsolyakor takarítsd be káposztádat,
Simon-Júda hóval tömi be a száját!”

„Októberi eső, termékeny esztendő.”

„Leodegár ha lombhullató,

Örülj, a jövő év páratlan jó!”

„Megérkezett Simon-Júdás,

Jaj már néked, pőregatyás!”

MIT MOND A CSÍZÓ?

„Mindszent havában szabadon ehétel mindent, kiváltképpen sülteket; jó bort igyál és tiszta mustot; borodban tarts zsályát; disznóhúst is ehetsz, borsos éték sem árt, igyál kecske- és juhtejet, élhetsz purgációval és érvágással. (...)

Hideggel ijesztő Mindszent hava, (...) oktalan, gonosz természetűeket és galád, akaratos, gonoszt gondoló embereket, észvesztőket, fondorkodókat, háborúskodókat, házsártos és vakmerő szívéket, gonoszra igyekezőket, bosszúállókat, mormogókat, hamisakat, csalárdokat, minden háborúságnak és álnokságnak tökéletlen elgondolóit szülsz e világra.”

Az indiai szikhek szerint a Skorpió jegyben születetteket rengeteg szerencsétlenség éri. A magyarok úgy tartják, aki ekkor házasodik, sok szerezetre számíthat, de szegény marad. A románok nem horgásznak az első holdtöltén, mert ekkor nem hal, hanem vízi hullá akad a horogra.

Évfordulók:

☞ **1** – 115 éve (1898) nyílt meg a hajó- és vízi vontató közlekedés számára a Vaskapu-csatorna.

☞ **2** – 60 éve (1953) hunyt el Szép Ernő író, költő, újságíró.

☞ **11** – 365 éve (1648) halt meg I. Rákóczi György erdélyi fejedelem.

☞ **18** – 20 éve (1993) hunyt el Feleki Kamill (Kossuth-díjas) színművész.

☞ **20** – 130 éve (1883) született Lugosi Béla, Amerikába emigrált magyar színész (Drakula).

☞ **21** – 180 éve (1833) született Alfred Nobel svéd kémikus, a róla elnevezett Nobel-díj alapítója.

☞ **24** – 65 éve (1948) halt meg Lehár Ferenc zeneszerző, operettszerző.

☞ **27** – 400 éve (1613) hunyt el Báthori Gábor erdélyi fejedelem.

☞ **30** – 95 éve (1918) tört ki az őszi-rózsás forradalom Magyarországon.

☞ **30** – 60 éve (1953) hunyt el Kálmán Imre zeneszerző, operettszerző.

☞ **31** – 95 éve (1918) merénylet áldozata lett gróf Tisza István miniszterelnök.

ZABOLA – Mikes-kastély

Zabola legismertebb látványosságát, a 14 hektáros parkkal körülvett Mikes-kastélyt a 15. század körül építették, 1867-ben gróf Mikes Benedek svájci stílusban alakította át, ekkor nyerte el ma is látható arculatát. Itt született a Mikes család több neves tagja, többek között gróf Mikó Imre, Erdély Széchenyije, és itt nevelkedett 10 éves koráig Zágoni Mikes Kelemen, II. Rákóczi Ferenc titkára. A parkban nyugszik gróf Mikes Kelemen honvédezredes (†1849. jan. 21., Nagyszében).

Az épületeket és a parkot hosszú ideig gyerektáborként, kórházként használta

román állam, ma újra a Mikes család (Roy Chowdhury–Mikes Katalin és fiai, Gregor és Alexander) tulajdonában vannak.

Zabolán, a Mikes kastélyparkban található vendégház szeretettel várja látogatóit!

A 18. századi épület tökéletes kikapcsolódást nyújt vendégeinek egyedülálló környezetével, változatos programlehetőségeivel, napjaink kényelmével és különleges házi konyhájával. Foglalással és további információval kapcsolatban a www.zabola.com oldalon, vagy a guesthouse@zabola.com címen tájékozódhatnak.

Ne hagyja ki!

A György Panzió*** a Háromszéki-havasok vonulatánál, a Zabola községhez tartozó Cspikés erdőrészen található, nyugodt csendes környezetben. Elsősorban a pihenni és kikapcsolódni vágyóknak ajánljuk. Az udvaron bográcshely, minifoci-pálya, parkolási lehetőség, fajtékók, 24 személyes (kisebb összejövetelekre is alkalmas) ebédlő és felszerelt konyha várja a vendégeket.

Elérhetőség: 0040 743 771 428, e-mail: gyorgypanzio@gmail.com

A Skorpió gyógynövényei

Olyan gyógynövényeket kell alkalmaznia, melyek elősegítik a pozitív gondolkodást, és segítenek legyőzni a szélsőséges energiákat. A bazsalikom olaja erősíti, tisztítja az aurát, növeli a szeretet, empátia-képességét; teája tisztítja az elmét. A szurokfű fürdővízbe cseppentve, teaként, valamint fűszerként erősíti a pozitív gondolkodást. A levendula és a rozmaring elűzi a borongós hangulatot, de segít idegesség, álmatlanság esetén is. A benedekfű megöli a vírusokat, áthangolja az idegeket. A zab termése védi a nyálkahártyákat, csillapítja szexuális túlérzékenységet. A csalán általánosan erősít, tisztít, magas a vastartalma. Vérnyomása csökkentésére a fehér fagyöngy a legjobb, mezei zsurlóval.

Bazsalikom (*Ocimum Basilicum*)

Teája serkenti az emésztést, görcsoldó, étvágyerjesztő, szélhajtó, gyomorerősítő, fertőtlenítő hatású. Csillapítja a köhögést, megnyugtatja és erősíti az idegrendszert. Vízhajtó hatású, testileg és szellemileg egyaránt frissít, élénkít. Jót tesz alvászavarok és szorongás esetén. Külsőleg kelések érelésére, száj- és toroköblítésre használ-

ható. Afrodiziákum (a mediterrán országokban a szerelem szimbóluma).

A bazsalikomos szájvíz enyhíti a fogfájást, a fogínyvérzést, és frissíti a leheletet. Fogínyvérzés esetén jó elragcsálni 1-1 szárat.

Bazsalikomos pesttós spagetti

Hozzávalók: 50 dkg spagetti, 2-2 csokor friss petrezselyemzöld, zellerzöld, bazsalikom, 1 fej fokhagyma, 2 dl olívaolaj, só, reszelt parmezán- vagy trappista sajt. Az aprított zöldségeket, a megtisztított fokhagymát botmixerrel összetörjük, hozzáadjuk az olajat, egy lábasban néhány perce alatt összeérleljük (nem sokáig!). A tésztát megfőzzük, és a zöld pestóra szűrjük. Tálaláskor meghinthetjük reszelt sajttal.

L'élékmengető

„Én vagyok a szőlőtő, s Atyám a szőlőműves. Minden szőlővesszőt, amely nem hoz gyümölcsöt, lemetesz rólam, azt pedig, amely terem, megtisztítja, hogy még többet teremjen.”
(János 15,1-2)

Rövidülnek a nappalok, a sápadó fale-

velek elhagyják éltető fájukat. Az illatozó szőlős szüretre hívogat. Miképpen a szőlővessző önmagában nem teremhet, te is csak a szőlőtőből kaphatsz kegyelmet és erőt az élethez. „Aki bennem marad, s én benne, az bő termést hoz. Hisz nélkülem semmit sem tehettek.”
(János 15,5).

Ötvös Kinga grafikája

„Ha Erzsébet megrázza pendelyét,
leesik az első hó.”

„Ha esős Mindenszentek,
Sok hó lesz rá, figyeljete!”

„Márton napkor, ha a lúd jégen áll,
Karácsonykor térdig sárban jár.”

„András-napi hó
A vetésnek nem jó.”

MIT MOND A CSÍZÓ?

„Szent András havában tyúkmonyat és mézet egyél, nem árt a tehénhús és a gyümölcs, de semmi állatnak a fejét meg ne egyed, keveset igyál, italodban álljon borsfű, zsálya és izsók; (...) fahéjjal, spikával, gyömbérrrel és ezerlevelű fűvel; purgációval is élhetsz. (...)

Örvendezhet boldog Szent András, mert drága, becsületes, nemes bölcseseket, okosokat, takarékos életűeket és jó elméjűeket szül e világra; minden dolgaiban jámbor, tökéletes, hűs igaz, istenfélő, igazságszerető, barátságos, jó, szerencsés gyermeket szül, ha ötet valami mesterségre fogod, rövid nap jó gyümölcsét látod.”

Az angolok a bükkfa makkját használták időjárás-előrejelzésre. Ha a mindenszentek napján megvizsgált makkot száraznak találtak, kemény hidegre számítottak, ám ha a makk nedves és matt színű volt, csapadékos, de viszonylag enyhe telet vártak.

ÉVFORDULÓK:

☞ **2** – 75 éve (1938) volt az első bécsi döntés, a trianoni diktátum első békés revíziója.

☞ **7** – 85 éve (1928) hunyt el Tóth Árpád költő, újságíró.

☞ **14** – 165 éve (1848) született Wekerle Sándor, Magyarország első polgári miniszterelnöke.

☞ **16** – 155 éve (1858) halt meg Mészáros Lázár honvédaltábornagy, a Batthyány-kormány hadügyminisztere.

☞ **17** – 240 éve (1773) született Csokonai Vitéz Mihály költő, drámaíró.

☞ **25** – 60 éve (1953) a londoni Wembley stadionban került sor az évszázad mérkőzésére, melyen a magyar Aranycsapat 6-3-ra legyőzte az angol válogatottat.

☞ **25** – 180 éve (1833) hunyt el Esterházy Miklós herceg, tábornagynagy.

☞ **26** – 130 éve (1883) született Babits Mihály költő, író, műfordító.

☞ **27** – 100 éve (1913) született Benda Kálmán történész.

☞ **30** 150 éve (1863) született Kiss József költő, lapszerkesztő.

MEZŐZÁH – Ugron-kastély

Az eklektikus stílusú, falu feletti dombot vigyázó kastélyt Ugron István, az Osztrák-Magyar Monarchia moszkvai nagykövete építtette 1909 és 1911 között. Építéséhez egy romantikus történet kötődik, miszerint a gróf egy orosz hercegkisasszonyba volt szerelmes, akit feleségül akart venni (állítólag ez a hölgy Miklós cár egyik leánya volt). A legenda szerint hercegi fogadtatásban akarta részesíteni a kisasszonyt, ezért engedélyt kért a császártól, hogy aranypénzekkel téríthesse be az utat a vonatállomástól a kastélyig. A császárnak egyetlen kikötése volt: az aranypénze-

ket élükre állítsák, hogy senki ne léphessen a király arcképére. Ugron báró ezt nem tudta megvalósítani. Nem sokára az orosz cár családját meggyilkolták, így szerelme beteljesületlen maradt. Egyedül lelte halálát 1945-ben.

A kastélyt francia középkori kastélyok mintájára építették. Négy tornya (4 évszak), tizenkét bejárata (12 hónap), négy terasza (4 hét egy hónapban) volt, ötvenkét helyiséget (52 év) foglalt magába, és 365 ablakkal rendelkezett. Az elkövetkezőkben idősek otthonának fogják berendezni.

Ne hagyja ki!

Ma már Európában egyedül a mezőzáhi mezőben nyílik a sztyeppei bazsarózsa (*Peronia tenuifolia* L.). Csak néhány napig lehet megcsodálni ezt a természeti szépséget, a virágzás ideje három hét. Az 1932-től működő rezervátum 3,5 hektáros területén kb. 50 ezer tő bazsarózsa és kb. 270 más növény- és virágritkaság él.

A Nyilas gyógynövényei

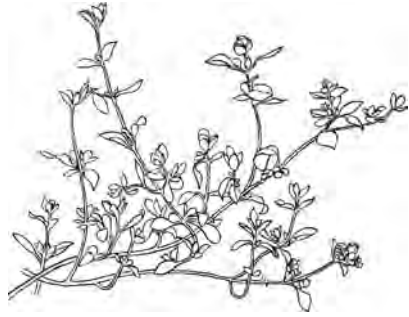
Betegségei általában a májánál (korpafű), érrendszerénél (fokhagyma), idegrendszerénél (citromfű) kezdődnek. Fontos fűszere a majoránna, zsálya, igyon sok papsajt- vagy fehérmályva- és bogáncsteát.

„Életmentő” gyógytea: 10 g citromfű, 40 g macskagyökér, 50-50 g édeskömény, csalán, kálmos, levendula. A keverékből egy teáskanálnyi mennyiséget egy percig főzünk 2,5 dl vízben, majd még 15 percig lefedve ázni hagyjuk. Ebéd és vacsora előtt félórával fogyasztandó.

Kerti majoránna (*Majoranna hortensis*)

Étvágyerjesztő, szélhajtó, gyomorerősítő, májműködést serkentő, nyugtató hatású fűszer, gyógyteák elengedhetetlen alkotórésze. Teáját fejfájás, köhögés, légzési zavarok enyhítésére (napi 3 csésze), olaját külsőleg fejfájásra, reumás fájdalmakra, mirigydagadatokra, belsőleg emésztőszervi bajokban alkalmazzuk. Veszélyeztetett terhéseknek nemi vágyuk csillapítására ajánlják.

Az ókorban a boldogság szimbóluma volt. Népi hagyományok szerint kelen-

gye közé helyezték a szép házasság reményében.

Forrázata meghűlés, szénanátha, fejfájás elleni szer, de jó hatású gyomor- és bélbántalmakra, vizelethajtóként, felfúvódás ellen, és a vérkeringés serkentésére is hasznos (1 tk fű + 1 cs víz, 2-3 percig).

Olaj: tegyünk üvegbe 4 ek apróra vágott, friss majoránnat, töltsük tele olívaolajjal, érleljük 30 napig. Ezután leszűrjük, sötét üvegben, hűtőszekrényben tároljuk.

Kenőcs: 4 tk porított majoránnat 2 ek borpárlattal öntsünk le, és lefedve hagyjuk állni egy órát. Adjunk hozzá 2 ek vajat, és az egészet melegítsük gőz fölött, állandó kevergetés közben, 10 percen át. Átszűrjük több rétegű gézen, jól zárható tégelyben, hűtőszekrényben tároljuk, de nem tovább 3-4 hétnél! Meghűlés idején az orrdugulást megszünteti.

L'élémelementő

„Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden tanítással is, amely az Isten szájából származik.”

(Máté 4,4)

Szürke, ólmos az idő, házon belül kell hát szórakozást keresnünk. Mielőtt

meddő tévezésre vagy kártызásra adnád a fejed, végy kezedbe egy könyvet, és olvasd. Nincs olyan rossz írás, amelyben ne volna valami hasznos, és nincs hasznosabb könyv az ember számára, mint az Istentől ihletett Biblia, mely „tanításra, feddésre és kiigazításra” egyaránt tökéletes forrás.

„Miklós megrázta a szakállát”

„Szent Lucának híres napja,
A napot rövidre szabja.”

„A zöld karácsony rossz,
Fehér húsvétot hoz.”

„Ha Szilveszter
nyugszik széllel,
Az újév derével kél fel.”

Ötvös Kinga grafikája

MIT MOND A CSÍZÓ?

„Karácson havában gyakorold a húst, egyél meleg és hevítő ételeket; nem árt a jó bor, melyben tárkonygyökeret áztattak, gyömbért, spikát, fahéjat és zsályát, a füves lekvár is hasznos; de ne egyél káposztát; élhetsz érvágással és köpölyözéssel. (...) Nagy örömmel és hálákat adjunk a született Krisztusnak, mert hatalmas isteni igazságszerető embereket, kegyeseket és kedveseket, jóságot cselekedőket az ő szentséges születésével hozott nekünk. Mert ők minden rendbeli cselekedeteikben jámbor, tökéletes, csak tiszta igazságszerető, jó szerencsés, jó cselédes emberek, és egész életüket boldogul viselik.”

Aprószentek napján nem szabad megházasodni, új ruhát felvenni, körmöt vágni, fontos dologba kezdeni. A hét azon napja, amelyikre az aprószentek napja esik, a következő évben végig szerencsétlen lesz. A betlehemi kisdedek szenvedésének emlékére ezen a napon megvesszőzték a gyermekeket.

Évfordulók:

☞ 2 – 165 éve (1848) lépett trónra Ferenc József osztrák császár és magyar király.

☞ 4 – 130 éve (1883) született Tompa László erdélyi költő, szerkesztő.

☞ 12 – 20 éve (1993) hunyt el Antall József történész, miniszterelnök.

☞ 16 – 130 éve (1883) született Kós Károly erdélyi író, politikus, építész, grafikus, tanulmány szerző.

☞ 18 – 165 éve (1848) alakultak a magyar forradalomban részt vevő szabadcsapatok.

☞ 24 – 125 éve (1888) született Kertész Mihály magyar filmrendező, aki Amerikába emigrálva Michael Curtiz néven vált híressé, lett Oscar-díjas (*Casa blanca*).

☞ 29 – 185 éve (1828) született Petőfi Sándorné Szendrey Júlia.

☞ 30 – 140 éve (1873) született Bánffy Miklós író, politikus, 1921–22 között Magyarország külügyminisztere.

☞ 30 – 35 éve (1978) hunyt el Honthy Hanna színésznő, operett primadonna.

ÁRKOS – Szentkereszty-kastély

Báró Szentkereszty Zsigmond kastélya 1870-ben épült reneszánsz alapokra helyezett neobarokk stílusban („őse” egy Benkő-udvarház lehetett). A 19. századi állapotokat az egykor pompás dendrológiai park maradványai őrzik, ahol számos különleges fafaj is megtalálható, pl. olajfűz, vérbükk, tulipánfa, fásodó borsócsérje, óriás életfa.

A kastély az 1840-es években került a Szentkeresztyek birtokába, amikor gr. Haller Anna, Kálnoky György (az akkori tulajdonos) özvegye férjhez ment báró Szentkereszty Zsigmondhoz. Fiuk, br. Szentkereszty Béla

(1851–1925) 1878-ban előnyös házasságot kötött Florescu Máriával, így került emelet is a korábban gróf Kálnoky által kibővített épületre. A kastély 1897-ben nyerhette el mai arculatát. Utolsó birtokosai ifjú báró Szentkereszty Béla (1885–1944) és Elsa nevű nővére voltak. A különc báró nőtelenül, magányosan élt (kedvenc állatai társaságában), majd öngyilkosságot követett el 1944-ben, mielőtt az orosz katonák – éppen a temetése napján – megszállták volna a kastélyt.

Jelenleg az Árkosi Művelődési Központ működik az épületben.

Ne hagyja ki!

A falu központjában található, neobarokk stílusú unitárius vártemplom feltehetően Árpád-kori őse helyén épült 1831–1833 között. A fedett bástyákkal megerősített védőfalat a 17. században emelték. Tornya Kovászna megye legszebb hangú, egyben legnehezebb harangjával büszkélkedhet, amely kereken egy tonnát nyom. A délnyugati sarokbástya egyik szobájában helytörténeti kiállítás kapott helyet.

A Bak gyógynövényei

A Bak hölgy már a klimax előtt szedjen szereket csonttritkulás ellen. Ízületi problémáira alkalmazzon külsőleg aromaterápiát: 5-5 csepp kakukkfű-, borsmenta-, eukaliptusz-olajat oldjon fel hab- vagy tusfürdőben, és a víz alatt masszírozza fájós testrészeit. Szárazon kenje be eukaliptusz-olajjal. Igyon mezeizsurló- és csalán-teát, ami tisztító is egyben. Bőrproblémákra jó lemosó a kamilla, emésztési zavarokra, epebántalmakra a gyermeklancfű. Ízületi panaszokra fekete nadálytőves vagy kelkáposztás/mézes borogatás javallott. Ideg- és bőrgyulladásra a közönséges tejoltó galaj. Fülzúgásra vérehulló fecskefű, kövirózsa alkalmazható. Ha túlhatja magát, a macskagyökér-, citromfű-, levendulatea segít.

Fekete nadálytő (*Symphytum officinale*)

Főleg kenőcsök, pakolások, borogatások formájában használják csonttörésekre, húzóadásokra, zúzódásokra, ficamokra, valamint rándulások gyógyítására (egyik neve: forrasztófű). Izom-, ideg- és inhuvely-gyulladásoknál is jól bevált módszer a nadálytő lisztjéből készült péppel történő

borogatás. Serkentően hat a vérellátásra, növeli a sejtek regenerációs folyamatait. A gyökér áztatással eljárásal készült kivonata hatásos csonterosztó, csonttörés esetén elősegíti a hegképződést. Hám- és sejt képző hatása serkenti a sebgyógyulást. Visszérgyulladásokra szintén kiváló, de ajánlják toroköblítőnek is.

Borogatás: főzzünk 1 l vízben 100 g összevágott nadálytőgyökeret 10 percig, majd szűrjük le. Még meleg borogatásként helyezzük a sérült testrésze. Nyílt sebre használni tilos!

Fürdő: úgy készül, mint a borogatás, de a sérült testrész méretének megfelelő mennyiségben készítjük a főzetet, még melegen kezdjük a fürdetést, amíg a víz hőmérséklete kellemes.

Lélekmengető

„A világ nem a megsemmisülésbe torkollik, hanem az újjászületés vár rá, amikor az Emberfia beül királyi székébe.”

(Máté 19,28)

A sivar téli napokkal ünnepélyes végéhez közeledik az év. Mindazon bűnök,

melyeket az elmúlt időszakban a tízparancsolat ellen vétettünk, az Isten „nagy könyvében” feljegyeztetnek. Ápold a lelked, hogy Jézus szeretetében üdvözülhess s az Atya irgalmában részesülhess. Gondozd a családod és segítsd a népedet, és imádkozva készülj a feltámadásra.

Egy erdélyi vajda sarja

Apor Csabát napközben nem lehet otthon találni, mert nyáron sok a munka a mezőn. Hajnalban kimegy, este hét után ér haza. Nem, nem egy fiatal gazdáról, hanem a kilencvenegy éves „Apor báróról” van szó, aki Torján több mint száz hektár földön gazdálkodik.

Mint meséli, fiatal korában atlétaként sportolt, később pedig lovagolt. Ilyenek az Aporok, nem tudnak ülni egy helyben: szeretik a gazdálkodást, szeretik a kereskedelmet, szeretik az állatokat. Amit nem szeretnek: magukról beszélni. „És a múlttól sem érdemes beszélni, inkább a jövő foglalkoztat” – tereli a szót.

Kik az Aporok?

Torja legismertebb családjá a főrangú báró Aporok voltak. Apor László erdélyi vajda, a székelyek és a szászok ispánja volt a 15. század első felében. A család 1693-ban, Apor István idején nyert báróságot, tagjai Erdély legfőbb hivata-

itait látták el a századok során. Apor István követként képviselte Kézdiszékét az agyagfalvi nemzetgyűlésen, 1506-ban. Apor Lázár 1661-ben Kézdiszék alkirálybírája, Apor István 1666-ban alcsiki alkirálybíró volt, utóbb Csík-, Gyergyó-, Kászsorszék főkirálybírája, főkormány-széki tanácsos, kincstárnok és hadvezér, nem mellesleg Erdély egyik leggazdagabb embere. Apor Péter Háromszék főkirálybírája és Küküllő vármegye főispánja volt, de íróként vált híressé.

Az Apor családot mindvégig zárkózottság, puritán életvitel, erős nemzet- és kötelességtudat jellemezte. A torjai birtokon ma báró Apor Csaba és családja él. Édesapja, Apor Péter hivatásos kato-

Fotó: Bartos Lóránt

**A torjai
Apor-kúria**

naként szolgált, 1940-től 1942-ig Háromszék vármegye főispánja volt. Apor Csaba tanulmányai elvégzése után, 1945-ben tért vissza Torjára.

A hányadtatás évei

Az Aporokat 1949. március 3-án vitte el a milícia a torjai birtokról. „Egy éjjel bejöttek, közölték, hogy minden államosítva van. Fél óránk volt, hogy felöltözzünk, magunkhoz vehettünk két rend ruhát, egy napra élelmet, és ennyi. Szegény apám azt mondta, mit szóljak, hát a törvény, az törvény, semmit nem lehet tenni ellene.”

Az autó akkor a sepsiszentgyörgyi milíción állt meg, a városban másfél évet töl-

falvára. Itt emberségesen és szeretettel fogadták. „Lakást és állást kaptam, mint ha csak közējük tartoznánk. Semmiféle különbséget nem éreztem, amiért magyar vagyok.” 1963-ban feloldották a kényszerlakhely-rendelkezést, ekkor Marosvásárhely közelébe költöztek. Összesen 35 évig dolgozott agrármérnökként az állami gazdaságnál.

Újra itthon a torjai birtokon

A kilencvenes évek elején azzal a szándékkal tértek haza, hogy lábra állítsák a negyvenes években virágzó gazdaságot. A birtok hatalmas, harminc hektáron fekszik, tulajdonképpen megegyezik a volt torjai téesz területével. Odabent az

Fotó: Tofán Levente

tött a család kényszerlakhelyen. Amikor kiengedték a rendőrségről, azt mondták, keressenek lakást, és minden nap jelentkezzenek, a várost elhagyni nem szabadott.

Mivel túl közel voltak a családi birtokhoz, később tovább vitték őket Balázs-

erdélyi arisztokrácia egyik jellegzetes udvarháza, illetve az egykori mezőgazdasági termelőszövetkezet épületei, istállói. Különös egyveleg, kényszerű szomszédosság. Kollektív és az 1500-as években épült kúria, gabonataroló. Báró Apor Csaba agrármérnök most ezen a telken

lévő kertészházban él feleségével. A kúrián is sokat újtottak, de még mindig nem lakható. Egyelőre üresen áll, az egyik fia tervezi beleköltözni.

Az államosítás során a kommunista hatalom Torján mintegy 130 hektárnyi mezőgazdasági területet és 200 hektár erdőt vett el az Aporoktól. 1991-ben tért haza a család, amikor az új földtörvény megjelent. „Amikor hazajöttünk, a földön aludtunk, amíg sikerült berendezkedni. Semmi nem maradt a házban, mindent elloptak. Amit meghagytak a németek, azt elvitték az oroszok, s amit meghagytak az oroszok, azt elvitte a helyi lakosság” – mondja.

Egy árverésen megvásárolta a volt állami gazdaság épületeit, amelyek a család birtokán voltak. Azért tértek vissza, hogy a terület megmaradjon a családnak. A kommunizmus évei, a kényszerlakhelyek csupán rövid epizódnak nevezhetők, hiszen ez a birtok hétszáz éve a család tulajdona. „Miért lennének pont én az, aki, bár lehetne, mégsem szerzem vissza?” – teszi fel a költői kérdést.

Egy báró mindennapjai

Báró Apor Csaba kilencvenegy évesen még mindig úgy gazdálkodik, mint a faluban a legtöbb gazda: mezőgazdasági teendőket intéz. Kikívánkozik a kérdés: nem lenne kellemesebb a teraszon olvasgatva üldögelni naphosszat? És végső soron mi szükség van erre, miért nem bízva másokra a munka javát? „Mit csináljak? Üljek és bámuljam a világot?” – kérdez vissza.

Így aztán nap mint nap hat óra körül kel, mert fél hétre bent kell lenni az istállóban. A földeken naponta legalább kétszer, háromszor végig kell menni, reggel

a beállításnál, dél körül ellenőrzés, este jó látni az eredményt. Nincs megállás. Felkarol másokat is, foglalkozik háromszéki kitelepítettek földvisszaigénylésével, nem csak a sajátjával. „Az embernek utolsó percig kell csinálnia valamit, ha egészsége van”, vallja az öregúr. Azért pihenni is szokott, délben egy-két órát.

Mit érdemes termelni?

„Amit el lehet adni” – adja a választ. Például a repcének, a cukorrépának van jövője. Háromszéken nagyon jól megterem a borsó, a lucerna is. Még senki nem vágott itt bele, hogy nagyobb mennyiségben termelje.

Úgy gondolja, olyan haszonnövényeket kellene termelni, amelyeknek meléktermékeit az állattenyésztésben hasznosíthatók. Például szóját, kukoricát és repcét. Igaz, mezőgazdasági ipar nélkül nehéz értékesíteni. Itt a környéken már nincs ilyen, pedig régen csak Kézdivásárhelyen tizenegy szeszgyár működött, amelyek burgonyából dolgoztak. „Itt miért nem foglalkozik senki a mezőgazdasági ipar fejlesztésével?” – teszi fel kérdést retorikusan.

Meglátása szerint azért nem vagyunk versenyképesek a nyugati piacon, mert mielőtt beléptünk az unióba, nem foglalkoztak azzal, hogy ezt szabályozzák és biztosítsák. Európának pedig minőséget kell termelni. Európa legalább száz évvel előbbre van gépesítéssel, vetőmagtermesztéssel és a technológiával. Mi itt, Erdélyben le vagyunk maradva.

A legnagyobb baj mégis az, hogy senki nem törődik a termelőkkel, a falusi emberekkel. „A gazdálkodásnak mifelénk nincs pozitív jövőképe, akarattal van úgy csinálva, hogy az ember unja

meg – mondja. – Amíg a minisztériumban azon versengenek, hogy ki tud külföldről több zöldséget behozni, addig itt mi nem rúgunk labdába. Ki vagyunk szolgáltatva a jövő-menő vásárlóknak, akik igyekeznek minél olcsóbban megvenni a takarmányt, a krumplit, és akkor nincs mit tenni, oda kell adni. Kényszerhelyzetben vagyunk, másoktól függünk.”

Szövetkezet? Soha!

Ennyi panasz után megkérdezzük, nem lenne-e jobb újra szövetkezniük a gazdáknak, közös erővel nem jobban tudnának-e előre lépni? „Közös lónak túrós a háta. Ez már be van bizonyítva. Mert az ember keze mindig maga felé hajlik, és nem kifelé. A mezőgazdaság egy individuális tevékenység. A társasban azzal telne el az este, hogy megvitasuk, holnap mit dolgozunk” – válaszolja.

Nem hisz abban, hogy itt a gazdatársulások életképesek lennének, meglátása

szintén itt már termelő szövetkezet soha nem fog működni. Aminek viszont lenne értelme, az egy hitelszövetkezet a gazdák számára, hogy folyó költségeiket finanszírozzák. Az értékesítéshez is segítség kellene, itt is érdemes lenne szövetkezni.

Jó kezdeményezésnek tartja a Romániai Magyar Gazdák Egyesületét (RMGE), de itt, Háromszéken nem érezhető a tevékenysége. És amíg nincs mire számítani, a mezőgazdaságban létező kiszámíthatatlanságot az arany középpúttal igyekeznek áthidalni, arra törekednek, hogy mindenképp legyen egy kicsi: gabona is, állat is, takarmány is.

Az viszont soha nem fordult meg a fejében, hogy gyors pénzszerzési lehetőségként a birtokból bármit is eladjon. „A családi vagyonnak egyben kell maradnia, hogy az Aporok a jövőben is itt dolgozhassanak. A mi tőkénk a föld és a munka, ez van nekünk, meg kell becsülnünk.”

Orosz Anna

Egy kis számmisztika

2013 számjegyeit összeadva a 6-os számot kapjuk, ami a szeretet, a család, az otthon és a felelősség jelképe a számmisztikában. Ezért ezt az évet a növekvő felelősségtudat, a családdal történő mélyebb törődés, és a meghitt baráti kapcsolatok ápolása is jellemzi. Ez nem igazán a jelentős teljesítmények éve, inkább arra lesz majd szükség, hogy vegyük fontolórra azokat a lépéseket, amelyek feltétlenül szükségesek a korábban már elkezdett tevékenységeink, céljaink megvalósításához. Sokan fogják úgy érezni, hogy törekvéseik hiábavalóak, mivel az előrehaladás igencsak lassú lesz. Ez az év a családról és a romantikáról fog szólni, nem az anyagi gyarapodásról. El kell fogadnunk tehát, hogy a látványos sikerek helyett most a belső béke, a harmónia kerül előtérbe, és eszerint kell megélnünk a mindennapok eseményeit.

Csutak Csaba asztrológus

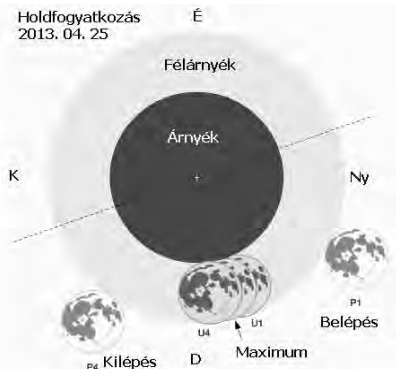
A csillagok állása 2013-ban

Ha épségben túléltük a 2012-re beharangozott többszörös világvégét, és Földünket még mindig nem érte semmilyen kozmikus katasztrófa, lássuk csak, mire számíthatunk 2013-ban a csillagok „háztáján”. Nem töreksem a teljességre, csupán néhány, szabad szemmel is megfigyelhető eseményre hívnám fel a figyelmet.

Természetesen, mint minden évben, most is lesz napfogyatkozás. Mégpedig kettő. Május 10-én gyűrűs napfogyatkozás, ami sajnos csak a déli féltekéről (Ausztrália, Új-Zéland környéke) lesz látható. A második napfogyatkozás november 3-án következik be. Ennek megtekintéséhez elég lesz Spanyolországba, Olaszország déli részére vagy Görögországba utazni, mivel a mi vidékünkön ez sem lesz látható.

Holdfogyatkozás is lesz, mégpedig három. Április 25-én részleges holdfogyatkozás (a Hold csak félárnyékba kerül), ami Romániából is látszik, és megközelítőleg négy órát tart. Egy

hónapra rá, május 25-én újabb holdfogyatkozás, amely Dél-Amerikából és Afrika nyugati részéről lesz látható. Végül pedig október 18-án következik

A három, szabad szemmel is jól felismerhető bolygó láthatósága 2013-ban:

2013	Január	Február	Március	Április	Május	Június	Július	Augusztus	Szeptember	Október	November	December
Vénusz	Hajnalban látható		Napközelség miatt alig v. egyáltalán nem látható			Este látható						
Mars	Este látható		Napközelség miatt alig v. egyáltalán nem látható			Hajnalban látható						
Jupiter	Estétől hajnalig az égen van		Este látható			Napközelség miatt alig v. egyáltalán nem látható		Hajnalban látható		Estétől hajnalig az égen van		

Székely Kalendárium – 2013

Hónap	Dátum	Nap	Esemény	Név	Megjegyzés
Január	4	P	meteorraj	Qadrantidák	
	10	CS	együttállás	Hold – Vénusz	hajnalban
	13	V	együttállás	Hold – Mars	este
	22	K	együttállás	Hold – Jupiter	egész éjjel
Február	11	H	együttállás	Hold – Mars	este
	18	H	együttállás	Hold – Jupiter	este
Március	10	K	üstökös	C/2011 L4 PanSTARRS	napnyugta után
	17	V	együttállás	Hold – Jupiter	este
Április	14	V	együttállás	Hold – Jupiter	este
	21	V	meteorraj	Lyridák	
	25	CS		holdfogyatkozás	
Május	5	V	meteorraj	Aquaridák	
	10	P		napfogyatkozás	
	12	V	együttállás	Hold – Jupiter	este
	25	SZ		holdfogyatkozás	
	28	K	együttállás	Merkúr, Vénusz, Jupiter	napnyugta után
Június	7	P	együttállás	Hold – Mars	napkelte előtt
	10	H	együttállás	Hold – Vénusz	este
Július	6	SZ	együttállás	Hold – Mars (Jupiter)	napkelte előtt
	10	SZ	együttállás	Hold – Vénusz	este
	22	H	együttállás	Mars – Jupiter	napkelte előtt
	30	K	meteorraj	Aquaridák	
Augusztus	4	V	együttállás	Hold – Mars – Jupiter	napkelte előtt
	9	P	együttállás	Hold – Vénusz	este
	11	V	meteorraj	Perseidák	
	31	SZ	együttállás	Hold – Jupiter	hajnalban
Szeptember	2	H	együttállás	Hold – Mars	hajnalban
	8	V	együttállás	Hold – Vénusz	este
	28	SZ	együttállás	Hold – Jupiter	hajnalban
Október	1	K	együttállás	Hold – Mars	hajnalban
	8	K	együttállás	Hold – Vénusz	este
	18	P		holdfogyatkozás	
	19	SZ	meteorraj	Orionidák	
	26	SZ	együttállás	Hold – Jupiter	éjfél után
November	3	V		napfogyatkozás	
	6	SZ	együttállás	Hold – Vénusz	napnyugta után
	13	SZ	meteorraj	Leonidák	
	21	CS	üstökös	2P Encke	
	22	P	együttállás	Hold – Jupiter	egész éjjel
	27	SZ	együttállás	Hold – Mars	hajnalban
December	5	CS	együttállás	Hold – Vénusz	napnyugta után
	12	CS	meteorraj	Geminidák	
	19	CS	együttállás	Hold – Jupiter	egész éjjel
	26	CS	együttállás	Hold – Mars	hajnalban

A szakemberek számításai szerint a C/2011 L4 (PANSTARRS) névre keresztelt üstökös március 10-én kerül Napközelle, kb. 50 millió kilométerre közelíti meg a Földet, és reményeink szerint szabadon is megfigyelhető lesz február végén, március elején a Pegazus és a Halak csillagképben, naplemente után.

Nappal is látható lesz az égen

Az évszázad üstököse

2012. szeptember második felében új üstököszt fedeztek fel, amely a C/2011 S1 (ISON) nevet kapta. Mint utólag kiderült, 2011-es archívumokban szereplő asztrofotókon is megtalálták ezt az üstököszt, így pályáját elég részletesen meg tudták határozni. A szakemberek véleménye szerint ez lehet az évszázad üstököse. Számítások szerint 2013. november 28-án lesz Napközelleben (1,2 millió km), december folyamán pedig 65 millió km-re közelíti meg bolygónkat. Fényessége a teliholdéhoz hasonló, így a nappali égen is látható lesz. A legszebb látványt azonban remélhetőleg az üstökös csóvjája nyújtja majd, amelyben akár hónapokig gyönyörködhetünk. Szinte a fél égbolton fog ragyogni, így mindenképp számítsunk rá, hogy bekerül a híres üstökösök sorába.

be egy újabb részleges holdfogyatkozás, amely szintén látszani fog a mi vidékünkön, és ami ugyancsak négy órát tart.

2013-ban is lesznek hulló csillagok, meteorok, mégpedig az évnek ugyanazon időszakában, mint előző években. És lesznek többé-kevésbé látványos együttállások is. Ezek időpontjáról a mellékelt táblázat (62. old) tájékoztat.

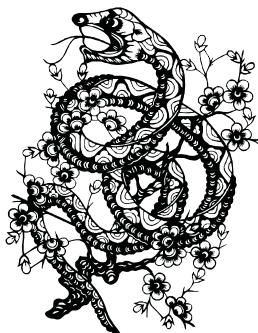
A táblázatban két üstökös nevével említettem. Mint minden évben, 2013-ban is sok (több mint 50!) üstökös kerül Nap-, illetve Földközelle, ám ezek nagy részét szabad szemmel nem láthatjuk.

A másik üstökös (2P Encke) november végén közelíti meg a Földet, és az előrejelzések szerint megtekintéséhez legalább kézi távcsőre lesz szükség. Hozzá kell tenni azonban, hogy az üstökösök viselkedése nem teljesen kiszámítható, így meglepetések is érhetnek.

Várjuk hát izgalommal ezen, tőlünk független események bekövetkezését, tiszta eget kívánva a megfigyelésükhez!

Kosza Zoltán

Mi vár ránk a Kígyó évében?

A Kígyó a kínai horoszkóp hatodik jegye.

Kígyó által uralt órák: de. 9 és 11 között.

Elem: tűz. **Polaritás:** negatív.

Uralkodó színei: fekete, kék (világoskék), zöld.

Pólusok:

betegségek, járványok – Délnyugat;

konfliktusok – Kelet;

fejlődés, romantika: Délkelet.

Az ősi bölcsesség szerint, ha kígyó bukkan fel a házban, az ott lakók nem fognak éhezni. Metaforikus értelemben tehát a kígyó jelenléte anyagi jólétet hoz, vagyis a 2013-as év a gyarapodás ideje lesz. Az esztendő elsősorban azoknak fog kedvezni, akik ebben a jegyben látták meg a napvilágot, de a kígyóhoz legközelebb álló jegyek, a Majom és a Kecse sem panaszkodhat. Itt az ideje, hogy megvalósítsuk végre fontos terveinket, de erősen figyelniük kell a családságra, ravaszságra. Nagy változások várhatók a politikában, hisz a kígyó a politikusok ravasz, simán sikló beszédének pártfogója. Ebben az évben új színészek bukkanhatnak fel és arathatnak nagy sikert, de kedvez az időszak sportnyereményeknek is.

2013. február 10-én a Víz-Kígyó évébe lépünk, mely 2014. január 30-án ér majd véget. Míg az európai kultúrában a kígyót általában a veszéllyel és a mérgekkel asszociáljuk, keleten inkább szerencsét hoz. A kínai asztrológia szerint gyors döntések és könnyű ügymenetek időszaka előtt állunk.

A kígyó jellegénél fogva hajlik a misztikára, tehát az útkeresők józan, hűvös, de egyértelmű jelzésekre számíthatnak. A jegy szülötte inkább csapodár, mint hűséges, így ebben az évben inkább a futó kapcsolatoknak kedvez a sors. Mivel azonban a kígyó mindenből a legjobbat választja, az is előfordulhat, hogy most találjuk meg az igazit.

A vízelem mobilitást, dinamizmust és változékonyságot hoz az előttünk álló évben. A fekete szín a világűr, a sarkvidéki féléves éjszakák, a nagy (víz)mélységek, a sötétség szimbóluma, ami az emberek életébe váratlan fordulatokat, bizonytalanságot és gyors változásokat okoz. Éppen ezért a Kígyó évet kellő előrelátással, megfontoltan kidolgozott tervekkel, stratégiákkal kell várnunk.

A Kígyó által uralt évek:

1917. január 23. – 1918. február 10.
1929. február 10. – 1930. január 29.
1941. január 27. – 1942. február 2.
1953. február 14. – 1954. február 2.
1965. február 2. – 1966. január 20.
1977. február 18. – 1978. február 6.
1989. február 6. – 1990. január 26.
2001. január 24. – 2002. február 11.
2013. február 10. – 2014. január 30.
2025. január 29. – 2026. február 16.

KÉZDIVÁSÁRHELY POLGÁRMESTERI HIVATAL

525400 KÉZDIVÁSÁRHELY,
GÁBOR ÁRON TÉR, 24. SZÁM,
KOVÁSZNA MEGYE
TEL. +4 0267 361 974
FAX. +4 0267 361 652
ÜGYFÉLFOGADÁS
H-SZ 9-15, CS 9-17, P 9-13

WWW.KEZDI.RO

525400 TÂRGU SECUIESC,
PIAȚA GÁBOR ÁRON, NR. 24.,
JUDEȚUL COVASNA
TEL. +4 0267 361 974
FAX. +4 0267 361 652
RELĂȚII CU PUBLICUL
L-M 9-15, J 9-17, V 9-13

KÉZDIVÁSÁRHELY

WWW.FACEBOOK.COM/VISITKEZDI

525400 TÂRGU SECUIESC,
GÁBOR ÁRON SQUARE, NR. 24.,
COVASNA COUNTY
TEL. +4 0267 361 974
FAX. +4 0267 361 652
OFFICE HOURS
M-W 9-15, T 9-17, F 9-13

Barangolások a Nemere-hegységben

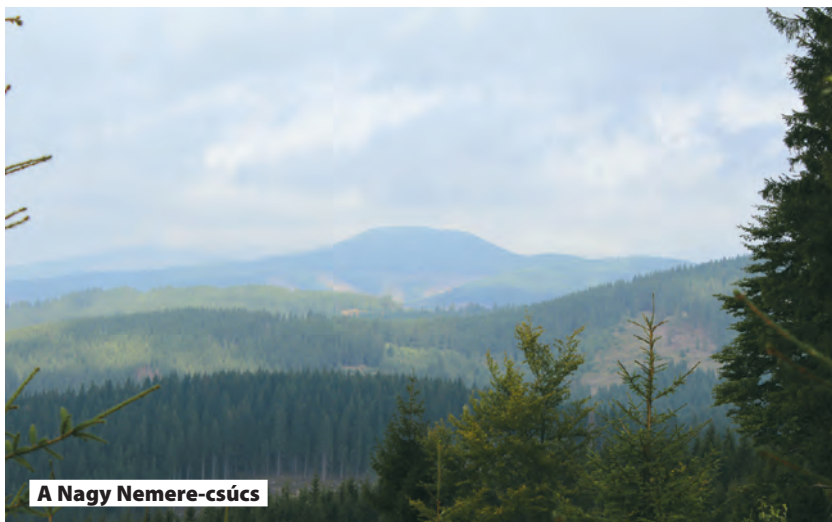

A 2012-es Székely Kalendáriumban Ojtoz környékére kalauzoltuk el olvasóinkat. Alulírott pár lelkes kísérővel olyan helyekre jutott el, amit egyedül nehezen vagy éppen meg sem talált volna, írásban megpróbálva visszaadni azt az élményt, amit a festői szépségű település és környéke kínál a látogatónak. Idén újabb nagy fába vágtuk fejszénket kolégámmal, lochom Istvánnal: megkezdtük a gyűjtést egy újabb kiadvány, Almás és Lemhény képes albumához. De lássuk, mit érdemes megtekinteni a két település vonzáskörében.

Első, fotózással egybekötött kirándulásunk a Csomortán fölött található Kakaskőhöz, illetve a Csomortán várához vezetett. Gyergyai Imre volt almási alpolgármester vállalta kis csapatunk kalauzolását, hozzánk társult Kocsis Károly kollégánk, a Székely Hírmondó főszerkesztője is. Szemerkelő esőben indultunk útnak, de az égiek velünk tartottak: bár a Nemere becsületesen fűjt, in-

dulásunk után nem sokkal a nap már kikukkantott a felhők közül.

Alig hagytuk el Csomortánt (a kertek fölött is meg lehet közelíteni az egyébként turistajelzés nélküli Kakaskőt), kalauzunk már rá is mutatott egy jellegtelen, de egyedi történettel rendelkező sziklára, a Hallgatókőre. Állítólag onnan kapta a nevét, hogy szélcsendben Csomortánból a legapróbb pissenés is

A Nagy Nemere-csúcs

**Jézus lába
nyoma
az Avastetön**

idehallszik, azaz a domboldalnak azon a pontján erős a visszhang.

Jézus lába nyomától Csomortán váráig

A Kakaskő felé vezető út jobb oldalán, egy magaslaton található Jézus lábnyoma. Az Avas-tetőről van szó, ahonnan gyönyörű panoráma tárul a szemlélődő elé – már csak ezért is érdemes a Kézdiálmást és Csomortánt uraló dombot megmászni. A különös alakzatú kő valamikor Felsőlemhény végén, a falu utolsó házai előtt, közvetlenül az út mellett volt, onnan a kézdiálmási önkormányzat szállította fel az Avasra, ahol keresztet is állítottak két évvel ezelőtt. A helyiek sem tudnak sokat a szikladarabról, de mindenki meg van győződve róla, hogy megőrizte Krisztus urunk lábának és szamarának nyomait. „Mikor az Úr Jézus a földön járt, ellenségei elől menekülve itt, ezen a kövön lépte át a patakat, s azóta vannak itt ezek a nyomok” – szól a történet.

A Kakaskő megtalálása már embert próbáló feladatnak bizonyult: az érdekes formájú sziklatömböt rejtő hegyoldal teljesen elbozótosodott, viszont az

érdeklődőnek támpontot nyújthat, hogy miután elhagyjuk a Csomortán fölötti dombokat, és megcélizzuk az utána következő erdőt, egy vízmosást kell keresni – no, ebbe beállva kell a csúcsra felkapaszkodni. Innen kb. 50 métert kell megtenni az egyébként jól kivehető széles ösvényen, majd jobboldalt, a bozotosban mintegy húszméternyire, egy kisebb gödörben rejtőzik a Kakaskő, amitől nem messze a Szépasszonyok feredőjét is meg lehet tekinteni.

Csomortán várát egy másik alkalommal sikerült felkeresni. Az erődítmény maradványai az Aszalyvány- és Várpatak (vagy Kis-Lemhény-pataka) által közrefogott előhegycsúcson, az ún. Csuklyányon található. Mára pár faragott kő sejteti, hogy ott valamikor vár volt, ezt régészeti feltárás is megerősítette: kiderült, hogy a csomortáni Várhegyen fekvő Háromszék egyik legtökéletesebb, kőből rakott bronzkori vára. Az itt feltárt, az ún. Wittenbergi-kultúrához tartozó kerámia alapján az erőd építése a késő-bronzkorra tehető, azaz az ovális alakú, egykoron 80x64 méter átmérőjű erődítmény legalább 3500 éves!

Hajduk vára

Akasztottak erdeje

Következő alkalommal a Veresvizet célozta meg csapatunk, és Miklós Barna helybéli erdésznek köszönhetjük, hogy nemcsak oda jutottunk el, hanem a környék majd' minden nevezetességét megtekintettük, amiből helyszűke miatt most csak párat sorolunk fel. Lemhény rétje után a Nagy Sándor-csúcs irányába vettük utunkat, első megállóként a Hajduk várát jelölve meg. Megállásra azonban többször is sor került: a táj gyönyörű, arra készítet, hogy sűrűn nyomogassuk a fényképezőgép kioldógombját.

A Hajduk várát enyhe túlzással nevezhetjük erődítménynek: kisméretű, szokatlan formájú, kb. 15x15x15 méteres, háromszög alakú építmény lehetett, ma egy kb. két méter magas földhalom, melynek tetején fehérítő kövek sejtetik, hogy ott valamikor vár állt; tudásunk szerint ásatások itt nem zajlottak. Építését talán az tette szükségessé, hogy a Feketeügy völgyébe a Kalaszló-patak felől, az ezeréves határon át vezetett fel hajdanában a Sózók ösvénye. A Moldva sólélőhelyei felé irányuló ösvény a

Havaspaták tövétől indul a Havaságján ki, ahol ki lehet érni a Kárpátok főgerincére, és beereszkedett Slănic Moldovára, azaz a régiek Szaláncfürdőjére. A feltehetőleg valamiféle őrház, vámház, ellenőrzőpont szerepét betöltő erődítmény a 17. század végén épülhetett. A benne szolgálóknak egyetlen feladatuk volt: a Gypár-hegy lábánál strázsálva meg kellett akadályozniuk a csempészetet, ugyanis a söt Aknavásár (Târgu Ocna) bányáiból itt csenték át Erdélybe. A régi hagyományok szerint a vár körül felállított akasztófákra mindjárt fel is húzták a nyakon csípett törvényszegőket.

A Gypárt magunk mögött tudva egyre közelebb jutottunk a Nagy Sándorhoz, ahonnan jó időben távcsővel, no meg egy kis szerencsével „a Dunáig is ellátni”. Közben az ösvénylépten-nyomon keresztezi az Árpád-vonalat, kalauzunk bőven el is látott történelmi kuriózumokkal. A Nagy Sándortól 45 percnyi gyaloglásra található egy hely, ahol jó állapotban levő futóárkokat és bunkereket is alkalmunk adódott megtekinteni.

Tömegsír az Árpád-vonalon

Az Árpád-vonal a fő elemét képezte annak a hármás védelmi rendszernek, amely a Vörös Hadsereg támadását hivatott feltartóztatni: a történelmi Magyarország belseje felé futó völgyekben kiépített Árpád-vonal a Keleti-Beszkidektől egészen a Berecki-havasokig húzódott, légvonalban több mint 600 kilométer hosszan. Stratégiai fontosságát és erősségét jelzi, hogy a 4. Ukrán Front 1944 augusztusa és októbere között három nagy hadműveletben kísérletezett az áttörésével, de nem járt sikerrel, elfoglalni és áttörni csak azután tudták, hogy Románia átállt a szovjetek oldalára... Ekkor a szovjet 3. és 4. Ukrán Front teljesen szabad utat kapott, így délről megtudták kerülni a Keleti-Kárpátokat, és egy átkaroló hadművelettel a védelmi rendszer hátába érkezn. Miklós Barna egy helyet is megmutatott a kövel kirakott futóárkok közelében, ahol több német katona alussza örök álmát, távol a szülőföldjétől, jeltelen sírban.

A Nagy Sándoron nem volt szerencsénk: szinte tapintható, hideg köd bur-

Turistaösvények

Lemhény – Nagy Sándor-csúcs:
piros pont/sáv

Lemhény – Almás vára: piros háromszög

kolta be az 1640 méteres hegyóriás csúcsát. Csak pár másodpercre szakadt szét a fátyol, és akkor sem láttunk többet, mint a „román részen” levő Zsíros nap-sütötte oldalát. Mert a Nagy Sándor csúcsán egyszerre állhatunk úgymond magyar és román földön: ámbár ma teljesen Románia része, nem lehet kérdéses, hogy csoportképet az egykori magyar oldalon készítettünk!

Áfonyázás Veresvízen

Innen az Oláhpatak, illetve a Veresvíz felé vettük az irányt, menet közben megcsodálva az 1649 m magas Nagy Nemere-t és az 1627 méteres Kis Nemere-csúcsot, majd a festői tájon vezető ösvényen leértünk a Veresvízre. Megállapítottuk, hogy a száraz időjárás a kézdivásárhelyi burgonyakísérleti állomás itteni földjeit sem kímélte – a termés csenevész, majd

Árpád-vonal – bunker

szomorúan szemléltük azt a pusztítást, amit a felelőtlen emberek okozta erdőtüz végzett. A veresvízi láp bejárata előtt a kaszáló is meggyulladt, szerencse, hogy a természetvédelmi területen nem okozott különösebb kárt.

A szárazság itt is érezte hatását: a szinte mindenhol jelenlévő, a mintegy 15 hektár területű lápot puha szőnyegként beborító boreális Sphagnum wulfianum tőzegmohára gond nélkül lehetett lépni, a Veresvíz névadó kis vízere alig csordogált. Közben sűrűn kóstoltgattuk a

fanyar ízű vörös áfonyát, ami itt bőven megterem. Több helyen találtunk medveürüleket is, jelezvén, hogy a savanyúságnak vagy befőttnek egyaránt ízletes erdei gyümölcsöt nemcsak az ember szereti. Itt él egyébként a kereklevelű harmatfű is, ami húsevő növény, és rovarokkal „táplálkozik”.

A láptól a Heted felé vettük az irányt, majd a vadaspark hátsó kerítését követve érkezünk vissza Felsőlemhénybe, páratlan élménnyel gazdagodva.

Bartos Lóránt

**Áfonya
és tőzegmoha**

Alvó tűzhányó szomszédságában élünk

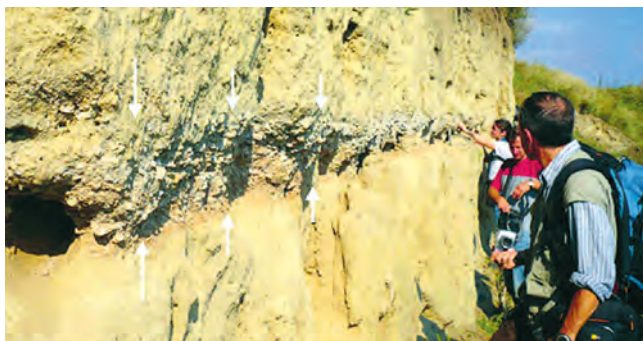
A Szent Anna-tavat is magába foglaló Csomád-hegység alatt potenciálisan aktív vulkáni tevékenységre utaló jeleket fedeztek fel magyar és román kutatók. A magyar kutatócsoport vezetőjének, Harangi Szabolcsnak 2011-ben látott napvilágot *Vulkánok – A Kárpát-medence tűzhányói* című könyve. A szerzővel, aki az MTA doktora, az ELTE Közettan-geológia tan-székének tanára, egy székelyföldi vulkánkitörés esélyeiről beszélgettünk.

– A vulkáni hegy árnyékában élő székelyeként kissé borzongva vettük tudomásul a legújabb kutatások eredményeit.

– A Csomádon mintegy 7 éve végzünk kutatásokat a magyar OTKA, azaz az Országos Tudományos és Kutatási Alap anyagi támogatásával. Ezek között voltak hosszabb terepimunkák is, többek között 2004-ben, 2008-ban és 2010-ben. A Szent Anna-tó üledékét a román kollegák és mi is megfúrtuk, és vannak belőle már előzetes eredményeink, ezeket összevetve

**A Csomád nevű vulkáni hegycsoport.
Bal oldalon: a Nagy-Haram lávadóm**

A kutató-csoport Kézdivásárhely közelében egy homokbánya falában a mintegy 15 cm vastag vulkáni réteget tanulmányozza (nyilakkal jelölve)

pedig még több részletre derülhet fény. A hamarosan induló újabb feltárásba bevonjuk a kovásznai Pokolsár kivizsgálását is. A kutatás célja, hogy kiderítsük, mikor, hogyan és miért működött ez a vulkán, és természetesen az is érdekel, hogy található-e bármilyen utalás, miszerint a vulkáni működés akár még a jövőben is folytatható. Az eddigi vizsgálatok arra utalnak, hogy nem vehető el ez a lehetőség, mivel számos olyan eredményt kaptunk, ami a potenciálisan aktív vulkánokra jellemző. Hangsúlyozni kell: ez nem azt jelenti, hogy bármikor kitörhet újra a Csomád, de ennek lehetősége nincs kizárva.

– Mire alapozzák feltevéseiket?

– Az első felvetés Szakács Sándortól származik, ez volt a kiindulási pont. Azóta sok új eredményt kaptunk, és még számos további tisztázandó kérdés merült fel. A Csomád vizsgálata egyébként hozzájárul az aktív vulkánok általános működésének megértéséhez. Az egyik legfontosabb eredményünk, hogy tisztázni tudtuk, a vulkán nem idősebb, mint 200 ezer év. Továbbá, elszenesedett növénymaradványok szénizotópos elemzése alapján azonosítottunk egy 30 ezer és egy 42 ezer évvel ezelőtti kitörést. Tehát ez a Kárpát-medence legfiatalabb, jelenleg

éppen nem működő vulkánja. Aktív korszakában időközönként nehezen mozgó láva türemkedett a felszínre, úgynevezett dagadóképzőket és más lávadóm-típusokat hozva létre. Ezek meredek oldalán izzó gázokból és kőzettörmelékekből álló áradatok zúdultak le. A vulkáni működésnek ezen kívül voltak hevesebb, robbanásos kitörései is. Ezek hozták létre a Mohos-láppal kitöltött és a festői Szent Anna-tavat tartalmazó mély krátereket. Vulkanológiai munkánk során Jánosi Csaba helyi geológus szíves útmutatása alapján kerestük fel a kúp környezetében előforduló egykori kitörések során lerakódott képződményeket. Ezek közül a Kézdivásárhely északi peremén előbukkanó horzsaköves réteg volt a legjelentősebb. Ez a homokban húzóódó, kb. 15 cm vastag vulkáni üledék 2-3 cm-es horzsakődarabokat tartalmaz, hasonló vulkáni törmelékeket, mint ami például a Vezúv 79-es kitörése alkalmával Pompejít is beborította. Elemelve ennek a vulkáni üledéknek az eredetét, arra a következtetésre jutottunk, hogy a kitörés heves robbanásos jellegű lehetett, hiszen még több mint 20 km távolságra is viszonylag nagyméretű vulkáni törmeléket volt képes eljuttatni.

– Ha most törne ki, mire kellene számítani?

– Amennyiben a Csomád hasonló módon törne ki, mint kb. 30 ezer évvel ezelőtt, akkor az sűrű horzsakő- és hamuhullást eredményezne a térségben. A kulcskérdés az éppen akkor uralkodó szélirány lenne. Az esemény azonban erősen hipotetikus, nagy valószínűséggel az elkövetkezendő évszázadokban nem kell ilyen eseményre számítani, de ehhez mindig hozzáteszem, hogy vajon mit lehetett mondani például 1815 előtt az indonéz Tambora esetleges kitöréséről? A tűzhányó akkor már több ezer év óta nem működött, és nemigen lehetett arra gyanakodni, hogy a történelmi idők legnagyobb kitörését produkálja a közeljövőben. Ugyanez volt a helyzet a Vezúv 79-es kitörése előtt is, mely ismereteink szerint addig közel ezer éven keresztül nem volt aktív tűzhányó. Az előrejelzés, főleg az ilyen szórványosan működő vulkánok esetében nagyon nehéz. Éppen ezért vizsgáljuk, hogy mi történik a vulkánok alatti magmatározó rendszerben, mi vezethet a kitöréshez, és mi szabályozhatja, hogy az heves robbanásos jellegű lesz-e vagy békésebb lávaöntéses. Lényeges kérdés az is, hogy milyen gyorsan zajlanak le a magmakamra-folyama-

tok, milyen gyorsan emelkedik fel a magma, mindezek kulcsfontosságúak az előrejelzés szempontjából.

– Mit vetítenek előre a Csomád-hegyre vonatkozó kutatási eredmények?

– Az eddigi vizsgálati eredményeink arra utalnak, hogy megvan még a lehetősége, hogy újabb vulkáni kitörések legyenek. Egy román és a mi kutatócsoportunk által végzett geofizikai vizsgálatok megerősítették, hogy a Csomádot nem lehet egyértelműen inaktív vulkánnak tekinteni, amely már befejezte működését.

– Lezárták a kutatásokat?

– Most egy újabb kutatási pályázatot adunk be a vizsgálatok folytatására, remélhetőleg ez további részleteket tisztázhat, és kitérhet egy adott esetben használható veszélytérkép elkészítésére is. Még egyszer hangsúlyoznom kell azonban, hogy vulkáni veszélyről egyelőre még messze nem beszélhetünk, és nem kell félniük az ott lakó embereknek. Azonban fontosnak érezzük, hogy minél jobban megértsük a Csomád vulkanikus működését és jelenlegi állapotát. Olyan modern szemléletű kutatást tervezünk, amelyet a Föld aktív és potenciálisan aktív vulkánjai esetében nemzetközi szinten folytatnak.

Jancsó Katalin

**Régen volt már
fortyogó láva a
Szent Anna-tó
csendes tükre
helyén**

Ézüstfenyő panzió**

Sepsiszentgyörgytől 3 km-re, Árkoson várjuk kedves vendégeinket a félpanziós és panziós falusi vendéglátást kínáló Ézüstfenyő kulcsosházba. Az elszállásolás a kétágyas, pótágyazható, fürdőszobával rendelkező kis házban, valamint a négy, egyenként kétágyas szobával rendelkező főépületben biztosított. A szálláshelyhez egy patakkal átszelt gyümölcsös tartozik kerti bútorokkal, sziklakerttel.

Előre bejelentett igény alapján az ide látogatók étkeztetéséről is gondoskodunk. A vendég a páratlan, íz- és választék-gazdag székely és erdélyi konyha remekeivel ismerkedhet meg a rusztikusan berendezett, családi légkörű, nyitott teraszon.

Szolgáltatásaink: kulcsos lak, konyha, kérésre teljes ellátás, parkoló, gyerekfelügyelet, idegenvezetés, túravezetés, túraszervezés.

**Kapcsolat: 527166 Árkos, Cserey Gyula u. 97. sz.,
Kovászna megye, Románia**

GSM: +40 722 750 415, e-mail: gabikarda@freemail.hu

<http://ezustfenyo.blogspot.com/>

Kapcsolattartó: Karda Gabriella

Önkéntes gyógyítóként Kamerunban

Önkéntes orvosként két hónapot töltött Kamerunban a kézdivásárhelyi dr. Turóczy Ildikó. Élményeiről és az ott szerzett tapasztalatairól beszélgettünk.

– Ha egy mondatban határozná meg a kameruni tapasztalatok utáni helyzetét, hogyan fogalmazna?

– Minden változatlan: szabadúszó orvos voltam és maradtam.

– Mi készíthet valakit arra, hogy lépjen addigi életviteléből, és gyökeres változásra szánja el magát?

– Hosszú mérlegelés előzte meg a döntést. Például az életter változása, a költözés. Vagy az önmagam felé irányuló kérdés, hogy mi az, amit tenni szeretnék, amiben jól érzem magam. A gyökeres változtatással járó rizikó és bizonytalanság kihívása. Továbbá nem titok, hogy sok keserűséget okozott számomra az alapellátásban jelentkező, egymást követő, sokszor egymásnak ellentmondó szabályok, követelmények logikátlansága. Az sem titok, hogy nem szeretem, nem tudom elfogadni a vállalkozói szerepet, amit a jelenlegi egészségügyi rendszer rákényszerít az alaptevékenységben dolgozó orvosra. Én egy olyan betegellátásra esküdtem, ami a beteg javát szolgálja. Márpedig én úgy látom, hogy az egészségügy jelenlegi szabályozása miatt éppen az ellenkezője történik.

– **Már akkor tudta a folytatást?**

– Azt tudtam, hogy kötetlenül akarom gyakorolni a hivatásomat. Nem szabályozva, nem fenyegetve – talán kicsit szabadabban. Így jutott eszembe az önkéntes munka. Afrika véletlenül ügrott be, egy nemzetközi szervezet fel-

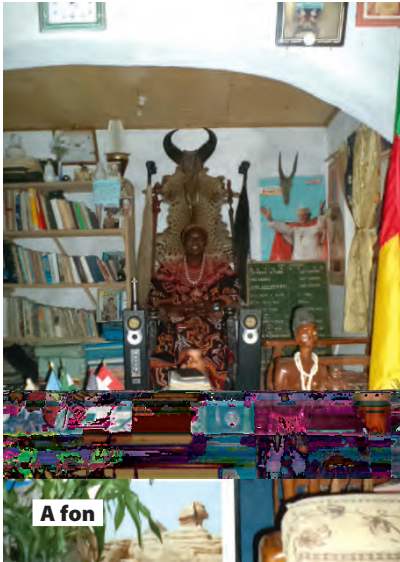

Polycarp

ajánlása révén. De talán semmi nem történik véletlenül, még akkor sem, ha annak látszik. A tervezett kameruni utam egyébként egy adott pillanatban megghiúsulni látszott a vízumszerzés akadályai miatt, végül mégis minden kialakult, lett vízum, lett sok munka és tapasztalás. Ez nem lehet véletlen.

– **Mi várt önre Afrikában?**

– Duala (*Kamerun legnagyobb városa a Guineai-öböl partján – a szerk.*) repteren várt rám Polycarp, az ottani szervezet mindenese, aki megtervezte az utunkat Esuba (*Északnyugat-Kamerun – a szerk.*). A helységről annyit kell tudni, hogy ez egy 30 ezres lélekszámú település, ahol még soha nem járt diplomás

A fon

orvos. Törzsi királyság, ahol – európai szemmel – elképzelhetetlen szegénység és nyomor uralkodik. Miután önkéntes csapatunk háromszemélyesre duzzadt egy lelkes helyi asszisztensnő, Patience

jelentkezése révén, érkezésem másodnapján egy se ajtaja, se ablaka, rozoga minibuszon elvihartzottunk Esuba. Egy egész napos, kalandos utazás után, késő este végre bejelentkezhettünk a fonnál, Esu királyánál. Polycarp ismertette a vágyálmát, miszerint kórházat szeretne Esuban. A király beleegyezett: „tegyetek szabadon”, mondta nagy meglepetésemre. Egy király engedélyére én már csak bólinthattam: próbáljuk meg. Persze, az izgalmas rész csak ezután következett. Azt már az első napokban megtudtam, hogy itt van Kamerun legtöbb hagyományos orvosa (traditional doctors), akik a szellemek üzenetét közvetítik, és azzal gyógyítanak. A helybeliek pedig hisznek benne, számukra a szellemek üzenete fontos, akárcsak a szellemvilággal való kapcsolatuk.

– **Hogyan lehetett összeegyeztetni a két mentalitást?**

– Ha önkéntes vendégként érkezel egy számodra idegen kultúrába, akkor a

Aprócska vályogház

Itt kezdtük

legegyszerűbb dolog az, hogy alkalmazkodsz. Ezt tettem én is. Csak míg a hagyományos orvosok a földöntúli lelkek üzenetét közvetítették, addig én a gyógyszeres medicináét. A kettő komplementer, kiegészíti egymást. Ha azt akarom, hogy elfogadjanak, akkor először nekem kellett elfogadnom a helyi hagyományokat, rítusokat. Ez alapkövetelmény. E nélkül nincs bizalom, és bizalom nélkül nincs sikeres orvoslás. Bejelentkeztem hát a hagyományos orvosnál, kértem az egészségi állapotom felmérését, meghallgattam a szellemek üzenetét, aztán kölcsönös együttműködésről biztosítottuk egymást. Ezt be is tartottuk mindvégig.

– **Következett a semmiből való építkezés...**

– Ahogy mondja: a semmiből. Bár kaptunk a királytól két termet egy

vályogtéglás házban, ahol elkezdhattunk dolgozni, mivel esős évszak volt, a víz kimosta a vályogtéglákat, és a „kórház”

Lakásbelső

összeomlott. Ekkor átköltöztünk egy másikba, és higgadtan folytattuk a munkát. Aztán lassan mégiscsak lett bam-

buszból vizsgálópadunk, ágyak, matracok, lett váróterem, gyógyszerész, kezelő, még a vizet is bevezettük. A betegek pedig egyre többen és többen jöttek, bővült a patológia.

– Hogyan jellemezné az ottani életet?

– Szegénység, nyomor, kosz van – de ez a természetes. Aki többet és mást akar, az elmegy. Akik maradnak, azok meg vidámak, nincs szegénységtudatuk. A családok összetartanak. Az óvoda, iskola tandíjköteles, de kifizetik, mert tudják, ez fontos, még akkor is, ha egyébre nem jut emiatt. Az iskolák zsúfoltak, olyannyira, hogy sok gyerek otthonról viszi magával a kisszéket, hogy le tudjon ülni. Négy nyelvet beszélnek, amire elvégzik a tanulmányaikat: a saját törzsi nyelvüket, a kameruni pidgint, valamint az angolt és a franciát. Ingyenes betegellátás nincs, ha nincs pénz, akkor

Van lázmérőnk

nincs orvoslás. Azt sem tartják nyilván, pontosan hány gyermek születik, hányan halnak meg. A krónikus betegsé-

geket, az AIDS-es eseteket sem. A mi statisztikánk szerint minden negyedik gyermek meghal, minden hetedik ember HIV-fertőzött.

– **Mennyire jutottak a kórházlétesítéssel?**

– A második hónap végére kialakult egy szervezett munka, volt négyágyas fektetőnk, gyógyszerárunk, vizsgálónk, kétágyas kezelőnk, függöny és szúnyogháló az ablakon, visszatérő betegeink, krónikus nyilvántartónk, minilaborunk. A király értékelte, így Polycarp kapott négy hektár földet a királyi birtokból, hogy felépítse rá a kórházát. Most két önkéntes orvos és két asszisztens dolgozik ott két váltásban. Polycarp egyesülete gyógyszereket is kapott egy segélyszervezettől. Ezt onnan tudom, hogy állandó kapcsolatban vagyunk, visszavárnak.

– **Milyen tapasztalatokkal tért haza?**

Tarol az AIDS

Asszonyok

– Nagyon ellentmondásos gondolatokkal feltarisznyálva jöttem vissza. Nehéz és nem ritkán veszélyes ott élni, dolgozni, ugyanakkor megvan a maga szépsége és értéke is. Ha európai szemmel nézem, akkor azt mondom, hogy hosszú távon szinte elviselhetetlen. Viszont kevés az a hely, ahol az ősi semmiből lehet felépíteni valamit, ahol megvan az építkezés szabad-

sága, értéke, haszna. Ahol az egyetlen viszszafelelés, a pontrendszer a bizalom, az elfogadás és a beteg beléd vetett hite.

A kölcsönös elfogadás egy vadidegen kultúrában – talán ez hagyta bennem a legmélyebb nyomot. Valamint a beteg érdekében történő szabad cselekvés és gyógyítás lehetősége.

Jancsó Katalin

Mispával, az okos tolmáccsal

Nagyanyó konyhája

Sósrúd

Hozzávalók: 50 dkg liszt, 20 dkg vaj, 3 dl tejföl, 1 egész tojás, kevés só, 2 dkg élesztő (3-4 evőkanál tejben megáztatni, felfuttatni).

Elkészítés: ebből a mennyiségből félkemény tésztát gyúrunk, és 1 cm (ujnyi) vastagságúra kinyújtjuk. A tetejét megkenjük tojással, meghintjük asztali sóval és köménnyel (vagy szezámmaggal), utána derelyevágóval 1x15 cm-es csíkokat vágunk belőle. Egyenletes melegben sütjük.

Teasütemény

Hozzávalók: 25 dkg liszt, 5 dkg vaj, 10 dkg cukor, 1 tojás, 2 ek tejföl, 1 cs vaníliás cukor, kevés szódabikarbóna vagy sütőpor.

Elkészítés: a lisztet összekeverjük a sütőporral, és elmorzsoljuk benne a

vajat. Hozzáadjuk a többi hozzávalót és addig gyúrjuk, míg jól összeáll a tészta. Fóliába csomagoljuk, és legalább fél órára a hűtőbe tesszük. Lisztezett felületen kinyújtjuk, formákat vágunk belőle, és előmelegített sütőben megsütjük. Tálaláskor megszórhatjuk porcukorral.

Szalonnakrém

Hozzávalók: 15 dkg szalonna, 1 keményre főzött tojás, 2 kk mustár, 1 kisebb fej hagyma, 2 cikk fokhagyma, kevés pirospaprika.

Elkészítés: a szalonnát, tojást, hagymát és fokhagymát ledaráljuk, ízesítjük a mustárral, pirospaprikával, ha szükséges sózzuk, de a szalonna sóssága magában elég.

Kisütött burgonya

Hozzávalók: 8 közepes szem burgonya, 2 ek liszt, 2 ek tejföl, só, panírozáshoz liszt, tojás, zsemlemorzsza, sütéshez olaj.

Elkészítés: a burgonyát megfőzzük, meghámozzuk, áttörjük. Miután kihűlt, hozzákeverjük a lisztet, a tejfölt és sózzuk. Összegyúrjuk, kis sárgarépaalakokat formázunk belőle, és óvatosan lisztbe, felvert tojásba, zsemlemorzsába

Húsos palacsintatekercek

Hozzávalók: 40 dkg borjúhús (de disznóhússal is tökéletes), 1 fej hagyma, petrezselyemzöld, só, bors, 1 ek liszt, 1 ek vaj, sós palacsinták.

Panírozáshoz: liszt, tojás, zsemlemorzsza, fogvájó.

mártva bepanírozzuk, majd bő olajban kisütjük. Tálaláskor friss petrezselyemzöldből kis csokrokat szúrunk a „murkokba”.

Eszterházy-rostélyos

Hozzávalók: 30 dkg borjúhús, só, bors, 1-2 fej hagyma, olaj, pirospaprika, 2 dl tejszín, 1 ek liszt.

Elkészítés: a húst szeletekre vágjuk, vékonyra potyoljuk („klopfoljuk”), sózzuk, borsozzuk. Egy serpenyőben olajat forrósítunk, beleszórjuk az apróra vágott hagymát, meghintjük pirospaprikával és beletesszük a hússzeleteket. Ezek mindkét oldalát megpirítjük. Megszórjuk a liszttel, és ráöntjük a tejszínt. Együtt addig forraljuk, amíg jól megpuhul a hús.

Elkészítés: a húst apróra kockázzuk, megpároljuk, a hagymát is felaprózzuk. Összekeverjük a párolt húst, hagymát és petrezselyemzöldet. A vajban megpirítjük a lisztet, beletesszük a húsos keveréket, és egy fél merőkanál vizet. Sózzuk, borsozzuk. Addig főzzük, míg elpárolódik a leve. Ezzel töltjük meg a palacsintatekértákat, amiket feltekerünk, két végét megtűzzük fogvájóval és lisztbe, felvert tojásba és zsemlemorzsába panírozzuk, majd olajban kisütjük. Vigyázzunk, mert nagyon hamar megsül!

Gombás bélszín

Hozzávalók: 35 dkg bélszín, só, bors, 20 dkg gomba, petrezselyemzöld, 1 ek liszt, tejföl, 8 dkg sonka, 1 tojás, olaj.

Elkészítés: a bélszínt szeletekre vágjuk, potyoljuk, sózzuk, borsozzuk. A gombát megtisztítjuk, apróra vágjuk, és petrezselyemzölddel megdinszteljük. A

sonkát szintén nagyon apróra vágjuk, és 1 felvert tojással összekeverjük. A bél-színszeleteket megkenjük a gombás keverékkel, majd a tojásos sonkával, fel-

tűrjük, összetűzzük fogvájóval. Serpenyőbe olajat töltünk, beletesszük a feltűrt húsokat, vizet öntünk alájuk, és puhára pároljuk. Ha szükséges, pótoljuk a vízmennyiséget. Miután megpuhult, minden oldalát megpirítjuk. Közben gombamártást készítünk a maradék gombából: a dinsztelt gombát sózzuk, lisztet szórunk rá, és annyi tejföllel öntjük fel, hogy jó szószos mártást kapjunk. A sült húsokat a gombamártással tálaljuk.

Diós pite

Hozzávalók a tésztához: 30 dkg liszt, 1 csomag sütőpor, 15 dkg zsír, 10 dkg cukor, 1 tojás, 1 citrom leve.

Elkészítés: a hozzávalókat jól össze-gyúrjuk. A tésztát kettéosztjuk úgy, hogy a nagyobbik felét egyenletesen elnyom-

kodjuk egy tepsiben, és barackízzel meg-kenjük.

A töltelékhez 20 dkg cukor, 4 tojás-sárgája, 40 dkg őrölt dió, fél csomag vaníliacukor és 4 tojásfehérje kemény habja összeadásával tölteléket készítünk, amivel beborítjuk a tésztát. A kisebb adag tésztából rácsot készítünk a pite tetejére, amit megkenünk tojással, és forró sütőben megsütjük.

Diós puding

Hozzávalók: 14 dkg őrölt dió, 14 dkg cukor, 8 tojássárgája, 1 kávékanál liszt vagy zsemlemorzsa.

Elkészítés: a cukrot a tojássárgájával habosra kavargatjuk, beleadjuk a diót a tojások habjával, valamint a lisztet.

Kikent, kilisztezett formában gőz felett kifőzzük. Borsodót (borhabot) vagy hígított gyümölcslekvárt adunk melléje.

A fenti – régi jegyzetekből szemelgetett – recepteket kérésünkre elkészítette és lefényképezte Bardócz Katalin (Kézdivásárhely). Internetes gasztronaplója a <http://kataakonyhaban.blogspot.ro> címen követhető.

Varázslatos Dél-India

Amint azt a Székely Hírmondó napilapban közölt riport végén ígértem, igyekszem megosztani egyet s mást az év elején Dél-Indiában töltött kéthetes kirándulás során szerzett tapasztalataimból. Helyszűkében lévén, ezúttal nincs lehetőség az útinapló teljes leközlésére, de bízva abban, hogy részleteiben is élvezhető, álljon itt egy kivonatos ízelítő a számomra legmaradandóbb benyomásokról.

(...) A párizsi, rohanástól fűtött Charles de Gaulle reptér után a bangaluru-i olyan, mint egy szanatórium. Mintha egy szépia-világba léptünk volna: a reptér alkalmazottjai kaki színű egyenruhában, vörös hennába át-átsapó koromfekete hajkoronával és jóval sötétebb bőrszínnel, mint amit a hollywoodi filmekből ismerünk, no meg hűvös noottsággal fogadtak. S ezennel megkezdődött a várakozás. Várni a csomagokra, a taxira, aztán várni, hogy kiszabaduljunk belőle, majd várni a szállásra (a program az program, a reggeli imát nem lehet csak úgy félbeszakítani holmi európai csodaváró népek miatt) ...

Mikor már a denevérek ébredésétől a majmok reggeli kukázásáig mindent végignéztünk, végighallgattuk a távolból felénk áradó hajnali mise (badzsan) melódiáit, s a fák hűvösében is 20°C fölé emelkedett a hőmérséklet, megkaptuk mi is a várakozásunkat messze fölülmúló szállásunkat Dél-India egyik legnépszerűbb asramjában, az örök béke hajlékában (Prashanti Nilayam), az immár néhai, híres-nevezetes Sathya Sai Baba egykori otthonában. (...)

A szoba teljesen türhető, amolyan „miniblokk”, két vasággal, matracokkal, ventilátorral (!), szitával az ablakon, saját

Prashanti Nilayam, a béke és szeretet otthona

A nők száriban járnak

fürdővel és angol wc-vel (!). Szóval egyértelműen több, mint amiről álmodni merhettünk az előzetes felkészítők alapján. (...)

Cingár férfiak, kövér feleségek

Meg kell jegyezmem, itt a férfiak rettenően hiúnak tűnnek. Rondaságukat álcázandó hennával festik be az ősz hajszálait, ami a fehér „alapon” néha egyenesen piros árnyalatot ölt. Egyébként egyöntetűen alacsonyok és cingárok, pipaszár lábakon járnak egy-egy lepedővel a derekukon, amit a nagy melegben feltűrnek a térdük fölé, mint a szoknyát. Nagy érdeklődéssel figyeltük, mikor lebbenti fel a sarkát a szél, nem-e fedezünk fel némi rokonságot köztük és a skótok között, de megnyugodhatott a lelkünk: kilógó férfiasságok nem fognak zavarni a spirituális fejlődésben, ilyen gatyára azért még a koldusoknak is telik.

A nők előszeretettel növelik a hasukat, amit szépen ki is lógatnak a száriból, nem izgatják magukat azzal, hogy hónuk alá kaphatnák szíjas-szikár férjcskájukat. Egyébként minden nő száriban jár, csak

mi, külföldiek szereztünk be már első nap pár darab, háromrészes, az egyszerű fehértől a legválogatottabb színű és szövésű kelméből készült, szemet gyönyörködtető díszítésű panjabit – amit nagy a gyanúm, hogy felnőtt méretben csak a turistáknak gyártanak, mert itt kizárólag gyerekek és serdülők viselik. (...)

Hidegben leengedik, melegben felboggazzák a szoknyát

Bételárus

Kóbor malacok

Az első reggeliről csak annyit: semmi sem az, aminek látszik, mindig az a legfinomabb falat, amelyik a legkétésebb. Porridge (zabkása) barna cukorral, gyümölcsslátával, különböző ízesítésű pirítós, péksütemény, maszalatea vagy édes/sós lasszi (híg savanyú tej), szójatej vagy kávé – ez a választék, ebből mindenki úgy gazdálkodik, ahogy akar. Ja, és itt nem csak kóbor kutyák, hanem kukázó disznók is vannak! Úgy rohanganak az úton, mint nálunk a csahosok! (...)

Menü az asramban

Az észak-indiai étterem kínálata nem annyira csípős és szegényes, mint a dél-

indiai, de sokkal olcsóbb, mint a „nyugati” étterem, ahol cérnabelű holland nyugdíjasok és aranyfogú orosz újjagdagok nyelik a nemzetközi konyha ismert-ismeretlen remekeit. Barátságos szevák szolgálnak ki mindenféle indiai fogással, amit egy tálcára összegyűjtögetünk, s a végén az ideges kasszás néninél kifizetünk, majd az asztalnál nagy érdeklődéssel elfogyasztunk.

Az ebéd és a vacsora egyébként szinte ugyanaz (legalábbis a választék). Kezdődik a tálcával, majd a bajuzsos nénival, aki a rizst osztogatja egy nagy inoxfazék-ból, s mindig ránk akarja tukmálni a borzalmas kinézetű, víz- és olaj ízű csapatit,

**Készül a gyümölcsslátával.
Hajnali önkéntes szolgálat**

**Konyha a ház előtt.
Folyik a csapatísütés**

ami náluk a kenyér és egyben kanál szerepét tölti be, s nagyjából olyan, mint mifelénk a „próbabalacsinta” – az első, aminek még sem az íze, sem az állaga nem tökéletes. Utána kétféle „levesszerű” főzelék (csicseriborsó, lencse, paszuly vagy hasonló, lisztes alanyagból), majd vegyes zöldségből készült mindenféle saláta és egyéb elegy, amit felsorolni sem tudok, aztán újabb, főként olajban sült „kenyérfélék”, puffasztott rizs, számomra ismeretlen lapótyák – van, amelyik töltött,

van, amelyik ropog, mint a csipsz. A végén az elmaradhatatlan joghurt (ehhez időben kell menni, hogy kapjunk), ami „enyhíti” az egyébként csípős ízeket, és a másik asztalon... tá-dá-dá-dá: egy csomó édesség! Kókuszból készült finomságok, kicsi gombócok, kockák, rudacskákat, töltve vagy szirupba áztatva, mindenféle színben és formában. Enni pedig kizárólag jobb kézzel szabad, ahogy kezét fogni is. (...) A víz itt ingyenes, csak néha nem tiszták az inox-poharak. Kint a palackos jó hideg, de drága. Ez langyos, de jó nekünk. (...)

Családi kirándulás

Falusi luxus fapados buszról

Első héten saját magunkkal és közvetlen környezetünkkel, no meg Sai Babával voltunk elfoglalva, mígnem mesterünk végre közölte velünk: ím, megértünk arra, hogy az általános testi és lelki tisztulás után újra beszenyezzük magunkat a külvilág porával, zajával, és elmenjünk egy igazi buszos kirándulásra (helyi járattal), s végre egy kis betekintést nyerjünk az itteniek hétköznapijaiba. Mindezt újdonsült ismerőseink, Mária és férje vezetésével, akik minden évben szinte hat hónapot töl-

Buszmegálló

tenek itt, gyógyulnak, gyógyítanak, kikapcsolódnak, és közben úri módon élnek a magyarhoni középszerű nyugdíjuktól.

Szóval hajnalosan kicsoszogtunk a helyi buszmegállóba (egyszerű tető, alatta buszok, és köztük kis műanyag székek – de legalább van benne busz és élet, nem, mint Kézdin). A buszok pedig a '60-'70-es évekből visszaköszönő – de már sötétített ablakokkal rendelkező! – járgányok, a kormány benne jobbról, tehát baloldalon kell felszállni.

Szélesen vigyorog a buszsofőr. Szép kis fehér csapat, na, most megkóstoljátok, milyen az indiai falusi luxus a puhány feneketekkel, gondolja magában, s feltessekel a buszra, majd büszkén túlköelve elindulunk Kadiri felé (Anantapur tartomány amolyan megyeközpont-fontosságú települése). Ide járnak a vidékiek bevásárolni, a turisták pedig – immár – világot látni.

Döcögős utunk a lassan ébredő napfényben dimbes-dombos tájakon vezet, a gondosan megművelt földek és vörösen izzó sziklatömbök között pedig kicsiny falucskák népe végzi reggeli rituáléját: ki a közeli dombon kuporog egy tál víz társa-

ságában, ki a háza elejét söpri, ki pedig a falusi „kocsma” előtt könyököl, maszálategyével, kávéval vagy chapatival kezdve a napot.

Az élet mindenképp a ház előtt/körül zajlik, a kicsiny, lapos, kocka alakú, színes falú házikók nemigen alkalmasak a népes családok napi programjának befogadására. A környékbéli domság oldala nagy-

Lakshmi Narasimha Swamy

Puttaparthi utcakép

részt teraszos, a helyiek ösztönszerűen művelik, rizst, kukoricát és fűszernövényeket természetnek, de hogy ki alakította ki ezt a kultúrát, maguk sem tudják már, s nem is igazán foglalkoznak vele. Így adták az istenek.

A kanyargós útnak egyszer aztán vége szakad, és megérkezünk a jórészt telugu és urdu nyelvet beszélő, százezres lélekszámú megyeközpontba. Amit eddig Puttaparthiban kaptunk a zshivajból, koszból,

nyüzgésből, az itt megtízszereződik. Szerencsére nem kell sokat lófrálni, gyorsan bemenekülhetünk az első megállóban található, 15. századi Lakshmi Narasimha Swamy hindu templomba.

Áldásos maszkirozás

A templom – ahogy minden hindu templomnál tapasztaltuk – egy szögletes alakú külső falból és belső udvarból áll, ahol – akárcsak odakint – zajlik az élet. A

A falon belül is zajlik az élet

Templomudvar

torony és a fal különálló építmény, a szentély csak egy lapos „kocka” az udvar közepében. Mellette elterítve szárad a sárgaborsó, a másik részen – az árnyékszékek körül – egész családok fürdenek, borotválkoznak, fésülködnek az egyetlen vastag csövön beáramló folyó vízben. Errefele nagy érték a víz, a vezetékes pedig egyenesen luxus.

Az udvaron egy „szent fa” (a város nevét a noni gyümölcsfa szanszkrit megfelelőjéből, a khadriből származtatják), tele és körülrakva mindenféle, ikonul szolgáló festett és faragott kövekkel, előttük buzgón hajlongó, füstölőkkel, virágokkal, színes hennával áldozó-imádkozó zarándokok és helybéliek. A templom bejáratánál papucsunkból kilépni köteleznek, s az élelmes kéregetők készségesen ajánlkoznak a lábbelik exkluzív megőrzésére, természetesen némi-nemű pénzbeli „adomány” ellenében. Lassan megszokom, hogy itt mindenki koldul, hát előveszem a „furfangos székely” eszem, és hirtelen mozdulattal, egy zacskóba csavarva hónom alá csapom. Lesz, ami lesz, sehol nem

írja, mit kell csinálni vele, miután levettük a lábunkról!

Mikor már azt hittük, mindent láttunk, és az iskolás egyenruhában kószáló gyerekek hadát is kiszolgáltuk fényképezkedéssel, csokival meg keksszel (Kadiri egyébként fontos oktatási központ), valamint a „kedves” lányapukák ajánlatait is visszatudasítottuk, hogy busás összeg ellenében megszabadítsuk őket az itt még nyűgnek számító lánygyermekektől, és magunkkal vigyük őket a messi Nyugatra, ahol tán jobb sors várna rájuk – nos, ekkor következett a „szent pillanat”: beléphettünk az éppen kezdődő áldozásra a templom belsőjébe.

Fényképezni tilos, a korlátok pedig a szűk bejáratnál éppen egy sötét barlangszerű lyuk felé terelnek. Ezekben a lyukakban (merthogy több is van belőlük, amint az a terelgetés közben kiderült) egy-egy faragott vagy öntvény istenszobor (Síva, Visnu és társai) van megbújva, előtte pedig kifestett arcú papok osztogatják az áldást péppé tört, kókusztejjel vagy ki tudja mivel elegyített banán formájában,

amit bátran fel kell hörpíteni, amint az ember tenyerébe öntik, és büszkén elvonnulni a homlokunkra felfestett piros vagy sárga hennafolttal. Mindezt 10–20 rúpia ellenében, amit minden egyes lyuknál kíméletlenül felvasalnak. Így folyik ez lyukról lyukra haladva, egészen addig, míg az ember vagy megtalálja a kiutat a korlátok között, és mély levegőt véve kisurran a szabadba, vagy végigjárja az összes istenséget, s mire kiér, úgy ki lesz maszkírozva, mint egy vásári bohóc.

Bódító séta riksák között

Felszentelve immár egy izgalmasnak ígérkező városi sétára, újra „feltalpaljuk” magunkat a puttaparthi piacon beszerzett nyári lábbelikkkel, és nyakunkba vesszük az első utcát. Előtte még gyorsan lefényképezzük a bejáratnál strázsáló, a templomnál jóval korosabbnak tűnő Krisna szekere-

tét. A városnéző séta felettébb lassúra sikeredik, csak ámulunk-bámulunk a forgalmas utcán a központi buszmegálló felé haladva. A dudáló motorbiciklik, riksák, tuktukok, teherautók, dülöngelő ökröszekerek és szédelő gyalogosok között

Krisna szekere

lavírozva lassan a mindennapi élet tanúi leszünk. Utcára nyíló, nyitott falú barakok, műhelyek, melyekben bádogosok, hentesek, szabók, autószerelők, henna- és ruhakereskedők, virág- és bételarusok, kocsmárosok, ékszerészek, borbélyok végzik mindennapi munkájukat. Némelyek pózolnak is, hogy rajta lehessenek egy-egy soha viszont nem látott fotón.

Leírni nem lehet, mennyi ingert kell

Noni is kapható

Készül a maszala tea

Egyesek mosásból, vasalásból tartják fenn magukat

Itt préselik a csodafinom cukornád szörpöt

befogadnia itt az embernek: émelvítő és bódító illatok, összefolyó élénk színek, feliratok, teljes hangzavar, emberi, állati és gépi hangok, pajkosan játszadozó majmok és gyerekek, koldusok és aranyórák újjagdagok, szemét és csillogás, giccs és művészet egyvelege. Útközben egy muzulmán templomba is betolakodunk – mármint a társaság férfi tagjai. Mi, nők csak kintről kukucskálhatunk be a rongyszőnyegekkel borított, egyébként egyszerű, zöldfalas terembe (ezt aztán kár féltetni a női szemektől), miközben a helyi imám és emberei kaján vigyorral figyelik, amint kíváncsian nyújtogatjuk nyakunkat a „szerecsés férfiak” után. Nekünk maradt a temető és a reggeli fenékmosásra használt medence látványa.

Mire a zsúfolt buszmegállóba érünk, úgy érezzük magunkat, mintha megmáztuk volna a Himaláját. A megálló menekültekkel teli kikötőre emlékeztet: a műanyag székeken kíváncsi gyerekekkel körülvett, lomha testű nők, körülöttük jól öltözött vagy éppen szakadt nadrágos családok, bekötött fejű, apró pipkás muzulmán iskolások, majomtáncoltató koldus, kéregető apróságok. És rengeteg csomag.

Ahogy megjön a buszunk, előzónli az izdadt testű tömeg: mindenki azon igyek-

szik, hogy valahová biztos helyre bogozza a csomagját, s magának is sikerüljön feljutnia. Tíz perc alatt a busz teteje is tele cókómmal, a sofőr pedig éles füttyel osztlatja szét a tömeget, hogy a „felsőbbrendű fehér turisták” is felkászálódjanak a déli forróságtól bűzlelő járműre. Hogy ki járt jól, azok-e, akik elsőként helyet kaptak, s a többiek, mint a heringek, ellepték őket, vagy akik utólag, egymás lábán állva kapaszkodtak a semmibe a kanyargós-döcögős úton, annak már csak Isten a megmondhatója. Tény, hogy indiai és európai részről egyaránt becsülettel végigszenvedtük a zötykölődést. (...)

Cukorkaosztás az árvaházban

Mysore Karnátaka állam második legnagyobb települése Bangalore után, mely egyben a fővárosa is. Többségben kannada nyelvet beszélő indiaiak lakják, és – ezt akkor még nem tudtuk, később viszont fájdalmasan megtapasztaltuk – a legmozgalmasabb kereskedőváros a vidéken, a „bazárok bazárja”. A két hétig asram-programon vegetáló elménknek kiadós megpróbáltatás, de ne vágjunk a dolgok elejébe.

A városnéző körút – természetesen – egy Sai Baba által alapított árvaház meglátogatásával kezdődött, de szigorúan csak azt követően, hogy sofőrünk hidegvérrel közölte: márpedig a szegény árvákhoz nem illik üres kézzel menni, tessék szépen édességgel tisztességesen felfegyverkezni. Így a vasárnapi pihenőnap miatt szükös boltvásárlástétot végigpásztázva feltankoltunk karamellából és egyéb nyalánságból – rólunk aztán ne mondja senki, hogy nem esik meg szívünk a nincsteleneken.

A kicsiny gyereketthon udvarán ricsajozó gyerekek fogadtak. Sofőrünk békés

Cukorkaosztás az árvaházban

bételrágásra áldozta drága pihenőjét, mi pedig úgy osztottuk szét a cukorkát, mint a Pedigreet a kutyamenhelyen: vigyázni kellett, nehogy az ujjunk is ottmaradjon vele...

Panoráma bika mellől

(...) Amint a bételtől egyre ködösebb tekintetű sofőrünket elővakartuk az árnyékból, máris száguldottunk tovább az 1200 éves templomhoz. Újabb Krisna-szekér (jobb és díszesebb állapotban, mint a kadiri), no meg szuvenír-árusok, önkéntes „idegenvezetők”, papucsmegőrzők és koldusok hada fogadott. A temp-

lom formája megegyezik az itt megszokottakkal, az udvara azonban sokkal zöldebb, terebélyesebb, tele kisebb-nagyobb oltárokkal, mellékhelyiségekkel, melyeknek bizonyára megvan a maguk története. Ezt azonban már nem volt alkalmunk megtudni, mert nem voltunk hajlandók 300 rúpiát fizetni az angolt egy újabb furcsa nyelvjárásban törő, felettébb rámenős kalauzért. Maradt a szájtátás, a fényképezés és a belföldi turisták érdeklődése, akik előszeretettel álltak mellénk – néha csak úgy, „véletlenül”, máskor udvariasan engedélyt kérve – egy-egy közös fotó erejére. Hurrá, sztárok lettünk! (...)

Sztárok lettünk!

Nandi, Siva szent bikájának óriás szobra

A bikákat nagy becsben tartják errefelé (itt már nincs akkora feminizmus, hogy csak a teheneket imádják), mivel itt, a nevezetes Chamudi-hegyen Nandi, Siva – a legenda szerint – tejfehér szent bikája is szobrot kapott, mégpedig igencsak tekintélyes méretben: külön lépcső vezet fel hozzá, és csodaszép kilátás tárul elénk, ha felmászunk melléje.

A bika különben minden Siva-templomban megtalálható, van, ahol külön templomot is szentelnek neki. A környék tele virág- és bambusznád-árusokkal, így gyorsan meg is kóstoltuk a bambuszsörpöt, ami leginkább az itthoni fenyőszirup ízére emlékeztet. (...)

Korrupció a palotában

A Mysore-palota közelében megtapasztalhattuk, mit takar a „kereskedelmi központ” fogalma errefelé. A belföldi járókelőkre már ügyet sem vető kereskedők hada csimpaszkodott a nyakunkba, röpködtek az ajánlatok a hetedik szomszédból is: szantálfából készült dobozók,

legyezők mindössze ezer rúpiáért! De ezen kívül a Jóisten a megmondhatója, mennyi giccs, csecsebecse, csili-vili bizsu, egyszóval minden eladó, nem is olcsó pénzért. Hirtelen Korond és „handmade” kerti törpéi meg katicabogaras forgóí jutottak eszembe, csak ott legalább nem futnak az ember után.

Nos, valahogy beverekedtük magunkat a sorba, mire újabb meglepetés: helyieknek 20, külföldieknek 200 rúpia a belépő. További 20 rúpia, hogy megőrizzék számunkra a fényképezőgépet, amit állítólag odabent nem szabad használni. Nem fizetünk. Papucs lehúzása kötelező, a megörzés ingyenes, és bár ez ki is van függesztve, mégis tartja a markát a papucspásztor.

Következik az átvilágítás. A csomagokból kikandikál a fényképezőgép. Az egyik ör – egy nő –, aki a kamerát nézi, elrettentően sipákol, hogy a többi – a férfiak – gyorsan odajöjjenek és kiszedjenek a sorból. Baj van, mondják. Tudjuk, válaszoljuk, és mosolygunk. Félrehív az egyik: ezt így nem lehet, vissza kell menni a kapuhoz. Na, ha még egyszer sorba kell itt is állni, megette a fene a maharadzsa-palotát. De mire kétségbeesnénk, javasolja is a megoldást: kéne neki valami. Olyan érde-

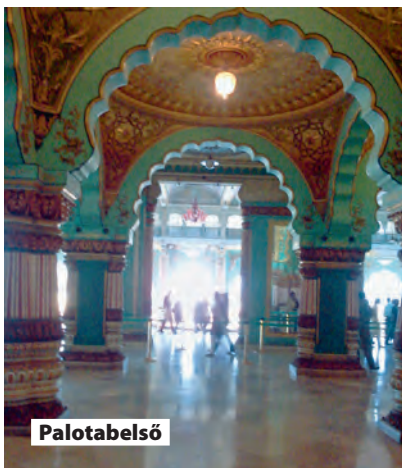
A palota belső udvara – tiltott zóna

kes angol kifejezés, sose hallottam (talán „bribe”, ami kenőpénzt jelent). Újra kérdem: mit adjak? Lassan leesik a tantusz: bármit is mond, ennek pénz kell. Rákérdek: money? Vigyorog: yes! Na, hát miért nem ezzel kezdte! Kap is 20 rúpiát, mert – én, marha –, azt is megkérdeztem, mennyit. Sokallom, de már nem állhatok le alkudozni még lefizetéskor is.

Beenged, de nem vehetjük elő a gépet, mert a biztonságiak megbüntettek, és ő is bajba kerül. (Utána olvastam a neten, hogy a biztonságiak megvesztegetése alkudozás után is 400 rúpiába kerül, ha elcsípi az embert engedély nélkül fotózni.) Nos, elindult az óriás százlábúként mozgó látogatócsoport, lassan araszoltunk felfelé a kívülről is mesés szép palota lépcsőin.

A maharadza hajlékában

A márványból és acélból épített maharadza-palota 1912-ban nyerte el mai formáját, miután fából készült elődje porrá égett a figyelmetlen szakácsok miatt. A szűkös áramszolgáltatás végett hétfvégenként, amikor a turisták kedvéért kivilágít-

Palotabelső

ják a mesébe illő csodaépítményt, a város egy része sötétben kuksol. A folyosókon csodaszép olajfestmények sorakoznak, többnyire a maharadza és az angol hadsereg harci jeleneteit, India történelmének fontosabb mozzanatait ábrázolva. Emellett gyönyörű, sötét fából faragott menyegyzet és elefántcsontajtók hirdetik a pazar életstílust. Sikerült a telefonnal „meglopni” néhány fotót.

A trónt is megtekinthettük, és néhány

Mysore-palota

használati tárgyat a maharadza és családja életéből, nem utolsó sorban pedig az angol királyi család és az itt állomásozó brit előkelőségek portréiban bővelkedő kiállítást. Mégis olyan üres volt az egész, az volt az érzésem, mintha az angolok alig pár hete távoztak volna a kontinensről.

Aztán a nagy „hernyót” átterelték egy másik épületbe, ahol újabb 20, ill. fehér embernek 250 rúpiáért lehetett (volna) megtekinteni a maharadza kincstárát. Hogy mi lehet ott, már soha nem tudjuk meg (a google sem segített megfejteni, valószínűleg jobban vigyáznak a fű alatti fotózásra), mert úgy feldühödünk ezen az aljasságon, hogy sarkon fordultunk, és kísértünk a palotából. (...) Néhány szép fotót azért sikerült készíteni a csodás rózsakert mellett, valamint a belső udvaron, ahol elefántok és tevék gondoskodnak a kint maradt turisták szórakoztatásáról.

Vízesések parkja

Sajnos újra nyakunkba kellett venni az utat, bármennyire is sajgott már a talpunk, előttünk állt még két célpont: egy keresztény templom, s a nap csúcspontját jelentő Brindavan Gardens, ami egy csodásan kivilágított park kis vízesésekkel, óriási tóval a közepén. A katolikus templomot

Fotók: Ötvös Boglárka, Sólom Ibolya

már csak tuktukkal tudtuk megközelíteni (saját költségre), mivel vasárnap esti séta-program lévén, időközben lezárták az utat körülötte (sofőrünk bamba mosollyal nyugtázta a hírt). Odabent épp folyt a „zsolozsma”, így gyorsan besurrantunk. Legnagyobb meglepetésünkre könnyfakasztó neonfény fogadott: a kívülről pompás gótikus stílusban megfestett ablakok csupán imitációnak bizonyultak, üvegnek bennük se híre, se hamva.

Mire elértünk a vízesések parkjához (ahol újabb sokméteres sort kellett kiállni, és közben végignézni, ahogy a kasszás összeverekezik egy részeg helybélivel, aki valamiért visszakövetelte a pénzét), már egészen ránk sötétedett, elcsigázott tagjainkat legjobban esett volna a víztározóba belelógatni. Itt azonban újabb árgus örökkel találtuk szembe magunkat, akik főként arra figyeltek, hogy aki odakint nem fizetett 50 rúpiát, az ne fotózhasson idebent. Többek között mi is ebbe a kategóriába tartoztunk, figyeltek is rendszeren.

Kicsit nagyzási mániának érzem az egészet, óriási luxus ennyi vizet elpancsolni, amikor odakint még WC-t öblíteni is alig jut belőle. Egy rövid hajókázás a tavon és a hűvös, párás levegő azonban egészen helyrehozott, úgyhogy hazafelé már nem érdekelt a lobogó szél sem az autóban, szépen húztuk a lóbórt éjjel kettőig, amikor is újra a puttaparthi asram előtt ácsorogva találtuk magunkat. (...) Mindent összevetve talán ez alkalommal kóstoltunk bele az igazi Indiába, a maga korrupció és kiéheztetett világával, a jó ízlés és a giccsek közti határt feszegető fényűzés mögött megbúvó, kopogó szegénységével. (...)

Ötvös Boglárka

Megj.: A napló további részletei és a fotók megtekinthetők a kalendarium.ro honlapon.

Évfordulók Háromszéken

Összeállításunkban olyan, háromszéki kötődésű személyiségeket vettünk számba – a teljesség igénye nélkül –, akik születésének vagy halálának kerek évfordulójához érkezünk 2013-ban.

200 éve, 1813-ban Bibarcfalván született Bartalis Ferenc kisbirtokos, a Habsburg-ellenes mozgalom vértanúja († Sepsiszentgyörgy, 1854. április 29.)

A szabadságharc 1849. évi vérbefojtása után, az emigrációban élő Makk József tüzérezredes által szervezett fegyveres felkelés tagjaként részt vett abban az összeesküvésben, amelyet a Bukarestben élő emigránsok kezdeményeztek 1852 augusztusában. Ekkor indították Székelyföldre a századosú és helyettes katonai vezetővé, egyben a Székelyföld hadi vezetőjévé kinevezett Várady József volt szabadságharcos főhadnagyot. A konspiráció célja az volt, hogy megtámadják az osztrák helyőrségeket, és pénztáiraik kirablása

révén megerősített haderejükre támaszkodva kirobbantsanak egy osztrákelenes felkelést, miután egyesülnek a román királyság területén levő emigrációs csapatokkal. Bartalis vállalta a Várady és Makk közötti levelezés lebonyolítását, falujabelijével, Bogyor Sámuellel együtt borvízkereskedőnek álcázott küldöncként, többször közvetítette Makk rendelkezéseit Bukarestből Erdélybe. A Csíkból és Háromszékről gyűjtött önkéntesek központja később Erdővidék lesz, innen indult el a kis csapat is, de végül a naivan elképzelt toborzás megbukott, és árulás folytán letartóztatták őket. Bartalis Ferencet Várady Józseffel együtt végezték ki Sepsiszentgyörgyön, az Őrkő alatt.

Fotó Tinca Teddy

Bartalis Ferenc emlékéét az egykori Nemzeti Levéltár, a mai László Ház oldalán található emléktábla őrzi Sepsiszentgyörgyön

200 éve, 1813-ban Árapatakon született Elekes Károly református esperes (+ Igló, 1878. február 14.).

Tanulmányait Nagyenyeden végezte, majd Bécsben folytatta a teológiai akadémián. 1838-tól gyulafehérvári lelkész, a szabadságharc idején a város őt küldi békekövetnek a román felkelők közé. A pusztítások, öldöklések után két templom, öt iskola és kilenc paplak újrāépítését szervezte meg, olyan gyülekezeteket kellett életre, mint a magyarigeni, sárdi, tövisi, borosbenedeki, zalatnai, abrudbányai stb. 1866-ban egyházkerületi jegyzővé választották.

200 éve, 1813. január 13-án Kézdivásárhelyen született Turóczy Mózes (más írásmód szerint Turóczy, Túróczy) rézműves, ágyúöntő mester (+ Kézdivásárhely, 1896. május 13.).

Műhelyében 64 db három- és hatfontos ágyú készült el a Gábor Áron-féle 70 ágyúból, amelynek alapanyagát a székely székekből adakozott háromszáz harang és más réztárgyak adták. A műhelyben önkéntesek dolgoztak, és mivel korszerű csőfúrójuk nem volt, kidolgoztak egy olyan technológiát, amellyel eleve lyukakra öntötték az ágyúcsöveket. Ezekkel olyan pontosan tudtak célozni, hogy Kézdivásárhely a szabadságharc idején a hadianyaggyártás legfontosabb erdélyi központjává vált. 1849 májusában Kossuth honvéd tüzérszázadosná és az ágyúgyár igazgatójává nevezte ki. A szabadságharcban játszott szerepén kívül életéről elég keveset tudunk, de neve később is szerepel, mint egyházzogndnok, aki tevékenyen bekapcsolódott a közönség életébe. Kétszer házasodott, első felesége Jancsó Karolina, második Szócs Ilka.

Sírja a kézdivásárhelyi református temetőben található.

150 éve, 1913. július 5-én halt meg Gödri Ferenc, Sepsiszentgyörgy neves polgármestere (sz. Sepsiszentgyörgy, 1862. október 3.).

Az illyefalvi Gödri család Ferenc nevet viselő tagjai négy generáción keresztül szolgálták a várost. A „harmadik” Gödri Ferenc Sepsiszentgyörgyöt 18 évig vezetve szerzett elévülhetetlen érdemeket. Középiskolai tanulmányait Nagyszebenben és a nagyenyedi kollégiumban, a jogot Budapesten végezte. 1889-ben, gyakornokként lépett a város szolgálatába, Császár Bálint polgármester hívására, hogy később városi főjegyzőként (1891-től) iktathassa Kossuth Lajos díszpolgárrá avatásának határozatát. Ezt követően megtervezte a város címerét a középkori várospecsét helyébe. A fiatalembert 1895-ben, Császár

Gödri Ferenc
(Gyárfás Jenő festménye,
Székely Nemzeti Múzeum)

Bálint halálát követően egyhangúlag választották meg a város élére.

Polgármesteri tevékenységét az általa írt és kiadott Polgármesteri jelentéseken keresztül követhetjük nyomon. 1897-ben felavatja a Sepsiszentgyörgy–Csíkszereda vasútvonalat, 1899-re megoldják a vízvezetést. 1899. január 14-én az első székely (Erdélyben a harmadik) állandó színpad nyitó előadását a polgármester *Prológus* című költeménye vezette be. 1901-ben megalakul az általa vezetett Székely társaság, 1908-ban bevezetik a villanyt, miközben épülnek a Kós Károly tervezte és más épületek, a dohánygyár és a közzvágóhíd, utcákat, tereket szabályoznak, új hidakat emelnek, leaszfaltozzák a főteret.

Nevéhez fűződik a Bérpalota építése (1896–97), majd 1911-ben az állami polgári fiúiskola új épületének átadása, és 1912. október 22-én leteszi a Székely Nemzeti Múzeum alapkövét. „Vagyoniilag” ő egyesítette Szemerját az anyavárossal, és a kézdivásárhelyiek nagy bánatára a királyi törvényszéket áttelepítette a vármegye központjába. Közel két évtizedes városfejlesztő munkásságának hirtelen vetett véget a halál, amelynek okaként vérmérgezést állapítottak meg orvosai.

100 éve, 1913. április 17-én született Albiban Orbán Dezső közigazdász, író, történész († Kézdivásárhely, 2007. december 4.)

Orbán Dezső két megjelent művéről, a 2004-ben kiadott *Székely gestáról* és a következő esztendőben napvilágot látott *Samel úr* – egy székely család a történelem forgószélében című regényes családtörténetről méltatlanul keveset beszélnek, kéziratban maradt munkásságának jelentősége felbecsülhetetlen. A Székely gesta (csak

Orbán Dezső

a második kötete jelent meg) tulajdonképpen a székelység történelmi kronológiája a dokumentumok tükrében, míg a Samel úr a háromszéki helytörténeti irodalom gyöngyszemének is tekinthető, amit időközben elhunyt Zoltán bátyjával közösen írt. Az ízes székely tréfák hangvételét nem mellőzve mutatja be a márkosfalvi Orbán család életét a 20. század történelmi eseményeibe ágyazva, „oly módon, hogy az olvasó korhú betekintést nyerhet Márkosfalva, Csernáton, Albis, Dálnok, Torja, Sepsiszentgyörgy és Kézdivásárhely akkori hétköznapjaiba. Nem hiányoznak belőle a gondolkodásmódunkra, viselkedésünkre jellemző anekdoták, amelyek révén szinte minden háromszéki olvasó akár azt is gondolhatja, az ő falujában zajlanak az események”.

100 éve, 1913. május 19-én halt meg Gyulafehérváron Beke Antal, történetíró, kanonok (sz. Barót, 1838. január 19.)

Gimnáziumi tanulmányai befejeztével, 1855-ben egyházi pályára lépett, és hittudományi-bölcséleti tanulmányait, mint a

Pázmány-intézet növendéke, a bécsi egyetemen végezte. 1859-ben Brassóban káplán, 1860 júniusában Töröcsváron pappá szentelik, majd a gyulafehérvári püspöki líceum tanulmányi felügyelője, az egyházjog és egyháztörténelem tanára, a papnevelde igazgatója, 1868–1872 között a Batthyaneum öre. 1872. május 1-jétől Fogarassy Mihály püspök titkára, az erdélyi püspöki szentszék jegyzője és ülnöke. Számos levéltári adat feldolgozása kapcsolódik nevéhez, történelmi értekezéseket, leveleket és egyéb közleményeket írt katolikus lapokba és folyóiratokba.

100 éve, 1913. május 26-án, Temesváron halt meg Bálint Gábor nyelvész, egyetemi professzor (sz. Szentkatolna, 1844. március 13.)

Zseniális nyelvtudor, a kaukázológia eddigi legnagyobb alakja. Jelen ismereteink szerint szanszkrit-magyar szótára teljesebb, mint Csoma Sándoré. Obrusánszky Borbálát idézzük, aki *Nyomozás Bálint Gábor hagyatéka után* című dolgozatában (Acta Siculica) így ír róla: „Kínában élő mongol kutatók jól ismerték nevét és munkásságát, hiszen... ő volt a magyar mongolisztika megalapítója. Birtalan Ágnes közléséből tudom, hogy az orosz kutatók szintén rendszeresen megemlékeztek a nagy magyarról, aki a kalmük és a kazáni tatároktól gyűjtött becses nyelvészeti és néprajzi emlékeket. Úgy látszik, hogy már csak a magyar tudományosságban kell méltó helyre visszaemlíteni Bálint Gábort.”

Iskolai tanulmányait szülőfalujában kezdte, majd Kézdivásárhelyen, Csík-

További jeles háromszéki évfordulók

100 éve, 1913-ban

született Sinka József sepsiszentgyörgyi költő és református lelkész (+1988);

született Kézdivásárhelyen Dr. D. Erdő János, az Unitárius Egyház 29. püspöke (+1996)

fejezték be a Mikóújfalu-Barót-Vargyas autótút építését.

150 éve, 1863-ban

halt meg lisznyói L. Damó Kálmán költő (+1823);

halt meg Bagoly Béla pávai néptanító, közéleti személyiség (* 1875),

született Baróton Gaál Mózes ifjúsági író, pedagógus, lapszerkesztő (+1936).

200 éve, 1813-ban

született Szentivánlaborfalván Szentiványi Mihály költő (+1842);

született Kézdiszentléleken Kozma Alajos, 1848–49-es honvédszázados;

született Egerpatakon Dénes István, 1848–49-es huszárszázados.

250 éve, 1763-ban

készült a pávai református műemlék templom kőből faragott szószéke;

öntötte Lakatos Mihály árkosi harangöntő mester a nagypataki ortodox templom műkincs értékű kisharangját;

halt meg Olaszteleken Hermányi Dienes József református pap, anekdotagyűjtő, író, a magyar emlékiratirodalom előfutára (+1699).

somlyón, Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen folytatta, Nagyváradon érettségizett. 1867-től kezdi jogi tanulmányait Bécsben, de a nyelvek jobban érdekelték, és a latin, német, olasz, francia, görög, héber, újjörög nyelvek mellé ekkor arab, perzsa és török szókinszre is szert tett, már az első félévben. Ezt követően Pesten folytatta tanulmányait, ahol angolt, spanyolt, mongolt és oroszot tanult. 1871-ben letette a bírói vizsgát. Még ez év nyarán négyéves oroszországi és ázsiai tanulmányútra indult az MTA támogatásával, a tatár nyelvet tanulmányozta, értékes nyelvi és népköltészeti gyűjtőmunkát végzett, majd a nyugati mongolok, a kalmükök nyelvvel ismerkedett, nyelvtani szabályokat írt, szótárt szerkesztett, tökéletesítette mongol nyelvtudását, és folytatta a mandzsu nyelv tanulását. 1875-ben a budapesti egyetem bölcsész tudományi karának magántanára. 1877–78-

ban nyelvszakértőként részt vett gróf Széchenyi Béla belső-ázsiai expedíciójában – ekkor újabb érveket és tételeket sorakoztatott fel a hazai finnugor elmélet megcáfolására, mert a magyart a szkíta nyelvvel hozta kapcsolatba, ezért a finnugristák kiszorítják az egyetemi és tudományos életből. A mellőzött tudós 1879-ben elhagyta hazáját és nyugati meg ázsiai egyetemeken tanított, ahol anyagilag is megbecsülték munkásságát, de ennek ellenére soha nem szakadt meg kapcsolata az itteni tudományos élettel, a Székely Nemzeti Múzeumnak értékes keleti bútordarabokat és 600 kötetet ajándékozott. 1893-ban a székely közvélemény nyomására hazahívták, és a kolozsvári egyetemen minisztériumi rendelettel létrehozták az ural-altáji tanszéket, ahol 1912-ig, nyugdíjazásáig tanít, és lelkesen támogatja az eszperantó nyelv terjedését. A harminc nyelvet beszélő zseniális nyelvész képességeire jellemző, hogy kínai tartózkodása alatt, ahonnan Japánba is átutazott, három hét alatt tanulta meg a japán nyelvet. A kézdivásárhelyi református temetőben pihen.

100 éve, 1913. július 27-én, Baróton született Bodosi Dániel festőművész († Barót, 2006. szeptember 6.)

Hétgyermekes parasztcsaládban született, ahonnan középiskolai tanulmányai 1941–44 között a budapesti Képzőművészeti Főiskolára szólították, itt Rudnay Gyula tanítványa volt. Miután Nagybánya, Pécs és Esztergom művésztelepein is dolgozott, 1944-ben hazatért Barótra, ahol plakát- és díszlettervezőként jeleskedett. 1968-tól rendszeresen részt vett képeivel a Kovászna megyében és a megyén kívül szervezett csoportkiállítások-

Hargita megyei évfordulók

50 éve, 1963-ban

halt meg Székelyudvarhelyen Tomcsa Sándor magyar író, karikaturista, újságíró elbeszélő, színműíró, művelődési irányító (+1897).

100 éve, 1913-ban

szentelték fel a **gyergyóditrói neogotikus kéttornyú nagytemplomot** (75 m, Románia második legmagasabb temploma);

adták át a székelyudvarhelyi Bethlen János és Apafi Mihály által alapított, ma Baczkamadarasi Kis Gergely Református Kollégium új épületét;

született a csíkszentkirályi Lestyán Ferenc egyházi író, egyháztörténész (+2008);

született a csíkkozmási Kelemen

Béla nyelvész, az első magyar-román szótár szerkesztője (+1982);

épült a madéfalvi római katolikus Jézus Szíve-templom;

halt meg Betegh Lajos csíkszentimrei bakteriológus, állategészségügyi felügyelő (+1873);

született Csíkszeredában Venczel József társadalomkutató, egyetemi tanár, közíró (+1972)-

150 éve, 1863-ban

született Csíkszentimrén Csató János pap-tanár (+1923).

200 éve, 1813-ban

született a csíkszentkirályi Simon Péter Jukundián ferences énekszerző, író, a csíksomlyói tanítóképző egykori igazgatója.

250 éve, 1763-ban

született Szentábrahámon Augusz-
tinovics Pál, az Erdélyi Főszámvevő-
szék elnöke (+1837);

karácsonykor a madéfalvi széke-
lyek gyűlést tartottak, hogy tiltakozza-
nak szabadságjogaik elvesztése és a
külföldi katonai szolgálat ellen (1764.
január 7-én következett be a „madéfal-
vi veszedelem”).

350 éve, 1663-ban

született Csíkkarcfalván Mártonffy György, 1713-tól báró, Erdély püspö-
ke (+1721).

800 éve, 1213-ban épült félkörí-
ves (román) stílusban a gyergyóalfalu-
si katolikus templom, Szent Simon,
Szent Júdás Tádé apostolok, valamint
Szent Margit szűz és vértanú tisztele-
tére; legértékesebb román kori emlé-
ke a toronyalatti díszes és nagyméretű
félköríves ajtókeret.

Maros megyei évfordulók

50 éve, 1963-ban

halt meg Kelemen Lajos levéltáros, történész (*1877). Írói álnevei: Erneyi Kelemen, Erneyi Miklós, Marossszéki, Rovintó, Suhintó, Székely Rovintó, Vásárhelyi Miklós;

halt meg a dánosi születésű, bese-nyői dr. Beöthy György Tibor nagyváradi kanonok (*1893).

100 éve, 1913-ban

fejezték be a marosvásárhelyi Kultúrpalota építését a belső díszítéssel;

épült a marosfelfalusi új református templom;

született Székelykövesden (Kövesdi) Kiss Ferenc tanár, költő, a Mezőség magyar szórványainak kutatója (+2004);

született Bözödi (Jakab) György író, szociográfus, történész (+1989);

épült a vármezei kápolna;

született Torboszlón T. Tóth Sándor erdélyi magyar matematika-történész, egyetemi oktató (+2007).

150 éve, 1863-ban

született Királyfalván Ősz János tanító, népmesegyűjtő (+1941).

200 éve, 1813-ban

született a nyárádgálfalvi Szentivá-

nyi Mihály szépirodész és politikus, a helyi iskola névadója (+1842).

250 éve, 1763-ban

gróf Teleki László Schmidt Pál neves építész tervei alapján teljesen újjáépíttette a marosvásárhelyi Köpeczi-Teleki házat.

300 éve, 1713-ban

készült a keménynagyszőlősi evangélikus templom oltára.

750 éve, 1263-ban

említik először az írott forrásokban Marossárpatakat, Sarpatak néven.

(Összeállította: Ö. B.)

Bözödi György

kon. Egyéni kiállításokat rendezett Sepsiszentgyörgyön, Székelyudvarhelyen, Kolozsváron, Bukarestben, Baróton. Alkotásai megtalálhatóak a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban, a bajai Rudnay-kiállításon, a zirci önkormányzat-

nál, az udvarhelyi múzeumban, a bukaresti Petőfi Sándor Művelődési Házban, a Baróti Szabó Dávid Líceumban, más közös magángyűjteményekben. Tagja volt a Művészek Rudnay Gyula Baráti Emléktársaságának.

100 éve, 1913. július 30-án, Kézdivásárhelyen született Dávid Antal író, újságíró (+ Budapest, 1988. július 26.)

Középiskolai tanulmányait Kézdivásárhelyen és Budapesten végezte, majd Innsbruckban gyógyszerészeti tanulmányokat folytatott. 1932–34 között a kézdivásárhelyi Székely Újság levelező szerkesztőjeként jegyezte írásait. 1934-től a Brassói Lapok, később a kolozsvári Keleti Újság, 1941–45-ben a marosvásárhelyi Szövetkezés és a kolozsvári Magyar Nép című lap belső munkatársa. 1945-ben Budapestre települt át, köztisztviselőként dolgozott, több írása jelent meg különböző erdélyi és magyarországi lapokban. Ott megjelent regényeihez, hangjátékaihoz Erdély történetéből merített témát: Muzsikáló kút (1969), A kolozsvári futár (1972), Háromszék nem alkuszik (1973), Erdély nagy romlása I. (1974), Erdély nagy romlása II. (1975), Erdély nagy romlása III. (1977), A tanú (1981), Az első felvonás (1982), A szolgálóiak (1983). Erdélyben megjelent művei: Hazátlan voltam (1941), Hírek (1942), Üstökös a kéményen (1943).

100 éve, 1913. december 18-án, Torján született Andrè de Dienes, vagyis Dienes András fotóművész, Marilyn Monroe felfedezője és más híres sztárok fényképésze (+ West Hollywood, Kalifornia, USA, 1985. április)

Dienes András 12 évesen – családja Budapestre költözése után – kezdett művészettel foglalkozni, ekkor tanult fotózni, rajzolni, festeni. Tizenöt évesen, anyja öngyilkossága miatt elhagyja a családot, és többnyire gyalogszettel bejár több európai országot. Tunéziában vette első kameráját, egy 35 mm-es Retinát, itt fejlesztette festészeti tehetségét is. 1933–1938 között

Párizsban élt, ekkor vásárolta azt a Rolleiflexet, amely egész életét végigkísérte, emellett itt vált belőle divatfotós. Kiadók-nak, lapoknak fényképezett, miután az USA-ba emigrált, az Associated Pressnek is dolgozott. Szabadidejében sokat utazott, a hopi, navajo és az apacs indiánokat is fényképezte, akárcsak a Harlem Street életét.

1944-ben Hollywoodba költözött, de elégedetlen volt az ottani merev divat- és aktfotózási korlátokkal. Kivitte hát a témát a természetbe, szenvedélyességgel töltötte meg képeit, és szinte minden modelljébe rajongásig beleszeretett. Egyik legnépszerűbb sztárfotóssá vált, úttörő volt a különböző labor technikák, képmanipulációk, mint a fotómontázs, szolarizáció, tónusmódosítás alkalmazásában. Az 1940–50-es években a legnagyobb hollywoodi stúdiók sztárjait fényképezte, például Ingrid Bergmant, Elisabeth Taylort, Fred Astaire-t, Shirley Temple-t, Marlon Brandót, Henry Fondát, Ronald Reagant, Anita Ekberget és főként Marilyn Monroe-t, akit ő fedezett fel 19 éves korában. Ekkor Dienes már 32 éves. Norma Jeane, aki korábban ejtőernyőket hajtogatott egy hadiüzemben, akkor már egy modellügynökségnél dolgozott, örömmel kísérte él a Vadnyugatra. Öt hetet töltöttek együtt, nappal fotóztak, éjjel szerettek, hazatérésük után eljegyezték egymást. Ezután a fotós visszatért New Yorkba, ám mire újból viszontlátta aráját, nem ismert rá. Egy platinaszőke sztárocskát talált, aki már megvetette lábát a 20th Century Fox stúdiónál, és gőzerővel hajtott a nagypályás férfiakra. Ha szerette is Andrét, már nem számított. A fotós Marilynről készített fotósorozata csak a filmsztár halála után jelent meg, Szerelmem, Marilyn címmel. Rákban halt meg 1985-ben.

Jancsó Katalin

Az elfelejtett professzor

Benke Mihály professzorról kevés adat maradt ránk, de azokból a rövid utalásokból, amelyek rá vonatkoznak, kiderül, hogy Erdélyben a felvilágosult eszmék terjesztésének egyik úttörőjét tisztelhetjük személyében, aki széles körű tudását tanítványaiiban sokszorozta meg, miközben keveset törődött saját személyének előtérbe helyezésével. Elszakadt és szétgurult gyöngysor az életműve, ezekből próbáljuk rekonstruálni pályáját.

Kérésünkre az Erdélyi Genealógiai Társaság elnöke, Kocs János felkutatta, hogy anyakönyv szerint 1755. október 5-én keresztelték, és 1-2 nappal előtte születhetett Kézdivárosfaluban Benke Mihály professzor, a Teleki család sarjainak házitanítója, nevelője, a nagyenyedi főiskola bölcselettanára, a Nagyenyedi Magyar Társaság alapító tagja. Apja szintén Benke Mihály, anyja a maksai Szabó Éva volt, akik 1754. december 3-án esküdtek össze Oroszfaluban. 1744–1766 közt a Benkéknak egész terebélyes ága élt itt, de csak ők voltak reformátusok a faluban. Feltételezhető, hogy a laborfalvi ágból szakadtak ki.

Mihály Kézdivásárhelyen kezdte az iskolát, és 1772-ben, Nagyenyeden lépett felső tagozatba. Iskolái végeztével megfordul Jénában, Göttingenben (régii nevén Göttinga), majd 1788-ban Bécsben folytatja tanulmányait, gróf Teleki Sámuel, a Teleki Téka alapítójának fiával, Domokossal egyetemben, akinek azelőtt házitanítója volt. Elképzelhető, hogy ekkor ejti őt is rabul gróf Teleki Sámuel könyvgyűjtői szenvedélye, mert ezt később maga is gyakorolja. Ugyanis Benke névvel az ún.

„könyvkollektor”-listákon is találkozunk.

Kazinczy Ferenc 1816-ban tett erdélyi látogatásáról írt naplójában is megemlíti őt az akkor 8000 kötettel bíró enyedi kollégium könyvtára kapcsán, no meg azért is, mert Kazinczyt ő üdvözölte a tanári kar nevében. A labancok 1704-es nagy pusztítása után tetemes gyarapodásnak indult könyvtár bővítését Benkének tulajdonítja, aki egymaga ezer kötetet adományozott, és 1000 Ft tőkepénzt is hagyományozott a legújabb filozófiai munkák beszerzésére.

Benke 1791-től 1817-ben bekövetkezett haláláig a nagyenyedi kollégium filozófia tanára, és egy ideig a rektorprofesszori tisztet is betöltötte. Több jeles személyiség mellett gróf Teleki Lajost is tanította, aki így ír apjának róla: „igen derék ember”, ahogy a többiek is, akik, igyekeznek belőle „jó embert formálni”. Kant felvilágosult tanainak első terjesztője is éppen Benke lesz, de a magyar nyelven történő oktatás és színészet támogatásában is elől jár. Herepei Ádámmal, valamint 35 tógátus diákkal közösen 1791-ben megalapította a Nagyenyedi Magyar Társaságot, a

Benke Mihály: Erkölcsi tudomány (Nagyenyed, 1798). A szerző előadásai után leírta Gidófalvi Csizsér Lajos, 1799

magyar nyelv és irodalom ápolására, amely nevelő és oktató csoportosulás is volt egy időben.

Kortársai feljegyezték róla, hogy jó tanár volt, de még jobb gazda és jótett lélek. Jó szívének melegét nemcsak a diákok, hanem a város szegény rétege felé is kinyilvánította, kedvenc diákjai számtalanszor élvezték vendégszeretetét. Ennek rendjén a háromszéki Benke Mihály pártfogását földijére és tanítványára, Csoma Sándorra is kiterjesztette. Féltő szeretetének jele lehetett, hogy Csomát igyekezett lebeszélni veszélyesnek ítélt ázsiai utazásáról, és 1813-ban – éppen 200 évvel ezelőtt –, felismerve a jeles tanítvány tehetségét, levelet intézett a hatóságokhoz Csoma katonai szolgálat alóli felmentése érdekében:

„Méltóságos Fő Consistorium. Méltóztatott Kegyes Patrónus Uraink!

Nemes Háromszéki Körösi Csoma Sándor tanítványunk, eleitől fogva a Papi Szent Hivatalt tévén magának főztélul, arra meg különböztetett szorgalmatossággal és előmenetellel készült, úgy hogy eggy volt mindenkor a legjobbak közül. Hozzá járul ehez szelid és jámbor természete, becsülletes maga viselete, és szép erkölcsi karaktere. Végezvén már itthon tanolását, szándékoznék eddig gyűjtött tudományának öregbítése véget még azan a' nyáron valamelyik Felső országi Universitasra menni: de bé lévén irva a' Nemes 2-dik gyalog Székely Regimentbe – ezen kötelessége alól kívánna feloldoztatni. (...) Mely végre miis ötet nagy alázatossággal és bizodalommal ajánlyuk, mint olyat, a' ki tudománya által a' Statusnak sokkal hasznosabb polgárja lehet, mint az ellenkező, reá nézve felette szomorú esetben katonáskodás által, maradván örökre mély tisztelettel a' Méltóságos Fő Consistoriumnak”

Egyike volt azoknak az önkéntes könyvterjesztőknek, akik előfizetéseket gyűjtöttek a megjelenés alatt álló munkákra, így például részt vett az úgynevezett Debreceni Magyar grammatika (Bécs 1795, Alberti), Beregszászi Pálnak a magyar nyelv eredetéről írott műve (Lipcse 1797), valamint a Magyar Hírmondó és az általa kiadott magyarországi vármegyék térképeinek erdélyi terjesztésében. Neve sajnálatos módon nem szerepel a Bethlen Gábor Kollégium honlapján felsorolt „nagyjai” között. Végezetül álljon itt Salamon József 1863-ban írt leveléből egy, a tanárára emlékező idézet: „Nagy lármát nem csinált, de az idővel együtt járn szeretett.”

Jancsó Katalin

Egy székely falu Szászföldön

Míg ma többnyire oláh cigányok lakják az elköltözött szászok után maradt „fantomfalvakat”, pontosabban a jellegzetes stílusú házaik maradványait, szerencsés ellenpéldákkal is találkozhatunk. Ilyen a Brassó megyei Homoróddaróc (régiben Draas, románul Drașeni), mely akkor vált színmagyar településsé, amikor 1945-ben német ajkú lakói úgy döntöttek, a hadsereg nyomán „hazatérnek” Németországba.

A Kaca községhez tartozó település Szászföld és Székelyföld határán fekszik – választóvonal, mely annyira beivódott a köztudatba az idők során, hogy a második világháborúban itt húzták meg a magyar-román határt. A megüresedés után 56 székely településről érkeztek ide új lakók, leszármazottaik ma több mint 90 százalékát alkotják a helyi népességnek. Többségben római katolikusok, németnek csak páran vallják magukat, román család is csak 2-3 akad.

A település legnagyobb büszkesége a román kori és ciszterci jegyeket viselő, hat bástyával és magas várfallal védett temploma, melynek falain 1375-ből származó, a Szent Katalin-legendát ábrázoló freskók

kerültek elő. Ott jártunkkor csak a harangozójával sikerült beszédbe elegyedni, vasárnap lévén a falu népe misén tartózkodott. Tőle tudtuk meg, hogy a ma is javítás alatt álló templom alatt egykor alagutak húzódtak, itt menekült be falai mögé a falu népe veszedelem idején.

De nem csak a templomukra, hanem a Szászföld-szerte betöltött kiváltságokra is büszkék voltak az itt élők. A legenda szerint ugyanis amikor a szászok a Csibin folyóhoz értek, az első helyet a templom alapítására ott választották, ahol két gróf a kardját keresztelte, és fogadalmat tett afelől, hogy az ő nemzedékük dolgozza és uralja ezt a földet a végső időkig. A kardokat a király által a nekik ajándékozott terü-

Homoróddaróc, 1909

Az éppen feljavítás alatt álló templomban magyaroknak és németeknek külön harangozás dukál

let két szélsőségebe küldték, Szászvárosba és Homoróddarócra. Mindkettő eltűnt az idők múltával, a homoróddarócit egy 17. századi lovassági karddal helyettesítették, mely ugyanúgy elveszett a második világháború fergetegében (régi fényképeken még a karzatra felszerelve látható).

Más legendák szerint Homoróddarócon a "szászok hatalmas pallosát" őrizték a templomban, a romantikusabb változat pedig úgy szól, hogy a szászvárosi „honfoglaló” szászok pajzsát és páncélingjét bízták az itt élőkre, akik aztán a német hadsereg nyomába eredve ki is menekítették azokat Budapestig, ahonnan – ugyancsak a mendemondák szerint – nyomuk veszett.

A második világháborút követő átrendeződés következtében annyira megcsappant Erdélyben a szászok száma, hogy önálló entitásként már nem beszélhetünk róluk. A németországi családi kötelekek és az új kommunista rezsim „kisebbségpolitikája” a családok fokozatos kivándorlásához vezetett. A 2011-es népszámláláskor mintegy 30 ezer német ajkú élt még Romániában, ezeknek csekély hányada szász, akiknek száma tízezer alá esett az utóbbi években.

Miközben az erdélyi városkép kialakításában meghatározó szerepet játszottak, a szászoktól igen sokat tanulhattak a székelyek is. Sajátos építkezési stílusuk a zárt épületek kialakításához szolgált például, de a céhes rendszer bevezetése is nekik tulajdonítható. Tőlük tanultuk a dupla köfalakkal, bástyákkal és lőrészekkel ellátott vártemplomok építését is, melyek egyúttal bizonyos értékek őrzőhelyei ma is; a falakon belül – néha emeletesen – sorakozó kamrák búza, szalonna, téli ruhaféle raktárai. Ilyen templomerőd ma az udvarhelyszéki Derzsen, a háromszéki Bölönben vagy a csíkszéki Karcfalván látható.

A szászok a 18. századi iparosodásban és a pénzintézetek kialakításában is élen jártak, és jellegzetes, piacra igazított földművelést és termelést folytattak már a 19. század második felében. Az értelmiségiek 1928-ig az erdélyi Helikon-társasággal barátkoztak, közös esteket tartottak, ahol egymás folyóiratait mutatták be.

A szász kultúra tehát hozzájárult Erdély polgárosodásához, a nyugati társadalom felé történő nyitáshoz. Távozásuk jelentős demográfiai űrt hagyott maga után, s az elhagyott szász falvakba sok román vagy cigány telepedett be, illetve szervezetteren telepítették be a különböző felekezetek tagjait.

Egy százsz a góbék között

A Romániában „rekedt” százszok többnyire azért maradtak itt, mert az erdélyi földet tekintik otthonuknak. Ilyen érzelmű a miklósvári Baier Frédi bácsi is, aki jelenleg egyetlen német lakosa az erdővidéki székely falunak.

Miklósvár lakosságából a 2002-es népszámlálás alkalmával nagytöbbségben magyarnak vallották magukat, ám akadt két román nemzetiségű helybéli is, és egyetlenegy német, azaz százsz. Ő pedig nem más, mint a jelenleg 73 éves Baier Alfréd, azaz Frédi bácsi, ahogy a faluban ismerik, aki a Maros megyei Szásznapdásról került először Barótra, majd utána Miklósvárra.

Frédi bácsi 1953-ban végezte az iskolát szülőfalujában, ott hét osztályt járt ki, majd kettőt szakiskolai osztályban Segesváron, ahol a szobafestői szakmát sajátította el. Mint mondja, akkoriban a líceumot nehezebben lehetett elvégezni, neki arra nem volt anyagi lehetősége.

Segesváron ismerkedett meg egy idevaló pincérrel, aki rávette, jöjjön Barótra dolgozni, hisz akkoriban a bányászvárosban pezsgett az élet, akadt is jól fizető munka bőven. Engedve a kísértésnek, Frédi bácsi Erdővidékre költözött, különböző munkákat vállalt, egy darabig Biharcfalván lakott kvártélyban.

Aztán egy alkalommal úgy adódott, hogy bált szerveztek Miklósváron, ahova elment ő is, ott ismerkedett meg feleségével, az ürmösi Varga (örökbe fogadó szülei után ismertebb nevén Farkas) Ilonával, akivel 1963-ban kötött házasságot. Két gyermekük született, egy leány és egy fiú, fiukat sajnos korán elvesztették, 28 éves

Frédi bácsi Miklósváron érzi otthon magát, miközben emlékei távolban élő rokonai, egykori barátai felé repítik

korában meghalt szívinfarktusban. Lányának három gyermeke van, ők is Miklósváron élnek.

Később Brassóban kapott munkát, oda ingázott Miklósvárról, Apácaig biciklivel, onnan vonattal. A nyolcvanas évek végén százsz volta miatt a szekuritáté is szemet vetett rá, ezért visszajött Barótra a Deservirea szövetkezetbe dolgozni, majd 89 után pár évet ismét Brassóban húzott le, egészen 1997-es nyugdíjazásáig.

Közben családi fényképeket mutogat, Németországban élő rokonairól, osztálytársakról: Frédi bácsinak gyakorlatilag minden közeli és távoli rokona Németországba emigrált, a szülei is. A számadatok maguktól beszélnek: szülőfalujában, Szásznapdásan a 2011-es népszámláláskor a falu 2398-as lélekszámából már csak 32 német-ajkú, míg 1910-ben még 908-an voltak. Minden osztálytársa „kint” van, akivel a faluban együtt járt iskolába, velük ötévente Nürnbergben találkozik, akkor egyúttal testvéreit és azok családjait is meglátogatja.

Szereti Erdővidéket, s bár sokan megkérdezték tőle, ő miért nem ment el, a kérdésre csak mosolyog: ide kötötte és ide köti élete, munkája és családja, mit keresen ő más országban, idegenek között?

Ötvös Boglárka, Böjte Ferenc

A Székely Művelődési és Közgazdasági Egyesület

1874. március 8-án néhány székelyföldi képviselő értekezletet tartott Budapesten, rá egy hétre nagyobb körben ültek össze a fővárosban élő székely értelmiségiek. Ezeken a tanácskozásokon hangzott el számos olyan székelységet érintő probléma, mint az erdők felelőtlen pusztítása, a birtokviszonyok rendezetlensége, a tengődő állattartás, az ipar kezdetleges fejlettsége, a pénzügyintézetek fejletlensége, vagy a művelődési intézmények kis száma. Mindezen problémák kezelésére létrehozták a Székely Művelődési és Közgazdasági Egyesületet.

Az egyesület alakítására való felhívást a fővárosi kezdeményező csoport még 1874-ben szétküldte a hazai lapoknak, a világi és egyházi főuraknak, pénzügyintézeteknek, a székelyföldi képviselőknek, a székely megyék főispánjainak, azzal a céllal, hogy megszerezzék támogatásukat, és tagokat toborozzanak. Ebben a munkában jelentős szerep jutott Kálnoky Dénes volt háromszéki főkirálybírónak, aki több községet is meggyőzött a szervezet hasznáról. Így 1875 decemberében sikerült megalakítani az egyesületet. Tiszteletbeli elnöküknek Andrassy Gyulát, Mikó Imrét és Haynald Lajos kalocsai érseket választották. A szervezet elnöke Hajós János, titkára Buzogány Áron lett. A választmányi tagok közé beválasztották Szentiványi Gyula első háromszéki főispánt is.

A társaság céljaként annak 1875-ös alapszabályzatában a következőket fogalmazták meg: „A székelyföldi lakosok szellemi és anyagi előhaladásának fejlesztése, támogatása. Ezen cél elérésére az

egylet a következő eszközök által törekszik, u.m. tanintézetek fejlesztése, újabbak alapításának indítványozása és elősegítése, tanulók segélyezése, jutalmazása, szakszerű kiképztetése – köz- és mezeti (erdei) gazdasági, ipar és kereskedelmi

Kálnoky Dénes háromszéki főkirálybíró Gyárfás Jenő festményén (Székely Nemzeti Múzeum)

Székely ipar az első világháború előtt

A Magyar Kereskedelmi Minisztérium már a 19. század utolsó két évtizedében kísérletet tett, hogy a székelyföldi ipari elmaradottságot és az iparos kivándorlás miatt kialakult munkásviszonyokat megváltoztassa az iparoktatás támogatása révén. A székelyföldi iparkamara területén 1892-től működött a marosvásárhelyi fa- és fémpari iskola, 1893-tól a székelyudvarhelyi kő- és agyagipari iskola. Ugyancsak az iparoktatást és fejlesztését célozta az 1886-ban megalapított marosvásárhelyi Székelyföldi Iparmúzeum. Az intézmény célja az volt, hogy a színvonalas mintadarabok bemutatásával segítsék és versenyképessé tegyék Székelyföld kézmű- és háziiparát. (...)

Marosvásárhelyen 1911-ben már 35 olyan ipari egység volt, amely több mint 10 főt foglalkoztatott. A városban volt villanytelep, téglagyár, gázugyár, sörgyár, cukor- és kenyérgyár, bútorgyár, kőolaj-finomító stb. A város szomszédságában, Meggyesfalván körvonalazódott egy ipari negyed. 1912-

ben a marosvásárhelyi ipari létesítményekben, amelyekben több mint 10 alkalmazott volt, összesen 2305 személy volt alkalmazva. Marosvásárhely esetében beszélhetünk egy jelentős számú ipari munkásságról.

A többi székely városban leginkább fűrész-, bútorgyárt vagy szeszgyárt találunk. Csíkszeredában, 1912-ben mindössze egy fűrészgyár és egy sörgyár működött összesen 30 alkalmazottal. Kézdivásárhelyen a 10 szeszgyár mellett volt egy bútorgyár, épület- és bútortasztalos telep, múmalom és két sörgyár. Sepsiszentgyörgyön állami beruházásnak köszönhetően dohánygyár és magánkezdeményezésre szövőgyár létesült. Székelyudvarhelyen fűrészgyár, cserépgyár, szeszgyár, bőrgyár működött 1912-ben. A világháború kitörése előtt, 1913-ban dr. Bernády Györgyöt, a volt marosvásárhelyi polgármestert kinevezték iparfejlesztési miniszterti biztossá. Jelentős eredményt azonban már nem tudott elérni a gazdasági és politikai körülmények miatt.

A Magyar Királyi Dohánygyár – Sepsiszentgyörgy, 1913

(Gidó Csaba: A vasúthálózat kiépülése a Székelyföldön és szerepe a régió modernizációjában (1868–1915), Pécs 2011; PhD-disszertáció)

Szentiványi Gyula, Háromszék első főispánja

**Gyárfás Jenő festménye
(Székely Nemzeti Múzeum)**

állapotok ismertetése s azok javítását célzó javaslatok, vélemények adása, az egyesület körébe vágó munkák s röpiratok terjesztése – szakművek ismertetése és ajánlása. Az egyesület céljai előmozdítására szolgáló kérdéseknek pályázatra kitűzése – a székely kivándorlás ügyének és mérvének figyelemmel kísérése, korlátozására és meggátlására vonatkozó intézkedések – és végül kereskedelmi és iparcikkek ismertetése és ajánlása a fővárosban és a Székelyföld határain kívül másutt is – takarékpénztárak elősegítése által”.

A központi választmány az egyesületi elnökből, két alelnökből és 13 tagból állt, akik közül legalább tíznek Budapesten lakó vagy az év nagy részében ott tartózkodó személynek kellett lennie. Működésének súlypontját viszont a vidéki választmányokra helyezte, amelyek saját tagjaik

bevonása által tudták megtalálni a problémák megoldásának kulcsát. Az alapító tagok között több háromszéki neves személyiséget is találunk, például Daniel Gábort Vargyasról, Kálnoky Dénest vagy Künnle Józsefet Sepsiszentgyörgyről. A települések közül Sepsiszentgyörgy, Kézdivásárhely városok valamint 37 község lépett be részvényes tagként. A rendes tagok között az egyesület első évében 33 háromszékit sorolhatunk.

Miért volt szükség rá?

A társaság létrejöttének szükségességét az 1874-ben megjelent, *A Székely művelődési és közgazdasági egyesület alakulásának indoklása* című írásban taglalják, általános képet nyújtva egyben az akkori székelyföldi gazdasági és művelődési állapotokról. Az írás elsősorban az elemi oktatás hiányosságait teszi felelőssé a székelyföldi gyermekek tanulatlanságáért, de kiemeli az ipari és gazdasági szakoktatás hiányát is. Csupán a gimnáziumi nevelést találja kielégítőnek, hisz e tanítványoknak köszönhető „az erdélyi megyékre folyvást kiözlő tekintélyes intelligencia”, de hiányként könyveli el ugyanakkor, hogy „jogot a Székelyföldön most már nem tanulhat a székely ifjú, pedig egykor Erdélyben Marosvásárhely volt a jogászok főiskolája”.

Az egyesület három területen indított felmérést: a székelyföldi iparcikkekről, a székelyföldi erdők kezelésének szabályairól és használatukról, valamint a székely kivándorlás okairól érdeklődtek a kezdeményezők. Szándékuk az volt, hogy törvénytervezetet készítsenek a székelyföldi birtokviszonyok rendezését illetően. A kutatás ebben a fázisában sajnos nem sok siker-

rel járt, így az egyeslet vezetősége 1000 forintos pályázatot írt ki Székelyföld művelődési és közgazdasági viszonyainak leírására.

A pályázat nyertese Kozma Ferenc, a székelykeresztúri állami tanítóképző igazgatója lett, aki *A Székelyföld közgazdasági és közművelődési állapota* című, 1879-ben megjelent könyvében elsőként ismertette Székelyföld gazdasági és kulturális helyzetét, annak hátrányait és erősségeit. Azt mondhatnánk, hogy az írás az egyesület működésének alapja lett.

Szegényes tevékenység

Az egyeslet második közgyűlését vidéken, Sepsiszentgyörgyön szervezte meg 1876. augusztus 30-án. Erre a megyeházán került sor 53 alapító és részvényes tag jelenlétében. A Sepsiszentgyörgyön létező Háziipart és Iparos Oktatást Terjesztő Háromszéki Egyesület javára megszavaztak 100 forintot, ami egy lenfeldolgozó üzem létrehozására szánt alaphoz jelentette az első befizetést.

1880-ban az egyesület háromszéki választmányának élén Horváth László

Székely agrárium a 19. században

A marosvásárhelyi kereskedelmi és iparkamara 1891-es jelentése szerint Székelyföld területének 49%-a erdő, 22%-a szántóterület. Ez utóbbi jóval elmaradt az országos arány mellett, amely meghaladta a 41%-ot.

A mezőgazdaság elmaradottságára utal a székelyföldi állattenyésztés helyzete, takarmánybázisának összetétele. Országos szinten a takarmánytermelés értékének 55,9%-át a szántóföldi takarmányok adták, 32,7%-át a kaszálók, és 11,4%-át a legelők. Ezzel szemben a négy székely vármegye területén átlagban a rétek adták a takarmánytermelés 65%-át, a legelők 12%-át, a szántók csak 23%-át. (...)

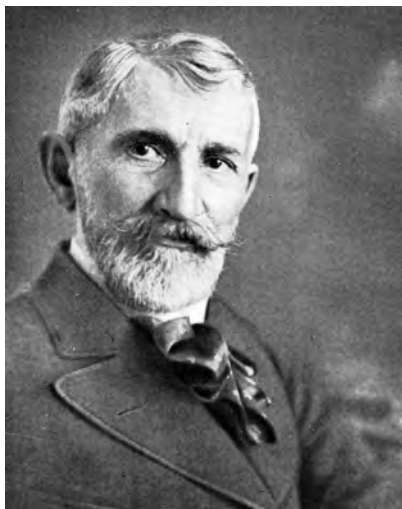
A 19. század második felében Székelyföldön strukturális változásra került sor a mezőgazdaságban. Növelték a megművelhető területek arányát, rátértek a váltógazdaságra, megtörtént

az alapvető eszközváltás. Ez a folyamat is azonban lassú volt. 1879-ben az egész Székelyföld területén 28 gőzzel hajtott cséplőgép és 18 vetőgép volt, amelyek nagy része Háromszék és Maros vármegyékben volt használatban. Udvarhely vármegyében gőzcséplőgép, míg Csík vármegyében vetőgép nem volt. (...)

A mezőgazdasági termékek egyik legjelentősebb feldolgozója a szeszgyárak voltak. Csikmegyében 1, Háromszéken 28, Maros-Torda vármegyében 9, Udvarhely vármegyében 5, tehát Székelyföldön 1879-ben összesen 43 szeszgyár létezett. A legjelentősebb szeszfeldolgozó központok Marosvásárhelyen és Kézdivásárhelyen létesültek, az utóbbi helyen 12 szeszgyár működött.

Ezzel szemben múmalom a 70-es években mindössze egy működött Baróton.

(Gidó Csaba: A vasúthálózat kiépülése a Székelyföldön és szerepe a régió modernizációjában (1868–1915), Pécs 2011; PhD-disszertáció)

Benedek Elek

főjegyző állt, aki 1877-ben vállalta el a háromszéki választmány megalakítását. Ez 1878. augusztus 30-án meg is történt, és a választmányban többek között Császár Bálint, Künnle József és Málik József is helyet kapott.

A szervezet jó néhány nemes kezdeményezéssel is büszkélkedhet. Például: 1886-ban több mint 6000 forint értékben Székelyföldi Iparmúzeumot létesített Marosvásárhelyen, a székelyföldi tanulókat műfaragászatra, kosárfonásra és egyéb kézműves mesterségekre képezte ki és megjutalmazta az ipari oktatásban résztvevő, jól tanuló diákokat, segítette azok budapesti tanulmányait, előmozdította a tanműhelyek, ipariskolák háziipar-cikkeinek eladását. Előterjesztéseket készített a minisztériumok irányába a székelyföldi ipar, kereskedelem, mezőgazdaság javítását célzóva. Évente kiadta a közigazdasági és más hasznos ismereteket tartalmazó *Székely egyleti képes naptárt*, amelynek eladásából kisebb-nagyobb bevétele is származott.

Az egyesület által kifejtett tevékenység mindezekén túl messze elmaradt a tervezettektől. Az Erdélyi Művelődési és Közművelődési Egyesülettel szemben – amelynek létrejöttében bizonyos mértékben szerepet játszott – sokkal kisebb összegeket tudott megmozgatni a székelység érdekében, a kivándorlás meggátolásáért szinte semmit nem tudott tenni. A vidéki választmányok sem támogatták kellően. Ez tűnik ki az egyesület elnöke, Hajós János által 1885. július 28-án közölt átiratból is, amit Potsa József főispánnak címzett: „Székelyföldön sokan, és éppen azok közül, kik társadalmi állásuk s egyéb előnyüknél fogva az ügynek lényeges szolgálatot tehetnének, nemcsak hideg közönyösséggel, hanem mintegy kicsinyléssel tekintik az egyesület működését”.

Az utolsó lendület

Az egyesület még az 1890-es évek végén is működött, ám nagyobb megvalósításokra továbbra sem volt képes. Időközben Barabás Miklós festő és Benedek Elek is aktív tagjai lettek, utóbbit titkárnak is megválasztották. Tőle származik egy beszámoló 1899-ből, amelyben számba veszi az egyesület előző évi tevékenységét: székely tanulók segélyezése, határozat egy budapesti Székely Otthon létrehozásáról, amely a Székelyföldről származó tanulóknak adott volna szállást. Közművelődés terén talán egyetlen érdeme az egyesületnek – Benedek Eleknek köszönhetően –, hogy az 1898–99-es iskolai évtől kezdve a székelyföldi iskoláknak több száz forint értékű ifjúsági könyvcsomagokat küldtek. Művelődési célt szántak az 1899-ben kiadott, székely név- és cím-

tárral kalendáriummal kiegészített nap-
tárnak is.

Összegzőképpen elmondhatjuk, hogy a székelység számára a Budapestről irányított egyesületi tevékenység szokatlanul bizonyult, főleg, hogy a Székely Művelődési és Közgazdasági Egyesület indulása után Székelyföldön tömegesen jelentek meg a közművelődést, az oktatást, a háziipart ösztönző egyesületek és intézmények. A kereskedelem is nagy fejlődésen ment keresztül,

különösen a helyi vasúthálózat kiépülése után. A létrejöttkor létező áldatlan állapotok nagymértékben megváltoztak a következő két-három évtizedben, ezáltal megszűnt a szervezet létjogosultsága is. A székelyek sokkal nagyobb odaadással támogatták a helyi szervezeteket, így a központi irányított-ságú, önkéntes alapon működő intézményrendszer hosszú távon nem volt képes fenntartani magát.

Tóth Szabolcs Barnabás

Székely vármegyék

Székelyföld az 1876-os közigazgatási átszervezésnek köszönhetően négy közigazgatási egységre tagolódott: Udvarhely vármegye Székelyudvarhely, Maros-Torda vármegye Marosvásárhely, Csík vármegye Csíkszereda, Háromszék vármegye pedig Sepsiszentgyörgy székhellyel. A megszűnt székely székek és a létrejött vármegyék területileg nem fedték egymást. A történelmi Székelyföld mellé a közigazgatási átszervezés által más térségeket is csatoltak. Az adminisztratív átszervezésnek köszönhetően egy etnikailag vegyes Maros-Torda vármegye és három, abszolút többségben magyarok által lakott Csík, Udvarhely és Háromszék vármegye jött létre. Maros-Torda vármegye területén közel azonos arányban éltek románok és magyarok, illetve kisebb százalékban szászok Szászrégen térségében. Románok nagyobb tömbben a Maros völgyének mezőségi és felső szakaszán, valamint a Görgény völgyében éltek. Az egykori Marosszék területét, Marosvásárhelyt és a Nyikó mentét, illetve a Kis-Küküllő felső részét magyarok lakták, egy-két falu kivételével. A mezőségi falvakra a magyar-román együttélés volt a jellemző.

Év	Terület (km ²)	Lakosság száma				
		1869	1880	1890	1900	1910
<i>Csík</i>	4493	107 285	110 940	114 110	128 382	145 720
<i>Háromszék</i>	3558	110 055	125 520	130 008	137 261	148 080
<i>Maros-Torda</i>	4324	92 398	158 999	177 860	197 618	219 589
<i>Udvarhely</i>	3418	98 224	105 520	110 132	118 275	124 173
Összesen	15 793	407 962	502 859	534 000	583 436	639 472

(Gidó Csaba: A vasúthálózat kiépülése a Székelyföldön és szerepe a régió modernizációjában (1868–1915), Pécs 2011; PhD-disszertáció)

70 éve történt a doni katasztrófa

1943. január 12–14. között az oroszok áttörték a doni magyar harcvonalat, a 200 ezres seregből több mint 120 ezren sohasem térhettek vissza szeretett hazájukba.

A Jány Gusztáv vezérezredes parancsnoksága alatt álló 2. magyar hadsereget 1942-ben német követelésre állították hadrendbe, létszáma – a munkaszolgálatosokon kívül – 205 ezer fő volt. 1942. április 17. és június 27. között szállításra ki a keleti frontra, a felvonulás teljes befejezésére augusztus végén került sor. A sereg feladata a Sztálingrádnál harcoló német csapatok szárnyának biztosítása, így a Don melletti védelem volt mintegy 200 kilométeres szakaszon.

1943. január 12-én az oroszok meglepetésszerűen nagy és összpontosított ellentámadást indítottak az urivi hídfő-

nél. A 2. magyar hadsereg által védett 200 km hosszú Don menti terepszakaszon jelentős páncélos erőkkel támogatott szovjet hadosztályok szálltak harcba honvédjeinkkel. A túlerejű offenzíva már az első napokban több helyen áttört a hiányosan felszerelt magyar csapatok védővonalát. A magyar katonák nem kaptak segítséget a német csapatoktól, sőt a hadvezetés is tehetetlennek bizonyult. A magyar egységeknek nem engedélyezték a visszavonulást, a menekülő németek fedezetének használták őket.

A magyar hadsereg, amely már az előző hónapok hídfőcsatáiban is jelentős

Emlékmű a Donkanyarban

A baróti vitéz Balogh Anti bácsi egyike volt a doni poklot megjárt kétszázézer magyar katonának. A Székely Hírmondónak 2012 áprilisában – 90 éves korában! – adott interjújában így emlékezett vissza: „Ott a második hadseregünket porrá tették a dávájak, megpakoltak úgy, hogy csak nagyon kevesen maradtunk meg... Emlékszem..., épp egy raktárban pakoláztam, amikor egyik hírvívő jön, hogy a közeli város végében orosz tankok zúgnak. Na, mondom neki, menj a másik raktárba, és hozz ide három páncélfaustot (a Panzerfaust, magyarul páncélököl, egyszer használatos páncélromboló fegyver volt – a szerk. megj.). El is indultunk a házak fele, ahol egy kis kanyar volt. Ahogy megjelent a tank, supp, a kilós páncélfaustot reádobtam, meg is állott azonnal. Ugyanúgy a másodikat is. Visszavonulásunk során összesen hét orosz tankot lőttem ki ezekkel a páncélfaustokkal.”

veszteséget szenvedett, a körülményekhez képest keményen, de esélytelenül, az orosz télben megfelelő fegyverzet és felszerelés nélkül védekezett. A február 8-ig tartó hadművelet a magyar hadtörténet legnagyobb emberáldozatot követelő ütközete, és egyben katonai veresége lett. A veszteségekről pontos adat még ma sincs. 1943. március elején a hadsereg létszáma 54 029 főt tett ki, de ezek

jelentős része hadtápos volt. A 2. magyar hadsereg 93 500 (más adatok szerint 120 ezer, illetve 147 971) főt veszített, ebben benne foglaltatnak a hősi halottak, az eltűntek és a sebesültek.

Több százra tehető a Don-kanyarnál harcoló székelyföldiek száma, Maros megyéből például 577 katona vett részt, 2012-ben közülük mindössze egy személy.

A Voronyezs város melletti Rudkinoi Magyar Katonai Temető bejárata

Magyarok kálváriája a román haláltáborban

Şipote neve még a történelem iránt érdeklődők számára is többnyire ismeretlenül cseng. Holott egykor ennek a román településnek a közelében létesült az első világháború egyik legembertelenebb hadifogolytábor, ahol a foglyok jelentős része ráadásul magyar volt.

Az első világháború közepén, 1916 nyarán a mindaddig „fegyveres semlegességet” választó Románia megtámadta az Osztrák–Magyar Monarchiát. Az Erdélybe betörő csapatok a katonák mellett ezrével hurcolták el a civil lakosságot, akiket különféle táborokban gyűjtöttek össze.

Şipotele község az akkori román–orosz határ közelében volt található, a Prut folyótól nyolc kilométerre, Iaşi-tól pedig 40 kilométerre északra. A falu egy kis mocsaras völgyben feküdt. A településen alig 500–600 ember élt, egy jelentéktelen kis román falu volt szegény, nyomorgó lakossággal.

A hadifogolytábor a község mellett lévő hatalmas domb lapos tetején létesült 1916 szeptemberében, korábban román lovassági gyakorlótérként szolgált. Ekkor még lényegében nem is lehet kiépített táborról beszélni. Néhány barakk volt csupán, valamint pár roskadozó vályogház és a hozzájuk tartozó istállók, melyeknek nem volt oldalfaluk, a tetőről pedig aláhullott a rothadó nád. A barakkokba a tisztek kerültek, a legénység tagjai az oldalfalak nélküli istállókat kapták, ahol a pusztaság földön aludtak, még szalmát sem kaptak, amire fekhettek volna.

A tábor létszáma néhány ezer fő lehetett ez idő tájt.

A hadifoglyok összetétele vegyes volt: bolgárok, törökök, zsidók, bosnyákok és nagyon sok magyar, ráadásul nemcsak katonák, hanem civilek is voltak itt, akiket az erdélyi betörés során fogtak el és hurcoltak el hadifogságba. A civilek között akadtak bankárok, közművesek, színésznők, pénzügyőrök, vasutasok, telefonkezelők, postáskisasszonyok és sok polgári személy. Közöttük volt például Lőrinc István vámtisztviselő és családja is. A tisztviselő teljesen váratlanul, szmokingban esett hadifogságba, a családjával éppen vendégségben volt, mikor a határon átkelő és Erdélybe nyomuló románok betörték vendéglátóikhoz, és Lőrinc Istvánt családjával a terített asztal mellől elhurcolták. Annyi időt sem engedtek nekik, hogy megfelelő ruhákat és pénzt vegyenek magukhoz.

Istállóban és vermekben

A román tisztek kezdetben még hitegették a Sipotelébe beérkező foglyokat, hogy lesz minden: fürdő, szabad séta, levelezés, korszerű épületek. „Majd adunk” – mindig ezt mondták a foglyoknak. A valóság azonban pont az ellenkezője volt. Az elhelyezés mellett az étkez-

Fotó: MagyarHírlap

Embertranszport Romániában. Etnikai tisztogatás, magyargyűlölet, bosszúszomj

tetés is silány volt. A foglyok naponta egy kiló kenyeret és hetente háromszor húst kaptak. Mikor már nem volt hús, akkor 400 emberenként csupán két liter napraforgóolajat osztottak. A napi egyszeri étkezések ideje is hektikusan változott, az ebédet sokszor oly későn osztották, hogy már vacsorának számított.

1916. október során az időjárás zordabbra fordult, és bár kaptak szalmát az emberek, még mindig a nyitott, fal nélküli istállókba voltak bezsúfolva. Mikor panaszra fordultak az elhelyezés körülményei miatt, azt a választ kapták, hogy „aki nem akar megfagyni, az építsen magának hajlékot”.

Végso elkeseredésükben a foglyok három-négyfős csapatokba álltak össze, és elkezdtek maguknak ásókkal és lapáttal vermeket ásni. A vermekre viszont tető is kellett, de az ehhez szükséges faanyagot már csak a meglévő épüle-

tekből, bontással tudták megszerezni. A vermek pedig egyre szaporodtak, és lassan földalatti utcák keletkeztek. Nem minden verem sikerült azonban jól, és az első esőzések beálltakor több is beomlott, maga alá temetve az ott lévőket.

1916 novemberére a tábor létszáma már elérte az ötezer főt. Decemberben, karácsony előtt megindult az összes román hadifogolytábor központosítása. Ennek jegyében például a tecuci-i táborban lévőket jelentős része is Sipotelére került. Tecuci-ból december 14-én indult meg a hadifogolyoszlop. Indulás előtt minden fogoly kapott két penészes kétszersültet, egy retket és két vöröshagymát. A fogolymentet végét Erőd község papja, a 86 éves Csulak Zsigmond református lelkész zárta. Őt is elfogták a románok sok más civillel együtt, de a 280 kilométer hosszú utat nem bírta, már az első nap kidőlt a sorból. Való-

ságos halálmenet volt, ostorral verték a lemaradókat, és nem volt irgalom annak, aki nem bírta a tempót – arra a halál várt. A menet végül tíz napig tartott minimális élelmezés mellett, mikor megérkeztek Şipotelébe.

A várható újabb fogolytranszportokra azonban Şipotele nem készült fel. Nem bővítették a tábort, és semmilyen előkészület nem történt a növekvő számú fogolytömeg élelmezésének megoldására. A táborparancsok nem foglalkozott a foglyokkal, a növekvő létszám pedig gyorsan előre látható élelmezési és elhelyezési problémákhoz vezetett. Decemberben a foglyoknak már nem osztottak teát, káposztát, burgonyát, sót.

A vermekben szinte csak magyarok voltak, akik „családokat” alkottak. Egy-egy verem közössége volt egy „család”, ők egymást támogatták, és megosztották a napi munkát egymás között. A barakkokban lévő viszonyok itt ismeretlenek voltak. Az itt lévők minden héten kimoszták a ruhájukat, nem úgy, mint a barakkok lakói. Egymáson segítettek, és ismeretlen fogalom volt a lopás is. Még a román zsandárok sem mertek a vermek körül ólálkodni. Sokszor ki akarták telepíteni az itt lakókat, a táborparancsok utasításait azonban a veremlakók nem vették komolyan, a zsandárok pedig nem merték erővel kitelepíteni őket.

Tél, hó, járványok és halál

1917 januárjában a hideg és a hó újabb csapást mért a foglyokra. A táborban nem volt elég fa a fűtésre, és a föld alatti vermekben didergő foglyoknak már fáért sem volt erejük menni. Sokaknak olyan szakadt és hiányos volt a ruházatuk, hogy egyszerűen megfagytak.

A rettenetes állapotok ellensúlyozására a táborparancsok engedélyezte, hogy mindenki hazairhasson egy levelezőlappon. A románok azonban megszábták, hogy mit és mennyit lehet írni. Hat sort írhatott minden fogoly, és csak azt, hogy élnek, és jó soruk van! A levelek elkészültek, de a románok sosem adták fel őket.

A gyenge élelmezés, a hideg és a fűtés hiánya kezdte felőrölni a foglyok egészségét. Megjelentek az első betegségek: kezdetben hasmenés, később vérhas. A nagy hidegben az emberek megpróbálták összebújva melegíteni egymást, de ez sem mindig segített. Sok volt a fagyási sérülés, amelyet nem kezeltek, az elfagyott végtagok pedig elüszkösödtek.

Mindez csak a kezdete volt azoknak a megpróbáltatásoknak, amelyek ezután következtek. Nem véletlenül kapta Şipotele a haláltábor nevet. Megjelent a tifusz is, kezdetben csak egy-két, majd tízhúsz ember halálozott el benne, végül már az egész táborban tombolt a járvány. A táborlakókról az alábbi szemléletes jellemzést írta a járvány kitörése után Pilch Jenő *Hadifogoly magyarok története* című könyvében: „Egy tábor, ahol ezrek sínylődnek... egy tábor, ahol mindenki tifuszos, lázbeteg. A betegek arca szennyes, rongyosak, alig-alig vánszorognak, de mégis ott lődörögnek a hóban, sárban. Hajtja őket a láz, a betegség! Csontjaikra valósággal rászáradt a bőr, külsejük ijesztő. Fogukat vicsořitják, mert annyira soványak, hogy ajkuk nem ér össze, egész fogazatuk állandóan szabadon van. Szemük beesett, de ragyogó, ragyogóvá teszi a láz. Mintha a halál vigyorgna a sötét, mély szemüregéből. Még járkálnak, mormolnak, beszélnek, szónokolnak, kiabálnak, füttyül-

Şipote (Şipotele) ma közel hatezer lelket számláló település

nek, dalolnak. Nem értik a helyzetüket... Csodálkoznak a napsugáron, mely a hőtömegekből időnként térdig érő habarékot varázsol.”

Az életben maradt foglyok közül sokan az iszonyatos állapotok és átélt élmények hatására megőrültek. Az óriási mértékű halálozás miatt a holttestek összegyűjtése és temetése is súlyos problémát okozott. Két rögtönzött hullahegy keletkezett a táborban, az egyik a segélyhely épülete mellett, a hóban, a korábbi betegek tetemeiből. A másik hullahegy a temető melletti hullaház előtt alakult ki, miután a hullaház megtelt. Reggelenként a még élők húzták ki a holtakat a barakkokból és vermekből hordágyon cipelve. Sokszor már két fogly is alig bírta el halott társukat, annyira legyengültek. A hullahalmok pedig egyre csak nőttek, néha kétháromszáz holttest is feküdt egymáson.

A şipotele i táborban uralkodó álla-

potokról szóló hírek a tábor falain kívülre is eljutottak. A román parlamentben is foglalkoztak a témával, sőt a román király kitüntetésre terjesztette fel dr. Pásztor Sándort a táborban folytatott kiváló orvosi munkájáért. Pásztor Sándor doktor azonban a kitüntetést ugyanúgy visszautasította, mint a Iaşi-ba szóló későbbi meghívást. Végig a táborban maradt, és ott dolgozott annak kiürítéséig.

Több mint tízezen pusztultak el

A tábor már annak idején is haláltábornak nevezték. Noha a későbbi haláltáborokkal ellentétben nem volt cél fizikailag megsemmisíteni annak lakóit, az embertelen körülmények végül mégis ezt idézték elő. Ezrek haltak meg a rossz ellátás, a hideg és a járványok miatt. Pontos adatok nincsenek az áldozatok számáról. A tábor meglátogató svájci küldött szerint 1917. elején 17 ezer fő

volt a űipotele i tábortban, ebből hatezer fő halt meg. A hadifoglyok feljegyzései alapján azonban 15 ezer fő körüli lehetett a halottak száma.

A Monarchia már 1917 januárjában követelte a járványok leküzdését a románoktól. Júniusban pedig azzal fenyegetőzött, hogy ha a semleges svájci megfigyelők működését korlátoznák, vagy javaslataikat nem teljesítenék a románok, úgy a Monarchia megtorlással lesz kénytelen élni. Mackensen német vezértábornagy még ennél is tovább ment, kijelentette, hogy ha a hadifoglyokkal való bánásmód nem javul, akkor a megszállt román területeken 500 román előkelőséget fogat le

túszként. A román kormány ezek után már intézkedett, és fokozatosan javultak a táborban uralkodó viszonyok. 1917 áprilisában űipotele egy román tábornok személyében új parancsnokot kapott, s az állapotok a korábbiakhoz képest megváltoztak.

1917. december 9-én Románia fegyverszünetet kötött, majd megindultak a tárgyalások a hadifoglyok hazahozataláról. A megállapodást 1918. március 23-án írta alá Románia és a Monarchia, majd 1918. április 10-én az utolsó hadifogolytranszport is hazatért. Ezzel véget ért a űipotelében raboskodók kálváriája.

Mihályi Balázs (*Magyar Hírlap*)

A Szent Anna-tó szörnyei

1898-ban újabb legenda kapott lábra a Szent Anna-tó eredetét illetően, melyről az Erdély Népe (*az Erdély c. folyóirat néprajzi melléklete*) ad hírt Kovács Géza tollából eredően. Eszerint

„egyszer bűvárok nagy készüléssel leszállottak a Szt. Anna tó fenekére, hogy megné-
zék, mi van odabenn. Meg is találták a forrását a tónak. A forrás mellett, kétfelől

láttak két nagy szörnyeteg állatot, amint a forrást őrizték. Akkorák voltak, mint a bivaly. Úgy megijedtek a szörnyektől a bűvárok, hogy mindjárt elment a kedvük keresgélni, és kifutottak a tóból. A tó forrása tengerrel van összekötve. A két szörnyeteg azt őrzy, nehogy igen sok víz jöjjön a tengerből. Ha ez a két szörnyeteg elpusztulna, annyi víz jönne ki belőle, hogy elöntené az egész világot.”

A Kárpát-medence szinte mindegyik részén találunk Szent Anna nevét viselő templomot vagy kegyhelyet, talán a legismertebb a Szent Anna-tó, melynek legendáját a székelyek mindmáig őrzik. Szent Anna leginkább az asszonyok védelmezője. Állítólag ő is sokáig meddő volt, ezért a gyermekért esdeklő asszonyok az ő közbenjárását kérik, a szülő nők pedig hozzá imádkoznak vajúdás idején. Az asszonyok különböző praktikákkal jártak a szent kedvében, pünkösdtől negyven napon át, majdnem Szent Anna napig böjtöltek gyermekáldásért vagy éppen könnyű szüléért.

Szülőföldünk

Szülőföldem. A hely, ahol tágra nyílt szemekkel először csodálkozhattam rá a világra. A hely, ahol szüleim bársonyos hangja lelkem szűz talajába belesimogatta a szeretet magvait. A hely, ahol a kezdeti mászkálás, totyogás, majd csetlő-botló léptek után első alkalommal élhettem át a járás csodálatos izgalmát. Hiszen minden lépéssel újabb szeletét fedeztem fel az engem körülvevő világnak.

Szülőföldem. A hely, ahol anyám ajkáról ízlelgettem a magyar nyelv különös zengésű hangjait, melyek zsenge lelkem kristályvizében megmártózva, egy szép napon gejzirként törtek utat maguknak a tudat mély bugyrából. Szülőföldem. A hely, ahol játékosan vezettek be a betűk birodalmába, lehetővé téve, hogy az írott szó szárnyán az időben visszaszállva a múltban barangolhassak, bizonyosságot nyerve létjogosultságunkról a Kárpátok bércei alatt.

Ezen a helyen kóstoltam bele történelmünk keserédes gyümölcsébe. A zamata arra ösztökélt, hogy kitartóan tanulmányozva a múltat, megismerjem az Igazságot. Vele együtt pedig elődeink dicső tetteit, s a tájainkon több hullámban végigseprő szörnyű pusztítások tragikus és a mindenkori újrakezdekés magasztos krónikáját, ami arra ösztökélt, hogy már kamasz fejjel, rejtett hegyi ösvényeken bandukolva, erdők mélyén kutassam fáradhatatlanul a még fellelhető, roskadozó, mohos tárgyi emlékeket, ezerszáz éves jelenlétünk cáfolhatatlan bizonyítékait.

Ezen a helyen feszültem neki először sziklák ormán a végtelennek, tágra nyílt szemekkel gyönyörködve a varázslatos

erdélyi tájban, melynek kéklő hegyei örök hűséget csókoltak ifjú lelkem érzékeny falára. Szomjas tudóm nem csak a fenyvesek illatát szívta itt mohón magába, hanem Isten, a népem és az igazság szeretetét is. E helyen, hol gyilkos keleti hordák prédái után a fájdalomtól hajlott hátú asszonyok néma zokogással siratva el halottaikat, újra szültek, hogy ismét szárba szökkenhessen az élet. E helyen, hol mindig akadtak keménykezdű, erős akaratú emberek, akik a vihar elültével, a dermesztő hideg ellenére is ellapátolták, félretolták a haladás gátló torlaszait, s olykor kissé behúzott nyakkal ugyan, de a kucsmák alatt parázsló szemekkel és konok elszántsággal folytatták minden napi értékteremtő tevékenységüket.

Százezrek rajzoltak ki innen a nagyvilágba újkori népvándorlások ismétlődő hullámain, de ezt a helyet soha nem feledték. Édes emlékét a szívük alatt hordva, munkájukkal megbecsülést szereztek a magyar névnek a földgolyón. Önérzetességükkel, azonosságtudatuk megőrzésével és megvállalásával döbentve rá távoli nemzeteket a feledésbe merült szomorú tényre, hogy magyarok milliói kénytelenek rájuk kényszerített államhatárok között élni – jelenleg is. Hogy magyarok milliói élnek őseik földjén idegen fennhatóság alatt, üldözöten, jogfosztottan és vagyonukból kisémmizve. Igazságtalan nagyhatalmi döntések következtében.

Százezrek rajzoltak ki innen szerte a nagyvilágba, helyenként árván hagyva a véráztatta ősi rögöt, s rajta ezerszáz év általunk teremtett szellemi és anyagi

értékeit. Rogyadozó kastélyok és kongó udvarházak, kiürült falvak, nemzetiségi összetételükben megváltoztatott városok, gazos temetőkertek és meggyalázott sírok között botorkálhat az elődök nyomát kétségbeesetten kutató tekintet.

Vannak vidékek, ahol a látottak hatására felzaklatott lélek még a templomokban sem lel nyugalomra: zárt ajtókkal fogadnak Isten málladozó falú hajlékai, melyekben eleink hangos magyar szóval dicsérték az Urat. Már nincs, ki látogassa őket. Vannak vidékek, ahol haltetemek úsznak a folyók megmérgezett vizében, durva, idegen lábak tiporják a zsenge csemetéket elhagyott hegyeink fenyegeiben. Ellenséges fűrészek acélfogai marcangolják szét maradék erdőinket, mert nincs értő fül, mely meghallja a lombok sikolyát.

Életterünk szűkül. Pusztul, szenved és vonaglik az ősi föld a rajta maradottakkal együtt. Pusztul, szenved és vonaglik, de még reménykedik, hogy otthonmaradt és elvándorolt gyermekei idejében felocsúdnak, s a maradék jussot, amit még birtokolnak, nem hagyják végleg elveszni. Még reménykedik, hogy otthonma-

radt és elvándorolt gyermekei nem feledték el apáik tanítását, s tudják, a föld mindig azé, aki megműveli. Még reménykedik, hogy gyermekei egy napon számban, szellemiekben és anyagiakban egyaránt gyarapodva, újra belakják ezt a helyet. A helyet, mely a miénk volt, ma is a miénk, és az is kell, hogy maradjon. Mert szülőfölded, szülőföldem, szülőföldünk.

Bedő Zoltán

Itthon vagyok

(Ajánlás Magyar Lajosnak)

*Hívtál haza, testvér,
és én hazajöttem.
Sokat sírtam eddig,
felszáradt a könnyem.*

*Most már itthon vagyok,
s szeret az én népem.
Ezért a jó munkát
nagy örömmel végzem.*

Szabó Gyula Jenő

Bibarcfalva, 2012. szeptember 5.

„Az egyházban nincs demokrácia”

– beszélgetés dr. Kovács Gergellyel, Márton Áron püspök posztulátorával –

A Vatikánban élő, kézdivásárhelyi születésű Kovács Gergely atya a Kultúra Pápai Tanácsának osztályvezetői tisztségét tölti be, emellett 2012 februárjától, dr. Jakubinyi György érsek megbízásából Márton Áron boldoggá avatási perének posztulátora, vagyis kérelmező tisztviselője. Missziójáról, a pápai klérus dolgairól kérdeztük.

– **2012. augusztus végén Csíkszentdomokoson konferenciát tartottak Márton Áron-kutatás eredményei, aktuális kérdései és feladatai címmel. Miben hozott újat a tanácskozás?**

– A legelső gondolat az volt a szervezők részéről, hogy azok az emberek – történészek, kutatók –, akik valamilyen módon foglalkoznak ezzel az üggyel (például Denisa Ordeanu és Nagy Mihály), egy asztalhoz kerüljenek. Új az is, hogy a konferencia nyilvános volt, mindenki, aki kíváncsi volt rá, részt vehetett. További újdonság, hogy miután korábban Bukarestben a Szekuritáté Irattárát Vizsgáló Országos Tanács (CNSAS) aktáit nem lehetett kutatni, azok most már teljesen nyilvánosak. Míg eddig nem tudtunk számokat, adatokat Márton Áron megfigyeléséről, ez most mind megvan. A püspök publikációinak kiadása is már a nyolcadik kötetnél tart, ahogyan a konferencia anyaga is remélhetően a lehető legrövidebb időn belül könyvformát ölt. Jövőre pedig újabb találkozót szervezünk.

– **Ön Márton Áron szentté avatásának posztulátora. Ez mit jelent?**

– Én vagyok a szentté avatási eljárás tisztviselője. Konkrétan az a feladatom,

hogy összegyűjtsek Márton Áron életével kapcsolatosan minden adatot, megfogalmazzam az indokokat, tanúkat állítok a jogosultság bizonyítására. A posztulátornak a teológiában, az egyházjogban és a történelemben is jártasnak kell lennie. A római posztulátornak tudnia kell olaszul, vagy legalább ismernie kell valamilyen világnyelvet. Kinevezését a Szentté Avatási Ügyek Kongregációjának jóvá kell hagynia.

Hosszú út az igazsáig

– **A szentté avatás procedúrája két lépésben történik. Először boldoggá avatnak valakit, majd szentté nyilvánítják. Hogyan lehet egy boldogból szent?**

– A boldoggá avatás kötelező közbelső lépés, de a kettő gyakorlatilag ugyanazt jelenti: hogy Márton Áron szentként élt. Első lépésben a Szentszéktől azt kérjük, hogy ezt ismerjék el, és engedélyezék nekünk, magyaroknak, hogy ekként tisztelhesük. A szentté avatás pedig azt jelenti, hogy az egész katolikus egyház számára ugyanezt előírják, hogy Latin-Amerikában vagy akár Indonéziában, mindenki számára követhető példa legyen.

Dr. Kovács Gergely Kézdivásárhelyen született 1968. július 21-én. 1987-ben kezdte meg teológiai tanulmányait Gyulafehérváron, majd 1990-ben Rómába küldték tanulmányai folytatására. A Collegium Germanicum et Hungaricum növendékeként a Gregoriana és a Lateráni Pápai Egyetemeken tanult. 1993. július 3-án szentelték pappá a gyulafehérvári főegyházmegye számára. Római tanulmányait egyházi jogi doktorátussal fejezte be 1996-ban. Egy évig káplánként dolgozott Marosvásárhelyen, 1997 augusztusában vis-

szatért Rómába: azóta a Kultúra Pápai Tanácsának szolgálatában áll, amelynek 2004 óta irodavezetője. A Kléruskongregáció és a Rota Romana Bíróság munkatársa. 2000 júliusától pápai káplán, 1998 óta a *Culture e Fede* c. folyóirat főszerkesztője; 2008 óta bíró (commissario) a Kléruskongregációnál.

– Konkrét lépésekre lebontva, hol tartanak?

– Mi most az első lépésnél tartunk: egyházmegyénk kérelmezi, hogy Márton Áront boldogként tisztelhesse. Miután már 1990 legelején a Gyulafehérvári Egyházmegye elindította az ügyet, a tanúk kihallgatása, a dokumentáció összeállítása is megtörtént. Mindez le van fordítva olasz nyelvre, és már Rómában van. A Vatikán már egyszer felülvizsgálta a dossziét, és választ is adott, de amíg teljesen nem zárul le az ügy, ez titkos. Majd, ha megérjük, hogy boldognak nyilvánítják a püspököt, utána az egész életét tartalmazó dokumentáció nyilvánossá válik. Annyit elmondhatok, hogy a Szentszék azt mondta: az aktacsomó szabályosan volt összeállítva, az eljárás érvényes. Utána jött az érdembeli megvizsgálás, itt sem merült fel kétely vagy

hiba, hogy esetleg egy mesterségesen kreált szentségről lenne szó. Csak pontosításokat kértek, most ezeken dolgozunk. Mindenki kutat, összegez – amire épp szükség van. A teljes igazságra kell törekedni, mert ha boldoggá avatjuk, és azután derülnek ki elsimítatlan részletek, az nagy égés lenne a katolikus egyház számára. Ilyenre, mondjuk, még nem volt példa, mert a kongregáció alaposan a dolgok után jár, ami persze időigényes folyamat. Ezen kívül, miután a Szentszék Márton Áron életszentségéről meggyőződött, ahhoz, hogy boldoggá lehessen őt avatni, kell egy csoda...

– Már hallottunk, és a Székely Hírmondóban is írtunk egy brassói, rákban szenvedő fiatalember csodálatos gyógyulásáról. Erről lenne szó?

– A csodát mindig Isten teszi, a szent csak közbenjár. Ezzel mintegy igazolja

az illető érdemeit. Ebben az esetben a gyógyulás Márton Áron közbenjárásával történt, mint ahogy számtalan csoda történt még az ő közbenjárásával. A nehézség ott van, hogy ezeknek bizonyítható csodáknak kell lenniük.

A csodát bizonyítani kell!

– **Hogyan bizonyítható egy csoda?**

– Ehhez elsősorban hit kell. Akinek nincs hite, az csodáról nem tud beszélni. A csodák a szent halála után történhetnek, amikor már imádkozunk hozzá. Volt olyan például II. János Pálnál is, hogy már életében csodát tett, de azt a Szentszék nem fogadta el bizonyítéként. Csak onnantól érvényes, amikor hisszük azt, hogy ő már a mennyek országában van, és onnan jár közbe. Rengeteg jelzés érkezik, amelyek csodára utalnak, például valakinek öt évig nem született gyereke, és miután Márton Áronhoz fohászodott, megfogant. De

Fotó: Molnár Melinda

A csíkszentdomokosi Márton Áron konferencián

ezt nagyon nehéz bizonyítani. Általában a gyógyulásokat lehet, mert ott van orvosi papír. Ez a brassói eset is egy ilyen, amikor maga az orvos is azt mondja, hogy a tudomány jelenlegi állása szerint ilyen mértékű gyógyulás nem lehetséges. Ez pedig objektív dolog, mert ha összevetik a két tomográf-felvételt, gyógyulás előtt és után, akkor a világon bárhol orvosilag alátámasztható, hogy ez a mai kezelési módok mellett lehetetlen. Azt is meg kell várni, hogy a csodálatosan meggyógyult beteg nem esik-e újra hanyatlásnak. Tehát a csoda bizonyításának is megvan a tudományos vonala, ahová kell egy megbízható szakember. Rómában is orvos szakemberek vizsgálják az összeállított aktacsomót.

– **Honnan tudjuk, hogy éppen Márton Áron járt közbe, nem Teréz anya vagy bármelyik más szent?**

– Ebben az esetben az ottani plébános javasolta a betegnek, hogy kérje Márton Áron közbenjárását. Az ő vallomására alapozunk, de tanúk is vannak rá, hogy ez elhangzott. Ugyanakkor a beteg is elmondta, hogy Márton Áron nagy tisztelője.

– **Mit gondol, mikor zárulhat le a szentté avatási procedúra?**

– Ezt nagyon nehéz megmondani, mivel mi, akiket ezzel az ügygel megbíztak, még száz egyéb dologgal is foglalkozunk. Egy spanyol nővér például 2003-ban halt meg, és már boldoggá avatták. Csakhogy ő az életét egy klauzúrában élte le. Írt maximum ötven levelet, és ennyi a dokumentáció. Le sem kellett fordítani, mert spanyolul van. Márton Áron esetében meg ezres tételekről beszélünk. Gondoljuk el, csak Márton Áron összes szentbeszédét, példabeszé-

dét lefordítani mekkora munka volt! Át kellett nézni minden egyes írását, hogy nem beszélt-e a Szentszék ellen, nem tanított-e tévtant... De van olyan eljárás, ami több száz évig is eltart. Például a kézdialmás Kelemen Didák esete. Már az 1700-as években elindult a boldoggá avatása, és még mindig folyik. Azt is tudni kell, hogy a kongregációnál több száz per zajlik párhuzamosan, és mindenki lobbizik, hogy a maga érdekeit érvényesítse.

– **Ki finanszírozza mindezt?**

– Minden esetben az, aki a szentté avatási eljárást kéri. Tekintettel arra, hogy a procedúra és a rengeteg munka, ami ezzel jár, nagyon költséges, Márton Áron esetében a Gyulafehérvári Egyházmegye biztosítja az anyagiakat.

„**Velem az érsek rendelkezik**”

– **Ön mi mindennel foglalkozik még Rómában?**

– A Szentszék Kulturális Pápai Tanácsánál dolgozom már 15 éve, mint a világ katolikus intézményeinek egyik pápai tanácsosa. Igazából egy miniszteri hivatalnok vagyok, irodavezető. Személyzetis is, munkatársakat koordinálok. Én felelek teljes Közép-Kelet-Európa és a német nyelvterület térségében zajló kulturális vonatkozású eseményekért. Érdekes, sokszínű, de óriási munka. Nekem plébániám, közösségem nincs. Hogyan is lehetne? Szombaton is dolgozunk!

– **A román sajtó felvetette, hogy Romániába látogat a pápa – erről mit tud?**

– Ez tervként több mint egy éve elhangzott, és sem a Szentszék nem zárkózott el, sem Románia a látogatástól. Eljárás szerint az országnak kell meghívnia

a Szent Atyát, Románia esetében az ortodox egyház és a katolikus püspöki kar. Ha a Szent Atya egy országba megy, azt elsősorban lelkipásztori minőségében teszi. A másik dolog, hogy ilyenkor minden országban ismerni kell a belső viszonyokat, mert ami nálunk most politikai szinten zajlik, egyelőre kizárja, hogy meghívjuk a pápát. Végül pedig ő dönti el, hogy mikor, mennyit és hová utazik.

– **Nem áll szándékában itthon szolgálni?**

– Én addig vagyok Rómában, ameddig Jakubinyi érsek úr akarja. Mivel a gyulafehérvári egyházmegye papja vagyok, velem az érsek rendelkezik. Az egyházban nincs demokrácia. Nem azért vagyok ott, mert pályáztam erre az állásra, vagy mert olyan ügyes és okos lennék, hanem azért, mert az érsek úr így döntött. A katolikus egyházban civil értelemben nincs karrierépítés, a papok továbbtanulási ambícióit az érsek támogatja. Általában megnézik, milyen szakértőkre van szükség, és akiről úgy gondolják, hogy jó szakember lesz belőle, elküldik továbbtanulni. Engem például annak idején Németországba küldtek egyházbjogot tanulni, olyan körülmények között, hogy a nyelvet egyáltalán nem ismertem. Rómába is úgy kerültem ki, hogy nem tudtam olaszul, de hamar megtanultam. Aztán elküldtek Marosvásárhelyre segédlelkésznek...

– **Egyházbjogászként és három beszélt idegen nyelvel?!**

– Igen, persze. Bennem fel sem merült, hogy én milyen jó szakember vagyok, és hogy nekem például tanítani illelne. Megköszöntem a bizalmat, és mentem. Ha az érsek úr azt mondja, hogy a legutolsó kicsi faluba megyek ezzel a

tudással, akkor én oda megyek. Oda is viszem magammal az eszemet és a hibáimat is. Mindenhol ugyanaz az ember vagyok. Rómában is, itthon is.

Az egyház nem csúsztat

– II. János Pálról azt mondta, hogy **hihetetlen kisugárzású, közvetlen ember volt, azonnal kapcsolatot tudott teremteni az emberekkel. Mi a helyzet a mostani pápával, ő is ilyen?**

– Minden embernek megvan a maga karizmája. II. János Pál egy olyan ember volt, akivel találkozni kellett, akivel szembe kellett nézni. Mindig volt egy kis vicce, és hihetetlenül jó memóriával rendelkezett. Amikor másodszor találkoztam vele, azonnal mondta, hogy „dicséressék a Jézus Krisztus”. XVI. Benedek, talán német jelleme miatt is, visszafogott, ő a professor. Nehezebben tud kommunikálni, nem tud csak úgy spontánul egy gyereket az ölébe kapni, és barackot nyomni a fejére. Én azt becsülöm benne, hogy nem is próbálta utánozni II. János Pált. Teológus, művelt ember, és minden felszólalása érthető. Akkor van elemében, amikor a hitről beszélhet, ez az ő nagysága. Őt hallgatni kell. Most, amikor az egyházat olyan sok támadás éri, lehet, hogy éppen egy ilyen pápára van szükségünk, aki nem jópofázza el a dolgokat, hanem keményen szervez.

– **Ön meg a következőt nyilatkozta az egyházat érő támadásokról: „Az egyháznak nem az a dolga, hogy harcoljon. Nézzük Jézus Krisztust! Tudta pontosan, hogy igaza van, mégsem harcolt.” A mondás szerint a hallgatás beleegyezés. Ön hogy van ezzel, mióta sokat hallunk pedofil botrányokról a klerus körében?**

Fotó: Berecki Silvia

A csíkszentdomokosi Márton Áron Múzeumban

– Én ezt úgy gondoltam, hogyha vád éri valamelyik katolikus papot, akkor az egyház tisztességesen utánajár, de ő személy szerint nem fog harcolni. Van egy ilyen mondás, hogy „a hülyének a szintjére ne ereszkedj le, mert akkor a rutinjával föléd kerekedik”. Persze, ha van egy ilyen eset, mi az áldozat mellé állunk, és minden, az egyháztól telhető támogatást megkap, a gyanúsítottat pedig elővesszük. A harcot a média hatalmával nem lehet felvenni, s ha egyszer a sarat ránk dobták, ebből már nehéz kimosakodni. Sajnos, legtöbbször a katolikus egyházat szokták elővenni, hiszen egy molesztáló apát például nem lehet beperelni, mert onnan 50 ezer euró kártérítés nem jön, és csak a szégyen van vele. Úgy gondolom, ez a sok támadás pozitívumot is hozhat nekünk, legalább megtisztulunk. Az biztos, hogy eltussolni az igazságot nem szabad.

Orosz Anna

Üzenet Erdélyből

Magyarország. A székely ember fülében mélabús csengése volt e szónak, mely magában hordozta a ropogásra sült omlós kenyér illatát, a délibábos Hortobágy képzetét, és a kommunista diktatúrában csak képeslapról ismert Szent István-bazilikát, a debreceni Nagytemplomot és az esti kivilágításban tündöklő Halászbástyát.

Magyarország! – fohászokdtunk elesetten, megkeseredett lélekkel a sötét évtizedek roppant terhe alatt nyögve, könnyes szemekkel, mert miközben gerincünk majd beleroppant az erőnket már-már meghaladó erőfeszítésbe, hogy megőrizzük magyarságunkat, otthon nem akartak tudni az itthoniakról. Nem volt, ki letörülje hideg veritéktől győző homlokunk, de mi ennek ellenére végtelen szeretettel és tisztelettel tekintettünk a Kárpát-medence egy darabkájára felé, melyet még mindig úgy hívnak: Magyarország. Mert Magyarország a székely ember számára nemcsak egy ország nevét megjelölő szó volt, hanem sokkal több annál. Mély érzelmekkel telített elnevezés, a szívünket megdobogtató édes bizsergés, erőforrás és kapaszkodó, emberi tartást sugárzó, létünknek értelmet adó fogalom. A hely, ahol élni érdemes, a föld, melyért szenvedni jó. Édes hazánk.

Magyarország! – szakadt fel ajkamról a sóhaj, s párás szemekkel ittam magamba a zászló színeit, a zászlónkét, melyet közel ezer kilométert robogva türelmetlenül, végre megpillanthattam szabadon lengedezni, mikor sok-sokévi meddő próbálkozás után átléptem, átléphettem a határt. A határt, melyet igazságtalan

nagyhatalmi döntések húztak testvér és testvér, szülőföld és haza közé. Azok az igazságtalan nagyhatalmi döntések, melyeket egyetlen igaz székely sem fogadott el soha. Nem fogadta el, mert tudta, hogy amiről mi magunk önként lemondunk, az számunkra örökre elveszett. Nem fogadta el, mert bízott és még mindig bízik benne, hogy fordul majd számunkra kedvezően is a történelem kereke. Nem fogadta el, mert Istenhez fohászokdva hitte és hiszi, hogy egyszer majd győz az igazság.

Pedig szülőföldünkön az eszközökben sem válogatva mindent elkövetett a hatalmi gépezet a hosszú évtizedek alatt, hogy e tudatot-hitet kiölje belőlünk. S ahol nem használt a meggyőző szó, hazug érv és az iskolában gyermekkorunktól belénk sulykolt meghamisított történelem, ott az erőszaktól sem riadtak vissza. Az idegen hatalom „nemzetmentő” szerepben tetszelgő éber őrei céltudatosan, jól kidolgozott stratégia szerint cselekedtek, és megpróbálták eltörni egyenes gerincünket. Mindezek ellenére büszkén és bátran vállaltuk magyarságunkat, mert volt bennünk nemzeti öntudat, melyet titokban, olykor rettegve, még ha suttozva is, de beloptak a lelkünkbe könnyes szemű

édesanyák és kérges kezű édesapák. Észrevétlenül lopták be lelkünkbe azt a szellemi örökséget, amire emlékezni érdemes és emlékezni kell. Büszkén és bátran vállaltuk magyarságunkat, mert tudtuk, honnan jövünk, hova tartozunk, és azt is, hogy merre akarunk tartani.

Így mi, erdélyi magyarok megdöbbenve és sajtó lélekkel vettük tudomásul, hogy Magyarhonban a nemzeti öntudat elcsökevényesedett és kiveszőben van, mert gyilkos kezek módszeresen csonkítják a felnőttek lelkében, a fiatalokéból pedig kitepik, még mielőtt szárba szökkenhetne. Teszik mindezt a globalizáció leple alatt, önös és idegen érdekektől vezérelve, s ha valaki, felismerve alantas szándékukat, megkongatja a vészharangot, azt nacionalizmussal vádolva próbálják félreállítani. S ha így sem sikerül elhallgattatni, előbb-utóbb rásütik az antiszemitizmus bélyegét is!

A sikeres agymosás következtében Magyarország lakosságának tekintélyes hányada fásultta és manipulálhatóvá vált, mely tulajdonságok nyilvánvalóan egy lelkileg sérült, identitászavarral küszködő, beteg nemzet jellemzői. Éppen ezért a magunkban és másokban való tudatosítás szándékával, tiszta lelkiismerettel kijelentem, hogy ha a hazaszeretet, nemzetféltség, önbecsülés, nemzeti tudat és országépítő szándék nacionalizmust jelent, igenis nacionalistának kell lennünk. És ezt tanácsolom a világ összes nemzetének, mert csak így lehet megmaradni, gyarapodni a 21. században.

Fennmaradása érdekében egy „egészséges” nemzetnek szüksége van a szó nemes értelmében vett nacionalizmusra, mely anélkül, hogy sértené más népek érzelmevilágát, segítséget nyújt az öna-

Utolsó menedék

(Ajánlás a kisbaconi
Veres Attila családjának)

*kicsi székeley falu
ahova elmennék
ahol az emberek
egymást szeretik még*

*mást már nem kívánok
nem kell rang és hírnév
igaznak maradni
ez egy célom mindég*

*s szolgálni a népet
mindig becsapottat
szebb jövőt munkálni
a jó magyaroknak*

*ebben segíts Isten
magyarok Istene
Te vagy bús szívemnek
mindene mindene*

Szabó Gyula Jenő

Kiszombor, 2011. december 15.

zonosság megőrzéséhez. Hát akkor hogyan lenne szüksége rá egy olyan kismemizett, megtiport, kifosztott és meggyötört nemzetnek, mint a magyar! Akit hosszú évtizedekig nemcsak a megszállók, hanem saját idegen zsoldba szegődött vezetői is elnyomtak, megaláztak, félrevezettek és meggyaláztak, ezáltal próbálván nemzeti önazonosságának a feladására kényszeríteni. És amit a kommunizmusban diktatórikusan nem sikerült megvalósítani, azt kifinomultabb eszközökkel elérték a demokráciában.

Áldatlan tevékenységük következtében sok anyaországi honfitársunkból hiányzik az a nemzeti tudat és öntudat, mely elengedhetetlenül szükséges a helyes döntések meghozatalához és a pozitív cselekvéshez. Mely átsegít a nehéz éveken és a kilátástalannak tűnő helyzeteken, mint ahogy minket, kisebbségi sorsba taszított magyarokat is átsegített a diktatúra sötét korszakán, melyet édes anyanyelvünket és nemzeti kultúránkat nemcsak megőrizve, hanem a mostoha körülmények dacára tovább gyarapítva vésztünk át. Joggal várjuk el tehát, hogy ezeket az értékeket a jelenlegi magyar államhatárok között élő nemzettársaink is megőrizzék, és tovább gyarapítsák.

Rá kell döbbernünk, hogy a megmaradt ország határai között a nemzet állapota szomorú, mi több, tragikus, minek következtében létünk fája is száradásnak indult az emberiség nagy gyümölcsöskertjében. Jövünk megmentéséhez féltő és szorgos kezek odaadó és kitaró munkájára van szükség, melyek fellazítják körülötte a közöny talaját, hogy gyökerei magukba szívhassák az egészséges nemzettudatból fakadó éltető nedveket. Ősi létünk során letisztult hagyományaink kristályvizével kell öntözni állhatatosan, és nem a könnyeinkkel. De ha mégis, azok csak az öröm és ne a bánat könnyei legyenek!

A maradék ország határai között a nemzet állapota tragikus, de ha a nemzeti elkötelezettségű erők összefognak országhatáron innen és túl, a Kárpát-medencében és az emigrációban egyaránt, akkor nem kilátástalan. Félre kell tenni a személyes ellentéteket, s egymás kinyújtott kezébe kapaszkodva át kell lépni a fásultság küszöbén, átsegítve rajta remény és tudatvesztett honfitársainkat

is. Büszkén meg kell vallanunk magyarságunkat, miközben testvéri jobbot nyújtunk a világ minden olyan nemzetének, mely nem a mi rovásunkra akarja saját érdekeit érvényesíteni. Közös erővel fel kell ráznunk nemzettársainkat a rájuk telepedett kilátástalanságból és letargiából, hiszen sem kicsik, sem elesettek nem vagyunk, ha megfogjuk egymás kezét, hogy érezzük, mi összetartozunk. Hiszen vérvizataros történelmünk folyamán, ha összefogtunk, mindig győztünk, vesztes csatáinkat csak a széthúzás okozta.

Tudnunk kell, hogy mindig volt, van és lesz bennünk elegendő szellemi és fizikai tartalék az újrakezdéshez, amint ezt több mint ezeréves európai jelenlétünk eseményei is bizonyítják. Ne értékeljük le tehát és ne becsméljük önmagunk, hiszen létezésünk során számtalan esetben gazdagítottuk az emberiség szellemi kincsestárát. Legyünk újra saját kincseink kibányászói és éber őrei!

Bízunk abban, hogy a nemzeti megmaradásért folytatott küzdelmünk előbb-utóbb eredményes lesz. Ha olykor mégis kétségeink támadnak, idézzük fel magunknak Bethlen Gábor, Erdély fejedelme Bibliából merített szavait: „Ha Isten velünk, ki ellenünk?” Azon fejedelem szavai ezek, aki a hit, önbizalom, tudás, értelem és szellem erejével egy feldőlt, megtizedelt, elszegényített és megfélemlített kicsiny országot nemcsak megvédett, talpra állított és virágzó tündérkertté varázsolt, hanem meg is őrizett ebben az állapotában. A kedvezőtlen földrajzi fekvés és történelmi helyzet ellenére, két marakodó, egymást tipró nagyhatalom lábainál. És higgývétek el, testvéreim, Isten velünk van, ha mi is úgy akarjuk.

Bedó Zoltán

Újrahonosítani a székely lovat!

Dr. Filep Kálmán Csaba geryeszegi nyugalmazott állatorvos, egykori sportlovas, aki Erdély-szerte ismeretterjesztő előadásokat tart a lovas kultúráról. Kiváló, hivatásos huszároktól, lovassport-edzőktől tanulta a szakmát, így a maga során az erdélyi ló tartás és képzés érdekében közíróként is tevékenykedik.

– A kommunisták arról is elhíresültek, hogy a hatvanas évek gépesítési mámorában kiirtották a lóállományt, amelynek ma is nyögjük a következményeit. Hogyan lehetett egy olyan korszakban lovakról tanulni?

– Egyfelől „lóellenes” időköt éltünk, de az is igaz, hogy létezett akkor még Bukarestben a Köztársasági Lóversenyter, ahol jól képzett szakemberek tevékenykedtek. Lóversenyzetetés nélkül a tenyésztés egy be nem fejezett, értelmetlen dolog, hiszen másként nem kerülhet sor az állatok képességeinek kipróbálására, értékelésre, rangsorolására. Mint sportlovast, az aradi Recoltától a bukaresti CSU-hoz (*Clubul Sportiv Universitar – szerk.*) igazoltak át 1957-ben. Szerencsémre az edzőm Magherescu Alexandru ezredes volt, a nagyszabedbeni lovanár-képző parancsnoka, egyben Antonescu adjutánsa, aki a saumuri francia lovas akadémián végzett, és minket is eljuttatott nemzetközi lóversenyekre.

Miután befejeztem az egyetemet, hatzaterem, és az állami gazdaságnál tömeges lópusztítással kellett szembesülnöm. 1961–62-ben csak Geryeszegen kétezer ló lemészárlására adtak parancsot. Ezt az időszakot ló-holokausztként emlegetem.

– **Hol tart ma a román lovas versenysport?**

Dr. Filep Kálmán Csaba. Fel kell vállalni a székely ló visszatenyésztését

– Gyakorlatilag az utolsó csúcsa a moszkvai olimpia idejére esik, mert utána hanyatlásnak indult. Akiknek ma van anyagi lehetőségük, próbálják folytatni a munkát, de még sokat kell tanulniuk e téren. Megjegyzem, ez sem könnyű, mert a diplomás lovanárokat a fél kéz ujjain össze lehet számolni.

– **Létezik-e jellegzetes erdélyi lóállomány?**

– Szakmai szempontból a válasz nagyon összetett. Az egykori „erdélyi ló”, mint faj a 19. században eltűnt, a helyét pedig az angol telivérrel nemesített félvérlovak, a lipicai és arab fajták vették át. Ezeket tenyésztették az állami és uradalmi ménesekben, kereskedelmi és katonai céllal.

– **Fellelhető-e még valahol a székely ló?**

– Érdekes adat, hogy a székely határőr huszárezredek lóállománya 1803-ban 19 876 lóából, 1810-ben 20 442 lóából és 1830-ban 29 487 lóából állt. A világsi fegyverletétel után a székely határőrséget az osztrákok végleg feloszlatták, és a határőr huszárok törzsménesét áruba bocsátották. Annyit tudni, hogy a szárhegyi Lázárok vettek ebből több barna-fehér, erősen tarka lovat. A későbbi évtizedekben itt-ott még felbukkantak hasonló példányok, valamint olyanok, amelyek négy lábukon és homlokukon fehérek, egyébként barnák voltak. Az ilyen jószágokat „régii fajta lovaknak” nevezték. Beczássy Imre leírása szerint, akinek az apja Háromszéken még tenyésztett ilyen lovakat, ezek a lovak a lipicai és az arab fajták közötti típushoz tartoztak. Bár fehér patájuk volt, évekig jól bírták, hogy kövezett

úton patkolás nélkül járjanak. Sajnos annak idején, amikor még népes volt ez a populáció, a szakemberek nem figyeltek fel arra, hogy ezek a székely-erdélyi ló képviselői.

– **Mit tudunk erről a fajtáról?**

– Az ősi magyar parlagi lónak voltak a jobban „sikerült” székelyföldi változatai. Az eltűnő fajtát, a „székely lovat” már Orbán Balázs is dicsérte, mert az ő idejében még el lehetett különíteni típusaikat a származási helyek szerint. Kiválóak, maga-

sabb hegyi legelőkhöz szokott, hihetetlenül munkabíró állatok voltak. Akár Szegedig is elmentek a deszkával, miközben a rúdra felszerelt szénatartóból útközben ettek. Zord körülményekhez szokott ősi lovakról származtak.

– **Hová „fajozhattak” a székely ló génjei?**

– Ma a hucul fajtában, a Kárpátok kis lovában „rejtőzködnek”, melynek tenyésztésére 1856-ban a radóci (Rădăuți) katonai méneshöz tartozó Lucinán ménest alapítottak, nemesítő ménék nevelése, valamint a lakosság lóállományának javítása céljából. A kezdő állomány 10 kancából és 2 ménből állt, amelyek a Keleti-Kárpátok nyugati lejtőiről származtak, vagyis székely lovak voltak. Továbbá az Udvarhely melletti Fenyéden 1934-ben vásároltak még ismeretlen méneket tenyésztésre, amelyek a

Pietrosu és Oușor nevű vonalak alapítói lettek, és szerepet kaptak a két alapvonal, a Goral és H r o b y fenntartásában. A székely ló egyik típusának (feltételezhetően oroszhegyi típus) a

Erdélyi ló

génkészlete ebben a két romániai hucul-vonalban található meg.

– **Miért nem „hozzák haza” ezeket a lovakat?**

– Fel kellene vállalni a székely ló vissza-tenyésztését, hiszen ebben a környezetben lehetne megformálni azt a fajtát, amely sokkal megfelelőbb volna szá-

munkra a külföldről kivagyiságból, divatból behozott állatoknál. Ezek a helyi lovak alkalmasabbak lennének a kárpáti turizmus kiszolgálására is, mert nyugodt álla-

tok. A tenyésztéshez azonban alapos szakmai ismeretek szükségesek.

– **Hol lehet erre az ismeretre szertenni?**

A székely ló

A középkor óta számon tartott székely ló nem havasi teherhordó állat, hanem háts és hámos ló volt. 1855-ben az ősi, „javítatlan” magyar lóhoz hasonlították, s megjegyezték róla, hogy még annál is kisebb. Magas főtartással és magas lépéssel járt, jól ügetett és vágatott. Jeltelen alig volt közte, annál több szürke, legyes szürke és szeplős. Az ősi magyar lótól az arabos küllem, az aránylag kis és száraz fej, az arányos, vastag nyak is elkülönítette. Átlagos marmagassága az 1940-es évek elején még mérhető egyedeken 135 cm volt. A keresztezések következtében a székely ló tulajdonságai, méretei is nyilván változtak.

Egy 1842-ben készült lajstrom szerint Csíkszereda Mihály-napi vásárain erős kereslet volt a kicsiny, zömök, de vérmes és tüzes székely csikók iránt.

Székelyudvarhely vásárain főként az Oroszhegyen, a Sóvidéken nevelt „eredeti, székely fajtájú” lovakat keresték. Marosszék és az egész Székelyföld leg híresebb lóvásárait Makfalván tartották. A székely lovat nagy számban vitték a Magyar Alföldre, ahol búzát nyomtat- tak vele.

Hargita megye keleti részein a századfordulón még éltek tiszta példányai ennek az apró termetű, dús sörényű, fűrgé és kitartó lófajtának. Udvarhelyen az oroszhegyi, Gyergyón a békási ló volt nevezetes tájfajta. Előbbi a Hargitán, utóbbi a Borgói-hágótól a Gyimesi-szorosig terjedő hegyvidéken élt. Mindkettő kis termetű, magashegyi lófajta volt, legelőn, erdőn tartózkodott télen is, istállót nem ismert.

Más magyar lófajták: Gidrán, Nóniusz, Furioso-North Star, Shagya Arab, Hucul, Magyar Hidegverű.

Közönséges és javított magyar parasztló

– Nagyon visszaesett a megkövetelt lovasműveltség szintje. Ez régen a katonáskodással együtt magától alakult ki, és

az ott megszerzett tudással hazakerült férfi a közösségnek is példát mutathatott. Háromszékről is származott egy kiváló birtokos, Benedek Pál Szentivánlaborfalváról, aki a magyar világban az EMGE lótenyésztési felügyelője volt. Aki tanulni akar, az Magyarországon tehet szert tudásra, diplomára, mert nálunk erre nincs lehetőség. Annak ellenére, hogy „a ló a szegényszagot nem bírja”, nem az anyagiak miatt sülyedtünk ide, hanem azért is, mert egy másik mondás szerint az a legszegényebb, akinek nincs helye, ahol a lovának elég járásra alkalmas területet biztosítson. Azaz elfeledkeztünk a legelőgazdálkodásról, amely székely közbirtokosságban, a határőr rendszerben nemcsak a lónak, hanem a gazdának is megélhetést biztosított, és ma is kiszolgálhatná az aktuális turisztikai és gazdasági igényeket.

2012 augusztusában háromszéki lószertető emberek, mint Bölöni Dávid hagyományörző, Éltés Barna szobrászművész, tanár, Péter Alpár képzőművész és Simon Lajos lovasoktató, tanár, elhatározták, hogy mozgalmat indítanak a székely ló újratenyésztése érdekében. A kezdeményezők aláírást gyűjtenek, s ha összegyűl megfelelő számú kézjegy, akkor remélik, anyagi támogatást is kapnak a tervükhöz.

A kezdeményezést az interneten is lehet támogatni:

http://erdely.ma/alairas.php?al_id=14

Jancsó Katalin

Találkozásaim Háromszékkal

Milyen a sors! Én, székelyudvarhelyi gyermekként, szülötte székemet már igen zsenge koromban beköborolhattam, néha kényszerűségből, máskor – már később! – önként. Egykori kiváló osztályfőnökömmel, Firtos Áronnal gyalogszerrel jártuk be Udvarhelyszék falvait-tájait, ott szálltunk meg, ahol éppen befogadtak, úgy mentünk tovább, ahogyan lehetett. De mindig az „apostolok szekéréen”. Jártam én már kisgyerekként Bánságban és Dél-Erdély tájain is, de az udvarhelyi világon kívüli Székelyföldet valahogyan csak a Madarasi Hargita tetejéről fedeztem fel. Főleg Csíksországot, Gyergyót.

Háromszéket nem, mert annak a látványát még a székelyek szent hegye tetejéről is elfödözte a tusnádi szoros, a Nagy-Csomád, a Nyerges. Pedig Háromszékről sokat olvastam már, nem csupán Jókai Mór regényeiből, hanem Orbán Balázs halhatatlan munkájából, a Székelyföld leírásából is, melynek egyik

agyonolvasott, lágykötésű füzeté egy idős polgárosszony jóvoltából került könyvfaló szemeim elé. Tiszteletből lóhalálában elszaladtam Orbán Balázs szülőfalujába, az öt kilométernyire fekvő Székelylengyelfalvára, s hogy ott semmi nyomát nem lelem a székely tudós emlékének, legalább sírja rendbetételénél tüsténkedtem Szejkefürdőn. Ott most „kopjafa út” áll, emlékmúzeum, minden.

De Háromszékre, melyről csodálatos könyvében olvastam, csak sokkal később jutottam el, középiskolásként, nem sokkal az érettségi előtt. Történt, hogy fölcaptam futballkapusnak a tartományi bajnokságban szereplő egyik ifjúsági csapatban, s egy teherautóra szerelt fapados ülőkéken meg is érkeznék Szentgyörgyre. A helyi legények jól megdöngettek, s eléggé szégyenkezve vonultunk hazafelé a Kórház utca lejtőjén, majd a Csíki utcán. Nemsokára valamilyen elégtételt vettünk Kézdivásárhelyen és Baróton, de Kommandóra már nem jutottam el

Fotó: Sente Csaba János

Az Őrkő és erdeje madártávlatból

Fotó: Szente Csaba János

(tartományi bajnokságban játszó csapat volt ott is!), mert édesanyám rám szólt: „fiam, valamit tanulni is kellene az érettségire, nem csak futballozni!”

Így esett, hogy hat esztendeig nem is jártam Háromszéken. Csak már fiatal, kezdő tanárként, amikor '67-ben az Ifjúsunkás Sepsiszentgyörgyön tartott matinéjára hívtak meg. A „körítésekkel” együtt másfél napig tartott a matiné, sok jóféle emberrel ismerkedtem meg akkor. Színészekkel, festőkkel, orvosokkal, tanárokkal, minden más rendű és rangú legénnyel. Legjobban a Czegő Zoltánnal való találkozás maradt emlékezetes, ki egy „kecskével” (kismotor) érkezett Bükszádról, s az ismerkedés a Centrál nevű lajbirángató becsületlenül esztendőben esett meg.

Akkor én még nem gondoltam, hogy valaha háromszéki lakos leszek, de egy év után érkezett állomáshelyemre, Segesvárra Dali Sándor meghívó üzenete, csatlakoznék a frissen alakult megye frissiben alakított lapja közösségéhez, hátha menne az együttműködés. Ennek idestova negyvenöt esztendeje, s megkorosodván azt kell mondanom, nem bántam meg, hogy háromszékivé lettem. Egy dologra talán még büszke is vagyok:

nincs Háromszéken egyetlen székely település sem, amelyről ne írtam volna riportot, az embereiről portrékat, tájairól verset és lírai beszámolót. Mert volt kiről, és volt miről.

Kicsi és mégis nagy ez a háromszéki világ, s ha még lesz érkezésem megírni, meg is írom, miért.

Most csak egy adomácskával zárnam Háromszék világának „kicsiségét” bizonyítandó. Történt, hogy egy kánikulai napon kislányaimmal a szentgyörgyi Őrkő fenyvesének egyik tisztására menekültünk a meleg és a tűző nap elől, s bár elemózsiánk volt még elég, az „innyavaló” elfogyott. Az én söröm is, az ő ásványvizük is. Maradni volt kedvük, s kétszer is leszaladtam a sugási utca végében lévő „borvízkúthoz”, tartalékért. Harmadszor már sem kedvem, sem erőm nem volt, hát elkezdtem kutakodni a bokrok alatt, s leltem két gyöngyözően párás, tele málnási borvízpalackot. „Van Isten!” – kiáltottam fel, de csak pár nap múlva tudtam meg, hogy a két érintetlen palackot Czegő hagyta ott az árnyékban egy héttel korábban, mert őket hazaverte a zápor...

Magyari Lajos

Isten önnel, titkár úr!

Itt, a hatalmasan szép és óriás hegyek között az a kevés égi felület éppen olyan tiszta, kék, épp olyan haragos és fagyos, mint máshol. Nincs egyetlen sötét rés azon, amit nem lehetne megfejteni, magyarázni valahogy s valamivel. Ha mással nem, hát akkor ott vannak a mítoszok, a hitbéli legendák. Mert aminek egyetlen csepp alapja is van, az már nem mese, hanem legenda. Mint a Jézusjárás itt, a Gyimesekben.

Mert itt is járt ám Jézus személyesen, nem csak Izráelben, ahol megfeszítettett. 1916-ban, szénacsináláskor, amikor az a nagy veszedelem elkövetkezett Székelyföldre, a kirabolt és földig égetett falvakban egyszer megjelent Jézus, a megváltó. Csak úgy gyalog járt az üszkös házak és halottak között, mint a vándorok szoktak. De az a gyimesi Jézus erősen sírt, erősen, aztán a legenda szerint abból lett a Borospatak gyöngyösen tiszta vize. Hogy abból – ezt azok a megmaradtak mondták el, akik kimenekültek a meredek hegyoldalakba, erdőkbe, ahol a támadás el nem érhet őköt. Béereszkedtek lassúdan hetek múltán, mikor már olyan csend volt a szűk völgyben is, az erdőben is, hogy azt az emberek füle meg nem szokhatta, hát a bátrabbja béóvatkoskodott, mi is van otthon?

Boros Józsi bá akkor látta a Jézust, aki ott járt a faluban, rítt erősen, s ahogy folyt a könnye, abból leve az ő nevében a Borospataka, merthogy ő vitte a hírt a rengetegbe.

– Béjöhettek immár, itt es olyan csend nagyon, hogy egymagam meg is bolondulhatok, hogy igen.

Mindent meg lehet magyarázni a földieknek, csak a halált nem, s aztán ugyanvalóst nem lehet az istentagadást. Azt nem. Azt csak elítélni. Ezt már fel-emelő emlékezetű Dani Gergely plébános mondotta sokszor, ha káromlást hallott.

– Hogy neked az eszed ment el, azt látom. Az még visszajöhet, ha tisztességesen viselkedel, s emberhez méltón. De ha a káromlott szentek mennek el föl-üled, akkor neked anyyi, veheted az ásót s a lapátot, aztán ki a temetőbe, keresni a magad helyét azokkal.

Így magyarázta a jót, s jól is volt az úgy.

1916 után még nehezebb idők is jöttek, ám a falu maradék lakossága együvé tartozott, s együtt tartott. Úgy aztán át lehetett vészelni előbb az első, aztán a második világháborút. Mind a kettő rettenetes nagy hasadék volt akkoriban az égen. Mert a Gyimesekben kicsi az ég a két hatalmas hegység között. A nap ott csak felüti a fejét, az orcáját megmutatja, aztán nem sokkal később már bukik is le a nyugati hegy mögött. Ezzel nem is lenne baj, azzal sem, hogy korán bésuvad a hideg a nap nyomán, mert megszokja az emberi teremtmény.

A második nagy világegés meghozta a maga hordalékát a Gyimesekre is. Kitalálták valahol, hogy egy pártnak kell vezetni az ország népét, mert az úgy jó lesz. Azt is, hogy egybe kell habarni a földeket, kollektíven kell dolgozni, aztán elosztani a jövedelmet.

– De ki osztja el azt? – kérdezte itt is, ott is, háznál vagy kocsmában is Tankó

Lajos bá, az örökké nyughatatlan természetű ember. – Nekünk szántónk nincs is, punktum. Az erdő, a legelő a miénk, azt pedig nem lehet összeszántani közösbe.

Ezzel vigasztalták magukat. Aztán amikor kiderült, hogy a gyimesi erdőket is elveszi az állam, el az emberekét is, a közbirtokosságát, a faluét is, akkor csüggetegé vált az emberi világ ismét.

– Az erdő örökké nekünk fog teremni, mert erdőlni mindig is kellett, mert kell a fa az építkezésekhez az államnak is. Ezt értsétek meg kedves híveim, és úgy feküdjetek, úgy keljete, mint eddig: a malaszt mellé kikerül a malac is, ha dolgozok vagytok. Fel kell emelnetek a fejete, megkeresni az igaz utat, melyet Jézus mutatott, és azon haladni együtt a dolgos életben.

Így vigasztalta, erősítette Dani Gyergely plébános az embereket akkor is, amikor maga sem látott tisztán a világ zűrzavarában. Templom kellene ide, Gyimesbükkbe, az kellene, hogy az emberek ne házakban, csűrökben vagy a szomszéd faluban imádkozzanak, hanem a maguk templomában, otthon! De a hatalom semmiképpen nem adott egy román garast se templomra. Még az se lett volna gátja az építésnek, de hát gyakorlattá vált, hogy mindenre engedély kellett az új rendben. Papír. És Dani tiszteletes pap bácsi járta a várost, Bákót meg Csíkszeredát, Gyergyót, s Bukarestet is, igen. Ígéretet kapott, ahol kapott, máshol még azt sem.

– Nézz meg, titkár úr, Baróton a félkész román templomot most fejezik be...

A titkár akkor fölemelkedett ültéből, és lehajolt az ülő plébánoshoz, úgy fújta-tott.

– Maga tudja meg, hogy először is: én nem vagyok úr, hanem elvtárs. Másodszor is tanuljon meg valamit, azt, hogy ami román, az nem félkész. Értegeti-e? Na, azért mondom.

– A templom félkész, nem a román. Aki román, s ember, az egészen készen van – válaszolta a plébános. – Aztán hogy a rajoni titkár elvtárs-e, az sem bizonyos nekem. Mert ugyebár – és itt maga is fölemelkedett mind a 190 centiméterével a titkár mellé, úgy nézett bele az arcába – maguk azon az elven vannak, hogy Isten nincs, avval annyi. De én nem nyugodhatok meg avval, mert akkor mi leszen az emberek lelki világával, ha nem hisznek? Na, ez az én elvem. A maguké az ateizmus. Papír semmi. Az emberek hol Középkokra jártak fel, hol Felsőlokra templomba, de hát az nagy út annak is, aki bírja.

Történt egyszer, hogy meghala az egyik pártvezér, jött a parancsolat, hogy vasárnap délelőtt mindenki gyülekezik a Faluházában, mert jönnek az elvtársak, gyász legyen, mert nagy a gyász a világon, meghala a nagy vezér, együtt kell lenni! A plébános összehívta a falu népét és elmondta a magáét.

– Gyász van, emberek s asszonyok. Nekünk is gyászolni kell. Mindenki vegye fel az ünnepi ruháját vasárnap reggel, megyünk Kománfalvára együtt. Itthon marad, aki úgy látja jónak. De akkor az elvtársakkal imádkozik majd talpig gyászban a meghalt elvtárs lelki üdvéért... Lesz véle elég baja Szent Péternek ott túlfelől, amíg megigazítja.

Ezt már csak halkán mondotta, hogy értsenek a szóból a falubeliek, akik szótlánul, kikerekedett szemekkel figyeltek a papra: nyughatatlan és elnyűhetetlen

volt. De nem csak ezért tisztelték. Okos szavai voltak mindenre, itt né, most is.

Tankó Kússebbik szólalt, két kicsi gyermek van, nincs kire hagyni, ha mind elmennek hazulról Kománfalvára.

– Ott van Izabella nagyasszony, öreg is, szorgalmas is, a papilakon elférnek a gyermekek, mi kora délutánra hazaérünk, ha csak a román pópa ott nem tart délebédre. Mert mi holnapután a comănești-i, azaz kománfalvi nagy román templomban fogunk imádkozni.

Az emberek, de kivált az asszonyok rémülten néztek rá: a pap bácsi megboldult. Itt a világ vége. Nem elég, hogy ezt a falut Moldvához csatolták a gyimesi települések közül, elvadulásra, hát még a templomuk is ott legyen?! Mi ez?

– Van két jókora teherautó, arra a bálházból a padokat a legények tisztára mosva felrakják vasárnap hajnalban, aztán irány az Isten háza.

Míntha a szeme mást mondana, mint a szája, állapította meg az öreg Bilibók, aztán meg is szólalt.

– Az én derekam nem bírná a rázást, pap bácsi. Hetvenen túl vagyok. – Azt csak magában gondolta: no, engem hova fog vajon béutalni a plébános, tán csak nem kicsi gyermekek közé.

– Maga is jól elfér a papilakon, Izabella ügyel a maga csontjaira. Igaz, nem sokkal vénebb nála, ezért az istállót rendbe rakhatja maga.

Esküszöm a szent szenvedelemre, hogy kacshintott a papunk! Ha nem, akkor legyenek veszett kutya, kit agyonvernek!

– Útra megyünk, de templomba. Nehogy valaki menet pálinkát is csomagoljon!

Ebből Eszes Marci értette: menet tilt-

va a szilvafapálinka, jövet nem tiltott a román cujka.

Az ég derűs, Gergely plébános mindent rendbe tett, előkészítette az igazolmányait, de minduntalan az járt az eszében, hogy még templom is lehet ebből az útból, de legalább egy jóváhagyás, hogy „önalpból” hozzáláthatnak az építkezéshez.

Vasárnap reggel nyolckor rakva volt feketébe öltözött székelyekkel a két nagy IFA teherautó. Az asszonyok térdeik közt összefogva kezüket, ültek és vártak, csitítgatva hol itt, hol ott a derűsen gyászoló férfiakat. FIAT VOLUNTAS TUA! Legyen meg a Te akarod! – nézett még föl a ragyogó tavaszi égre a pap, és magában még hozzágondolta: de nekem se mindegy, Uram.

– Egy szóval sem akarom magukat figyelmeztetni, hogyan viselkedjenek a román templomban. Tudják azt jól. Csak arra kérem, figyeljenek mindenre, amit a románok cselekednek, azt maguk is elvégezzék. Keresztet pedig magyar, római katolikus módra vessenek, amikor gondolják. Úgy jó az.

A vasárnap reggel úgy érkezett alájuk, mint valami selymes kaszáló. A pap nézte az embereket, asszonyokat. Egyszer megszólalt.

– Guruzsma Gergely, maga bakter, nem hagyhatja magára a falut. Itthon marad, úgy lesz jó.

Jól megtermett, kacská bal karú negyvenes férfi állott föl a padról, nekikesezve mondotta.

– Pap bácsi, én éjjeliőr vagyok, aztán még sosem voltam így... szóval se oláh templomban, sem így, együtt a faluval...

– Plébános úr – szólalt meg az öreg Tankó –, a fiam, Andris nem tud jöni ve-

lünk, lábát ütötte a fa, gyógyul, marad ő itthon Guruzsma Gergely helyett. Meg van egyezve. Ha elfogadja a pap bácsi.

– El van fogadva. Jó utat, ne álljanak fel, ügyeljenek magukra meg egymásra. Nem lehet mindent a Boldogságos Máriára bízni. Jó utat!

A két nagy IFA nemes rakománya egyházi, katolikus énekeket fújít egy idő után, beszélgettek, a Kárpátok keleti aljában már inkább nézték a vidéket, mennyi jó szántóföld, szétszórt falvak, kerítés szinte sehol. A gyimesi székelymagyar mit nem adott volna valamennyi szántóföldért, tán még erdőt is. De hegyet, azt nem.

Mise előtt negyedórával érkeztek a templom elé. Lecihelődtek, a két irdatlan teherautót elrejtették, ne zavarja a híveket meg a templomozást, akkor szépen kettes sorban, egy csosszanás nélkül bementek a templomba. Az ajtón túl mindenki rendre megtérdelt, keresztet vetett, de csak egyet, azzal helyet találtak maguknak a baloldali sorokban. Zsúfolttá vált a templom. A pápa énekelt, de meglátták rajta, hogy a csoda öli meg őt is: valami hatvan székely, asszonyok, emberek csizmásan, legünnepibb ruháikban, de sötétben. Mi lehet ez, Uram, gondolta a román pap, ilyent még nem értem huszonhat év alatt. Hogy fognak ezek nekem imádkozni és énekelni?

A román hívek is fölfigyeltek, de látván az áhítatot a rezzenéstelen székely arcokon, csak örvendeztek, hogy idejárnak, idejöttek. Lám, Istennek nagy a hatalma!

Botlás nem történt, csak éppen nem tudták a hagyományos énekeket. Azt tették, amit a papjuk, Dani Gergely mondott: imádkoztak azért, akit szerettek, s

amit kívántak. Igen a megholt vezető lelki üdvéért is, mert reafért.

Odakinn nem akart oszlani sem a román, sem a magyar gyülekezet, kezeltek, beszélgettek, szóltak egymáshoz. A vén Bilibók tudott románul, mondta, azért jöttek ide imádkozni a gyászban, mert nekik nincs otthon templomuk. A román hívők megbotránkoztak: nincs TEMPLOM? Váj, Dumnezeu, jöjjenek ide, amikor akarnak, szeretettel várjuk magukat.

– Arra kérjük magukat – mondotta egy fekete ruhás, jóra való román ember –, énekeljenek egy hitbeli éneket, a magukéból, ha itt vannak ilyen szeretetben. Megteszik-e?

Dani Gergely magukra hagyta a híveit. Ott állott közöttük, de arra gondolt: tanulékony nép, mindent tudnak. No lám, mire mennek? És mosolygott. Akkor megszólalt erős hangon a kántor Lajos hangja:

Boldogasszony, Anyánk, régi nagy Pátrónánk, nagy inségben lévén, így szólít meg hazánk: Magyarországról, édes hazánkról, ne feledkezzél el szegény magyarokról.

Akkor a román pápa ment először a csoporthoz, kitárt karokkal közelített a gyimesiekhez, kétoldalt megcsókolta, akiket ért, a férfiakkal kezelte, ölelték egymást a hívek az ég alatt.

Következő szerdán Dani Gergelyt hívták a csíkszeredai párthoz. A rajoni titkár kimeredt szemekkel várta. Állt a szobája közepén a vezér fényképe alatt, amikor a titkárnő jelentette: itt van a pap.

– Jöjjön be! Azonnal!

Dani pap feketében, a titkár vörös képpel.

– Foglaljon helyet, plébános úr. Azért hívtattam, mert a mi kiküldötteink, két

elvtárs ott járt maguknál vasárnap, üres falut találtak. Maguk hol jártak?

– Dolgunk volt. Kománfaván voltunk templomban, gyászparancsra. Mert nekünk nincs templomunk. Nagy szeretettel fogadtak.

– Maguknak ki engedte meg, hogy bécsődüljenek teherautókkal a román templomhoz? – dőlt hátra igaza tudatában a pártvezető.

– Több alkalommal kértem engedélyt templom építésére. Sosem kaptunk egy sort sem.

Akkor a titkár fölemelkedett, le nem véve tekintetét a pap szeméről, közel ment hozzá, lehajolt.

– Tudja meg, maga önfejű klerikális reakciós, hogy amíg én itt titkár vagyok, maguknak templomuk nem lesz. Viszontlátásra!

– Hát azt a kevés időt már kivárjuk, titkár úr – szólt a pap, és elment.

Dani plébános harmadnap megtudta, hogy egy jótékony szívroham elvitte a titkár elvtársat. Vörös temetése volt, civil.

Pár nap múlva jött az értesítés, hívja a rajoni titkár, az új. Dani plébános vitte magával a kérést is.

– Foglaljon helyet, plébános úr. Egy kicsi gond van nálunk, maga körül. Szóval kaptunk egy levelet, itt van, nézze, a comănești-i pópa írta, aztán egy másikat Bákóból, a tartománytól, üdvözlik magukat, köszönik, hogy benn járt az egész falu a román misére... és kéri, építsünk maguknak templomot...

– Itt a papír, titkár úr, három éve járom vele a pártot. Itt, itt szíveskedjék aláírni – és mutatta az ujjával.

A párttitkár fogai csikorogtak, képe mintha citromot ráгна, savanyú volt és hunyorin ráncos. De aláírta.

– Azért nem kellett volna akkora felhajtást csinálni, hogy a fél Moldova levelez velünk maguk miatt.

– Ugyan, ugyan, mi istentiszteletre mentünk a nagy gyászban. És a román testvérek, a hívek és a papjuk, mind szeretettel fogadtak. A viszontlátásra, titkár úr. Isten önnel!

Czegő Zoltán

A gyimesbükki katolikus templom

Őszutó

Hidegfront van Édesanyám,
adja ki a kendőm!

Azt ugatják, nincsen Isten.
Letépték a fehér ingem.
Fáj a húsz esztendőm.

Mozdulatlanok mind a fák.
Hidegfront van.
Erdőnyi ember egymással szemközt
a két halántékomban.

Késpengék hegye még föld felé.
Kövek meg fogak csikorognak.
Ma péntek 13. Az Úr elé
nem tudjuk, mit visz, ha lesz még holnap.

Nincs cseppje se.
Csikasz egy száraz zivatar!
Élsz. Nincs mese.
Ki számon tart – a Hivatal.

Bírság, arcokba vágva iszapként.
Bírság táncol pénzélen.
Ne absztrahálja senki bérbe sorsunk!
Én élem.

Megszámálhatnak.
Kevesen vagyunk. Noha kettős front van.
A lövészárkok mind berohadtak.
Pókháló, ökörnyal száll a nyomomban.

Hidegfront van édes párom!
Megöszültem én e nyáron.
Hideg ebéd, rideg a tál.
A zivatar idetalál.

Fejfán varjú didereg.
Milyen csendet viselek!
Földdel bé ne fedjetek!
Sírna a sok kisgyerek.

Kiszolgáltatót, aki szeret.
Íme, így vagyok a szolgálta.
Míg van madár és csicsereg,
van gondom zekére, zakóra.

Nem hajszolom magam, semmit.
Itt, ott a fejem lehajtom.
Olyan rég be vagyok kerítve!
Nincs saját ablakom, ajtóm.

Nem is álmodtam, hogy tán - - -
rímek fogytán is - - - ha még élek - - -
Mert nem leszen ha, se fű, se fa,
tábortűz, se falat.
A hegyoldalban is egyedül fekszem
hideg front alatt
hanyatt.

Sepsiszentgyörgy, 2010. október 20.

Székely karácsony

Hóba temetkezett Csíki-havasokon
Áron egymagában fenn a Madarason...
– Uram – fohászkodik –, Fiad megszületett,
karácsony este van..., hogyha megteheted
Te, aki rendezed ezt a nagy világot,
juttass nekünk is már egy kis boldogságot...
– Hallottalak Áron, de nem mondtad, kinek.
– A népemnek, Uram, szegény székelyeknek.
Az Úr kicsit hallgat, majd szólal: – Te Áron,
jó kedvemben kaptál. Legyen úgy! Nem bánom.
De még mielőtt a kérést teljesítem,
valamit meg kéne magyarázni nékem.
Én a székelyekről hallottam eleget.
Mondtak már rólatok hideget, meleget.
Tudom, hívök vagytok, sokat imádkoztok,
káromkodásban is világelsők vagytok.
Hallom, magatokot székelynek valljátok,
Áron, Ábel, Mózes, Dániel és Dávid –
az egész Biblia, vissza Ábrahámig.
Ha jól meggondolom, szinte már úgy vélem,
hogy Csicsó Názáret s Ditró Jeruzsálem.
Aztán – ha jól értem – magyar a beszéded,
s mégis a székelynek boldogságát kéred.
Miféle náció, ha a nyelve magyar?
– Ó, Uram – szólt Áron -, a székely is magyar!
Csak egy kicsivel több. Igaz, hogy nem sokkal.
De több! Legalább úgy három vagy négy fokkal...
Ott állt a sok fenyő keményen vigyázzban.
Gyertyák pislákolnak ezer csíki házban.
Megkondult Csiksomlyó máriás harangja,
s szelíd korholással szólalt az Úr hangja:
– Jól van, Áron fiam. És most tartsunk rendet!
Ez a kicsivel több megmagyaráz mindent.
Én megértettem és most érts meg te is:
kicsit ezért több a szenvedésetek is.

Öngyógyítás az állatvilágban

Tanuljunk az állatoktól!

Az emberek orvoshoz fordulnak, ha betegek. A háziállatokhoz baj esetén kihívják az állatorvost. De mit tegyenek a vadon élő állatok, ha megbetegszenek? Az utóbbi időben egyre több fajról derül ki, hogy bizonyos egészségügyi problémákat ők is képesek kezelni gyógynövényekkel vagy egyéb „orvosságokkal”.

A kutya- és macskatartók által közismert jelenség, hogy kedvenceik időnként füvet esznek. Ezt azután rendszerint rögtön ki is hányják, így szabadulnak meg a gyomrukban felgyülemlett szőrgombócoktól, illetve az esetleges káros anyagoktól. Ez az állati öngyógyítás egyik legegyszerűbb formája, amely sok vadon élő állatnál előfordul. Akadnak azonban ennél jóval komolyabb orvosi ismeretekkel rendelkező állatok.

Az alkoholizmus életet ment

Az egyik legújabb – bár eddig még csak laboratóriumban megfigyelt – öngyógyítási módszert ecetmuslicáknál írta le Todd Schlenke, az Emory Egyetem kutatója, aki megfigyelte, hogy a „részezes” muslicák sokkal kisebb gyakorisággal esnek parazita darazsak áldozatául, mint józan társaik. A darazsak ugyanis jóval kevésbé bírják az alkoholt, mint a muslicák, és már a muslicákban viszonylag kis koncentrációban felhalmozódó alkohol is elpusztítja a lárvákat. Ez egyike azon ritka eseteknek, amikor az alkoholizmus nem öl, hanem életet ment.

Gyógynövények és földévs

A tanzániai Mahale-hegység Nemzeti Parkban dolgozó Michael Huffman és

Mohamedi Seifu 1987-ben vette észre, hogy azok a csimpánzok, amelyek bélférgességben szenvedtek, egy Veronia nevű növény belét fogyasztották. Ez a növény terpéneknek nevezett mérgező vegyületeket termel olyan koncentrációban, hogy elpusztítja a bélférget, de nem öli meg a csimpánzokat (sőt az embereket sem, mert a helyi lakosok is használják a növényt féregtelenítésre). A csimpánzok fejlett értelmi képességét mutatja, hogy képesek megfelelő mértékben adagolni a növényt, amelyet a helybeliek csak „kecskegyilkosnak” neveznek, ugyanis a kecskék gyakran elpusztulnak a Veroniatól.

Ezen kívül sok faj eszik például földet (ezt a viselkedést hívják geofágiának). Korábban ezt a szokást az ásványi anyaghiány számlájára írták, újabban azonban úgy gondolják, hogy a talaj – és különösen az agyag – segít a növényi mérgek semlegesítésében (megkötésében).

Mechanikai gyógyszerelés

Az állatok a növények mechanikai tulajdonságait is használják öngyógyításra. 1972-ben Richard Wrangham a tanzániai Gombe Nemzeti Park csimpánzainál észlelte, hogy a majmok az *Aspilia* nevű fák leveleit eszik, de úgy, hogy szájukba véve gondosan válogatnak a levelek

A majmok gyógyító érzeke a legfejlettebb: maguk húzzák ki a talpukból a tüskét, ha náthásak, fűcsomót dugnak az orrukba, és hatására tüszőgni kezdenek, azzal tisztul a váladéktól. Sőt, a mesterséges lélegeztetést is ismerik. Az antilopok az antibiotikumban gazdag mohába dörzsölik sebeiket, a fókák pedig tengeri moszatpakolással állítják el a vérzést, ha megsérülnek.

Mérgekkel az élősködők ellen

Egyes rovarok különös módon védekeznek a paraziták ellen. A királylepké hernyója például szándékosan megmérgezi magát. A hernyó mérgező kutyatejfélekkel táplálkozik, és ez egyrészt védelmet nyújt neki a ragadozók ellen (élénk színével fenn hirdeti, hogy óvakodjanak a megevésétől), másrészt véd a paraziták ellen is.

Az emberek is tanulhatnak az állatoktól

között. Miután kiválasztották az alkalmasnak tűnő levelet, legyezőszerűen összehajtották, és lenyelték. Néhány csimpánz finortogott is e művelet közben, ami azt jelezte, hogy nem túl kellemes az eljárás. Később az erdőtalajon megtalálták az emésztetlenül kiürített leveleket.

Mint utólag kiderült, orvosi célt szolgálnak. A kiürített levelek ugyanis tele voltak bélférgekkel. A csimpánzok egyébként Afrika-szerte tizenkilencféle növény leveleit fogyasztják, ezekben az a közös, hogy mindegyiket mikroszkopikus horgocskák borítják. Ezekbe beleakadnak a férgek, és a levelekkel együtt kiürülnek a bélből.

A kutatók több, állatok által használt „gyógyszerről” megállapították már, hogy emberi betegségek esetén is használhatók. A csimpánzok által fogyasztott növényekből például nemrég három olyan vegyület (úgynevezett szaponinokat) mutattak ki, amelyek laboratóriumi körülmények között nagymértékben gátolták a tumorsejtek szaporodását. Könnyen lehet, hogy az állatok öngyógyításának alapos vizsgálata elvezethet néhány súlyos emberi betegség – például a bélrendszer rosszindulatú megbetegedéseinek – gyógyításához, vagy segíthet bizonyos betegségek kialakulásának megakadályozásában.

A legfejlettebb gyógyító technikával, tudással a méhek rendelkeznek. A kasban, a tömeges együttélés ellenére mintaszerű a higiénia, és fertőzés szinte sosem fordul elő, ha csak az ember be nem viszi oda a kórokozót. A szünet nélkül ki-be repülő méhek testét ugyanis baktériumölő antibiotikum-réteg borítja. Hatféle antibiotikumot ismernek, amelyeket megkülönböztetetten alkalmaznak a méz, a viasz, a propolisz termelésénél, a kas fertőtlenítésére vagy a királynő táplálására használva. Arról még mindig keveset tudunk, hol és hogyan találják meg a fertőtlenítőszereket. Annyi bizonyos, hogy egy méhkas jóval higiénikusabb és sterilebb, mint bármely kórház.

A gyógyító ostor

Az ostor nemcsak a pásztorok egyik legrégebbi használati eszköze volt, hanem ősi hatalmi jelvénynek számított, amellyel szkíta-hun őseink uralták a világot. Az viszont kevésbé ismert, hogy az ostort a gyógyításban is előszeretettel használták.

Az ostorral való gyógyítás már a sumér agyagtáblákon is megjelenik, melyet a szkíták és hunok elődei honosíthattak meg Mezopotámia területén. Dumuzi, a pásztoristen legtöbbször ostorral a kezében jelenik meg, és az asszír pecséteken Latarak oroszlánbőrbe bújva, az ostorát kezében tartva űzi el Lamastu démont. Ezen kívül a Nimród által alapított Babilonban fennmaradt néhány ősi szöveg, mely szerint a régi táltosok ostorral kopogtatták meg a beteg testét, hogy onnan kiűzzék a gonosz szellemeket.

A fent említett gyógyító eljárás máig jelen van az eurázsiai sztyeppe nagy részén, amelyet egykoron a szkíták és a hunok népesítettek be, ma pedig velünk rokon mongol és türk népek lakják, akik máig ápolják az ostorral való gyógyítást. A közép-ázsiai kirgiz gyógyítók, a baksik ostorral verik meg a beteget, hogy a rossz erők mielőbb távozzanak a szerve-

zetből. A kazakok úgy vélik, ha a fiúgyermek bölcsőjébe ostort és kantárt helyeznek, akkor jó lovas és bátor hős válik belőle.

A mongol táltosok ma is gyógyítanak ostorral: a szent eszköz nyírfavessző gallyaiból készül, melyekre csengőket és madzagokat aggatnak. A csengő, ugyanúgy, mint az ostor pattogása, elriasztja a démonokat. De mi magyarok is megőriztük az „ostorozás-vesszőzés” emléket: néhány magyar ünnep idején szokásos volt pl. a vesszőzés, azzal próbálták biztosítani a termékenységet (aprószenetek, húsvét). A szokás neve megtévesztő, mert a vesszőzést nem egyetlenegy pálcával, hanem többnyire gallyakból font korbáccsal végezték, mely leginkább egy ostorhoz hasonlított.

Mongol táltos ostora

Dumuzi pásztoristen

Amiért érdemes kipróbálni a böjtöt

Tudatos lélektisztítás

A böjtnek számtalan oka lehet, de dönthetünk úgy is, hogy kedvtelésből, önmagunk kipróbálása miatt határozunk úgy, hogy belevágunk.

Böjt idején gyakran a nem hívókkal is előfordul, hogy nem esznek húst péntekenként, és a gyakorló hívók is esetenként megfélekednek róla a mindennapok rohanásában. Pedig a böjt egyik lényege – talán az éhezésnél is fontosabb – a figyelem és a tudatosság. Hogy ilyenkor nemcsak a test, hanem a lélek is megtisztul. Hogy magunkba nézünk, és tisztába tesszük gondolatainkat és érzéseinket is.

A keresztény nagyböjt hamvazószerdán kezdődik, ami húshagyó kedd után következik. A húshagyó kedd arra szolgál, hogy még a böjt előtt jól belakmározhasson mindenki. A legutóbbi vatikáni zsinat határozata szerint a böjti időszakban elegendő péntekenként elhagyni a húst, azóta a keddeknek nincs akkora jelentősége. A keresztény nagyböjt legszigorúbb napjai az első (hamvazószerda) és az utolsó előtti (nagy péntek). Ilyenkor összesen háromszor szabad étkezni, de csak egyszer jóllakni, és ezeken a napokon, valamint az összes böjt alatti pénteken tilos a hús.

A muszlimok böjtje a ramadán. Ez a böjt 30 napos, és ilyenkor a híveknek napkeltétől napnyugtáig nem lehet enniük, inniük, dohányozniuk, vagy egyéb testi örömmelkelniük. A cél a testi-lelki megtisztulás, többet kell imádkozni, és befelé fordulva elhagyni a rossz, ellenséges érzelmeket. Mostanában sajnos némelyek számára a ramadán egy hónapos, napnyugtakor kezdődő tivornyasorozatot jelent. Az

iszlám naptárnak megfelelően a ramadán időszaka folyamatosan változik, mindig körülbelül 11 nappal korábbra esik, mint az előző évben.

A buddhizmusban is számos böjt létezik, mind egészségi, mind spirituális okok miatt. A szerzetesek nagy része például az ebéd után már nem eszik a következő nap reggelig.

Mikor böjtöljünk?

Hogy mikor érdemes böjtölni, arról megoszlanak a vélemények. A legtöbben egyetértenek azzal, hogy télen nem. (Legalábbis a mi éghajlati viszonyaink közepette.) Ilyenkor hiányoznak a friss zöldségek és gyümölcsök, a szervezet több táplálékot kíván a hideg miatt, és az immunrendszer sem engedheti meg magának, hogy bármiből hiányt szenvedjen.

Általában a hagyományos böjti időszak tavasszal van, és hogy ez így alakult, annak praktikus okai is vannak. Eleinknek ugyanis ekkorra fogytak el az előző évben felhalmozott élelmiszertartalékai.

A böjt lényege, hogy nem fogyasztunk szilárd táplálékot, csak folyadékot: vizet, gyógyteát, levest minél kevesebb sóval és zöldség-, gyümölcsleveket. Egyes dietetikusok szerint a háromnapos léböjt mondható egészségesnek, mások szerint a böjt ideális hossza hét nap.

A böjtölő nem élheti meg úgy a folyamatot, mint éhezést! Fontos, hogy szabad

akaratból történjen a táplálékmegevonás. Figyelem: aki krónikus betegségben szenved, vagy más okok miatt, de folyamatosan gyógyszert szed, az jobb, ha böjtölés előtt konzultál orvosával!

Miért jó böjtölni?

A böjtöt legalább egyszer mindenkinek érdemes kipróbálnia, mégpedig a következő okok miatt:

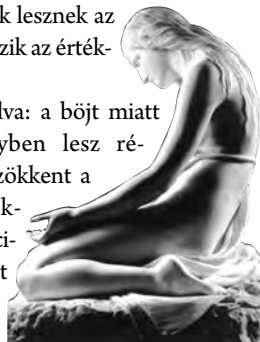
1. Mert böjtölés előtt, közben és után egy rövid időszakra kikerülünk az anyagiás mindennapokból. Úgy adunk magunknak valamit, hogy azt nem pénzért, boltban vásároltuk.
2. Mert már napokkal előtte készülünk rá, végig gondoljuk, hogy milyen böjtöt választunk, megszervezzük, átgondoljuk az előttünk álló napokat. Ez a folyamat a hétköznapiak során a legtöbb ember életéből kimarad.
3. Mert a böjt során különböző lelki stádiumok várnak ránk. Leszünk nagyon éhesek, lesz, hogy úgy érezzük, hegyeket mozgatnánk meg, ki-ki teljesen egyedi hangulatokat, érzéseket tapasztalhat meg, amikre ezúttal oda is figyel.
4. Kiderül, megvan-e bennünk az akarat erő hozzá, hogy végigcsináljuk. Ha igen, az hihetetlen lelkierőt ad, és nemcsak a böjt időszakára.

Politikai indíttatású böjtök

Voltaképpen ezeket a „böjtöket” inkább úgy nevezik, hogy éhségstrájk. Itt nem testi-lelki megtisztulás van a középpontban, hanem az, hogy az éhezéssel valamit elérjünk, vagy valamire felhívjuk a figyelmet. A legsikeresebb és legelismertebb politikai éhségstrájkoló valószínűleg Mahatma Gandhi volt, aki pályafutása során több alkalommal is ehhez az eszközhöz folyamodott. Sajnos szép számmal akadnak olyanok is, akik behaltak az éhségstrájkba.

5. A böjt után az a meglepő dolog történik az emberrel, hogy ismét megtanul örülni olyan egyszerű, finom falatoknak, mint egy tál rizs, vagy egy kis darab szalámi. Mások lesznek az ízek, megváltozik az értékrend.

Összefoglalva: a böjt miatt olyan élményben lesz részünk, ami kizökkent a mindennapokból, és inspirációt, lendületet ad a továbbiakhoz.

A böjt nem fogyókúra!

A böjtnek nem elsődleges célja, sőt sok esetben nem is célja a fogyás. A böjt inkább az önmegtartóztatásról, a személyes erőpróbáról és az egészségről szól. Nagyon sokféle böjt van, de már háromnapos léböjt esetében is számítani lehet a következőkre:

1. Kitisztulnak, kiélesednek az érzékszervek, javul a koncentrálóképeség és a memória.
2. Energiaszintünk fokozódik, úgy érezzük, sokkal nagyobb fizikai teljesítményre vagyunk képesek.
3. A bőr a méreganyagok távozása után megszépül.

Bicsérdy Béla: próféta vagy szélhámos?

Az első magyar vegetáriánusok kiemelkedő alakja Bicsérdy Béla, tanításait a múlt század elején ezrek követték. Első műve, *Az életművészet* könyve és makrobiotika címmel 90 éve, 1923-ban jelent meg Kézdivásárhelyen. Eszméi bicsérdizmusnak nevezett mozgalommá terebélyesedtek, tömeghisztériát váltott ki Erdélyben. Az alábbiakban megvizsgáljuk hírnevének, majd későbbi feledtetésének okait.

Bicsérdy 1872. március 20-án született Pesten, de élete nagy részét - adó-tisztként - Fogarason töltötte. A természetközeli életformát fiatalon szerzett szifilisz miatt választotta, melyet a kor orvostudománya képtelen volt meggyógyítani. Megtanult franciául, angolul, németül, és több ősi tanításból ihletődve 1900 körül vegetáriánus életmódra tért. A főként gyümölcs, korpakenyér és kezeletlen tejtermék fogyasztásán alapuló nyers koszt előnyeit hirdetve, hetekig tartó koplalási kísérleteit magán végezte, és azt állította, hogy legtovább 532 napig bírta a táplálékmegvonást. Rengeteget sportolt, 1904-ben bűvárokodásban, 1922-ben Kolozsváron súlyemelésben, 188 kg-ot kinyomva világrekordot is döntött.

1920-ban kezdte nyilvánosan terjeszteni tanait, előadásaival bejárta Erdélyt, miután állításai szerint kigyógyította magát minden korból. A már említett első könyvében is Mesternek titulálja magát, Zoroaszter (Zarathustra) és Krisztus profetikus tanításaira hivatkozva a próféták közé szerénytelenül magát is besorolván.

Földi paradicsom mészárosok nélkül

1925-ben megjelentette Fogarason A halál legyőzése című második, bővített kötetét, és feleségével együtt, az akkor még létező Ada Kaleh szigetén bicsérdista kolóniát tartottak fenn földi paradicsom létrehozása céljából. (Itt jegyezzük meg, hogy öt feleségről is tudunk.) Eközben hívei egyre gyarapodtak, de ellenségei is, mert a kor híres orvosai közül jó páran sarlatánnak titulálták. Még testvére, Tibor is, aki a Magyar Vegetáriánus Egyesület elnökeként fivére tanait rettentő zagyvának, önimádását pedig émelyítőnek tartotta.

Ő maga legnagyobb ellenségeinek a mészárosokat, henteseket, kocsmárosokat, vendéglősöket és az orvosokat tartotta. Az antipátia azonban kölcsönös lehetett, mivel egy statisztika szerint „működésének” idején, 1925-ben a vágóhidak forgalma Nagyváradon 5, Aradon 11, Kolozsvárott pedig 19 százalékkal esett vissza az előző évhez viszonyítva.

A Trianon után sarkaiból kiforduló világban jövőkép nélkül maradt, a gazda-

sági nehézségekbe és kisebbségi sorsba zuhant társadalomnak szüksége volt a karizmatikus személyiségekre. Hőszünk felhajtásokban, külsőségekben bővelkedő magatartása pedig erre tökéletesen megfelelt.

Tömeghisztéria és berezelt hatalom

Bicsérdy híveinek száma 1928-ban meghaladta a 150 ezret. Az öt övező tömeghisztéria nem tett szert a román hatalomnak sem, és vizsgálatot indított ellene. Azon nyomban jött is a válasz a hívektől a Mester védelmében, több ezer tiltakozó levél formájában, az egészségügyi főhivatal címére, melyekben néha döbbenetes gyógyulásokról számoltak be. Bicsérdy, a zaklatásokat megunva, 1930-ban Magyarországra repatriált, beszüntette nyilvános előadásait, és könyveit visszavonta a kereskedelemből. Mivel nem rejtette véka alá a kommunistákat elítélő nézeteit, 1944 végén Németországba, majd 1951-ben Amerikába kellett emigrálnia. Hívei sokáig elképzelhetetlennek találták, hogy a Mester természetes halállal távozzon az élők sorából, úgy hírlett, egy híve lőtte agyon saját templomában. Ma már tudjuk: Bicsérdy 1951. december 7-én, 79 évesen halt meg szívelégtelenségben.

Bezúrták a műveit

Meglepő módon az értelmiségiek köréből is számos híve akadt. Idézzük pél-

dául dr. Lesnyovszky Ernőt, a szovátai meteorológiai állomás egykori vezetőjét, aki 1924-ben leírta tapasztalatait a Bicsérdy által népszerűsített nyerskosztról: „A gyümölcskosztos ember lelke kimondhatatlan szélesre bontja ki szárnyait, és ezen szárnyakon felemelkedik olyan magaslatokra, honnan ismét szép lesz annak az élet, aki azt már el akarta magától dobni.”

Bartók Ernő főmérnök ugyanakkor azt írja, hogy a Mester naponta 20–22 órát tanulással tölt, mert a nyerskosztoknak köszönhetően nem fárad el. A leírtakat ma már nem lehet leelle-

nőrizni, így mást nem tehetünk, mint hinni a szerzőiknek, vagy a másik tábornak adni igazat, amely Bicsérdy megélhetési szélhámosnak nevezte.

Egy biztos, a 20. század egyik legmisztikusabb alakjáról beszélünk, akit mindenki ismert, művei több ezres példányban keltek el, és életében több mint 2500 írás jelent meg róla, különböző nyelveken. A természetközeli életmódot hirdető, az agresszivitást tagadó, más élőlényekkel békében élő tanoknak azonban nem volt helye a kommunisták által bekebelezett keleti tömbben, ahol bezúrták könyveit, és ezzel személyét is hosszú évtizedekre kitörölték az emlékezetből. Annyira, hogy egyetlen tárgyilagos, a tanaiból leszűrhető, a mai tudásunk szerinti értékeket előtérbe helyező tanulmány sem jelent meg róla azóta.

Jancsó Katalin

Eledeled a gyógyszered!

BANÁN: gyomorfekély ellen kiválóan alkalmazható, ugyanis a gyomornyálkahártya védőrétegét erősíti a kevésbé érett banán rendszeres fogyasztása. Csökkenti a vér káros koleszterinszintjét.

BARNA RIZS: emésztési zavarokkal küszködők számára kitűnő gyógyító étel. Csökkenti a „rossz” (LDL-) koleszterint, fontos szerepet játszik a vesekőképződés megelőzésében, valamint a rák kialakulásának veszélyét is csökkenti. Jó hatással van az idegrendszerre, rendszeres fogyasztása oldja a depressziót. Felszívja a mérgező salakanyagokat, tisztítja a beleket.

A BROKKOLI jelentősen csökkenti a rák kockázatát. Kitűnően alkalmazható a fogyókúrában is. Ajánlatos 2-3 naponta fogyasztani belőle.

A BÚZAKORPA szabályozza a bélműködést, jó hatással van a székrekedés ellen. Orvosi kutatások bizonyítják, hogy a rostokban gazdag táplálkozás csökkenti a vastagbélrák kialakulását. Ugyanis a rostok növelik a széklet mennyiségét, ennek következtében a lehetséges rákkeltő anyagok felhígulnak, gyorsabban haladnak át, s ürülnek a bélrendszerből, így csökkentve a behatás idejét. Ajánlatos naponta 3 evőkanállal elfogyasztani, például joghurtba keverve.

A CÉKLA antociántartalma segít a daganatos betegségek megelőzésében, ugyanis az antocián a rák bizonyos stádiumában gátolja a szövetburjánzást. A népi gyógyászat vérjavító és vércépző hatása miatt is használja, valamint ajánlják érelmeszesedés és májbetegség ese-

tén. Jó vizelethajtó, és elősegíti az emésztést. Kitűnően alkalmazható fogyókúra esetén. Minél gyakrabban szerepeljen étrendünkben!

AZ EPER kitűnő vírusölő, elpusztítja pl. a gyermekbénulást okozót és a herpeszvírust. Csökkenti a vérkoleszterin-szintet, tehát jótékonyan hat a szív- és érrendszerre. Az eper is tartalmaz a rákos folyamat kialakulását gátló anyagokat.

KÁPOSZTA: segít a gyomor- és nyombélfekély megelőzésében és gyógyításában. Ha valaki rendszeresen fogyaszt fejes káposztát, csökken a vastagbélrák kialakulásának veszélye. Ajánlatos hetente 2-3 alkalommal fogyasztani.

A GRAPEFRUIT csökkenti a vérkoleszterin-szintet ugyanúgy, mint az alma. Kutatók véleménye szerint, ha valaki rendszeresen sok citrusfélét fogyaszt, csökkenti a rákos betegségek kialakulásának rizikóját, és ezek körében kisebb a halálozási arány. A zsír égetésében is szerepet játszik.

Öt érdekes információ:

- az emberi testnek több mint 70 százaléka víz
- az emberi agy 90 százaléka víz
- a könny és a vér 1%-os sóoldat (ez megegyezik az őstenger sókoncentrációjával)
- a magzatvíz nem más, mint 37°C-os, 1%-os sóoldat
- só nélkül az agyunk nem lenne képes gondolatok megformálására

A KARFIOL csökkenti a vastagbél-, a gyomor-, a prosztatata- és a hólyagrák kialakulásának veszélyét. Fogykúrázóknak különösen ajánlatos.

AZ OLÍVAOLAJAT, OLÍVABOGYÓT régen afrodiziákumként és szívgyógyszerként tartották számon, a hosszú élet titkát fedték fel benne. Az olívaolaj fontos szerepet játszik a szív- és érrendszeri betegségek megelőzésében, illetve a rák kialakulásának veszélyét is jelentősen csökkenti. Ajánlatos naponta 2-4 teáskanálnyi olívaolajat fogyasztani, elsősorban salátaöntetként.

A SÜTŐTÖK húsa és magja egyaránt nagy szerepet játszik a rák megelőzésében. A sütőtök – hasonlóan a többi „narancsszínű” zöldséghez – nagyon gazdag béta-karotinban. Ha valaki rendszeresen fogyaszt sütőtököt, jelentősen csökken az esélye, hogy tüdő-, nyelőcső-, gyomor-, húgyhólyag-, gége- és prosztatarák veszélyeztesse egészségét.

A SZÁRAZBAB a „rossz” (LDL-) koleszterin szintjét csökkenti, szabályozza a bélműködést, fogyasztásával megelőzhető és gyógyítható a székrekedés. Továbbá kedvezően befolyásolja a vércukorszintet. A többi hüvelyes növényhez

hasonlóan, megakadályozza a rákkeltő anyagok aktivizálódását. Hetente egy-két alkalommal javasolt a fogyasztása.

A SZŐLŐ tisztító és vizelethajtó hatását a népi gyógyászatban már régóta ismerik. Úgy tartották, jót tesz az idegeknek, hatásos a köszvényre, a reumára és a női bajokra is. Kitűnő vírusölő hatása van.

A ZAB erősíti a nők méhét, és hatásos idegesség ellen. Javítja a fizikai állóképességet, csökkenti az álmodást és a fáradékonyságot. Rosttartamának köszönhetően segíti az emésztést, megszünteti a székrekedést és nyálkaképző anyagai védő hatással vannak a gyomorfalra. A zabfogyasztás segít abban is, hogy az étkezés utáni vércukorszint-emelkedés lelassul és egyenletesebbé válik. Ajánlatos naponta 2-3 evőkanál zabpelyhet vagy zabkorpát fogyasztani.

AZ ÉTKEZÉSI MUSTÁR fokozza a gyomormedv-elválasztást, javítja az emésztést. A mustármagos borogatás csillapítja az ízületi és reumatikus panaszokat. Vérnyomáscsökkentő, béltisztító, gyomorbántalmakat csillapító hatása is ismert. Hánytató hatása van, továbbá vizelethajtó és serkentőszer. Jótékonyan hat a hajra, körömre, pattanásokra és a bőrre is.

A bukovinai székelyek gyógyító praktikái

Fűben, fában orvosság

Az alábbiakban Sebestyén Ádám bukovinai székely néprajzos önszorgalomból elkezdett és figyelemre méltó sikerre vitt gyűjteményéből szemelgetünk a korunk embere számára érdekesnek tűnő ősi gyógy módokból.

Ahogy maga a gyűjtő is felhívta rá a figyelmet, „néhány gyógyítási módszerük a racionalitás talajáról részben a hiedelem síkjába helyeződött” – talán épp ezért érdekesek a mai ember számára. Ők „a betegségek meggyógyítását a mennyei szent atya akaratjára bízták” – részben azért, mert buzgó, hitüket gyakorló katolikusok, részben pedig azért, mert szegény emberek voltak („egy hétig kellett az a szegén ember dógozzon, hogy tuggya az orvost kihozni az a fuvaros”).

Egyik legalapvetőbb gyógyítási praktika volt, hogy „a vézna, beteges gyermek nevét kicsérélték”, így „elhagyta a betegség”. A praktikák között több népmesei motívum is fellelhető; így pl. „álmot lopnak a disznótól”, vagy viszketegség ellen „vadházasságban élők ágyából szalmát

kellett lopni, s aztán azt vissza is kellett ugyanoda lopni”. S ha a tyúk nem tojt meg, arra is van ötletük: „... belévertük a fejét a csizmaszárába, hogy tójjon meg!”. Bukovinában éltek a fűben, fában orvosság lehetőségével, mert a „földben, a vizekben, az élő- és élettelen világban, sőt a babonás világban is orvosságra letek” – áll a szerző Gyógyító praktikák című könyvében.

Az „aggos gyermeket” (rosszul fejlődő, sovány) „megfőzték”, vagy „megsütötték”. Előbbi esetben a gyermeket jókora üstben forralt vízben, különböző gurutzmakkal megtoldott ceremónia kíséretében megfürösztötték (kilencszer egymás után), míg a sütés azt jelentette, hogy amikor a kemencében legjobban égett a tűz, a gyermeket lapátra tették, és úgy tettek vele, mintha őt dobnák be a tűzbe.

Aranyér gyógyítására legtöbbször disznózsírral való kenetetést ajánlottak („nyomd vissza, kend meg disznózsírral, s meggyógyul”), de volt, aki csak forró sós vízben mosta az alfélét, és arra esküdött.

Ha árpa lett a szemre, zabola a szájra vagy falatka a nyelvre, a következőhöz hasonló mondókákkal szabadultak meg tőle: „Árpa, téged learatlak, kérébe teszlek, békötözlek, kicsépellek, s malomba viszlek, s kenyeret sütök belőled, ... megeszlek”; vagy „ekele-mekele, falat lett a nyelvre, ragaggyon a papné seggire!” A falatkát a nyelven kenyérdarabbal megnyomkodták, s a kutyának dobták, és melléje mondták: „ragadjon a kutya szájára, vaj a seggire!” Mások szerint a „falat” legjobb ellenszere a timsós öblögetés.

A begyulladt szemre puliszkalisztet aludttejvel keverték, ezt fehér (tisza) ruhába tették, ezzel borogatták.

Sebestyén Ádám (1921, Andrásfalva, Bukovina – 1996, Kakasd, Magyarország) néprajzi gyűjtő. Eredeti foglalkozása földműves, kántor majd tisztviselő. Önszorgalomból szerzett tudására támaszkodva kezdte tanulmányozni a bukovinai székelyek történetét és népi kultúráját. 1965-től kapcsolódott be az önkéntes néprajzi gyűjtőmozgalomba, melyben több pályamunkájával jelentős sikereket ért el. Fő munkái: A bukovinai andrásfalvi székelyek élete és története Madéfalvától napjainkig (Szekszárd, 1972); Népdalcsokor, Andrásfalvi népdalok (Szekszárd, 1976); Gazdálkodás a bukovinai Andrásfalván (Szekszárd, 1979); Bukovinai székely népmesék I. (Szekszárd, 1979).

Sebek nevei a bukovinai falvakban: tüzes kelés, dagadás, tályog, éjjeli pat-tanás, nagymarin, feneketlen seb, szerelemszőkés, epsemereg, kelés.

Az izzadó (büdös) lábat ecetes vízben jól megáztatták, utána bekenték disznózsírral. A repedt saroknál is hasonló módszereket alkalmaztak.

„Csemellés”, azaz herpesz ellen „csípős borsot jó apróra meg kell darálni, s vajjal essze kell gyúrni”, ezzel bekenni a sebet, „s három napra leveszi”. Emellett volt, aki szappanos vízzel kenegette, legtöbbször pedig „a fakalánt megmelegítették, s azzal nyomkodták” a „csömört”.

Derék- vagy hátfájásra, lázra, hasmenésre, gyomorrontásra alkalmazták a „körpölést”, azaz köpölyözést. Derékfájásra zabot hevitettek, ecettel összekeverték, ezt zacskóba tették – az ágyban ezzel „párolták” a fájós részt. Zab helyett főtt krumplit, forró vizes rongyot vagy melegített méhviasz salakját is használták a testrész melegen tartására, de volt, aki kukoricadarát, korpát vagy homokot melegített e célra. Melegítő kenőcsöt reszelt tormából, timsóból és disznózsírból keverték – ezt két ruha közé kenték, és úgy tették a fájós derékre. Bebugyolálták, és rávarrták a „csomagolást” a betegre, akinek reggelig ki kellett bírnia, hogy helyenként az égető elegy kiégette a bőrét is. Erre „fehér cint és tejben kisütött friss haját” keverték össze, hogy bekenjék.

Égésre, forrázásra: „megköpték nyálval” a felületet, sőt raktak rá, utána tojásfehérjét, ami „levette a tüzít”. Az oltott mész tetején képződő vízzel is borogatták az égési sebeket, de volt, aki krumplit reszelt

Leánylopás

„Szokás vót lopni leányokat. Ha akart, ha nem – csak a lejánt elvitték, s ott hált egy éjen, s akkor eriggy haza!”, számolnak be a hadikfalviak.

– Én is úgy loptam el az asszonyomat. Úgy bizan – vallja egy helyi atyafi. – Úgy akarták, hogy... – hát a rokonai hezzám aggyák. S a leján nemigen akart... hát még fiatal is vót. S hát egy este a barátok megfogták, odahozták hezzám, s ott hált velem. S reggel mondom, ereggy haza! Aszongya, nem menyek, világcsúfságának nem akarok maradni! Ott maradtott. Nem szerelemből jöttünk essze, s mégis éltünk – hálistennek – szépen. Most nem kell föld, nem kell vagyon, nem kell pénz, csak a szeretet, s még es kéténnyi elválík.

Hadikfalvi leányok

rá, hogy ne hólyagozzon fel, mások pedig tejszínnel kengették. A nagyon súlyos égési sérülésre friss békányát gyűjtöttek, ezzel borították be a felületet.

Fejfájásra ecetes hideg vízbe mártott fejkendő csavartak a fejükre, vagy mento-

los hintőporral dörzsölték a homlokukat az asszonyok. Általában hűtötték a fájós fejet, némelyek hideg pityókát kötöttek jó szorosan rá. Aki pedig fejkendő nélkül kiment a hidegbe, az könnyen „markolást”, azaz huzatot kapott.

Hadikfalvi betlehemesek

Fogfájásra „nagy orvosság volt, ha volt fekete kutya. Annak szórit égett borba megfőzték, és evvel gyógyították”. Ha nagy volt a fogban az üreg, sőt tettek bele, kívülről meleg sósvizes ruhával borogatták, mások pedig a katángkóró gyökerét

vagdalták meg, azt megfőzték, és a levével öblögették.

Másik érdekes praktika: beléndekmagot tettek a parázsra, és azzal megfüstölték a száját/fogat, a füsttől pedig „kihulltak a fogából a kukacok”, „nem kellett a fogat

Avatódás

Ha gyermekáldás érkezett a családba, a szülés után az asszony hat hétig sehová nem mehetett, „nem vót szabad a borzodán keresztül lépni, még a szomszédba se”, különben „hét singre szakadt meg a föld alatta”. A feleség nem étkezhetett egy asztalnál a családdal, egészen addig, míg be nem következett a „kiavatása”. Ekkor az történt, hogy a férj illatos szénát és füveket gyűjtött a réten, abból koszorút fontak, és felszenteltek. Ezt a koszorút főzték bele az asszony fürdővizébe: ebbe kellett beleülni az anyának a kicsivel, és együtt megmerítkezzenek a cseberben megkevert illatos lében.

„Olyan jószagú vót az a fürdő. Olyan jó vót, hogy még ma es beléülnek”, vallják az asszonyok.

A tisztító fürdő után az asszony elmehetett templomba, karján a gyermekével, ahol két szál gyertyát égetett el: egyiket a saját, másikat a gyermeke egészségéért. Az avatáshoz tiszta fehérbe kellett öltözni, de csak az az asszony vehetett „fehér rokolyát”, aki „azelőtt nem volt a férjével”. „A szomszédasszonyunk nekem azt mondta a legnagyobb fiammal: ügyelj, hogy hogy mensz avatódni! ...me’ aszongya fejr rokolyát nem szabad venni, hogyha vótál az uradval!”, mesélték nevetve a hadikfalvi asszonyok.

**Bukovinai
székely család**

kirángatni”. Az „apró hernyók”, melyek kihulltak, úgy vélték, azok az „erek”, melyek „a fogba vótak úgy megromolva”. Idegölés céljából tömjént, sőt és szegfűszeget tettek a lyukas fogba, hogy „tovább ne éljen és ne kukacorogjon”.

Gyermekelhajtást (abortuszt) házilag végeztek: a fehérüröm száraz, kihegyezett gyökerével vagy libatollal felszúrtak a méhbe, hogy elvetéljen az anya, de legtöbbször elvéreztek, és belehaltak. Reumára „pisivel sárga földet gyúrtak”, azt két rongy közé tették, s bebugyolálták a reumas testrészt.

Kelésre „vereshagymát sütöttek és rátették”, nyúlhájjal fakasztották ki, fekete nadálytő gyökeréből készítették főzetet, azzal mosták a sebet, továbbá a „rajviasz, a szalonnaszelet, a paradicsom, a tehéntúró és a vajlapi is érleli és kifakasztja a keléses sebet”.

Náthára alkalmazott praktika volt, hogy amikor a kovács a vörösén izzó patkót rányomta a ló körmére, a dugult orrú atyafi feléje hajolt, azt „bűzölte”, hogy „szaggassa esze az orrlikát, s akkor a takon kijött...”. Máskor megpörkölték a cukrot, hagymát tettek bele, és teát főztek

ből. Parázsra hagymahéjat tettek, a beteg fölé hajolt, letakarták egy pokróccal, s a füstöt be kellett lélegeznie. „Fájdalmas volt, de használt. Kitisztult a fej”, állítják az andrásfalviak.

A lázas beteget úgy is gyógyították, hogy a disznók etető vályúja alól hernyókat gyűjtöttek, azokat egy cserépcsuporba beletapasztották, betették a kemencébe, megsütötték, és jól megszáritották. Ekkor kivették, porrá törték a hernyókat, ezt a port beleszórták a beteg levesébe. „Me't azt mondták, semmi úgy nem használ,

mind ennek a hernyónak a pora”. Persze, emellett inkább a hidegborogatást alkalmazták, sós vízzel vagy krumpliszletekkel, amiket a beteg halántékára, csuklójára, bokájára, az ütőerekre helyeztek.

Méhfájásra, méhleereszkedésre általában a kisasszonypapucsra esküdtek a bukovinai székely asszonyok, aminek a gyökerét kiásták, tisztára mosták, egy üvegbe betették, pálinkát tölthettek rá, és fél pálinkás pohárnyi adagokban naponta illogatták: „e’ volt ennek az orvossága. Nem ment senki műtétre”. Emellett Jézus szíve „burját” (virágcsalánt?) szedtek, ebből készítették ülőfürdőt maguknak.

A rákbetegséget úgy nevezték, hogy „belső seb”, „soknak vót a torkába, soknak vót a gyomrába”. Tiszta petróleumot ittak rá, egy hétig minden nap egy kanállal, éhgyomorra.

A szemölcsöket, sümölcsöket elkötötték lószőrrel, elmondtak melléje egy mondókát, és megvárták, míg az (tápanyag hiányában) leszáradt. Székrekedésre („székszorulás”) tejet forraltak, abba pedig jó sok friss vajat tettek: „azt, ha meg tudja inni, aztán akkor futhat...”. De az is előfordult, hogy a súlyos székrekedésbe belehaltak, különösen a csecsemők. „Szappa-

A bukovinai székelyek az egykori székely határőrvidék népéből, a székelyföldi Csíkszék, Háromszék és Udvarhelyszék falvaiból szakadtak ki a 18. században, Mária Terézia idejében, a történelem madéfalvi veszedelmeként vagy SICULICIDIUM-ként (székelyöldöklésként) emlegetett véres momentumát követően. Ők lettek Istensegits és Fogadjisten, valamint András-, Hadik- és Jánosfalva nevű települések benépesítői.

nos csapatot” is készítették: a háziszappanból vágtak egy szeletet, meghegyezték, disznózsírral megkenték, és a végbélbe dugták.

A szúnyogcsípés viszketését ecetes vízzel vagy káposztalével enyhítették. Vesebajra fentőfűből készítették főzetet, azt illogatták. De Józseffalván a feketenadály gyökeréből készítették teát és fürdőt a felfázásos vesebajra. A gyulladt vesére meleg cserepet, sót, korpát tettek.

Sebestyén Ádám Gyógyító praktikák c. könyve (Sebestyén Imre Dezső, Szekszárd, 2008) nyomán: Ötvös Boglárka

**Szobabelső
Istensegitsen**

Miért ragadós az ásítás?

Hűti az agyat, ragadós, és már a 11 hetes magzat is csínálja. Az ásítás okát évezredek óta kutatják, de a mai napig nem tudják, miért ragályos. A legújabb eredmények szerint még emberről kutyára is átragad.

Az ásítás a legrejtélyesebb jelenségek egyike. Szinte minden gerincesnél megfigyelhető, de az élettani funkciója még a mai napig sem teljesen tisztázott. Az ember rendszerint akkor ásít, amikor fáradt vagy álmos, ezért sokáig arra gyanakodtak, hogy az ásítás kiváltó oka az agy oxigénhiányos állapota. Hippokratész már a Kr. e. 4. században felvetette, hogy az ásítás arra szolgál, hogy az ember kiűzze az agyából a rossz levegőt, és növelje benne a jót.

Ez az elmélet mára bizonyítottan megbukott. Egyrészt mérésekkel igazolták, hogy ásításkor – a gyors levegővétellel – kevesebb oxigén jut a szervezetbe, mint a normál légzéskor. Másrészt kísérletek sorát végezték, ahol csökkentett oxigéntartalmú és szén-dioxidban dús levegőt lélegeztettek be, és egyszer sem növekedett az ásítás gyakorisága. Arról nem is beszélve, hogy ma már tudják, hogy a 11. héttől kezdve a magzat is ásít az anyaméhben, ahol ily módon semmiképp sem juthat plusz oxigénhez.

Hűti az agyat?

Az egyik legújabb elmélet szerint az ásítás célja, hogy hűtse az agyat. Andrew Gallup, a Princeton Egyetem viselkedéskutatója kimutatta, hogy az ásítás gyakorisága évszakoktól függően változik, és az ember kisebb valószínűséggel ásít, ha a külső hőmérséklet meghaladja a testhőmérsékletet. Eszerint az ásítás az aghő-

mérséklet szabályozásának egyik módja: hűti az agyat. Ez elsőre furcsán hangzik, hiszen az agyat inkább nyáron kellene hűteni. A kutatók elképzelése szerint azonban az ásítás az agyat hőcsere által hűti, ami nem működik egy forró nyári napon.

Az ásítás ragadóssága

Mindenki számára ismert, hogy ha ásítanak az ember körül, vagy akár ha csak beszélnek az ásításról, hamar átragad a többiekre. Az ember ásítani kezd akkor is, ha csak olvas az ásításról, vagy ásító emberek képeit nézegeti.

Az ásítás ragályosságát idáig az embernél, a csimpánzoknál és néhány majomnál, valamint a kutyáknál figyelték meg. Az, hogy miért ragadós az ásítás, egyelőre ugyanúgy tisztázatlan, mint maga a funkciója. A kutatók elképzelése szerint az ásítás – a ragadós nevetéshez és síráshoz hasonlóan – közös élmény, amely erősíti a társas kötődést. Képes oldani a stresszt egy élénken figyelő csoportban, és segíti a nyugalom érzésének elterjedését.

Emberről kutyára is

Egy új vizsgálat szerint nemcsak azonos fajú csoportokon belül figyelhető meg az ásítás ragadóssága. A jelek szerint a kutyák „átlélik” a faji határt, és gazdájukról is átragadhat rájuk az ásítás. Sőt, a kutyák akkor is ásítanak, ha csupán hallják az emberek ásítózását.

Női praktikák a múltból

Több oldalnyit lehetne szemelgetni a Háztartás folyóiratból, alcíme szerint A magyar háziasszonyok közlönyéből, annak is egy régi almáriumban napjainkig megőrzött, 1898-as évfjázatából, amelyről nemrég poroltam le a feledés rátelepedett porát. A „boldog békeidők” hangulatát árasztó, összefűzve őrzött lapok közt még csírájában is alig tapintható ki a mai értelemben vett emancipált női gondolkodás, de az örök szépség megőrzésének megannyi praktikája, az otthonteremtés tökélyre vitt fortélyai és az életérzések olykor megmosolyogtató naiv bája annál inkább!

Fontos kérdése e kornak, hogy illendő-e úri hölgynek fátyol és kesztyű nélkül kilépni az utcára, vagy miként ajánlott legkellemetesebben megemelni a szoknyát a lépcsőn. Hiszen meg kellett adni a módját a jó modornak az oly borzalmas elferdülések idején, amikor ily híreket hallani: „Párizsban és néhány franciaországi vidéki városban újabban ismét kaptak a nők férfiruha-viselési engedélyt. Az új divat nagyon lassan terjed, mert csak rendőrségi engedéllyel lehet követni, és a rendőrség csak a legkivételesebb esetben engedi meg a nőknek a férfiruha viselést.”

Pedig az anyagi biztonság felé törekvő megalapozottság látszatvilága mögött már feszülnek az ipari forradalom jótéményeivel együtt szaporodó nincstelenek indulatai. Ne feledjük, 1898-at írunk, a magyarok Erzsébet királynőjének, Sissi meggyilkolásának esztendőjét. A polgári rend beleremeg a szörnyűségbe, s egy gondos kéz az unokákra gondolva ekkor teszi el emlékébe a most fellapozott újságokat, hiszen hon-

A Sissi halálhíréről tudósító lapszám olvasói még nem sejtették, hogy a „boldog békeidők” leáldozóban vannak

nan sejtette volna bárki lánya, hogy a benne foglalt, időtállóknak hitt jó tanácsokra olyan 16 év múltán semmi szükség már, hiszen kitör az első világháború.

Nem az a kérdés többé, hogy miként

kell a hölgyek habfehér bőrét óvni széltől-naptól, vagy kalapcsipkét s szalagokat gondolni, a cselédeket megregulázni, s a gavallérok pillantásait úgy észrevenni, mintha az cseppet sem érdekelné. Mi több, az sem lesz már társasági téma, hogy az új, mirákulumot ígérő röntgensugarat sikerrel lehet-e használni az arcon növő szőrzet eltávolítására, midőn immár hasznosabb az másra: a testbe jutott puskagolyók megkeresésére.

„Azok a szép békeidők!”, és sóhajtunk még ma is hozzá némi nosztalgiával, miközben sosem volt időkre gondolunk. De ezúttal hadd tegyünk úgy, mintha mégis megesett volna e csodás kor szépanyáinkkal, s kellő áhítattal szemelgessünk a megsárgult lapok őrizte, olykor méltatlanul elfeledett hasznos praktikákból – eredeti helyesírással.

Jancsó Katalin

Májfoltok és szeplő ellen

Az arcz májfoltjai s szeplője gyógyítására állítólag igen jó gyógyszer 22 gr. fehér cukornak 1 tojás fehérjével való elegye, amelyet 30 gr. citromlével s 300 gr. vízzel hígítunk. A folyadék az eltüntendő foltokra s pettyekre reggelenként felkenendő, amikor magától hagyjuk megszáradni.

Szoba-szőnyeg tisztítása

Vegyünk egy jó tányér hordóban savanyított káposztát, ennek felét a szőnyegre

tesszük, és kezünkkel erősen eldörgöljük a míg a káposzta a szőnyegről felszedett portól egészen fekete nem lesz. Ekkor a piszkos káposztát leseperjük, és ismét tisztát teszünk rá, ezzel is jól megdörzsöljük, végül kis szőnyegseprővel leseperjük. Az így tisztított szőnyeg szép színt nyer.

Kezeket gyenge fejéreké tenni

Ha kezed s orcád a naptól elsültek: végy fél-meszely tejet, vegyítsd hozzá egy citrom kifacsart levét, és főzd. Azután ruhán szűrj által, és válaszd el a túrójától. A megszárt savóhoz tölts egy kevés égett bort [pálinkát]. Ezen savóval mosakodj estve és reggel.

Kenőcs égési sebekre

Egy kis meszet oltunk meg, aztán hagyjuk lehiggadni. Ahány kanál vizet

veszünk le a mézről az előre előkészített edénybe, ugyanannyi lenmagolajat vegyítsünk hozzá, és addig keverjük, míg tejszerű sűrű folyadékká válik. Ekkor olyan edénybe vagy befőttesüvegbe töltjük, amelynek széles szája van. Ez néhány nap múlva egész kenőccsé válik.

Vizet virágédényekben frissen tartani

A víz dohos rothadó szagától megszabadulhatunk, ha néhány vasszeget, vaspléh darabot teszünk a vízbe.

Szörtelenítő

Zöld diót mésszel össze kell törni, ezzel bekenni a szőrös arcrészt, ez a kellemetlen vendéget elpusztítja.

Elfagyott vörös orr

Nagy baj az, ha a női orrocscsa kemény hidegben elfagy és hasonlóná válva lesz egy részeges kántor orrával. Ezt gyorsan gyógyítani kell, mégpedig a következő kencével. Reszelt krétaporból és lenmagolajból kenőcsöt készítünk, és azt vászongyóra kenve, napjában többször, és éjjelre is az orrunkra rakjuk.

Tyúkszem ellen

Szíveskedjék egy 10 fillér nagyságú darab marhafaggyút a tyúkszemére rákötni s azt addig rajta hagyni, míg a tyúkszem jól megpuhulva, könnyen ki nem jön. A fokhagyma is elpusztítja a tyúkszemet, csakhogy az alatt nagyon fáj.

Hogy a tojásokat frissen eltarthassuk

Jó nagy fazékba vizet forralunk, a tojásokat egy kis hálóbá rakva lassan vízbe süllyesztjük és rögtön lassan ki is húzzuk, anélkül, hogy a vízben pihentetnők. A tojáshéj likacsai e módon légmentesen

bezárulnak. A tojásokat kosarakba rakva szellős helyen meg kell őrizni.

Koromtakarítás

A tiszta kémény érdekében jó két marok burgonyahéjat kell dobni a tűzre.

Kávéfoltok eltávolítása

50 g konyhasót 1 liter hidegvízben feloldunk, és ezzel kimossuk a foltokat.

Ha a cserépben giliszta van, tegyünk egy jó nagy öntözőkanna vízbe egy maroknyi mustárlisztet, s hagyjuk egy óra hosszat állni, aztán öntözzük meg vele a virágot. Ettől a giliszták vilámgyorsan kimásznak a felszínre.

Hogy nedves lakásokban ruhák, könyvek stb. penészedését meggátoljuk, tartsunk egy bádgedényben égetett, oltatlan meszet. Nedves háló- vagy gyermekszobába tegyünk egy fazakat sóval az ágy alá, ez magába szívja a nedvességet, s ha a sót nappal meleg helyen kiszárítjuk, éjjelre ismét használhatjuk.

Házi orvosság zúzódsra

Egy tisztára mosott burgonyát megreszelünk, és ezt a reszeltet a zúzott vagy megütött helyre kötjük.

Hársfalikőr

Vesszük a jól kinyílt virágokat és 85 fokos alkohollal leöntve, befödjük, 14 napig állni hagyjuk, aztán leszűrjük, és minden liter folyadékhoz 75 dkg cukrot teszünk, melyet előbb feloldunk 1 liter hideg vízben. Ezt összekeverve kitűnő italt nyerünk.

Szilva borban

6 kiló szilvát nagy lábasba öntünk, 12 deka citromhéjat, 12 deka narancshéjat, 8 gr. szegfűszeget, 4 gr. fahéjat, és 2 gr. vaniliát adunk hozzá, és annyi félig vízzel kevert bort adunk rá, hogy a gyümölcs el legyen lepve, majd puhára főzzük. Aztán üvegekbe rakva, minden réteg szilvára egy réteg porcukrot hintünk, és végül a főtt borral leöntjük.

Mézes diólikőr

Mikor a dió még félig éretlen, belseje tehát még egészen tejes, egy liter likőrre vegyünk tíz diót, gombostűvel szurkáljuk több helyen keresztül-kasul, és tegyük friss vízbe. Ezt a kiáztatást mindig megújított friss vízben 4-6 napig folytatjuk, aztán kis darabokra aprítjuk, és fél liter tiszta spirituszt öntünk rá. Egy kis fahéjat, szegfűszeget és citromhéjat is teszünk hozzá. Ezt a keveréket kiteszük a napra, és napjába többször fölrazzuk. Három hét múlva ¼ liter mézet, ¼ liter tiszta spirituszból feloldunk, és az előbbi keverékhez vegyítjük. A diót kinyomjuk, és a likőrt átszűrjük. Ha egy pár nap múlva az alján piszok mutatkozik, lehúzzuk a likőrt és jól bedugaszolva eltesszük.

A szemölcsök kezelése

A különböző nagyságú, kidomborodó, világotól sötétbarnáig terjedő, általában csúnyának tartott bőrképződményeket a papilloma vírus okozza. Bár jóindulatúak, mégis idegenkedünk, és minél hamarabb szeretnénk megszabadulni tőlük. Évszázadokon át sok gyógyszert, kezelést és eltávolítási módot próbáltak ki szerte a világon.

A sebészi eljárás és a lézertherápia mellett a mai orvostudomány különböző erőteljesen maró hatású anyagokat javasol a bőr ilyen fajta elváltozásaira, amelyek közül sok nemcsak a szemölcsök kérges felszínét tünteti el, hanem a körülötte lévő

egészséges szövetet is szétroncsolja. Ezért eltávolításában először érdemes természetes anyagokkal, például teafoalajjal vagy gréprút-mag-kivonattal próbálkozni.

Mindkettőt hígítatlanul összekeverve vagy felváltva, külön-külön hosszabb időre tegyük naponta 2-3 alkalommal a szemölcsre. A tüskeszemölcsöket naponta kenjük be azonos mennyiségű mirhagyan-tából és teafoalajból álló keverékkel, addig, amíg a bőr szivacsos lesz, és a vírusfertőzés alatt lévő fekete színű középpont-jait egy steril tűvel ki nem tudjuk venni. Azután továbbra is naponta kenjük rá ugyanezt a keveréket, és sebtapasszal fedjük le, amíg a bőr be nem gyógyul.

A divatteremtő székely falu

A Marosszék délnyugati szögletében fekvő Fele, Csávás, Szabéd székely községek lakói ősidők óta üzték az úgynevezett szatyorkötést (népiesen szotyor), de csak a meglehetősen csekély körű és igényű szükségletnek megfelelő, nagyobb, durvább és olcsóbb kivitelezésű, falusi munkákhoz alkalmazkodó darabokat állítottak elő. A kis női fifikával mutatósá varázsolt jószágok azonban egykor divatot is teremtettek Európában: a bécsi úri szalonoktól Amerikáig is eljutott a „székely szotyor”.

A kelet-mezőségi falvak és a gyékényfeldolgozás egymástól elválaszthatatlan fogalmak, már közel 400 éve a térség kézművességét meghatározza a „nádszövés”. Az errefelé olcsón és viszonylag könnyen beszerezhető sás vagy nád különböző háztartási eszközök (edényfogók, alátétek, lábszönyvegek, kalapok, babák stb.), valamint a 19. század végén világkörüli utat is megtevő „székely szotyor” alapanyaga. Az itteni székelyek ugyanis a téli 4-5 hónapos munkátlanság idején nád- avagy gyékénykötéssel foglalatoskodtak. Az „üzlet” annyira sikeresnek bizonyult, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezet létesí-

tésekor (1962) a fiatal asszonyok legnagyobb része nem állott át a városi munkára, hanem kézimunkájából élt meg.

A használható, célszerű és kedvelt szotyor előnyére vált, hogy rendkívül könnyű volt, tehát a nehéz edényekkel, kosarakkal szemben alkalmas a cipekedésre. A szegény, földműves és piacoló asszonyok mindenféle holmit, tárgyat könnyen szállíthatnak benne; az úri hölgyek kötésüket, apróbb hímzésüket, varrásokat; a tanuló kisgyerekek főként könyvecskéiket, papirost és írószereiket. Emellett nagyon olcsó volt, tiszta, szagtalan, aránylag tartós és könnyen szállítható.

A Magyar Néprajzi Lexikon (2006) szerint a szatyor „két füllel ellátott, hosszú-kás táskára, összelapítható tarisznyára emlékeztető kosár, amit főleg gyékényből, kukoricahajból, fosztalékból kötnek. A szatyor névvel jelölt eszközcsoport igen változatos rendeltetéssel a magyar nyelvterület nagyobb részén megtalálható. (...) Két fülét abrosszal, lapos kötéllal előbb összekötötték, majd a nyakukba akasztották. Piacozásra szintén használták. Két szatyrot kötöttek össze füleinél fogva egy kendő segítségével és egyik vállukon átvetve szállították, mint egy átalvetőt. (...) Erdély keleti részén a kasornya egyik változatának neve szotyor, fékszotyor, amit nádból készítenek néhány háziipari központ lakói (Bodola, Dálnok, Szabéd, Fele, Biharfalva). A szatyor szó a 14. sz. óta adatolható, ismeretlen eredetű szava a magyar nyelvnek. Feltehető, hogy a tárgy eredetileg a halász-csikász életmód tartozéka volt.”

A fenti előnyös tulajdonságok felkeltették a kereskedők figyelmét is, és korabeli források szerint egy marosvásárhelyi kereskedő, Borsodi Demeter Lajos jóvoltából 1873-ban, a bécsi világkiállításon már a számos székely háziipari cikk között a székely szatyor is jelentős helyet foglalt el. Így történt, hogy a kis kézimunka hírnevet szerzett magának, mivel az Európa különböző országaiból Bécsbe özszereglett úrhölgyek néhányja magával vitte emlékül a sajtáságos kis portékát.

1874-ben aztán Grubodi Sándor marosvásárhelyi kereskedő (az üzletben B. Demeter Lajos utódja) új vevőket, illetve árusokat szerzett a szotyornak nemcsak Bécsben, hanem Berlinben és Németország több városában, Franciaországban és Angliában is, sőt az 1878. évben már Amerikába is exportált az egyszerű kis székely kéziművelekből.

Csupán az írható fel a kereskedők rovására, hogy főként a kezdeteken a „jámbor közönséget” azzal ámitották, a szatyrok „echt” japán és kínai kéziműveleket, hogy jobban keljenek. A 19. század derekára szerencsére lekopott a szotyrokról a keleti „máz”, és székely ipari terméként tartották számon.

A csinos kis tárgyak igen nagy népsze-

Szotyor (Coşeni) Sepsiszentgyörgytől 6 km-re fekvő, magyar többségű falu. 1448-ban Zwtjyor néven említik először.

Kerelőszentpáli gyékényfonó asszonyok, 1969 (a Kriza János Néprajzi Társaság fotóarchívuma, fotó: Szabó Tamás)

Egyszerű, könnyű, tartós és mutatós

rűségre tettek szert az úri hölgyek körében, főként mivel egyszerűen és olcsón díszíthetők voltak, kevés színes gyapot, selyem vagy bársony felhasználásával jelentékenyen mutatósabbá, díszesebbé lehetett varázsolni a kis szatyrokat. Valószínűleg ez nyitotta meg előttük a legfényesebb szalonok ajtajait, s adott helyet nekik a legmagasabb rangú hölgyek értékes cifráságokhoz szokott munkaaasztalain.

Bármilyen legyen is oka az egyszerű termék elterjedésének, tény, hogy a 19. század derekán évente 30-40 ezer darab került piacra Gubodi és Petelei kereskedők közvetítésével, ami a fent említett falvak népének nemcsak állandó munkát biztosított, hanem életszínvonaluk jelentős emelkedését is előidézte.

(Deák Lajosnak A Székely Művelődési és Közgazdasági Egyesület harmadik évkönyvében, 1878-ban megjelent írása nyomán)

Hogyan szeressük önmagunkat?

Az alábbi írással Charlie Chaplin ajándékozta meg magát a 70. születésnapján (1959. április 16.).

Amikor elkezdtem szeretni önmagam, észrevettem, hogy a kínok, a szenvedések és érzelmi fájdalmak csak figyelmeztető jelei annak, hogy a saját igazságom ellenében élem az életem.

Ma már tudom, hogy ez:

HITELESSÉG.

Amikor elkezdtem szeretni önmagam, megértettem, hogy mennyire tud bántani valakit az, ha rá akarom erőltetni a vágyaimat, miközben az idő még nem jött el erre, illetve az adott személy még nem állt készen rá, még akkor is, ha ez a személy én magam voltam.

Ma ezt úgy hívom: **TISZTELET.**

Amikor elkezdtem szeretni önmagam, felhagytam azzal, hogy másfajta élet után vágyakozzam, és láttam, hogy minden, ami körülvesz, az valójában egy lehetőség arra, hogy fejlődjek.

Ma ezt úgy hívom: **ÉRETTSÉG.**

Amikor elkezdtem szeretni önmagam, megértettem, hogy minden körülmények közepette a megfelelő helyen és időben vagyok, és minden a megfelelő pillanatban történik. Így nyugodt lehetek.

Ma ezt úgy hívom: **ÖNBIZALOM.**

Amikor elkezdtem szeretni önmagam, felhagytam azzal, hogy raboljam a saját időmet, és abbahagytam a jövőre vonatkozó nagy tervek gyártását. Ma csak olyan dolgokat cselekszem, amik örömet okoznak nekem, és boldoggá tesznek. Olyan dolgokat, amik felvidítják a szívemet. Mindezt a magam módján csinálom, a saját ritmusomban.

Ma ezt úgy hívom: **EGYSZERŰSÉG.**

Amikor elkezdtem szeretni önmagam, felszabadítottam magam azok alól a dolgok alól, amik nem tettek jót az egészségemnek – ételek, emberek, dolgok, helyzetek és minden, ami elvitt önmagamtól. Először ezt a hozzáállást egészséges egoizmusnak tartottam.

Ma már tudom, hogy ez:

ÖNMAGAM SZERETETE.

Amikor elkezdtem szeretni önmagam, felhagytam azzal a próbálkozással, hogy mindig igazam legyen, és azóta sokkal kevesebb alkalommal tévedtem.

Ma ezt úgy hívom: **SZERÉNYSÉG.**

Amikor elkezdtem szeretni önmagam, elutasítottam, hogy a múltban éljek és a jövő miatt aggódjak. Most csak a pillanatnak élek, ahol **MINDEN** történik.

Ma napról napra élem az életem, és úgy hívom: **BETELJESEDÉS.**

Amikor elkezdtem szeretni önmagam, észrevettem, hogy az elmém képes arra, hogy zavarjon és beteggá tegyen. De ahogy összekapcsoltam a szívemmel, az elmém nagyon hasznos szövetségessé vált.

Ma ezt úgy hívom:

A SZÍV BÖLCSESSÉGE.

Nem kell, hogy féljünk a vitáktól, összekülönbözésektől vagy bármilyen problémától önmagunkkal vagy másokkal. Még a csillagok is összeütköznek néha, és a találkozásukból új világok születnek.

Ma már tudom, hogy **EZ AZ ÉLET.**

Egy nemzetőr özvegye a szabadságharc után

Napjainkban már csak népdalokból ismerhetjük meg azon lányok, asszonyok érzéseit, kik a történelem viharában – a magyar szabadság zászlaja alatt – harcba küldték szeretteiket, hogy aztán kezüket tördelve, hosszú hónapokon át várják a hírt, hogy fel kell-e öltetniük magukra a gyász súlyos fátyolát a szabadságharcban elesett szeretteikért. Egy ilyen elfeledett honleányról szól Raffaj Irma, a 20. század elején megjelenő Nők Világa egyik figyelemre méltó tollnokának elbeszélése, melyet az unitárius nők lapja 1904-ben közölt – mi pedig ismét közreadjuk, eredeti helyesírással. Akkor még nem tudták, hogy néhány éven belül a haza hívására a magyar nőknek újra vérmezőkre kell küldeniük férjeiket, fiaikat.

Nekünk fogalmunk sincs arról, milyen hősnak kellett lenni e nőknek, midőn honleányi kötelességből a Kossuth lángszavára, Petőfi riadójára megváltak szeretteiktől. Hős kornak hős leányai voltak ők, kik férfiasan megállották helyüket a harc idején.

Háromszéknek egy kislalujában élt a szabadságharc kitörése előtt a szép Mária, szülőinek, testvéreinek büszkesége, a fiatalságnak bálványja. Testvérhúga volt Forró Elek [angyalosi] vitézezedesnek [1813–1893], ki Déva várát 1849-ben bevette, majd Kemény Farkast Abrudbányánál szorult helyzetéből kimentette, s aki végre ezekért, s még számtalan hőstettéért, és különösen azért a fő-fő bűnéért, hogy mint a császár századosa, honvéddé lett, 6 évi várfogságot kapott.

A szép és előkelő leányt eljegyezte Udvarhelyszék keresztúri járásának

főszolgabírója – vagy, amint akkor hívták, nemzetes dullója. Egymáséi lettek és zavartalan boldogságban éltek néhány évig. Három kislányuk született, örömmel várták a negyedik gyermeket is, midőn egyszer csak megkondult a vészharang, s megfújták a szabadságharc vészes riadóját. És a vitéz elődök nemes leánya engedte menni édes urát, küldötte gyermekei atyját, hogy mint nemzetőr-százados, teljesítse honfíui kötelességét a csataterén tovább. Szíve vérzett, de szeme könnytelen maradt, hiszen biztatva az elhivatás mellett a remény, hogy a csaták fürgetegéből élve, majd diadalmas hősként kerül férje vissza, amikor már négy gyermekét ölelheti keblére érte imádkozó hűséges hitvesével.

De nem látta viszont többé soha. Egyike lett férje az elesett hősöknek. Kémszemle alkalmával rohanta meg-

orozva az ellenség. Ott porladoznak csontjai egy kis kertben, hová a községbeliek később kegyeletből tisztességesen temették el, s hová a bánatos özvegy mindegyre elzarándokolhatott. Könnyes szemekkel taníthatta kis árváinak a sírat eme sorait:

»Utas ály 's

Nézd Beretzki Ferencz ily hirtelen estét,

Fedezi e bús sír öszvevdalt testét;

Világ szellemének egyik fia vala:

Majd 37 éves ily korán meghala;

Egy bus Nő s négy Leánygyermek nevelten,

Marada el tőlle, 's megölek véletlen,

Gyászos Attya, 's Anyja érette zokognak

S éltek lefolytaig sírnak ó s búsongnak.

1848-ba történt megölése

És 49-be ide helyezése.«

A gyámoltalan fiatal özvegyet csapás csapás után érte. Jóformán még föl sem ocsúdott a veszteség fájalmától, máris elkövetkezett az anyagi zavar, létfenntartás kérdése. Birtokát földülták, kifosztották öt mindenéből a lázongók. A jobbágyság fölszabadításáért járó kárpótlást Kossuth-bankókban kapta ki, s miután senki sem figyelmeztette, a maga idején nem váltotta be, így pénzvagyona is elveszett.

Mit tegyen? Hová legyen? Élni kellett tisztességgel. Nőttek leányai, neveltetni kellett. »Az Úr gondot visel, nem hagyja el övéit.« Bízott, reménye növelte munkakedvét, dolgozott kitartással, élt takarékosan, egyszerűen. Gazdálkodott a mezőn, miként egy férfi, gazdaszonykodott, miként a munkás házi nő édes otthonában. Többször ledobhatta volna az özvegyi fátyolt, mert szép volt, szabályos az arca, gyönyörű a termete, jószágos a szíve, de nem tevő gyermekeiért, férje emlékéért. Fiatal vállalai

200 éve született Forró Elek (Angyalos, 1813. április 7. – Abony, 1893. január 25.) honvédezredes. A kézdivásárhelyi katonai iskolában végezte tanulmányait, gránátos hadapród, majd később testőr lett. 1838-ban főhadnagyi rangban került a 11. székely határőr huszárezredbe. 1843-tól kapitány, majd őrnagy. Híres lovas és vívó volt, számos párbajban szerepelt. 1848-ban a honvéd hadsereg ezredese lett. Bem alatt Segesvár, majd Déva elfoglalásával tűnt ki, de Bem vezérkari irodájának vezetője is volt. Petőfinek s költészetének lelkes híve. A fegyverletétel után elfogták s hatévi várfogságra ítélték. 1851-ben kegyelmet kapott. Ettől kezdve Abonyban élt. Magányában hadtudománnyal foglalkozott. Bem erdélyi hadjáratait és más hadtudományi kérdéseket tárgyaló kéziratai kiadatlanok maradtak.

nem görnyedtek meg a rájuk nehezült nagy teher alatt. Szíve nem fásult el a sok gondban. Negyven évig özvegykedett. Gyermekeit mint a házi lányokká nevelte, kik férjhez menve, saját otthonukban megmutatták, hogy kinek voltak leányai. Jó kedélye vénségében is napsugárként hatotta át családi körét. Vejei abban a ritka dicsőségben részesítették halála napjáig, hogy egy jó anyós van a világon, az övék. Két leányából papné lett, kiknél legszívesebben tartózkodott.

(...) A keresztényi szeretettől áthatva, szerény anyagi viszonyai között annyi jót tett s oly sok embert fölségélt. Mégis hányan csalták meg, kivált, amíg

Az angyalosi Forró-Kónya-kúria napjainkban

beleszokott az egyedüllétbe, az özvegy-ségbe. Kis hajléka biztos menhelye volt az üldözött lengyel menekülteknek, a sebesült honvédeknek, a hazában hontalanul bujdosó honfiaknak. Később a Garibaldihoz készülő és onnan visszakerült ifjaknak is segédkezet nyújtott honleányi, hazáját szerető szíve.

Idők múltán, ha a régi dolgokról beszélgetett övéivel, kivált Szent-Márton napján, férje halálának évfordulóján, sok vigaszt talált urának hősiességében. »Inkább veszett a táborban

el, mint a csúfos bitófán«, szokta mondani, mert valószínűnek tartotta, hogy mint a Marosvásárhelyen kivégzett Török, Horváth és Gálffi elválhatatlan bajtársai, férje is azon végezte volna be életét. E kis életkép semmit sem veszít értékéből, ha tudjuk, hogy ez a nemes matróna, derék magyar honleány az én anyai nagyanyám volt [torboszlói Bereczky Ferencné, szül.: angyalosi Forró Mária]. Nyugtassa meg a jó Isten haló poraiban!

(Raffaj Irma, Nők Világa, 1904)

Érdekességként megjegyezzük, hogy magát a szerzőt, a székeleyresztúri/csökfalvi Raffaj Irmát, nemzeti hőssé vált anyai nagypajához hasonlóan, 37 éves korában ragadta el váratlanul a halál 1910 januárjában, szív- és szélhűdés következtében. Őszinte szívvel hívó és szolgáló unitárius nőként emlékszik rá az Unitárius Közlöny Nők Világa mellékletének főszerkesztője, Perczelné Kozma Flóra – olyan nőként, aki „szolgált betegen, egy örökös, testet, lelket öló kórral, a mindnyájunkat pusztító idegbajnak egy súlyosabb természetű tünetével küzdve folyton!”.

Levél a házasulandó leánynak

Drága Gizellám! Megtisztelő rám nézve, hogy ily fontos lépésnél hozzám fordulsz tanácsért. Tudod te is épp oly jól, mint én, hogy hárman kértek meg engem, és én kikosarazva a két gazdag kérőt, a szegényhez mentem. Nem könnyelműségből, nem álpuritánságból, hanem mert öhozza vonzódtam. Hét évvel ezelőtt történt ez, és azt tartják, hogy hét év után már megítélhető a házasság.

Fontos a férfinál is a vallás, mert akinek nincs hite, hidd el, annak nincs szíve. Második pedig, hogy mindig tisztelettel beszéljen az emberekről és különösen a nőkről, mert aki tisztelettel beszél az emberekről, maga is becsületes, jellemes ember.

Nekünk, nőknek arra kell törekednünk, hogy otthonunkat kellemessé, kedvessé tegyük, és magunk is mindig a legjobb kedvvel fogadjuk urunkat. A férfiak szeretik, ha az ő dolguk érdekli nejüket, ha minden iránt, amit ők csinálnak, érdeklődünk, tanácsunkat szívesen veszik, a kéréseknek engednek, ha tehetik, meg is teszik.

Mert igyekezz mindig, ha valamit el akarsz érni, hogy csak olyat kérj, amit elérhetsz. Semmit se vesznek a férfiak oly rossz néven, mintha nevükön esik csorba, ha a legkisebb is. Ezért igyekezz uradnak tiszteletet szerezni. Ne tedd őt neveltségessé mások előtt még tréfás nyilatkozattal vagy szóval se. Mindig úgy beszélj vele otthon, mint nyilvános helyen, amint egy férfi el is várhatja, udvariasan, nyájasan. Többet érsz el, hidd el, modorral, mint bármily zszarnoksággal. Semmi se teszi becsültebbé a nőt a férfi előtt, mintha azt látja, hogy tiszteli, becsüli őt úgy tetteiben, mint szavaiban.

Egy szóval, egy kedveskedéssel többet érsz el, mint száz goromba szóval. Hiszen erre ő is képes, és szó szót követve, te vagy a sértett.

Igyekeztem kérésednek eleget tenni, és most befejezve leveletem, kívánok néked számtalan sok boldog évet.

A te igaz, hű barátőd, Amália.

(Nők Világa, 1904)

A szerelem és házasság szótára

Agglegény = nőgyűlölő, aki az is akar maradni.

Béke = raritás a házasetben.

Bölcső = Wertheim-szekerény a férj vagyona számára.

Csók = elcsattanása után kérdezik tőled: „Voltaképp kihez is van szerencsém?”

Dajka = természetellenes képviselő természetes munkánál.

Eljegyzés = győzelmi induló, melyet a háború előtt fújnak.

Féltékenység = pápaszem, melyen át oly dolgokat sem látsz meg, miket pusztá szemmel észrevehettél volna.

Gyermek = rendszeren vagy fiú vagy leány, de mindig rendkívül okos.

Gyűrű után vágyik a szerelmes, mire férj lesz, megtalálja, hogy a lánc is gyűrűből áll.

Házasság = véd- és dacszövetség az élet küzdelmeiben. A férj a védelmet, a nő a dacot vállalja magára.

(Borsszem Jankó, 1873. október)

Ősi gyógyír a női hisztériára

Az önkielégítés valószínűleg egyidős az emberiséggel, és a kielégüléshez használt segédeszközök története is visszanyúlik a kőkorba. A világ legrégebbi dildó-lelete például majd' 30 ezer éves.

A húsz centiméteres kőkukit a németországi Ulm melletti Hohle Fels barlangban találták meg. Ókori tárgyi leletekből a régészek arra következtettek, hogy az ősi egyiptomiak és görögök is előszeretettel használtak önkielégítéshez dildókat, és egyes források szerint Kleopátra is kényeztette testét a kőből, csontból illetve fából készült segédeszközökkel (más források szerint felajzott méheket zárt egy üreges tökbbe, így idézve elő a kellemes „zizegést”). A 15. századi kínai leletekből kiderül, hogy akkoriban a fa alapú, textillel bevont játékszereket részesítették előnyben.

Az első vibrátort 130 éve fejlesztették ki a „női hisztéria” nevű kór kezelésére. A viktoriánus korban ugyanis a nők nem számítottak szexualitással bíró lénynek,

nem csoda hát, hogy az egyszerű szexuális vágyat betegségnek tekintették.

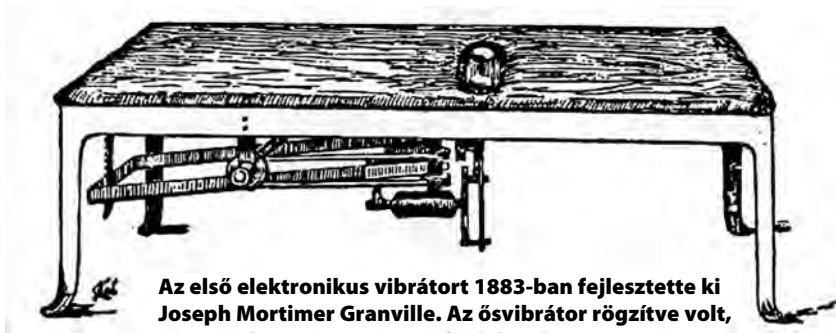
Még Hippokratész vetette fel, hogy a hisztéria a méh és az agy közötti vérellátás problémáiból adódik, amelynek az egyetlen megoldása a keringés javítása, azaz az orgazmushoz vezető hüvelyi és klitorális masszáz. Ennek érdekében tehát a szigorú doktor urak először saját kezükkel, később különböző segédeszközökkel a páciensek szeméremajkait, klitoriszát masszírozták a teljes gyógyulás reményében. Az 1860-as években a vibrátort gyakran erős vízszugárral és gőzhajtású szerkezetekkel helyettesítették.

A 19. század végén széles körben elérhetővé vált az elektromosság, így megjelenhettek – még mindig gyógyászati terméknek álcázva – az elektromos vibrátorok, szigorúan orvosi felhasználásra. Ám ahogy teltek az évek, a vibrátort hamarosan az asszonyok is megvásárolhatták, hogy otthonukban maguk kezelhessék „hisztériájukat”. Innen már egyenes út vezetett a vibrátor piaci betöréséhez: 1921-ben a Hearst magazin férfiaknak javasolta, hogy lépjenek meg feleségüket egy vibrátorral, hogy azok „fiatalok és csinosak” maradjanak.

A 60-as, 70-es években a feminizmus térhódításával és a női szexualitás témakörének előtérbe kerülésével Amerikában a vibrátor politikai szimbólummá vált, de használata csak később, a 90-es

**Gőzhajtású manipulátor 1869-ből.
Bonyolult szerkezet**

Az első elektronikus vibrátort 1883-ban fejlesztette ki Joseph Mortimer Granville. Az ösvibrátor rögzítve volt, és egy átlagos ágy méretét foglalta el.

években lett újra divatos. Reagan elnök idején ugyanis széles körű kampány indult az AIDS megelőzését szolgáló biztonságos szexért. Az alkalmi szexnek pedig a vibrátor lett az egyik alternatívája.

A mai kor emberének már megint könnyebb: leplezetlenül vásárolhatja és használhatja a terméket, ha akarja.

1902-től a Hamilton Beach of Racine-nak köszönhetően már bárki vásárolhatott „masszírozásra alkalmas gyógyászati segédeszközt”.

A világ legelső parfümjé

A „magyar királyné vize”, azaz a „Eau de La Reine de Hongrie” a világ legrégebbi parfümjé. A világ első illattárában, a Versailles-ban található Ozmotékában megismerhetjük a legrégebből őrzött eredeti illatot, melyet a 14. században használt I. (Nagy) Lajos felesége, Erzsébet királyné.

A parfüm eredetét romantikus történet övezi. A legenda szerint Nagy Lajosnak annyira tetszett a királyné illata, hogy végül ezért kérte meg a kezét. Ugyanilyen büszkék lehetünk a magyar levendula illatára, mely olyan különleges, hogy a világ minden tájára exportálják.

A parfümök világa a mai napig egyet jelent a luxussal. Az Ozmotékában megvásárolhatjuk például a világ egyik legdrágább parfümjét, amely több mint 10 ezer euróba kerül. Alátámasztja ezt Zólyomi Zsolt magyar parfümőr beszámolója is, hiszen a világ egyetlen iskolája, ahol a szakma igazi profijait képzik, Versailles-ban található. Az illatkészítés egyetemén évente mindössze tizenkét fő végez Japántól Brazíliaig.

Szerelmi 1×1

Vajon mi sül ki abból, ha a kutatók minden érzelmek leghevesebbekének szentelik figyelmüket? Hát ez: néhány meglehetősen kijózanító szám!

1 éven át tart a friss szerelemmel járó romantikus mámor és térdremegés, amit a szervezet által termelt neurotrofin (ingerületátvivő anyag) idéz elő, és ami valójában az erősebb kötődést szolgálja. Azután már elég erős a kapcsolat, hogy mámor nélkül is fennmaradjon – mondja a szervezetünk.

2 százalék azoknak a betegeknek az aránya, akik azért kapnak szívrohamot, mert valaki „összetörte” a szívüket. 90%-ban a nők összetört szívről van szó.

2,9 évvel idősebb a férfi az első házasságban, mint a felesége – ez az átlag világszerte.

4 százalékkal kisebb a várandós anyák agya a többi nőhöz képest. A „bébiagnak” is nevezett jelenség emlékeztetavarokkal jár, ami azonban nem tartós, csupán a szülés előtt az anya agya átprogramozódik, hogy jobban boldoguljon az új teendőkkel.

5 az 1-hez arány – ez a boldog párkapcsolat képlete. Ilyen arányban álljon egymással a dicséret (5) és a megrovás (1). Azok, akik konstruktívan és barátságosan bánnak egymással, sokkal inkább együtt maradnak.

9 hónap kikapcsolódásra van szüksége a lelkünknek egy komoly kapcsolat megszakadása után, hogy ismét tartós kapcsolatot tudjunk kialakítani.

13,4%-ban egy fedél alatt, de külön élnek a párok. Az ágytól-asztaltól elválva

megoldás különösen elterjedt a 38 év fölötti nagyvárosi lakosok körében.

17 évesek átlagban a nyugat-európai nők az első aktus idején.

20%-kal is nőhet egy nő várható élettartama, ha férfitartnere 8 évvel fiatalabb nála. Ha a korkülönbség nyolc évnél több, a várható életkor még inkább kitolódhat.

22 évesen a legszenvedélyesebb a szerelem.

25% – **ennyi** egyedülálló férfi találja vonzónak plátói barátnőjét (a nőknél 11% az arány a legjobb fiúbarát esetén).

26%-kal valószínűbb, hogy egy csinos párnak lánygyermeké lesz, nem pedig fia. Ha a szép pároknak gyakrabban születik kislányuk, akkor hosszú távon egyre szebbek lesznek a nők.

50%, vagyis az összeköltöző párok fele kapcsolatuk első hat hónapjában hozza meg ezt a döntést. De előtte kevesebb, mint egyharmaduk beszél meg, mit vár a közös jövőtől.

65%-ban kezdeményezik a válást az 50 év fölötti nők.

88%-ban férjzettek azok a 30–44 éves amerikai nők, akik évente több mint 100 ezer dollárt keresnek. Tehát az intelligencia és a siker mégsem teszi magányossá a nőket.

94%-ban azt mondják a 20–29 éves, egyedülálló nők, hogy ha egyáltalán férjhez mennek, csakis a lelki társukhoz.

98%-ban élnek át viszonzatlan szerelmet életük során a férfiak és a nők.

99%-ban hűek maradnak a megözvegyült nők elhunyt férjükhöz, legalábbis a gyászset utáni hat hónapig (a férfiak 15%-a randevúzik már ebben az időszakban).

Kézdivásárhelyi civilek receptajánlója

Asszonyaink egyre több háromszéki rendezvényen bizonyítják hozzáértésüket és a konyhaművészet iránti elkötelezettségüket, nemcsak a hagyományok őrzésével, hanem a világkonyha befogadására is nyitottan, jobbnál jobb falatokat kínálva az érdeklődőknek. Ennek alátámasztására a legutóbbi kézdivásárhelyi ünnepi eseményeken ellestünk pár receptet a Nők Egyesülete tagjaitól.

Zsiradék nélküli kókuszgolyó

A főtt krumplit összetörjük, ízesítjük kevés rummal, majd kakaóval és kókuszreszelékkel sűrítjük. Ekkor apró golyókat formázunk a masszából, végül kakaóporba vagy kókuszreszelékbe forgatjuk.

(Derzsi Katalin)

Sajtos-sonkás tekercs

Fél kg liszthez 2,5 dkg élesztőt, 1 evőkanál só, fél teáskanál cukrot felfuttatunk, „köttes” tésztát gyúrunk belőle, és hagyjuk kelni. Sajtot reszelünk, és sonkát vágunk apróra – ezt 1 kanál tejjel összekeverjük, és rákenjük a kinyújtott tésztára, majd azzal együtt feltekerjük. Sütés előtt háromszögűre vágjuk, tetejére tojássárgát kenünk, és megszórjuk kömény- vagy szezámmaggal.

(Szász Piroska)

Róka gombás sült pástétom

A hagymát az összeaprított, főtt róka gombával picit vajon megdinszteljük. Fele arányban feldarabolt nyers pulykamájat sóval, borssal, nyers tojással, szegfűborssal, szerezendióval fűszerezve botmixerrel összepepesítjük, de nem kell egészen egyneművé összedolgozni, maradjanak benne darabos részek is. A masszát nyersen beöntjük a formába, és fólia alatt megsütjük.

(Zsigmond Mária)

Kacsamelles-rókgombás rillette

1 dl kacsaszírban megpirítjuk a felszeletelt kacsamellet és gombát, majd felöntjük fél deci fehérborral. Kakukkfűvel, sóval, borssal fűszerezük, és lassú lángon jó órát főzzük. Utána kézzel vagy villával széthúzzuk a kacsahúst, és a gombát botmixerrel pépesítjük. A zsírtól pástétomszerű állagot kap, és jól érzik rajta a bor finom aromája.

(Mihály Judit)

Konyhai fortélyok Sepsikőröspatakról

Az alábbi praktikákat Magyarósi Szabina tanulta a nagymamájától, örömkre szolgál, hogy olvasóinkkal is megosztotta:

- a tészták teteje szép fényes lesz, ha tojás helyett cukrozott tejjel kenjük meg;
- ha elsóztuk a levest vagy húst, késhegynyi szóvdabikarbónát adjunk hozzá, az enyhíti a sós ízt;
- a karfiol szép fehér marad, ha a főzővízbe kevés cukrot és tejet teszünk;
- ha hámozott krumplit főzünk, tegyük a vízbe kávéskanálnyi citromlevet és kevés cukrot – így a krumpli fehér marad, és ízletesebb lesz;
- a halak elveszítik jellegzetes szagukat, ha sütés előtt 1–2 órát citromlével megöntözve állni hagyjuk;
- sokkal könnyebben letisztíthatjuk a pikkelyeseket, ha a halat egy percre forró vízbe mártjuk.

Őszi szelet

50 dkg lisztet 15 dkg zsírral, 12 dkg cukorral és 1 zacskó vaníliás cukorral, 2 egész tojással, kevés tejjel gyúrható tésztává dolgozunk össze. Kétfelé osztjuk, kinyújtjuk, és az egyiket a zsírozott tepsialjába helyezzük. Kb. 60 dkg almát szeletekre vágunk, és ugyanennyi négybe vágott, magozott szilvát 10 dkg fahéjas cukorral összekavarunk, majd rárajuk a tepsiben levő lapra, amit a másik lappal beborítunk. Végül egy egész tojással megkenjük, sütés és szeletelés után porcukorral behintjük.

(Bardócz Magdolna)

Sült paprika nyers gombával

4 cikk fokhagymát apróra vágok, picike fej hagymával együtt, hozzákeverek 6 kanál olajat, és kiskanál kakukkfűvel, rozmaryingal, ecettel fűszerezve kikavarom, majd hozzáadom az apróra vágott sült paprikát és nyers gombát. Két napig érlelem hidegben, hogy az ízek összeálljanak.

(Mihály Mónika)

Almás torta

1 kg almát meghámozzunk, és felszeletelve vagy a csutkáját kifúrva beletesszük egy kivajazott tálba. Dióőrleménnyel megszórjuk, majd a sütőben megpuhítjuk. Közben 6 tojásfehérjéből vert kemény habhoz hozzáadunk 12 kanál cukrot meg a tojások sárgáját, 6 kanál olajat, és egy kanálban felfutott sütőport 12 kanál liszttel együtt. A félig elkészült almára ráöntjük a masszát, és mintegy fél óra alatt kisütjük. Dióőrleménnyel, cukorral hintjük meg.

(Biszak Zsuzsa-Márta)

Csirkemelles sütőtök gombával

A sütőtököt összeaprítjuk, és kevés olajjal összekeverve, sózva egy jénai tál aljára lerakjuk. Olajban hagymát párolunk, és csirkemell-darabokat teszünk bele. Amikor kifehérednek, az előzőleg megpárolt, sózott, borsozott medvegombát is hozzákeverjük. Lehűlés után tejeles túrókrémet, vagdalt füstölt sajtot, 3 tojást, olajban pirított kenyeret, vagy ez utóbbi helyett készen vásárolható pirítóst keverünk a masszába, és ezt ráöntjük a tökégyra. Lefóliázva lerbete tesszük, és egy szűk óráig sütjük. A vége felé reszelt sajtot pirítunk rá.

(Zsigmond Mária)

Gombás galette

20 dkg lisztből, 10 dkg vajból, 1 evőkanál kefirből 1 evőkanál hidegvíz hozzáadásával tésztát gyúrunk, és 1 óráig a hűtőben tartjuk. Ekkor háromfelé osztjuk, és kinyújtjuk. A töltelékhez szükséges 1 doboz mascarpone, 1 tojás, parmezán sajt, kakukkfű, 1 cikk összetört fokhagyma. A hozzávalókat összekavarjuk, és a kinyújtott lepények közepébe helyezzük, majd rátesszük a felaprított, megdinsztelt gombát is. Csak a tészta széleit hajtjuk rá, megkenjük tojással, és 195 fokon kb. 20 percig sütjük.

(Mihály Judit)

Káposztás emlékek

Higgyék el, nincs ínycsiklandozóbb téma a székely káposztánál. De előtte ejtsünk pár szót a székelykáposztáról (a kettő nem ugyanaz...). Ennek persze semmi köze Erdélyhez, sem Csaba királyfi népéhez – élő személyről kapta a nevét, mint az Újházy-leves vagy a Dobos-torta.

A közismert történet szerint Székely József vármegyei főlevéltáros egy ízben barátjával, Petőfi Sándorral ebédelt a Gránátos utcai Komló-kertben. Kifogytak az ételek, és akkor Székely utasította a kocsmárost, hogy összekeverve szolgálja fel a maradék savanyúkáposzta-főzeléket és sertéspörköltet. A jelen lévő Petőfi látta mindezt, és legközelebb már Székely-káposztaként hivatkozott az ételre.

Csak hogy ennek a fele sem igaz.

Valójában az Újvilág (ma Semmelweis) utcai Arany Sas fogadóban született meg a székelykáposzta, már amennyire világra kellett segíteni, hiszen elkészítése úgyszólván magától értetődik. Mindenesetre valóban Székely Józsefhez fűződik a felismerés, hogy a paprikás, tejfőlös, főtt húsos káposzta rossz nem lehet. Való igaz, fenséges étel, de a névadó semmit nem öntetett össze, különösen nem Petőfi Sándor társaságában.

Olykor a puszta véletlennek köszönhetjük egy-egy új étel megszületését. A brassói aprópecsenyének sincs semmi köze Brassó városához. A háború után a budapesti Mátyás Pincében Papp Endre üzletvezető egy ízben ezer darab sertésfarkat kapott a szállítótól. Gondolkodott, mit kezdjen vele, majd a séffel lefaragtat-

ta (snátolta) a farkakat, a kevés húst hagymás zsírban megpirította, hozzátett ezt-azt, krumpli mindig akad a konyhán, és máris elkészült az új étel. Papp Endre történetesen jól ismerte az erdélyi gasztronómiát, s emlékezett egy brassói rostélyos nevű román ételre, valamint létezett a szász brassói sertéscsülök is, disznófarkas-fokhagymás kompozícióját tehát brassói aprópecsenyének keresztelte. Azóta szűzpecsenyéből, nem disznófarkból készítik a brassóit, de Papp Endrének köszönhetjük a receptet.

(...)

Széchenyi István az elmaradottság és az egyoldalú táplálkozás jeleként érdekelte a káposzta honi népszerűségét, pedig valóságos vitaminbomba, van benne kalcium, foszfor, kálium, magnézium, vas, a népi gyógyászatban pedig valósággal megkerülhetetlen.

Ma már a töredékére esett vissza fogyasztása, pedig ha létezik eredeti magyar étkezési sajátosság, a káposztás hús szeretete feltétlenül ilyen. (...) Magát a töltött káposztát Erdély egyes vidékein is másképp készítik, akad, aki forrázott édes káposztába rakja a töltelék, olykor tesznek hozzá majorannát, köménymagot, paprikát is, és van, aki arra esküszik, hogy jó székely töltött káposztát csak cserépedényben lehet főzni.

Székelyföldön vége-hossza nincs a „káposztás” településeknek, Marosszéktől Háromszékig tucatnyi falunak származott gúnyneve fő mezőgazdasági tevékenységéből. Gyergyóban Vasláb és Gyergyószárhegy volt a két fő káposzta-

termelő hely, és ebből a tényből olykor szakmai nézeteltérés is származott a gyergyószentmiklósi piacon. A szárhegyi asszonyok például így kínálgatták portékájukat: „Ide, ide a finom szárhegyi káposztához! Ebbe nem kell annyi zsír, mint az apró, zöld és sovány vaslábi káposztához!” Erre a vaslábiak válaszol: „Ez ugyan kisebb fejű, mint a szárhegyi káposzta, de több lapi van benne, mert a lapik sokkal vékonyabbak!”

(...) Misztótfalusi Kis Miklós

1698-as Szakácmesterségnek könyvecskéje című gyűjteményében (mely a nemrég a Székely Hírmondó kis-könyvtár-sorozatában is megjelent – szerk. megj.) szerepelnek a következő káposztás ételek, amelyek sorában különösen az első hamisítatlanul erdélyi, amint a neve is mutatja. Mindegyiket könnyűszerrel elkészíthetjük ma is.

Szentesi Zöldi László
(Magyar Hírlap)

Jó étvágyat!

Káposzta kolozsvári módon

Végy szép sós káposztát, azt szép vékonyan aprítsd meg, azonban egy fazékba egy kövér tyúkot vagy pediglen egy fél ludat kövér szalonnával forrald fel, párold meg, és a káposztával tedd fel, borsot beléje, azaz egy réteget elrakván borsold meg, más réteget hasonlóképpen, és jól főzd meg; bort is tégy belé amennyi elég, hogy jobb ízű légyen, és mikor feltálad, borsold meg.

Káposztát közönséges módon

Végy sós káposztát, az ormóját vedd le, azaz a levelekről a torzsácskát metéld le, és szép aprón metéld fel, vagy pediglen csak úgy levelenként tedd fel a fazékba igen szép kövér szalonnával, tehén- vagy juhhússal; ezeket elsőben felforralván párold meg, és úgy tedd a káposzta közibe, vagy pedig csak szalonnával tedd fel, egy darabocskát avast is tégy belé hogy jobb ízt adjon; bort belé, és mikor megfő, tálald fel, felül egy kevés törött borsal, ha tetszik, hintsd meg.

Téjfeles káposzta

A sós káposztát szépen megaprítván szalonnával tedd fel, és mikor megfőtt a levében, végy ki egy csuporba, amelyben a téjfel vagyon, és azzal ereszd fel, jól habard össze, és öntsd a káposztához a fazékba. Mennél több a téjfel, annál jobb, és felforralván tálald fel, mint az egyéb káposztát; ha valami szép tehénhúst tehetsz belé, annál jobb ízű légyen, egy pohárocskát jó bort is bocsáss beléje, kedves étke a magyaroknak.

Új káposzta szalonnával

A nyers új káposztát hasábonként kell metélni, megfonnyasztván szép szalonnával, juh- vagy tehénhússal tedd fel, elsőben a húst, szalonnát megfőzvéden tedd a káposztához, savanyítsd meg vagy ecettel, vagy borkővel, azaz a hordó falán lerakódó sóval úgy, hogy a borkövet kösd ruhácskába, és úgy tedd belé, hogy jó savanyú légyen; ha olyan nincs, ecettel savanyítsd meg.

Hívatlan vendégek a háznál

Az alábbiakban pár kellemetlen élősködő „házi vendég” eltüntetéséhez, elriasztásához gyűjtöttünk össze néhány praktikat. A szárnyas rovarok ellen egyébként az egyik legjobb védekezés: ha ég a villany a házban, nem hagyjuk nyitva se az ablakot, se az ajtót, mert a fény vonzza őket. Ha viszont a szobánkban köröző rovaroktól akarunk megszabadulni, legjobb rövid időre a szomszéd helyiségben gyertyát gyújtanunk vagy felkapcsolnunk a világítást.

Csigák

A kerti és a cserepes növényeket úgy védhetjük meg tőlük, ha körbeszórjuk a tövüket fűrészporral, ugyanis ezen a száraz részen nem szívesen csúsznak tova. A földre helyezett deszkalap alatt előszere-ttel gyűlnek össze, ahonnan kétnaponként összeszedhetők. Megfelelő ellen-szer a földre tett grapefruit- vagy na-rancshéj, ahol estére összegyűlnek a csi-gák, de ugyancsak vonzóak a rebarbara, a káposzta és a saláta nagy levelei, mert ezeket is kedvelik. Ugyanakkor nem bír-ják a fokhagyma, a zsálya, a rozmaryng, a turbolya, a kakukkfű, a borsmenta és a levendula illatát.

Csótányok

A legjobb, ha a csótányok rejtekehelyére uborkahéjat vagy sütőpor és cukor keverékét tesszük. Ezeket annyira szeretik, hogy degeszre eszik belőlük magukat, és végül a jóllakottságtól elpusztulnak. Környezetbarát ellenszerként az ősi rovarriasztó, a Pyrethrum nevű kizantémfaj virágából készített pirétrumpor használható, ezzel szórjuk be a lakhelyüket.

Darazsak

Távol maradnak a darazsak, ha kirakunk a kertbe egy tálkában szalmiákszeszt. Hatásos a fára akasztott, szűk

nyakú üvegbe töltött, sörrel vagy vízzel hígított gyümölcslé, melyet mézzel vagy cukorral édesítünk, ez a darazsak számára finom nedű.

Ha nagyon elszaporodnának, akkor célszerűbb inkább szakemberrel leszedetni lakhelyüket.

Hangyák

A hangyák nem ellenségeink, kertünk hasznos lakói, ha a hangyainvázió azonban elviselhetetlen, a fészkeket forró vízzel kell kiönteni. Nem jönnek be a lakásba, ha a küszöböt, a párkányt ecettel, parafinolajjal dörzsöljük be. Lezárhatjuk útjukat páfránnyal, fokhagymával, borókával, ezerjófűvel, levendulavirággal vagy egy csepp levendulaolajjal.

Legyek

A legyek kimenekülnek a lakásból a keresztthuzattól, de a szegfűszeggel megtűzdtelt fél citromot szintén utálják. Elüldözi a legyeket a bazsalikom, a csalán, a diófavél, a szárított orgonavirág vagy a paradicsombokor. Elfoghatók mézes vízzel, amit szűk nyakú palackban szolgáljunk fel nekik.

Pókok

A pókok hasznos állatok, hálójukkal csapdába ejtik a szúnyogokat, legyeket. A pókhálókat azonban időnként le kell szednünk – ekkor a pókok, mivel utálják, ha szétrombolják a hálójukat, arról a helyről többnyire elmenekülnek.

A székely pincér

Kezdetben lőn a sepsiszentgyörgyi ebéd.

Ott ültem 1991 őszén a családi asztalnál. Néhány órája, talán fél napja tartózkodtam Erdélyben, ahol azelőtt még soha nem jártam. A családi asztalnál utazótársamon és magamon kívül derék, egészséges székely emberek, akik furcsán méregettek engem, a meszsze tájról érkezett, huszonegy éves alföldi legényt.

Aztán elkezdődött a pokoljárás.

– Vegyen, Lacika, vegyen, no – no-szogatot a mama. – Kicsi csorbát tessék... Szereti-e a fuszulykát? Laskát es vegyen, s aztán majd miccset, szalmapi-tyókával szeretjük.... A végére tésztát kér-e, Lacika? Vinetát, zakuszkát ismeri-e?

Ma már pánmagyar időket élünk, de akkor és ott elég hülyén néztem magam elé. A fuszulyka rendben, a csorbáról derengett valami, de azt legmerészebb álmaimban sem gondoltam, hogy a laska egyszerűen tésztát jelent, a tészta süteményt, a vineta és a zakuszka pedig pusztán vinetát és zakuszkát, de amilyen tökfílkó voltam, még azt sem értettem.

Időnként arra ébredek csuromvize- sen, hogy magyar–székely nyelvvizsgán ülök, és a középfokú szintért az ebédről kell beszélgetnem szalmakalapos kér-dezőbiztosokkal.

Kérem szépen, nemcsak én jártam pórul azzal a laskával.

Valamikor a kilencvenes évek elején egy Budapesten dolgozó, gyergyói legény bement az éjjel-nappaliba, és tésztát keresett magának, hogy az albréleté-

ben főzzön valami jót magának. Azaz laskát keresett, dehogyis tésztát, hiszen székely legény volt, semmirevaló buda-pestiek kedvéért idegen szavakat nem aggatott magára. Kereste, kereste a zacskós laskát, nem kapta sehol, így aztán odafordult a pénztáros kisasz- szonyhoz:

– Hol a laska?

A pénztárosnő zavartan körülnézett. Vevő egy szál se, riasztó sehol.

– Hol a laska? – ismételte meg eré-lyesebben a gyergyói legény.

– Nagyon szépen kérem, ne bántson – könyörgött a pénztárosnő, majd benyúlt a kasszába, és kiszórta a napi bevételt. – Itt van minden, vigye, de ne bántson!

A legény lassan kiballagott a boltból, és megállapította magában, hogy csak bolond népek ezek a tápos magyaror- szágiak.

Erdélyben, különösen a Székelyföldön semmi sem az, aminek látszik.

Zs. Cs. egy ízben másnaposan darva- dozott a szejkeföldi vendéglőben (aki még nem lépte át a limonádéba fulladt Erzsébetváros határát, vegye tudomásul, hogy Székelyföldön sűrűn előfor- dul az ilyesmi). Égett a pokol rendesen, és Zs. Cs. elhatározta, hogy pazar lako- mával feledteti hajnali produkcióját, a teljességgel céltalan, hanyatt fekve abszolvált léggitározást az udvarhelyi Dzsungel diszkóban. No, jött a szejke- földi pincér, Zs. Cs. rendelt egy levest, amelyet történetesen növendékmarhá- ból készítettek, azon kívül rántott velőt sült krumplival – ez utóbbinak már a

helyi elnevezése is vérfagyasztó: rántott agy szalmapityókával... A tartalmas étkezést madártejvel és ásványvízzel zárta le, majd kikérte a számlát. Ezek a tételek sorakoztak rajta:

- 1 növendék
- 1 agy
- 1 szalma
- 1 madár
- 1 borvíz

Zs. Cs bánatos, másnapos tekintettel fizetett, majd a számlát eltette, és hosszú hónapokig nézegette el-eltűnődve.

A székely pincérek iskolájában, ahol kiképezték őket feladataikra, valamilyen titkos sűgással az elemi etiketről és a mozgáskoordinációról is szót ejthettek. A székely pincér mindenekelőtt és elsősorban udvariasan fogad, és ez a tény Magyarország felől érkezve legalábbis elgondolkodtató. Székely pincérek százaival és ezreivel érintkeztem húsz esztendő alatt, és soha nem fordult elő, hogy letegeztek volna (igaz, ma már jól esne, különösen kicsi, ügyes fehérnépektől...). A székely pincér ruganyos léptekkel érkezik, magabiztosan és nagyvonalúan veszi fel a rende-

lést. Megfigyeltem, hogy a csorbát rendszerint levesestálban hozzák ki, és ami roppant szokatlan, a felszolgáló mögéd áll egy merőkanállal, és maga szed a tányérodba. Ilyenkor nincs apeláta: nincs olyan, hogy én kérem, azt a cupákat szeretném, vagy hogy répát ne tegyen bele, nem, nem. Áhítatos, templomi csend telepszik ilyenkor magyar és székely közé, mi azt gondoljuk, vajon szedhetünk-e magunknak másodsor, székely barátaink pedig gyönyörködnek az ismerős mozdulatokban: milyen szépen teszi a dolgát az a pincér...

A székely pincérnek a szeme sem rebben, ha kövér és bátor magyarországiak irredenta dalokat bömbölnek, de ha székdobálással és románkutatással párosul a harcászat, akkor azért közbeszólnak:

– Ámbér.... Úgy megüttek, hogy a vér viszi a kalapot...

Ilyenkor a székely pincér önértetes székely emberré válik, és igaza is van, próbálna meg valaki magyar népdalt énekelni egy budapesti romkocsmában, aligha úszná meg néhány pofonnal.

Szentesi Zöldi László
(Magyar Hírlap)

Konyhai praktikák

- Hogy a csirkemell ne legyen száraz és szálkás a sütéstől, éjszakára savanyú tejben vagy tejsavóban kell áztatni, amitől igen finom zamatos íze lesz!
- Amikor sok a friss petrezselyem, akkor le kell szedni, jól meg kell mosni, össze kell tekerni szivar alakúra, és be kell csomagolni jó szorosan nylonzacskóba, és így kell tárolni a mélyhűtőben!
- A krumplifőzelék akkor lesz igazán finom, ha a rántásba reszelt hagymát teszünk!
- Ha a szárazabbhoz főzés közben fél zöldpaprikát adunk, kihozza a bab ízét, legyen az főzelék vagy leves!

Soha ne főzzünk fedő nélkül!

A sütéshez, főzéshez használt energiát akár 20–30 százalékkal is csökkenthetjük, ha figyelembe vesszünk néhány egyszerű trükköt.

Legelőször is érdemes átvizsgálni az edényeket és a fedőket, hiszen ezek anyaga, minősége, formája befolyásolja a felhasznált energiát. Használjuk a jó hővezetésű anyagokból, például acélból, öntöttvasból vagy zománcozott vasból készült edényeket! Kerüljük a főzőlapon a kerámiát vagy a hőálló üvegedényeket, ezekkel ugyanis, gyengébb hővezetésük miatt, tovább tart az ételek elkészítése, ráadásul több energiára lesz szükség.

Figyeljünk oda arra is, hogy az edény mérete illeszkedjen a gázrózsa vagy főzőlap méretéhez, ha ennek széle túlér az edény fenekén, az energia jelentős része kárba vész, az étel pedig lassabban fő.

A főzés hatásfokát a homorú vagy domború fenekű edények nagyon le tudják rontani, mivel nem a teljes felületükön veszik fel a hőt: egy görbe fenekű fazék másfélszeresére növelheti a főzés energiaigényét!

Vitamin és energia

Ne felejtjük el az edény méretéhez illeszkedő fedőt. Meglepő, de igaz: fedő nélkül a főzés 3–4-szer annyi időt és energiát igényel, mint fedővel. Ha már felforrt az étel, tegyük kis lángra, így is pontosan annyi idő alatt fog megfőni, mint nagy lángon. A villamos főzőlapot az elkészülés előtt 5 perccel bátran kikapcsolhatjuk, a maradék hő bőven elég lesz arra, hogy az étel elkészüljön.

Kuktával az energiafelhasználás akár 40 százaléka, míg az időráfordítás 70 százaléka is megtakarítható. Zöldségeket, krumplit több okból sem érdemes bő lében főzni: kevés vízben párolva az energia-megtakarítás mellett a vitaminok nagy része megőrizhető. Szintén sokat spórolhatunk, ha a babot, lencsét, aszalt gyümölcsöket előre beáztatjuk, így gyorsabban és kevesebb energiával főzhetjük őket puhára.

Konyhai praktikák

- Ha a csirkemájat sütés előtt villával megszurkáljuk, nem pattog sütés közben!
- A jól megmosott citrom héját reszeljük le, és cukorral összekeverve egy műanyag, zárható tetejű edénybe téve fagyasszuk le! Süteményekhez kiváló. A levét csavarjuk ki, és jégkocka készítőbe téve fagyasszuk meg. Bármikor elővehető tea, limonádé ízesítéséhez, de a kézen lévő halszag eltüntetéséhez is kitűnő!
- Fasirozott készítésekor a masszához tegyünk egy evőkanál étolajat, így nem ragad az edény aljához, és az olaj is kevésbé habosodik!
- A sovány húsokat panírozás előtt kenjük meg olajjal, akkor sütés közben nem száradnak ki!

Egyenlőségjel nő és bor között

**Tarsoly József, Eger város hegybírója a kézdívsárhe-
lyi Átrium szállóban tartott borkóstolója alkalmával
nemcsak fenséges nedűket kínált, hanem szenvedély-
lyel beszélt a borkultúráról is. Pár kérdést mi is intéz-
tünk hozzá.**

– **Hogyan lesz valakiből borszakértő?**

– A szakma alapjait a budafoki bor-
technikumban szereztem, majd a kerté-
szeti egyetemen a szőlész-borász szak-
mérnöki szakot is elvégeztem. Ezután
már nem volt megállás, évről évre
tovább fejlesztettem magam.

– **Miből áll a hegybíró feladata?**

– Magyarországon történelmi ha-
gyománya van ennek a funkciónak,
amely a rendtartásról szól, és pályázattal
nyerhető el. Közigazgatási, de nem köz-
tisztviselői állás, hanem a szakmaiságot
feltételező feladat. Az egri hegyközség
1400 tagú szőlőtermelői közössége
azért fizet, hogy folyamatosan ellenőriz-
zem, milyen fajtákat művelnek, mit tele-
pítenek, és miként kezelik a bort. Így
szelektálódhatnak azok a fajták, amelyek
nem igazán a borvidékre valók, nem sta-

bilak terméssbiztonság tekintetében.
Emellett a munkámnak köszönhetően
nagyon sok helyre eljutok, sok bortípust
kóstolhatok, naprakészen követhetem a
változásokat, és néhány bornak még
„keresztapja” is lehetek. Egyszer azért
saját szőlőt is szeretnék, mert a saját bor
jelenti az igazi névjegyet.

– **Tehát a borászat nemcsak szakma,
hanem szenvedély is?**

– Ahogy mondja: a bor és a nő közé,
a férfiak esetében, majdnem egyenlő-
ségjelt lehet tenni.

– **Hangsúlyozta, hogy a borismeret a
kultúra része. Mennyire követi ezt az
oktatás?**

– A borászat az étkezési kultúra
részeként, de nemzeti örökségként is
felfogható. Javasoltam is a nemzeti tan-
tervbe való iktatását, addig is az egri

Konyhai praktikák

- A fejes saláta nem tárolható sokáig, könnyen megfonnyad. Ilyenkor nyers burgonyaszemekkel együtt tegyük hideg vízbe néhány percre!
- Ha grillezéskor a faszénparázsra babérlevelet, rozsmaringot vagy más illatos fűszereket szórunk, a húsok átveszik az aromás illatokat.
- A füstölt kolbászról úgy lehet a legkönnyebben eltávolítani a héját, ha előtte hideg vizet engedünk rá.
- Garantáltan nem ríkat meg a hagyma, ha megmossuk hideg vízben és a kést is bevizezzük, mielőtt vágni kezdjük. A felezett hagymát, amit épp nem vágunk, friss felével lefelé fordítsuk a lapítóra, így kevesebb illóolaj kerül a levegőbe.

középiskolákban már oktatjuk belőle a diákokat.

– **Bemutatókon nemcsak az ízekhez kell érteni, hanem meggyőzően is kell tudni beszélni a nedűről. Ezt hol lehet megtanulni?**

– Azt mondják, hittel beszélek a borról, ezért kapok versenyekre is meghívót, de én sem így születtem. A szaknyelv és a témához kapcsolódó irodalom ismeretén túl időnként a közönségtől is tanulok.

– **Hol tart ma Magyarország és Románia borászata világviszonylatban?**

– A történelmi Magyarország 1915-ben 360 ezer hektár szőlőtermő területtel rendelkezett. Ahhoz képest, hogy nagyhatalom voltunk mennyiségben és minőségben is, ma alaposan el vagyunk maradva a déli bortermező államoktól. Romániában még ennél rosszabb a helyzet, mert a jelenlegi 170 ezer hektárból 89 ezer számít minőségi szőlőnek. A megtermelt 6 millió hl bor háromnegyede gyenge, háztáji asztali bornak minősül, ezért az EU szerint 2014-ig 30 ezer ha minőségi szőlőt kellene telepíteni, szakmai hozzáértéssel.

Nemcsak az ízek hatásosak, hanem a róluk szóló történetek is

De ehhez a tudáshoz képzés kellene, amit akár Magyarországon is el lehetne sajátítani, még akkor is, ha nálunk is sok még a hiányosság. Mi is most kezdjük sejteni, hogy milyen környezetben milyen fajtákat telepítsünk, hiszen ebben a szakmában húsz-harminc évre előre kell gondolkodni. Romániának csodás adottságai vannak, és kár lenne ezt elkótyavetyélni. Örömmel mondhatom ugyanakkor, hogy például Arad környékén világszínvonalú kadarkát kóstolhattam.

Jancsó Katalin

Konyhai praktikák

- Ha a másnapos kenyeret pár percre nedves kenyaruhába csavarjuk, majd előmelegített sütőbe tesszük 5–10 percre, olyan lesz, mintha friss lenne!
- Kóvászos uborka készítésekor a kaprot és a kenyeret helyezzük egy sűrű sóvízű anyagban az üvegbe, így nem lesz zavaros a lé, és egyben kiemelhető!
- Ha megégetjük a kezünket, azonnal kenjük be tejföllel, mártsuk sóba, vagy szórjunk rá lisztet. Nem fog fájni, és nem lesz hólyagos sem!
- A kávézacc a hűtőben is jó szolgálatot tesz: eltünteti a kellemetlen szagokat!
- A bablevest rántás helyett sűrítethetjük úgy is, hogy a benne főtt zöldséget összeturmixoljuk. Így nem csak finom lesz, de egészséges is!

Női borok nem csak nőknek

Székelyföld nem a jóféle szőlők és borok hazája, ám e nemes italnak itt is előszeretettel hódolunk. Az alábbi összeállításban tájainkhoz alkalmasabb, inkább női italnak tartott gyümölcsborok ismertetésére vállalkozunk. Az összeállítás ötlete a legutóbbi Dálnok-napon született, amikor Már János és élete párja, Éva asszony a főzőverseny alkalmából az általuk készített meggybor fenséges ízével meggyőzött, hogy érdemes könyvtáram polcain kutatni, és női borászok írásaiban lapozgatva, továbbadni pár kedvcsináló receptet.

Első választásom Erdély fejedelemsasszonyának, Bornemissa Annának 1680-ból való szakácskönyvére esett, amelyből kitűnik, hogy a borral való főzés gyakorisága mellett a kulcsármesterség „egy világos és értelmes tanítás, hogy s miképpen minden borokat réákövetkezhető károktól megoltalmazhasson ember, megveszteket helyrehozasson, füves és másféle borokat, ecetet, sert s egyéb italokat készíthessen, hogy ártalom nélkül valók legyenek.” Lássunk tehát pár elfeledett receptet e korból!

Bodzavirág-bor

Végnyelű bodzavirágot, szedd le a száráról. Szárazsd meg egy tiszta ruhában az szélben, s ne az verőfényen. Egész őszig hadd álljon úgy, hogy meg ne penészedjen, s mikor az must forr, tedd belé az bodzavirágot, s jóízű léssen attúl a bor, mint a mazsola – avagy muskotály bor.

Fenyőbor

Tégy egy fenyőfa-pálcát az tűzbe, olyat, amelyen az fenyőmag terem. Égesd le az felső haját, s azon melegen tedd az hordó borba, s hadd benne: jóízű léssen az bor tőle.

Konyhai praktikák

- A túrógombócot érdemes fagyaltos kanállal szagatni a forró vízbe. Gyorsabb, és nem maszatolódik.
- Ha túl világos, sápadt a tojás sárgája, piskótához, rántottához, nokedlihez, stb., tegyük bele egy kis kurkumát!
- Befőttesüveget úgy is kifertőtleníthetünk, hogy félig megtöltjük vízzel, és a fedele nélkül néhány percre a mikróba, a legmagasabb fokozatra betesszük.
- Házi ételízestő: vegyünk a piacon friss levestőltségből több csomaggal, majd daráljuk le! Tegyük kifertőtlenített csavaros üvegekbe, adjunk hozzá sót, és az tartósítani fogja. Felhasználáskor figyeljünk a benne lévő plusz sómennyiségre!

Szegfűves bor

Csináld zacskóba, ereszd az hordóba ez musttal együtt. Ez a bor száraz természetű. Jó nehéz lélegzet ellen.

Lépünk előre vagy kétszáz évet az időben. A Kürthy Emilné szerkesztette, Különféle italok című, az Atheneum Könyvkiadó által 1902-ben kiadott könyvecskében izgalmasabb kuriózumokra bukkanhatunk!

Habzó bor

Egyszerű, olcsó szerrel nyerhetünk habzó bort, mely, ha nem is jobb, de erősen habzik, és többet mutat [a hagyományosnál]. Negyvennyolc óráig búzaszemeket pálinkában áztatunk, aztán mikor üvegekbe húzzuk a fehérbort, minden palackba 3 ilyen áztatott búzaszemet teszünk. A dugót erősen belenyomjuk, és dróttal lekötjük, mint a pezsgős dugót.

Borovicska készítése

A borovicska készítésénél 100 liter borovicshoz [borókabogyó] veszünk 100 liter folyóvizet, ehhez adunk öt kiló cukrot, egy kiló borókamagot, 30 gr. koriandert és 30 gr. borkósavat, s az egé-

szet megfőzzük, a főzésnél a képződő habot leszedvén. Utána még egy óráig főzzük, aztán szőrszítán átszűrjük. Ha a folyadék 18–20 fokra lehűlt, adunk hozzá egy fél kiló élesztőt, és addig befödve hagyjuk, míg egész fehér felület nem képződik rajta. A keveréket azután hordóba öntjük, és 48 óráig erjedni hagyjuk, miközben minden hatodik órában hideg vizet öntünk utána. Ennek megtörténte után a hordót bedugaszoljuk, mire teljesen megtisztul, azután üvegbe lefejtve, a pinczébe kerül.

Mézbor

42 liter desztillált vízbe tíz liter mézet adunk, ezt két óráig főzzük, és tisztára lehabozzuk, ha kihűlt, kis hordóba töltjük, de csak a hordó szájáig és a hordót nyitva hagyjuk. Középméleg pinczében az erjedés 8–10 nap múlva áll be és körülbelül 2 hétig tart, ha megszűnt, lehúzzuk a bort más hordóba, vigyázva, hogy a seprő fel ne kavardjék, itt újra megerjesztjük, aztán üvegekbe húzzuk. Igen kellemes aromát nyer a mézbor, ha egy marék komlót teszünk a hordóba. Minél tovább áll, 6–8 hónapig, annál ízletesebb és jobb lesz.

Konyhai praktikák

- Ne tároljuk a kenyeret a hűtőszekrényben! Bár sokáig eláll, a tésztája gyorsabban öregszik, szívósodik.
- Ne öntsük ki a befőttek vagy konzervek levét! Salátákba, süteményekbe tökéletes ízadó komponensek lehetnek!
- A főtt laska, tésztanemű nem ragad össze, ha kiszedés előtt egy pohár hideg vizet öntünk a főzőléhez.
- A rántott hús sokkal finomabb, ha a panírozásnál a tojásba egy kis sört is öntünk!
- Ha mézet kell kimérnünk kanállal, előbb olajozzuk be a kanalat, így könnyen lecsusszan róla a méz!

1984-ben jelent meg Schweiger Ágnes, Szalay Olga és Tordai Mária kézbesimuló kötete Bukarestben, Gyümölcs- és zöldséglevelek, húsítók, italok, szörpök és teák címmel. Alább ebből szemelgetünk néhány gyakorlati tanácsot, no meg receptet.

A bor elnevezés egyedül a szőlőből készült erjesztett italt illeti meg, a többi gyümölcsből, gyógynövényből stb. hasonló módon és hasonló eljárással készített italokat tulajdonképpen csigerek, gyümölcsbornak nevezzük. Az erjedés szempontjából a legfontosabb a cukor és a sav. Ha több alkoholt tartalmazó száraz és édes csemegebort akarunk készíteni, akkor minden 1% alkoholhoz 20 g cukrot adunk minden liter léhez. A cukrot több részletben adjuk

„Életünk meghatározó érzése a szerelem. Szerelem szövődhet Férfi és Nő között, De szövődhet Ember és természet között is!

A Bor legtökéletesebb példája ennek a kapcsolatnak.”

(Sugáné Czabán Rita)

Áfonyabor

1 kg áfonyát összezúzunk, és akkora befőttesüvegbe tegyük, amelyik az áfonyával, az 1 kg cukorral és a 2 l vízzel megtelik. Zárjuk le az üveget, de a celofánon hagyjunk lyukakat, hogy erjedhessen körülbelül 15 napig, majd hűvös sötét helyen ledugaszolva tároljuk.

hozzá: 1/3 részt az erjedés megindítása előtt, a második részt az erjedés megindulása után 4–5 napra, a harmadikat 5–6 napra a második után, mivel a nagy cukortartalom gátolná az élesztő gombák működését. Kell tudni, hogy 1 kg cukor hozzáadása 0,6 literrel növeli a lé térfogatát. A savtartalom ideálisan 7% lenne, de a gyümölcsök zöme általában ennél többet tartalmaz, ezért ennek csökkentését víz hozzáadásával alakítjuk ki.

Borhibák

Ha a bor megecetesedik, akkor vagy hibás, rothadt gyümölcsöket használtunk, vagy sokáig érintkezett levegővel, és ez már csak ecetként használható fel. A

Konyhai praktikák

- A lefagyasztott hússzeletek közé tegyünk átlátszó fóliát (folpack), így nem fagynak össze, és felhasználáskor épp annyit vehetünk ki belőle, amennyire szükség van.
- Készítsünk „tégglákat” a fagyasztáshoz: a literes tejes doboz tetejét vágjuk le, béleljük ki zacskóval, és ebbe tegyük a fagyasztani valót (leves, gyümölcs, padlizsán stb.). Ha megfagyott, kivethetjük a dobozból a „téglát”, ami gazdaságosan pakolható a fagyasztóba.
- A hangyák nem szeretik az uborkát, így uborkahéjjal könnyen el lehet őket riasztani a nemkívánatos helyekről!

pimpósodás alatt azt értjük, hogy borvirágnak nevezett réteg alakul ki rajta, oka szintén a levegővel való érintkezés, ezt színültig töltött üvegekkel lehet elkerülni. Nyúlósodás a kevés savtartalom miatt következik be, ha élesztőszaga van, akkor túl sokáig állt meleg helyen a seprőn, ilyenkor gyengén kénezett demizsonba át kell fejteni. Ugyanez az eljárás, de többszöri ismétléssel, ha „egéríz” lép fel. Záptojászagú lehet, ha az edény aljára kécsepp került, ezt is gyengén kénezett edénybe való átfajtással oldhatjuk meg.

Jancsó Katalin

A Már család meggybora adta az ötletet a női borok összeállításához

Almabor

Almabort olyan őszi vagy téli almából érdemes készíteni, amelyet még hagyunk 2–3 hétig utóérlelni. Körtével keverve különösen jó ízt kap, miután az összetörés után 2–3 napig együtt pihentetjük, és kiprélésük. Az édességi foktól függően 10 l léhez 1–1,3 kg cukor szükséges. Az erjesztési edényt csak $\frac{3}{4}$ részig szabad feltölteni.

Málnabor

3 kg érett málnát összezúvunk, 4 napig előerjesztjük, majd kiprélésük. A visszamaradt cefrét 2 l vízzel leforrázzuk, és másodszor is kiprélésük. A két préslevet összeöntjük, és 1,5 kg cukorral meg 1,5 l vízzel szörpöt főzünk. Hozzáadjuk a kipréselt léhez a fajélesztőt, és erjesztjük.

*„Aki nem szereti a bort, az asszonyt és a dalt, bolond marad egész életében.”
„Erős a bor, erősebb a király, még erősebbek az asszonyok, de az igazság a legerősebb.”*

(Luther Márton)

Konyhai praktikák

- Ha rágógumi ragad a ruhába, tegyük egy órára a mélyhűtőbe – utána könnyen lekapargatható!
- Ha a fehérnemű nem elég fehér, áztassuk 10 percig egy szelet citrommal meleg vízben, és adjunk hozzá szóda-bikarbónát!
- Hogy ne legyen a káposztafőzéstől kellemetlen szag a házban, tegyünk egy szelet kenyert a káposzta tetejére (egy kis zacskóban, hogy a morzsák ne kerüljenek a káposzta közé)!
- Tinta-folt a ruhán? Tegyük jó vastagon fogkrémet a foltra, hagyjuk megszáradni, és csak utána mossuk ki!

Mit ígérnek a csillagok 2013-ra?

Kos

(március 21–április 20.)

Mozgalmas, dinamikus évre számíthat. Az Uránusz és a Jupiter együtthatása több irányváltást kezdeményez életében, melyekben vezető szerepet is vállal. Ha úgy érzi valamiről, hogy hasznára válik, most biztosan nem fogja elszalasztani. A kapcsolatait a tűz fogja dominálni, és meglehetősen kevés ideje marad saját magára, sőt, az is lehet, hogy rendszeresen meg kell küzdenie környezetével egy kis egészséges magányért.

Szakmai területen a leleményessége lesz az egyik legnagyobb aduja, amely révén ijesztő pontossággal méri fel üzletársai, főnökei szükségleteit úgy, hogy azok az ön előnyeit szolgálják. Kedvező év ígérkezik kereskedelmi tárgyalásokra: egyszerű, bámulatos tényekkel és érvekkel veszi majd le üzletfeleit a lábukról. Emígy pedig magabiztosságra, kiegyensúlyozottságra tehet szert munkaviszonyaiban. Bízson az ösztöneiben is, mivel 2013-ban kiváló szimata lesz a kedvező lehetőségek feltérképezésére!

Az év elején még szerelmi élete sem fogja zavarni karrierbeli előrehaladását, a csillagok ugyanis érzelmi téren inkább stagnáló periódust jeleznek. Párban vagy szingliként, többször is alkalma adódik majd lelki kötelékeinek megerősítésére, vagy új kapcsolatok kialakítására – mindkét esetben hosszú, tartós viszonyt remélhet, ugyanis több türelme lesz választottja lelki fejlődésének kivárására.

Vonzereje teljét élvez, ennek köszön-

hetően pedig nem esik nehezére a csábítás. Az ellenkező nem képviselői nem haboznak majd a kegyeiért küzdeni, de ha hosszú távú kapcsolatra vágyik, tartalékoljon valamit nehezebb időkre is. Főként az év vége felé számíthat kedvező fordulatokra, ismeretségekre különböző rendezvényeken.

Bika

(április 21–május 21.)

Erős késztetést érezhet az elkövetkezőkben, hogy fejlessze a kreativitását – ebben a Plútó, a Jupiter és az Uránusz jegyére gyakorolt összhatása nagy segítségére lesz – használja is ki, hogy javíthasson az élet- és munkakörülményein. Jóval több örömben lesz része, mint az elmúlt esztendőben, és többféle módon szerezhet másnak is pozitív élményeket.

A munkájában is a kreativitásra helyeződik a hangsúly az előttünk álló tizenkét hónapban. Bár a Jupiter akadályokat is hoz a karrierjében, ezektől nem kell megijednie, mivel ezek a gátak egyúttal termékeny megoldások kidolgozására sarkallják. A siker valódi kapuja februártól nyílik meg, amikor váratlan segítséget kaphat környezetéből az esetleges műszaki és logisztikai problémák megoldásához. Nehezebb lesz azonban stratégiai támogatást szereznie a terve megvalósításához, ami azt jelenti, hogy a lépések módszeres kitervelése önálló feladata marad. Az év második fele radikális változást hozhat a karrierjében – és kimondottan pozitív irányba!

Érzelmi téren a visszafogottság lesz jellemző önrre 2013-ban. A belső béke, a

nyugalom és a kiegyensúlyozottság iránti vágy fogja uralni magánéletét. Így olyan partnereket „cserkészhetsz be”, akik oltalmat keresnek önnél. Ez hízelgő is lehet, de legyen óvatos, mert hosszú távon ezek a személyek túl nagy terhet jelenthetnek!

Áprilisban a Mars jelenléte boldogságot hozhat, bátran kiélheti még a legtitkosabb vágyait is. Sokan ön körül – és éppen az ön hatására – most kezdenek el majd igazán élni. Ha párkapcsolatban él, a partnere ebben az időszakban bensőségebben viszonyul majd önhöz, meghitt beszélgetések körvonalazódnak a láthatáron! Az ön türelme, a kölcsönös empátia mindkettőjükre pozitívan hat, és enyhíti a kapcsolatban esetlegesen felmerülő feszültségeket. Mindent összevetve, azt tapasztalhatja, hogy mindennapjaik harmonikusabbá válnak.

(május 22–június 21.)

Taurus

Az asztrológiai konstellációk 2013-ban lehetővé teszik, hogy megkoronázza a tavalyi évben hozott erőfeszítéseit – leginkább az emberi kapcsolatok terén. Az Uránusz hatása a jegyre, a Mars és a Nap erejével megerősítve, spontán módon viszik közelebb céljai eléréséhez. Az önre néha jellemző tépelődés ellenére az említett bolygóknak köszönhetően a személyes útja is kristályosabbá válik. A Merkúr felpozsztíti gyakorlatiasságát, és több tere nyílik megélni a nagybetűs Életet.

Az évet csodálatos jupiteri optimizmussal kezdi – ennek gyümölcseit novemberben szüretelheti majd le. Kollégái, üzletfelei is több mozgásteret hagynak önnek, mint az elmúlt években, béke és

nyugalom veszi körül, ami nagyban hozzájárul ahhoz, hogy még inkább kiélhesse magát szakmai téren. Vigyázzon azonban, mert így könnyen új riválisokat szerezhet! Meg kell találnia az egyensúlyt a saját és környezete érdekei között!

Az érzelmi kötések stabilitása játssza a főszerepet a magánéletében 2013-ban. A Szaturnusz és a Neptunusz hatására felerősödnek önben a kétely hangjai, ami csak megerősíti a biztonság iránti igényét. Az Uránusz és a Nap hatása segíti majd abban, hogy ki tudja mutatni a szeretetét. Általános közérzete gyengéden érzelmes lesz az év elején. Újabb tartalékokat talál, hogy meglévő kapcsolatát erősítse, és harmónia álljon be kapcsolatában anélkül, hogy veszítene annak intenzitásából. Spontán reakciói is érzelmgazdagok lesznek. Ám ne csodálkozzon azon, ha partnere esetleg túl érzékenynek látja emiatt. Ha egyedülálló, akkor végre meg tudja majd fogalmazni igényeit, viszont törekednie kell arra, hogy ne mutasson szükségtelenül keményebbet annál, mint amilyen. Dobja sutba a fenntartásait, és nézzen szembe a félelmeivel: olyan embereket fog bevonni, akik nehézségek nélkül felismerik rejtett gyengeségeit, és segítenek ezeken túllendülni.

(június 22–július 22.)

Rák

Az elmúlt két évben hozott erőfeszítései a 2013-as esztendőben kézzel fogható eredményeket hoznak. Az élete minden területén tapasztal majd változásokat, melyek az önbecsülésére is kihatással lesznek. Mivel a siker sosem jár önmagában, számos alkalma adódik majd, hogy gyara-

pítsa tudását, élményekkel gazdagodjon, s olyan emberekkel lépjen kapcsolatba, akik új ajtókat nyitnak meg ön előtt, s pozitív irányba tereljük. Csak a Plútó hatására kerülhet kissé nosztalgikus hangulatba, ami az év közepén átmenetileg lelassíthatja, de ne ragadjon le a múlton való rágódásnál, hanem lépjen tovább!

Alaposságának köszönhetően munkájában jelentős sikereket ér el. A Plútó hatása a Marssal kombinálva segíti majd az intellektuális fejlődésben, támogatja kreativitását és mentális erejét. Inspirációban nem lesz hiány, és itt az ideje, hogy bepótolja az elvesztegetett időt, kijavítson néhány ballépést! A cselekmények sűrűjében azonban arról se feledkezzen meg, hogy a túlzott erőfeszítés a magánélete rovására mehet, lassítson, ossza be az idejét, ettől még a lendülete nem csökken.

Természetétől fogva hajlamos arra, hogy idealizálja a szerelmi életét, de ebben az évben továbblép, és képes lesz rá, hogy ne csak reménykedjen, hanem a megvalósítás talajára lépjen. Nem lesz türelme ahhoz, hogy megátssa a vonzalmat. A partnere függetlenségre való törekvése igencsak próbára teszi majd a türelmét, főleg az első negyedévben. Végül mégis sikeresen elkerüli a szakítást, és érvényre juttatja a vonzerejét. A Szaturnusz hatására felerősödik önben a magánytól, az elhagyatottságtól való félelem, szüksége lesz hát arra, hogy ne kételkedjen a partnere megbízhatóságában.

(július 23–augusztus 23.)

Oroszlán

den egyéb kezdeményezése és ötlete eredményeket hozhat. Csak a Szaturnusz fogja mélységes realizmussal bombázni, melankolikus gondolatokat ébresztve, ám ez csak arra lesz elég, hogy pillanatnyilag elbizonytalanodjon, és újragondolja a terveit. Számos alkalom nyílik majd arra is, hogy eme megerősödött realizmus pozitív hatásait kiaknázza, hiszen így hatékonyan bebiztosíthatja magát. A Plútó hatására képzelete szárnyra kap, innovatív készsége felszínre tör az élet minden területén. Kövesse az inspirációkat, mert pozitív irányba terelik mindennapjait!

Az asztrológiai hatások 2013-ban fejlesztik szociális érzékenységét. A Plútó és Mars együttes hatása folyamatos kompromisszumkeresésre sarkallja munkájában és üzleti kapcsolataiban egyaránt. Néha úgy érzi majd, hogy kollégái félreismerik és jogtalanul kritizálják, de aztán megérti, hogy észrevételeikkel csak segíteni próbálnak önnek – építkezzen hát belőlük! Ha csapatban játszik, ha igyekszik szorosabban együttműködni a többiekkel, akkor sikerre viheti a már futó projektjeit, sőt, szeptembertől valami újba is belekezdhet!

Szerelmi élete kiegyensúlyozottabbá válik, mivel könnyedén ráhangolódik partnere érzéseire, törődőbb és odafigyelmesebb lesz, amivel szorosabbra fűzi az érzelmi kötéleket. A Vénusz és a Mars nagyban segítik egyetértésre és harmóniára lépni. Abban a pillanatban, mikor önre tör a türelmetlenség, fékezze magát, legyen figyelmesebb, így könnyen elsimíthatják a súrlódásokat. Ebben az évben egyébként is a diplomatikusság lesz a fő erénye. Ha még szingli, akkor új világok nyílnak meg ön előtt. Fogékonyabb lesz a gyengédségre, így fantasztikus érzelmi pillanatokat élhet meg.

2013-ban a bolygók hatására nemcsak érzelmi élete vesz lendületet, hanem min-

(augusztus 24–szeptember 22.)

Szűz

Az előttünk álló évben minden területen nagyobb sebességbe kapcsol. Ugyanakkor könnyebben mérlegel, és a Mars hatása felélénkíti a biztonságra való törekvését. A régi, megszokott dolgokhoz való tudatos ragaszkodása ezúttal előnyére válhat, és főleg pénzügyi területen sikerül leküzdeni a felgyülemlett problémákat. Sok dolga lesz, gyönyörű kihívások várnak önre!

Munkahelyén a felgyorsuló eseményeknek köszönhetően nagyobb összeszedettségre lesz majd szükség, és pontosan kell megszerveznie az életét. A Mars hatására elismerésre vágynak, és ez segíti majd a felmerülő akadályok leküzdésében. Ez a hatalmas céltudatosság könnyen pletykákra adhat okot – érthető, hogy sokan irigykedni fognak a sikereire. Ezen ne akadjon fenn, haladjon töretlenül előre! A Szaturnusz továbbra is kifejti jótékony hatását, és jó megérzésekkel, kellő elővigyázatossággal ruházza fel.

Idén érzelmi mámorok sora izzítja a szerelmi életét. Bár túl sok ideje nem marad a szeretteire a sok munka mellett, ez nem akadályozza meg abban, hogy csodálatos élményekben legyen része. Az Uránusz hatására jó ételek, még intenzívebb gyönyör és a partnerével megélt szenvedélyek sokasága jut önnek osztályrészül. Ha netalán haragban lenne kedvesével az év kezdetekor, számos alkalom adódik, hogy elsimítsák vitáikat. Hivatalossá is válhat a kapcsolatuk, bemutatathatják egymást a szülőknek, megtartathatják az esküvőt.

Ha még egyedülálló, számos alkalom

nyílik az ismerkedésre. Nyitottsága a világra, toleranciája és érzékenysége olyan embereket vonz, akik mély érzelmekre vágnak, s ez abszolút összhangban áll az ön vágyaival. Most megalapozhatja a jövőjét az érzelmek terén is!

(szeptember 23–október 23.)

Mérleg

Ne zárkózzon be, ne kerülje az ismerőseit, a magány 2013-ban nem lesz kifizetődő! Most ugyanis egyértelműen tisztában lesz az értékeivel, új lehetőségek nyílnak ön előtt, még inkább tudatára ébred a vágyainak, és könnyebben megérti a környezeté szűkségeit.

Nagy örömmel tölti majd el, hogy minden erőfeszítése meghozza gyümölcsét: esélye nyílik előléptetésre vagy a státusza megváltoztatására, netán vállalkozása bővülésére. Végre elismerik a képességeit! Ám ne feledkezzen meg a részletekről, minden apróságra oda kell figyelnie, hogy a helyes irányban haladjanak a dolgai! Általában könnyen megbirkózik a feladatokkal, könnyedén felismeri a megfelelő technikákat a problémák megoldására. Bármit is dolgozik, figyeljen arra, hogy sokat kommunikáljon! Itt az ideje annak is, hogy esetleg továbbtanuljon, vagy valamilyen továbbképzésen vegyen részt.

A szerelmi élete bámulusos játékosággal gazdagodik 2013-ban. Kapcsolatában meg kell vizsgálnia, milyen hibákat követett el, és ha szigorúan őszinte lesz önmagához, akkor képes lesz rá, hogy harmóniát alakítson ki a mindennapokban. Most olyan beszélgetések lesznek partnerével, melyek segítenek elsimítani az esetleges súrlódásokat. Aktívan virágozik majd érzel-

mi élete, miközben megérti, mi nem működött eddig, és milyen csodás hatás van önre a szerelem.

Ha még szingli, akkor idén olyan emberekkel találkozik majd, akik új ajtókat nyitnak meg ön előtt, és alkalma nyílik egy új kapcsolat megalapozására. Most jobban rá tud hangolódni a partnerkeresésre, jobban ráérez, milyen típusú ember illene önhöz, pontosabban meg tudja fogalmazni, milyen társra vágyik. Ehhez természetesen a gondos, aprólékos önelemzés is szükségeltetik!

(október 24–november 22.)

Skorpió

Ez az év a visszatérésről, az újrakezdésről szól. Olyan bolygók konstellációi alatt kezd az évet, melyek nagy hatással lesznek a kapcsolataira és a szociális körülményeire. Paradox módon mégis késztetést érez majd alkalmanként a visszahúzódásra, a változások elutasítására, melyek szinte csőstől érkeznek. Az év második felében Jupiter pozitív hatása megadja önnek a kellő lendületet ahhoz, hogy kinyíljon, és megmutassa az ambícióit. A Vénusz és a Mars pedig ismét mozgósítják a kreativitását, mégpedig minden életterületen.

Munkája során hasznos együttműködésekre és gyümölcsöző megállapodásokra számíthat, melyek előreviszik. Olyan változások következnek most be, melyek összhangban állnak az elképzeléseivel. Új tudásra tehet szert, esetleg újabb karrier-szintek nyílhatnak meg ön előtt. Használja ki a közös munka előnyeit, hagyja, hogy támogassák céljai elérésében!

De nem lesz hiánya romantikázásban, „költői” helyzetekben sem! Ha azonban

túlságosan is enged ennek az érzelmes folyamnak, akkor elmarad a belső ébredés. A Vénusz és a Jupiter segíti, hogy szabadabban mutassa ki az érzelmeit, és őszintén feltárhassa valós énjét. Most külső megjelenése őszinteségével és spontaneitásával társulva szinte ellenállhatatlanná teszi! A Mars hatására már az év elején fellobban önben a belső láng, a partnerre szinte fel sem ismeri. Az első négy hónap arról fog szólni, hogy újra és újra hódítson, akár a régi kapcsolatát felfrissítendő, akár új ismeretségeket keresve. Több intimításra lesz szüksége, éreznie kell partnerével a kölcsönös ragaszkodást. Azok a találkozások, melyek ebben az évben önre várnak, segítenek megérteni a múltja néhány homályos részét, és legyőzni a felesleges büntudatérzetét, a lelkiismeret-furdalást.

(november 23–december 21.)

Nyilas

Ebben az évben az asztrológiai folyamatok új lendületet adnak életének, képes lesz rá, hogy leküzdje a nagyobb akadályokat. A Jupiter, a Plútó progresszív hatása optimistává varázsolja hangulatát, és lehetőséget nyújt, hogy bizonyos kényszerhelyzetekből kiszabaduljon, vagy megváljon néhány idejét múlt gondolattól. Szüksége lesz rá, hogy kapcsolatait megerősítse, és ezt most nehézségek nélkül tudja megtenni.

2013-ban munkája keretfeltételeinek javítására kell fordítani energiáit, ugyanis ha nem teszi, lemaradhat. Jó eredményei megnyugtatók, sőt arra sarkallják, hogy még többet vállaljon, mint eddig. A Jupiter utolsó erejével is jó irányba tereli,

ön pedig nagyon helyesen veszi majd az égi jeleket, hiszen számos lehetősége adódik majd arra, hogy előrelépjen a szakmájában, hogy kutasson, hogy új üzleti köteleket hozzon létre. A felettesei részéről is sokat javul majd a megítélése, jó taktikai érzékkel, kellő alkalommal és hatékonyan tudja bemutatni ötleteit, melyek jó fogadtatásra találnak.

Szerelmi élete biztatóan fejlődik, stabilitás jellemzi majd a kapcsolatát, mely akár tartóssá, vagy még elkötelezettebbé válhat. Sokat segít a Szaturnusz és a Plútó abban, hogy magánéletében pozitív változás álljon be, s kedvese is úgy lássa önt, ahogyan ön szeretné. Kevésbé lesz könnyelmű, és több intimitásra lesz szükségük a megszokottnál. Legyen őszinte a kapcsolatában, nyíljon meg, hiszen a maszkok viselése hosszú távon nagyon fáradtságos és haszontalan. Most még jobban megérzi az önt körülvevő emberek valós szándékait, így szinte lehetetlen lesz önt bármiben is átverni. A Jupiter utat mutat, míg az Uránusz segíti a szerelmi életében bekövetkező változásokban.

(december 22–január 20.)

Bak

Az előttünk álló esztendőben könnyedebbé, változatosabbá teheti az életét. Toleranciája, a másságok elfogadása az, ami minden területen hasznára válik majd. Növekvő higgadsággal és töretlen energiával kezeli majd a váratlan helyzeteket, megoldandó feladatokat. A csillagok megszabadítják néhány meddő anyagi törekvésétől, így marad ideje és energiája arra, hogy többet törődjön embertársaival, családjával, szellemi fejlődésével.

A Szaturnusz a Plútóval összhangban erősíti a hatékonyságát. A logikus érvelést elképesztő realizmussal kombinálja, ami segíti a legjobbakat kihozni a szakmai tárgyalásokból. Így közelebb kerülhet munkatársaihoz, a főnökei jobban megbíznak önben, ami lehetővé teszi, hogy nyugodt környezetben dolgozzon. Pontosság és szorgalma meghozza az elismerést. Ne akarjon azonban túl sok mindent mások helyett elvégezni, mert kihasználhatják!

Ebben az évben a nagykapun lépik be Érosz birodalmába! Az Uránusz hatása a Mars és Vénusz által megerősítve felkorbácsolja a szerelmi életét, különösen akkor, ha még keresi élete párját. Egy sorsfordító találkozást helyeznek kilátásba az ön számára a csillagok! Visszafogott természetete most teret ad a magabiztosságnak és a valós érzelmek kimutatásának. Merje hát megvalósítani párkapcsolati terveit, kezdeményezzen olyan beszélgetéseket, melyek segítenek jobban megismerni a partnerét, kiszemeltjét! A munka terén elért sikerek a szerelmi életére is hatással lesznek, sőt bizonyos interferenciák is kialakulhatnak, például jövőbeli párja éppen egy üzleti tárgyaláson bukkan majd fel, vagy spontán módon valami egyéb munkakapcsolatba kerül vele.

(január 21–február 19.)

Vízöntő

Az elmúlt év viszonylagos nyugalmát az előttünk álló időszakban egy sokkal aktívabb életforma váltja fel. A Jupiternek egész 2013-ban hálás lehet, mivel az lesz a felelős a pozitív változásokért. Szüksége lesz ugyanakkor a gyors és egyben kiváló reakcióképességére. Olyan lesz, mint akit

puskából lőttek ki: impulzívan törnek elő önből az eddig rejtett képességei is. Sikerek terén az eddiginél is követelőzőbbé válik, emiatt pedig számos hajmeresztő helyzetbe is keveredhet.

Szakmai előrehaladására kedvező hatással lesznek a személyiségében végbenemő pozitív változások. Új irányok, új lehetőségek nyílnak meg ön előtt, érthetőbbé válik, melyek azok a dolgok, stratégiák, amelyeken változtatnia kell. Persze, minden nem sikerülhet elsőre, ezért sokszor kételyek, vonakodás lehet úrrá a lelkén. Mindezek ellenére hisz önmagában, és ez segít a nyár és az ősz folyamán újszerű megoldásokat találni. A 2013-ban elvetett magok 2014 tavaszán szökkennek majd szemlátomást szárba.

Érzelmait melegen tartják a Mars és a Vénusz hatásai, a Neptunusz pedig normális mederbe tereli kicsapongásra ösztönző fellángolásait. Így aztán sokkal ésszerűbben fogja kezelni a magánéleti ügyeit, teret hagyva ugyanakkor a spontán történéseknek is. Kevésbé fog félni attól, hogy kiadja magát, engedni fog bizalmatlanságából. Megnő az igénye a szeretetre, így a már meglévő kapcsolatában is bizalomra, mély érzésekre és hosszú távú tervezésekre fog hajlani. A Szaturnusz és a Vénusz együtthatása régi dolgok, régi kapcsolatok felelevenedését eredményezheti, így régi sebek, régi szerelmek is visszatérhetnek az életébe – előfordulhat, hogy nem kis galibát okozva.

(február 19–március 20.)

Baluk

A 2012-es évben felvett tempó 2013-ban is kitart. Az előttünk álló év a cse-

lekvés, az új projektek időszaka lesz, és bőven akadnak majd emberek, akik segítik a haladásban. Ehhez azonban minden területen megfontoltnak kell lennie. Nem szabad indulatból cselekednie, csak akkor járhat sikerrel, ha a következetességet és a türelmet választja mindennapi társául. A Szaturnusz hatására növekszik magabiztossága, és álmiai is kevésbé tűnnek majd utópisztikusnak. Nagyon helyesen teszi, ha elvágja a felesleges köldökzsinórokat!

Az uralkodó bolygók hatására 2013-ban kíméletlenül számot vet a személyes képességeivel. Spontán késztetést érez a szellemi és testi fejlődésére, hajtja a vágy, hogy jobb eredményeket érjen el. Ugyanakkor bizonyos fokú idegesség uralkodik el ön fölött a tavasz végén és nyáron, amit a családja, barátai, munkatársai és főnökei egyaránt észlelni fognak. Ennek ellenére képes lesz átlendülni a pillanatnyi zúrókőn, és hatékonyan kezelni a konfliktusokat. Az Uránusz hatására a hosszú távú tervei is sikeresek lesznek.

Idén a gyengédség euforikus hangulatában fog lubickolni. Az égi hatások segítik abban, hogy érzelmi életét az elégedettség állapota felé kormányozza. A szeretet minden területen fontossá válik. Legyen az mulandó vonzalom vagy bonyodalmas élethelyzet, mindig megtalálja a módját, hogy intenzíven élje meg a pillanatokat, és mindenben örömét lelje. Most még inkább hisz az életben, az optimizmusban, amivel partnerét is „megfertőzi”. Ugyanakkor szuperérzékenysége bizonyos helyzetekben nehéz próbák elé állíthatja mindkettőjüket. Olyan emberekkel vegye hát körül magát, akik megfelelő módon képesek kezelni az érzékenységet!

Milyen a férfi, ha a klimax utoléri?

A nők klimaktériumához hasonlóan a kor előrehaladtával a férfiaknál is végbemegy egy bonyolult, hormonális alapokon nyugvó változás. A férfiaknál tapasztalható folyamat neve andropauza.

Nem is hinnénk, hogy a férfi klimax során megélt pszichés és életvezetési változások milyen hosszú sora tulajdonítható közvetlenül tesztoszteronszint-változásnak. Elsősorban csökken a nemi vágy, a fizikai teljesítőképesség, és megjelenik az ún. androgén-impotencia. Ez nem az erekció teljes hiányát jelenti, hanem az időszakszerűen bekövetkező „kudarccokat”. A fizikai és szellemi teljesítőképesség csökkenését is összefüggésbe hozzák a hormonális változásokkal. Ezenkívül számos „megmagyarázhatatlan” vegetatív tünet jelentkezhet: levertség, fejfájás, szívdobogásérzés, különböző emésztési problémák, gyomortáji bizonytalan fájdalmak stb.

Mára már rendelkezésre állnak olyan gyógyszerek, hormonkészítmények, melyekkel szájon át adagolva lehet pótolni a hiányzó hormonokat, illetve olyanok, melyekkel a herék férfihormon-termelését lehet serkenteni. Ezek azonban számos mellékhatással járnak, így csak szigorú az orvos tanácsára szabad alkalmazni őket.

Jogos tehát a kérdés, vajon okos dolog-e hormonokkal kicselezni az evolúciót. A táplálkozással, testmozgással és lazítással, a természetes gyógyítás klasszikus hármásával olyan, a „teremtéssel konform” módszerek vannak a kezünkben, amelyekkel némiképpen lassíthatjuk az öregedés folyamatát.

Táplálkozás: a csökkentett kalóriabevitel (nem hiánytáplálkozás!) hatására az

időskorban hanyatló hormonszintek ismét emelkednek, a korral járó csökkenés üteme lassul. A kalóriaszegény étrend ugyanakkor kedvez a vérsírok szintjének, a vércukorértékeknek és a vérnyomásnak, növeli a teljesítőképességünket és javítja az életkilátásainkat.

Testmozgás: a rendszeres, állóképességet fejlesztő sport (vagy annak megfelelő fizikai tevékenység) a legtöbb probléma ellen eredményes, amelyeket a csökkenő hormonszinteknek tulajdonítanak: izomsorvadás és elhízás, csonttritkulás, depresszió, alvászavarok, stressz.

Relaxáció: stressz hatására a nemi hormonok szintje csökken, miközben a tipikus stresszhormonok (kortizon és társai) dominálnak a szervezetben.

Az ellazulás ugyanakkor alapvetően nem „technika” (meditáció, jóga stb.), sokkal inkább hozzáállás, beállítódás kérdése. A változás kora ezért talán mégsem annyira buta gondolat az evolúció részéről, hiszen alkalmat ad a mértékletességre. A fiatalság hajszolása és a megcsontosodott öregség közé beiktatta a változó kort.

A földkerekség szexuális szokásai

Bárhol legyünk a világban, a szexualitás mindenhol jelen van, még ha nem is mindenki gyakorolja.

Amerika

A világ minden tájáról betelepedett lakosok szexuális szokásainak keveredése teszi izgalmassá, hangsúlyossá és gátlástalanabbá az Egyesült Államokban a szexet. Jellemző, hogy senki nem akar megöregedni, lemaradni az élvezetéről, így „polgárpukkasztó” módon igyekeznek megfelelni, szexuális képességüket megtartani, fejleszteni. Teljesen normális, hogy nők és férfiak egyaránt plasztikai műtétekkel (mell, hüvely, pénisz stb.) korrigálják az idő múlását. És természetesen itt mindent bevetnek a kéj fokozására, kielégítésére. Nagy százalékban fordulnak elő a homoszexuálisok.

Brazília

Brazíliában állandó a vidámság, a zene, a tánc, pezseg az élet. Ezek a jellemzők hatnak az erotikára is. A riói karnevál hangulata hitelesen utal az életminőségükre, viszont itt él a legtöbb AIDS-beteg is.

Mexikó

Közép- és Dél-Amerikában élnek az igazi macsók. Mindenben ők dirigálnak, a szexben is övük a főszerep. Gátlástalan letarolók, akik nagyokat kurjongatva marcolásszák a nőket, ahol érik.

Alaska

Alaskában viszont pont fordított a helyzet: nőuralom van! Az eszkimó höl-

gyekre is elmondható, hogy ápolatlanok, hiszen a hideg miatt nagyon ritkán fürdenek. Több férjet is tartanak, és ha szeretkezni támad kedvük, ők választják meg az aznapi partnert. Általában hátulról vagy oldalfekvő helyzetben szeretkeznek.

Indián törzsek

Az indiánok tisztelik a nőt, család-szeretők és összetartók. Kulturált a szexuális életük. Több nőt tarthatnak, de ha valamelyik megcsalja a férfit, halállal büntetik. A transzszexuálisokat félistennek tartják, úgy vélik, két lélek lakozik bennük.

Japán

A japán nők a tökéletes feleség szerepére törekednek. A szex terén szinte elvárás, hogy a nő már tizenévesen is profi legyen az ágyban, feleségként minden téren maximálisan szolgálja „urát”.

Thaiföld

Ugyanez a férfit kiszolgáló szemlélet, a legteljesebb alázatra nevelés jellemzi a thai lányokat is. Nekik már kislány korukban megtanítják, hogy mitől lehetnek világhíres ágyhercegnők.

Kína

A kínaiak jóval visszafogottabbak, mint a japánok. Szabályozzák, mikor, hányszor, hogyan szabad egy férfinak magömleni, egy nőnek élvezkedni, csak-hogy mindennek meglegyen a rendje. A

A szex nyugtató, stresszoldó és energetizáló hatással van az emberre – persze, ha élvezetes és zavarmentes az aktus. Azok a személyek, akik rendszeres nemi életet élnek, sokkal egészségesebbek, akik egyszer vagy kétszer szeretkeznek hetente 30%-kal ellenállóbbak társaiknál. Az emberek átlagosan 103-szor szeretkeznek egy évben.

kínai férfiak a nőket nemcsak kéjforrásnak tekintik, hanem a maximális kielégítésükre is törekszenek.

India

A Káma-Szútra, azaz a keleti szexkultúra bibliájának hazája fantáziadús szeretkezési pozíciókról híres. Szégyenkezés nélkül buzdít szerelemre és szexre, öröme és érzékiségre, felszabadult erotikus elmélyülésre és játékra.

Szaúd-Arábia

Az arabok szexuális szokásait az Illatos kert című könyv részletesen taglalja. Amellett, hogy csak szűzen házasodhatnak és a hűtlenséget halállal büntetik, az arab férfiak nagyon nagyra becsülik és kényeztetik hűséges asszonyaikat (akár többet is). A szüzesség szent náluk, ebből kifolyólag házasság előtt – míg nem lehetnek nővel – a férfiak gyakran egymáson gyakorolják a szexuális életet, a technikákat.

Olaszország

Az olaszok temperamentumosak, élénkek és vérbők. A szüzességet és a hűtlenséget itt is komolyan veszik, azonban a

vérbőségből fakadó igényeket valahogy mégis csak ki kell elégíteni, érthető tehát a virágzó prostitúció.

Tunézia

Tunéziában aratnak a szűzhártyastopoló nőgyógyászok. Ugyanis mind a mai napig a tunéziai nőknek szűzen kell férjhez menniük, és ha a nászéjszakán kiderül, hogy a menyasszony nem vérzett (ami ugyebár lehet anatómiai sajátosság is!), akkor a házasság 24 órán belül felbontható. Mindez azonban még nem elég, mert a menyasszonyt kalodába zárják, és az arra járók megalázzhatják, leköpdöshetik.

Afrika

Közép-Afrikában néhány törzsnél mind a mai napig úgy tartják, hogy a szex legyengíti a férfiakat, ezért tartózkodni kell a gyakori szeretkezéstől. (Onnan ered ez a szemlélet, hogy a férfi bedugja féltett szerszámját egy rejtélyes lyukba, belőle egy bizonyos mennyiségű anyag távozik, amit az a rejtélyes lyuk elnyel. Ergo: a nő veszélyezteti és elnyeli a férfi erejét.) Éppen ezért, ha egy törzsnél esküvő van, a nászéjszakán a menyasszonyt kifestetik a falu főterére, és sorba állítják a helység férfijait. A leggyengébb áll legelől, az utolsó a vőlegény. Mindannyian közöszlnek az ifjú arával, és várják a hatást, hogy az elsőként lehetőséget kapott gyenge belepusztult-e? Ha nem, jöhet a következő! Végül jön a vőlegény, aki megköszöni a többieknek, hogy megmentették őt a haláltól, a szívó lyuk veszedelmétől. Egyes törzseknel tiltott dolog a nőknek az élvezet, a kéj, ezért csiklóirtó (körülmetelési) műtétet végeznek, azaz egy éles kövel kimetszik a csiklót.

Mindent a pocakról

A férfiak kövérebbek, mint eddig bármikor, és hízsuk tempója is igencsak felgyorsult, jelentették be nemrég kutatók. Bár a testsúly növekedését könnyű ráfogni a mozgáshiányra és a túlzásba vitt évisre, a vizsgálatok kimutatták, hogy nem ilyen egyszerű a helyzet, hiszen több tényező együttes megjelenése okozza a férfiak közti valóságos elhízási járványt. Az izmos férfitest legnagyobb ellenségei pedig a stressz, a genetika, a környezetszennyezés, az alvászavarok, a hiúság és a szintén eltunyult barátok!

Tudósok tavaly novemberben számoltak be arról, hogy megtalálták azokat a géneket, amelyek a férfiak súlygyarapodásáért felelősek. A manapság használt műanyagok nemcsak a szemétdombokat gyarapítják, de úgynevezett kémiai ftalátokat is tartalmaznak, amelyek károsítják a férfiak szervezetét, hajlamossá téve őket a cukorbetegségekre, és negatívan befolyásolva a tesztoszteronszint alakulását is, ami klimaxos elhízáshoz vezethet. A környezetszennyezési hatások krónikus gyulladást idéznek elő

az emberi szervezetben, ami csökkenti a leptin nevű hormon hatékonyságát – ez pedig épp a telítettség érzetét befolyásolja.

A mozgáshiány mellett a sok ücsörgés persze már magában is okozhat pocakosodást, hiszen ülés közben az izmok jelentős része ellazul, aminek következtében igen kevés kalóriát éget el a szervezet. Az sem mindegy, hogy a férfiak milyen barátokkal veszik magukat körül. Minél kövérebb valaki, annál nagyobb termetű embereket gyűjt maga

Rengeteg rajongóját sokkolta az egykori titkos ügynök, a James Bond-filmek sztárja, Pierce Brosnan, amikor méretes potrohot villantott a strandon. A sportos alak és a kockahas valahol elbújt a hár mögé, amit a finom falatok építettek a színész köré.

köré, így úgy érezheti, hogy tulajdonképpen normális a testmérete. Ezek után nem csoda, hogy ha egy túlsúlyos férfi a tükörbe néz, nem a zsír párnákat látja magán. A férfiak nem kövérek, csak „jó felépítésűek”, „masszív testalkatúak”, miközben egyszerűen petyhüdtek az izmaik. Ráadásul a barátok komoly befolyásoló tényezők, hiszen az egészséges életmód kipróbálása helyett sokan inkább a lakomázásra szavaznak.

A stresszről már régóta tudjuk, hogy esetenként kényszeres evést okozhat, de egy másik veszélyére csak nemrég derült fény: minél nagyobb a nyomás egy emberen, annál inkább ki van téve az alvászavarnak. Japán kutatók kimutatták, hogy azok a férfiak, akik kevesebb, mint öt órát alszanak, többet esznek, mert szervezetükben megjelenik egy, az étvágyat serkentő hormon.

Az erekciós problémákra emberemlékezet óta próbálnak megoldást találni. 3500 évvel ezelőtt, az ókori Egyiptomban kivágták a békrokodilok szívét, és azzal kenték be a férfiak hímtagját, hogy megelőzzék a problémát. Azt gondolták ugyanis, hogy a merevedési zavarok egy gonosz átok miatt állnak elő, és csak a fiatal krokodilszív képes megtörni azt. A 13. századi „civilizált Nyugaton” úgy vélték, hogy az erekciós problémákat boszorkányok okozzák. A férfiak ilyenkor nyomozásba kezdtek: meg kellett találniuk a gonosz némbert, aki elvarázsolta a hímtagjukat, és rávenni szép szóval vagy erőszakkal (de inkább erőszakkal), hogy állítsa vissza a dolgokat.

Forradalmi gyógymód a hajhullásra!

A Pennsylvania Egyetem kutatói kiderítették, hogy a kopaszodó egyének vérében az úgynevezett PGD2 fehérjeszint magasabb a kelleténél, ami gátolja a hajnövekedést. Ennek alapján megkezdődtek a tárgyalások a legnagyobb gyógyszerárakkal, hogy a kezelésekhöz megfelelő gyógyhatású készítményeket állítsanak elő, ami megoldás lehet a hajhullásban, kopaszodásban szenvedő férfiak és nők számára egyaránt. A PGD2 alapvetően a simaizomszövet összehúzóását és elernyedését szabályozza, így annak gátló-szerét már most is alkalmazzák néhány asztma- és allergiaellenes gyógyszerben.

A forradalmi gyógymódra tehát várni kell, de már most is léteznek elérhető gyógykezelések és készítmények, melyek rendkívül hatékonyak. Ne felejtjük el azonban, hogy csupán a meglévő hajunkat lehet megerősíteni, illetve megelőzni azt, hogy idő előtt kihulljon. Hajnövesztő szer továbbra sem létezik!

Nőszülni készül?

– egy nagynéni tanácsai házasulni készülő öccséhez –

Édes öcsém, azt tanácsolom neked, hogy soha se végy nőül olyan leányt:

aki rest, aki szeret flirtelni;
aki nem tud uralkodni az indulatain;
aki nem szereti az állatokat s a kis gyermekeket;
aki nem mond igazat, s aki nem hű a barátjaihoz;
aki nem jár tiszta és csinos ruhában;
aki nagyképűsködik, szivarozik, és mindenről kicsinylőleg beszél;
aki magánál nagyobb vagy szebb embert nem ismer;
akinek legfőbb örömet az öltözködés és a multság nyújt;
akiben nincsen kezűgyesség s a pénzt nem tudja megbecsülni;
aki nem tűri, hogy előtte mást dicsérjenek;
aki többet törődik azzal, hogy az öltözetét szépnek lássák, minthogy a becsületéről rosszat ne mondhassanak;
aki megtűri, hogy az anyja szegényes, rongyos ruházatban járjon, de megköveteli, hogy neki selyem köntöse s divatos kalapja legyen;
aki nem szeret imádkozni s nem tud elolvasni egy okos jó könyvet, ellenben órákat tölt egy-egy sikamlós természetű regény mellett;
aki nem becsüli meg a hazait, s aki nem tud áldozni a jótékony intézményekre.

A nagynéni utolsó szavai ezek voltak:

Hanem édes öcsém, még azt is tanácsolom, hogy olyan leányt se végy el, akit otthon, egyszerű házi öltözetében nem láttál.

(Nők Világa, 1907)

A magyar nő

A magyar férfi és nőnem között eleitől fogva olyan viszony volt, melyet más népeknél alig találhatni fel. A mi elődeink nem rabolták nőiket, mint a mansok és rómaiak; nem tették rabszolgákká, mint más keleti népek; nem emelték magok fölé, mint az északiak, hanem édes testvérekként magok mellé állították, rendeltetésükhöz mért jogokban részesítették, a viszonyos kötelezettség, szeretet és tisztelet szelíden vonzó kapcsaival fűzték magukhoz: feleség volt a magyar nő édes neve, mintegy kifejező azon magasztos fogalmat, mely egy nemzetnél sem létezik, hogy ő férjével együtt tesz egy egész lényt, hogy ők külön-külön az életnek örömét és gondjait csak felében, s egészben együtt ketten hordozzák.

(Nők Világa, 1907)

Íme, a spritzer!

„Fölfelé megy borban a gyöngy;
Jól teszi.

Tőle senki e jogát el
Nem veszi.”

(Vörösmarty Mihály: Fóti dal)

A fröccsöt (vagy ahogy ő maga nevezte: a „spritzert”) Jedlik Ányos találta fel, akinek egyébként a dinamót is köszönhetjük. Ő ugyanis bármennyire szerette a bort, a gyomra sajnos nem bírta a túlságosan savas italt, ezért kigondolta, hogyan tudná orvosolni a problémát. Így aztán kitalálta a szódás vizet és üveget, majd végül a fröccsöt is (bár előtte még többen próbálkoztak szikvíz előállításával).

Jedlik Ányos

A németes „spritzer” szó nem tetszett Jedlik Ányos barátjának, Vörösmarty Mihálynak, aki aktív és egyben kreatív

híve volt a nyelv magyarosításának és ápolásának. Így született meg az óriási karriert befutó, hangutánzó „fröccs” szavunk.

Az igazi fröccs nem más, mint bor és víz, azaz szódavíz (nem borvíz!). Azon túl, hogy a gyomornak nem árt, a nyári melegben ideális ital, mivel enyhe az alkoholtartalma, ezért lényegesen enyhébb következményekkel jár, mintha tisztán innánk a bort.

Ráadásul a folyamatos vízpótlás miatt nem lesz tőle másnap fejfájásunk. Nem utolsó sorban pedig alacsony a kalóriaértéke, így nem hizlal. A hagyományos szódavíz első cseppje ugyanolyan csípős, kissé savanykás, mint az utolsó, s mivel nincsenek benne ásványi anyagok, a bor megtarthatja bukéját.

Kis fröccslexikon

SPRICCER (FRÖCCS): 2 dl bor 1 dl szódával

HOSSZÚLÉPÉS: 2 dl szódavíz 1 dl borral

RÖVIDLÉPÉS v. KISFRÖCCS („FüTTY”): 1 dl bor 1 dl szódavízzel („egy „füttyre” ihatta meg a szomjazó” – József Attila)

NAGYFRÖCCS („Hajtás”, „Húzás”): 2 dl bor 1 dl szódavízzel („egy hajtásra lehetett a gallér mögé küldeni” – Móra Ferenc)

MAFLA: fél liter bor és ugyanannyi szódavíz

HÁZMESTER: 3 dl bor 2 dl szódavízzel (fordítottja a **VICEHÁZMESTER**)

HÁZIÚR: 4 dl bor 1 dl szódavízzel

Szocialista időkben létezett a

TÖMBHÁZMESTER: 4 dl víz és 1 dl szódavíz...

KRÚDY-fröccs: 9 dl bor és 1 dl szóda

(Krúdy Gyula szerint ilyen arányban a víz „megnevetteteti” a bort)

GÓRÉ-fröccs: kispohár (1 vagy 2 dl) borhoz csak annyi szóda, amennyi még a pohárban elfér

KISVADÁSZ: 1 dl vörösbor + 1 dl kóla

NAGYVADÁSZ: 2 dl vörösbor + 1 dl kóla

Bérlet a bukaresti bordélyokba

Bukarestben a két világháború között virágzott a legális prostitúció. A szex-szolgáltatásokat nyújtó lányok ennek is köszönhetően egyáltalán nem hasonlítottak a terelőutak szélén ma sarkukat repesztő lányokhoz, hiszen a luxusbordélyokba csak olyanokat engedtek be, akiknek a rendőrség által kibocsátott engedélyük volt, és havonta jártak orvosi vizsgálatra.

Így nem csoda, ha a kliensek éltek a lehetőséggel, és bérletet váltottak, aki pedig először látogatott el a piros lámpás házba, annak ingyenes szolgáltatás vagy árkedvezmény járt.

„Nem volt Bukarestben olyan negyed, ahol ne lett volna öt-hat bordély a két világháború között”, erősítette meg Adrian Majuru történész. A magukra valamit is adó kurvák a Ferninánd és az Erzsébet sugárúton lévő örömházakban vagy a híres Kőkereszt (Crucea de Piatră) bordélyban saját lakosztályt béreltek maguknak, ahol várták a vendégeket. A többiek pedig szállókban, üzletekben vagy színházakban hajtották fel a kuncsaftokat.

A bordélyok törvényesen működtek a 19. század végétől a harmincas évekig, de persze léteztek olyan lokálok eldugott zónákban, ahol pult alatt üzték az ipart. Alexandru Ioan Cuza idejében vezették

be az európai szabályozást, melyet a következő generációk tovább finomítottak.

Az egyik szabály szerint például a prostituáltaknak el kellett kerülniük a Győzelem út (Calea Victoriei) környékét, hogy semmilyen formában ne inzulthassák a tisztességes úrhölgyeket, akik udvarlójukkal ott sétáltak. Állítólag sokan nem tartották ezt be.

A bordélyokat a madame vezette, az örömlányok pedig munkakönyvvel dolgoztak. Ilyen körülmények között egyre többen vállalták ezt a kenyerkereseti lehetőséget: míg 1875-ben a rendőrségi nyilvántartás szerint Bukarestben 242 lány tette nap mint nap szét a lábát idegeneknek, 1898-ban már 354-en, 1938-ban pedig 1272-en, de rajtuk kívül legálább ezerre becsülték azok számát, akik engedély nélkül árulták a testüket.

Szex-szolgáltatásokat nyújtó bérlet

Megérték a pénzüket

Legtöbben külföldön tanultak, műveltek voltak, és akár több idegen nyelvet is ismertek. „Amikor a luxusprostituált kinyitotta a száját, társalogni is tudott. Sokuk külföldön tanult” – mondja Adrian Majuru történész. A legjobban természetesen azok a lányok kerestek, akiknek saját rezidenciájuk volt. Őket csak a hűséges kuncsaftok látogathatták, de nem jöhetett szóba hét-nyolc kliensnél több.

A huszadik század elején a szex-szolgáltatásokat nem csak a bordélyokban kínálták, hanem híres szállodákban, mulatókban vagy akár éttermekben. A két világháború között a leglátogatottabb és a leghíresebb bordély a Crucea de Piatră volt, mely a jelenleg Dristor névre hallgató negyedben kapott helyet. A ház egy hatalmas kőkeresztről kapta a nevét, mely egy közeli templom előtt állt. Aki először tért be, annak nem kellett fizetnie. A kurváknak viszont megvolt hozzá a joguk, hogy visszautasítsák azokat a klienseket, akiket nem akartak. Ha például a kuncsaft részeg volt, nem fogadták.

Bérletet is lehetett váltani, mely tíz látogatásra jogosította fel boldog tulajdonosát, de árkedvezmény is járt, ha valaki például egyszerre több szolgáltatást vett igénybe. Az árak így sem voltak

mindenki számára elérhetőek, sőt kimondottan drága volt kurvákkal tölteni az időt. Egy szerelmes találkozás például akár egy mozdonyvezető fizetésének felébe is kerülhetett, ha a kliens több menetet és egyúttalvást akart.

A bérletesek nem mindig élvezhették a lányok társaságát. Vasárnap és ünnepnapokon általában csak reggel bújhattak velük ágyba, mert olyankor nagyobb volt az üzleti forgalom.

A prostiéletnek persze rengeteg árnyoldala is akadt: a bordélyban a bérleti díj nem volt éppen alacsony, és a kliensek is ígértek fűt-fát. Emiatt sok lány lett öngyilkos a piros lámpás házakban. Olyan híresztelések is terjengtek abban az időben, hogy sokszor maguk a lányok végeztek társaikkal, főleg az orosz hölgyekkel, akik nagy népszerűségnek örvendtek a bukaresti urak körében.

És ha már a pletykáknál tartunk: II. Károlyról úgy hírllett, hogy egyáltalán nem vetette meg az örömlányokat. Egyszerű gúnyába bújt, öltözetéről nem nagyon lehetett megállapítani, hogy kicsoda, és úgy eredt a szép lányok nyomába. Bár ő nem az igazságosokat kereste, hanem, akik igazán mesterien üzték az ipart.

Erdélyi Nóra

(manna.ro)

Volt bordélyház Bukarestben

A titokzatos földikutya

Európa legveszélyeztetettebb rágcsálója, a földikutya nem is kutya, nem is vakond. A kis rágcsáló sokak szerint az állatok bájoságának világbajnokságán első körben bajnok lehetne. Kár, hogy szinte soha nem bújik ki önszántából a föld alól.

A földikutyák – kizárólagosan földalatti életmódjukból adódóan – különleges, izgalmas, számos kérdés tekintetében máig megfjejtetlen állatok. Nincs szemük vagy fülkagylójuk, fogaikkal ássák ki akár 100 méteres járatrendszerüket, erős fejcskájukkal akár 6 kg földet is megemelnek. Kopogtatások sorozatával társalognak egymással, és így derítik fel környezetüket is. Mivel territoriálisak, a párzási időszakon kívül igencsak kerülnek egymást, s ha mégis sikerül összefutniuk, elkerülhetetlen a csepetpaté. Az állatkáknak hosszúkas testformájuk van, apró lábakkal. Emiatt úgy néznek ki, mint egy kitömött, prémes zokni vagy egy jó nagy bundás hernyó.

Élőhelyük a magyar őstörténet meghatározó tájképi eleme, a füves puszta.

Több fajuk igazi hungarikum is: a 2005 óta tartó kutatások bebizonyították, hogy a Kárpát-medencében őt, egymástól genetikailag nagymértékben különböző, a Kárpátok ívéen kívül sehol másutt elő nem forduló földikutyafaj honos.

Jelenleg két faja is él Romániában: a kistestű nyugati földikutya (*Nannospalax leucodon*), és a nagyobb testű keleti földikutya (*Spalax graecus*). Túrásaival a Kolozsvári Szénafüvek Természetvédelmi

Büszkén tarthatjuk a hazai emlősfajna talán legérdekesebb tagjainak

Területek felé vezető úton találkozhatunk. Ez az állomány a Kárpát-medence valószínűleg legnagyobb összefüggő populációja, amely kiterjed a Szamos menti-domság területének jó egynegyedére. A keleti földikutya Kárpátok ívéen belül élő állományai elszörtan lelhetők fel a Mezőségen és a Küküllő menti-domságon.

Különleges életmódja miatt a földikutyában senki és semmi nem tud kárt tenni, kivéve a legelszántabb kiskert-tulajdonosokat, akik néha agyonvernek egyet-egyet ásóval. A kitömött zoknihoz hasonló állatka mégis a kihalás szélére sodródott. Romániai és nemzetközi viszonylatban is törvényes oltalmat élveznek, mégis egyre fokozódó mértékben tűnnek el élőhelyeik, és szabdalódnak fel állományaik.

Attila utódjai a svájci hegyekben

A Genfi-tótól nem messze, a Rhone folyó déli völgyében található az a szépséges táj, melyet négyezer méteresnél magasabb hegyek öveznek. Az ún. Hunvölgy lakói rendre azt hallották elődeiktől, hogy ők Attila leszármazottai. A térség kutatásával maga Kiszely István is foglalkozott.

Svájc déli kantonjában, a Rhone folyó mentén, a gyönyörű szőlőültetvényeiről, boráról híres Sierre közelében található a legendák övezte völgy, a Val d'Anniviers, amelyet a 20. század közepéig szinte meg sem lehetett közelíteni. Különös lakóiról egy 18. századi genfi szerző, Mark Theodor Bourrit azt állította: a hunok leszármazottai. A kérdés később számos történészt foglalkoztatót, és a mai napig kíváncsivá teszi az arra barangoló turistát is.

A Val d'Anniviers őslakosai közül ma is vannak, akik a hunoktól származtatják magukat, s hiszik, hogy Magyarországon rokonaik élnek. „Félnomád és szőlőművelő felmenőim sokat meséltek arról, hogy őseink Attila harcosai voltak” – mondja Bernard Felix Savioz, a téma helyi kutatója, aki a fél életét arra szánta, hogy dokumentumokat gyűjtsön a

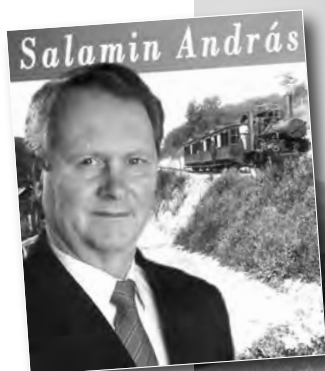
legenda igazolására, miszerint Attila seregéből, valamikor az ötödik század-

A genfi születésű J. J. Rousseau a 18. században ezt jegyezte föl a völgylakókról: „Az anniviardok igen egyszerűek, különlegesen szorgalmasak, a tértelenség ismeretlen náluk. Nagy szerénységükben is igen vendégszeretőek és rendkívül szimpatikusak. A legnagyobb jogtalanságot is képesek derűsen elviselni. Régóta megvan ez a képességük, melyet nyilván az ősidők óta velük ellenséges környezethez való kényszerű alkalmazkodás alakított ki.”

Toldy Schedel Ferenc 1834-ben a Tudománytár című folyóiratban állapította meg: a közvélemény azt tartja, hogy ők ázsiai eredetűek, Attila hunjainak maradványai. Egy barlangról is tudott, amely „hunnok barlangjának (Hunnengrotte) nevezetik”.

Horváth Mihály 1848-as emigráns magyar lelkész személyesen elutazott hozzájuk, s Vissoe községében talált anyakönyvben legalább ötven olyan névre figyelt fel, mely magyar rokonságra utalt (pl. Bartha, Bond, Rua, Kállo, Savián, Visszó stb.).

ban leszakadtak pár százan, s itt, az Alpok eldugott zugában vertek tanyát.

Szerpentes út vezet továbbá St. Lucbe, ahol a Le Beausite hotel tulajdonosa azt is tudja, hogy egy Salamin nevű névrokona egy természeti csapás után, a 19. században Magyarországra költözött, s később utódai könyvet írtak a „Hun-völgyről”. Dr. Salamin Andrásról van szó, aki sokat kutatta az utolsó honfoglalás körülményeit.

Errefelé egyébként jellegzetes név a Salamin, amelyről Kiszely István is megállapította, hogy a 12. században magyar nyelvterületen sem volt ritka. Az itteniek vérmintáit is vizsgálták, s ez arról tanúskodik, hogy az őslakók egy része belső-ázsiai „lennyomatú”.

A „hunok völgyében”, a hagyományokat leginkább őrző faluban, Grimentzben jellegzetes csűrök láthatók, amelyek hasonlóságot mutatnak az erdélyiekkel. A falvak faházai, a hegyvidéki hangulat szinte Székelyföldet idézi. Az egyik falu neve így cseng: Penszék. A grimentzi templom mögött a kis temetőben több sírfeliraton is a vezetéknev áll elől. Európában a

magyarokon kívül nemigen alkalmazzák ezt a névhasználatot. A templom mögötti épület díszítőeleme a tulipán, ősi motívumunk, amely Svájcban nem jellemző. A völgy lakói még az 1900-as években is félnomád életmódot éltek, a szőlőskertek munkálatai idejére a Rhone-völgyi Sierre külvárosba költöztek – a maguk faluja mását megépítve. Ősszel visszatértek a völgykatlanba, hogy harcias, apró fekete teheneiket gondozzák.

Figyelemre méltó az is, hogy családjelként a székely-magyar rovásírásra emlékeztető betűjegyeket használtak, bár a mayoux-i kápolna falán már hiába keressük a korábbi feljegyzéseken, rajzokon megörökített tulipánokat: a felkapott üdülőfalú új lakói egyszerűen lefestették. Kiszely István és a hun származást vallók véleménye ma már nem izgat senkit Val d’Anniviers-ben. Könnyen meg lehet, hogy a székelyes tulipánok sem vároknak már sokáig kutakodó testvérekre. Azokat a magyar utazókat, akik saját szemükkel szeretnék látni, ami még megmaradt, ma is várja a „hunok völgye”.

(A Magyar Hírlap nyomán)

Az éghajlatváltozás tíz vészjele

1. A jeges-tengeri páncél olvadása, amely több állatfaj, így a jegesmedve kihalásával fenyeget. (Kannibál állat.)

2. A grönlandi és antarktiszi gleccserek olvadása tovább emeli az óceánok vízszintjét. A déli-sarki jégrétegnek csökkenése mostanra a keleti partvidéket is elérte. (Olvadó jéghegy.)

3. A magashegységek gleccsereinek olvadása számos térség vízellátását fenyegeti. Az Andok gleccserei 30 év alatt felszínük 30–100 százalékát veszítették el, 2007-re a Kili-mandzsárót 1912-ben borító jégréteg 85 százaléka tűnt el. (A Kili-mandzsáró fogyatkozó hósapkája.)

4. Az óceánok elsavasodása fenyegeti a Földön élő tengeri fajok egyharmadának otthon adó korallzátonyokat, amelyek félmilliárd embernek nyújtanak megélhetést, és védik a partokat a tengerártól. (Malajziai korallok világa.)

5. A tengerek szintjének emelkedése gyorsabb, mint korábban várták. Sok szigetországot, így például a Maldív-szigeteket elborítja majd az ár. Sűrűn lakott partvidéki területek és számos nagyváros kerül veszélybe. (Sűrűn lakott holland partvidék.)

6. A szélsőséges időjárási jelenségek gyakoribbá váltak. Lesznek olyan évek és évtizedek, amelyekben gyakori kánikula és árvíz lesz az esős vidékeken, illetve aszály a sivatagos régiókban. (A Louisianában pusztító Isaac hurrikán nyomai.)

7. Az esőerdők kivágása – mindenekelőtt az Amazonas vidékén – csökkenti az erdőségek szén-dioxid-lekötő képességét. (Amazonas menti erdőirtás.)

8. Az elsivatagosodás mind intenzívebbé válik, főként a Szahel-övezetben és Kína északi részén. A Csád-tó felszíne például 40 év alatt egytizedére csökkent, az Aral-tó kiszáradt. (Az Aral-tenger maradványai.)

9. A tőzeglápok és nedves övezetek kiszáradása következtében máris 20 százalékkal nőtt e területek szén-dioxid-kibocsátása. A legnagyobb kibocsátó országok Indonézia, Oroszország és India. (A Mohos tőzegláp.)

10. Megkezdődött az északi vidékek valaha állandóan fagyott talajának metánkibocsátása. A metán a széndioxidnál 25-ször erősebb üvegházhatású gáz, melyet a tehenek nagy mennyiségben bocsátanak ki. (Argentín állatkísérlet.)

Természeti csapás vagy viláгурalmi kísérlet?

Tíz év alatt Romániában mintegy hatmilliárd eurós kárt okoztak az áradások, számokkal azonban aligha lehet kifejezni az emberi veszteségeket: 2001-ben 14, 2002-ben 15, 2003-ban 6, 2004-ben 19, 2005 és 2006-ban 93, 2007-ben 7, 2008-ban 5 és 2010-ben 23 ember halt meg az árvizekben. Közöttük van az a tizenhat udvarhelyszéki személy is, akik 2005. augusztus 23-án veszítették életüket, miután emberemlékezet óta nem látott vízőn söpört végig a vidéken.

Bizonyára a Székely Hírmondó olvasói is emlékeznek a 2010-es áradásokra, melyekről lapunkban folyamatosan hírt adtunk. A 2010. július 18-án Bölönt ért csapásról annak idején ezt az elsődleges hírt közölte ifj. Kozma Albert unitárius lelkész:

Kedves mindannyiuk! Vasárnap, 2010. július 18-án, kb. 50 perces felhőszakadás következtében újra elöntötte az árvíz Bölönt. Sokkal nagyobb, pusztítóbb erejű és hozamú volt, mint a két héttel ezelőtt jött árvíz. A Nagybölon és Kisbölon pataka mentén lakó családok majdnem mindenkiket elveszítették, a károk felmérése zajlik. Folyamatosan érkeznek az önkéntes segítő csoportok, tűzoltó egységek, megyei illetékes szervek képviselői, valamint ivóvíz- és élelemsegélyek. Néhány puszta adatot közlök mindarról, amit eddig sikerült felmérni vasárnap óta:

- emberáldozat: 1
- elárasztott gazdaságok száma: kb. 300
- elárasztott kertek száma: kb. 300
- elárasztott lakások száma: 95
- 60–70%-ban sérült hidak száma: 2
- teljesen elmosott villanyoszlopok száma: 2

- súlyosan sérült házak száma: 5
- elmosott kutak száma: 6
- megrongálódott megyei útszakasz: kb. 4 km

A veszett fejsze nyele

Vajon, merő véletlen volt-e ez a szokatlanul esős évtized, vagy valami más is áll a háttérben? Vidékünket a múltban is sújtották áradások, erre utal dr. Vargha György 1913-ban megjelent írása, melyre az Erdély c. honismereti folyóirat korabeli példányában bukkantunk:

„A múlt nyáron s a két év előttin is Erdély keleti részében töltöttem hosszabb időt, s mindkét ízben a vízből bőven kijutott: a nagy esőzések és áradások sok kellemetlenséget okoztak nemcsak a lakosoknak, de idegeneknek is, kik a nyári időt ott óhajtották kellemesen eltölteni... Bár az erdélyi folyók bőséges víz befogadására alkalmasak, mégis a normálison felül hirtelen lehulló, felhőszakadászerű vizeket befogadni nem tudták... A nagy esőzések vize hirtelen, nagy gyorsasággal rohan le a völgyekből, hegyoldalakból a medencébe, ahol a nagy esés megszűnván, a folyóvíz

eleven ereje megcsökken, folyása lassabbá válik, s az utána jövő vizeket a folyó levezetni nem képes, kiárad, előnti a lapos térségeket... De ez nemcsak a csiki medencékben van így: a júliusi esőzések tengert varázsoltak elő Ágostonfalva és Barót közé s Barótról jövet a nagy lapos térségen csak két út vezetett: a vasúti töltés és a baróti országút. S vajon nem szomorú-e, mikor itt látom, hogy térdig érő vízben is kaszálják a füvet, s rakják a tengelyig vízben álló kocsira – hogy a veszett fejszének legalább a nyelét megtarthassák.”

Árvizek után szárazság

A 21. század második évtizedének első éve, 2011 úgy tűnik, változást hozott az időjárásban. Az esők elcsitulnak, és egy több mint fél évszázada nem tapasztalt száraz időszak vette kezdetét, mely a 2012-es esztendőben tragikus méreteket öltve csúcsonodott. 2011 júniusa még némileg csapadékos hónapnak volt mondható – a baróti állomásnál 140 liter eső esett négyzetméterenként csak az első tíz napban –, júliusban azonban már egész hónapban csak 60 liter. Következett augusztus 51,4 liter csapadékkal, szeptemberben pedig mindössze

6,8 liter eső esett, de utána október és november is kevés csapadékot hozott.

2012-ben a szárazság folytatódott, az aszály méreteit a legutoljára 1946-ban tapasztaltakhoz hasonlították. Mi ismét csak a baróti meteorológiai állomás adataira hagyatkozunk, ahol augusztus 6-án 35,9 fokos rekordhőmérsékletet mértek, ami pedig a csapadékot illeti, júniusban mindössze 30 liter, júliusban pedig 40 liter eső esett. Augusztus volt a legszárazabb: alig 11,6 liter csapadékkal négyzetméterenként.

Miért történik mindez?

Feltevődik tehát a kérdés: az esős évtized után vajon az aszályok évtizede következnek? És ez milyen mértékű áldozatokkal fog járni, ha bekövetkezik? Az ember, amióta ember, azóta küzd a természet elemeivel. Mindig volt jó és rossz idő, persze, sose épp olyan, amelyet szeretnünk volna.

A globális felmelegedés témája ma már közhely: időjárás kutatók arra az egyértelmű megállapításra jutottak, hogy ha a világ vezetői nem lépnek fel egységesen a környezetszennyezés ellen, akkor egyre gyakrabban kell számítani

szélsőséges időjárás jelenségekre. Ilyen volt az egyébként Romániában teljesen szokatlan tornádójelenség 2002. augusztus 12-én Făcăieni térségében (négy-száznál több házat rongált meg), vagy Bukarestben a 2005. szeptember 21–22-én alig 30 óra alatt lehullott 285 liter csapadék (az éves mennyiség 60%-a).

Vannak azonban, akik az időjárás szélsőségek elméletét másképp látják. Egy, a History Channel tévécsatornán vetített dokumentumfilm készítői szerint a földünket egyre gyakrabban sújtó aszályokat, áradásokat a világot uraló erők kezében levő időjárás-befolyásoló eszközök okozzák. Úgy vélik, a mai kor csúcstechnológiájával nem lehetetlen befolyásolni az időjárást, sőt, már a vietnami háború idején is megpróbálták, amikor az USA szándékosan meghosszabbította a monszun időtartamát, hogy az ellenfél logisztikai utánpótlását elvágja.

„Amikor egy nagyvállalat vagy néhány gátlástalan kapitalista szárazságot idéz elő, lehetséges, hogy saját termékét próbálja előnybe hozni, vagy az aszály sújtotta nemzeteknek eladni busás haszonért. Nagyobb léptékben gondolkodva, ha ez a feltételezett csoport globális szárazságot idéz elő, ezzel tömeges káoszt is teremt. Ebben az esetben saját megoldásukat kínálva jelenhetnének meg a színen, egy totalitárius diktatúrát ajánlva utópiaként, amivel helyreállíthatják a rendet, miközben az egész világot uralmuk alá hajtják.” – hangzott el a műsorban.

Vajon, a jövő tömegpusztító fegyvere maga az időjárás lesz? Bízunk benne, hogy nem, és 2013, de az utána következő évek is mindannyiunk számára a békét hozzák az időjárásban is.

Böjte Ferenc

Mit mond az időjós?

Ha karácsony hava zöld, húsvétkor havas a föld.

Ha újesztendő első napján reggel vereslik az ég, abban az esztendőben sok szélvihar léssen.

Ha januárban a hó hirtelen olvadását erős fagy követi, szeszélyes időjárás várható egész nyáron, amit a termés is megérez.

Ha a juhok a legelőn este játékosan ugrálnak, a denevérek szaporán, a szúnyogok csoportosan röpködnek – jó idő várható.

Ha Márk napján (április 25.) szól a kakukk és a fülemüle – jó tavaszt hirdet.

Ha a naplemente tiszta, és a Nap körül szép, sárga fény van – jó időt jelent.

Ha a kakas napnyugta után többször kukorékol, a galambok a dúc tetején csoportosan gubbasztanak, a libák, kacsák szárnycapásokkal gyülekeznek, a ló a patájával hevesen kapar – rossz idő várható.

Sok makk szeptemberben – sok hó, hideg decemberben.

Nagy mogyorótermés: kemény tél várható.

Ha a füst egyenesen felfele száll, a szél változó irányú – szép időt jelent. Tavasszal, ha északról vagy keletről dörög előre, esős nyár lesz, ha délről, jó év következik.

Ha délnyugatra dörög, zivatar készül; majd eloszlik, megszűnik a zivatar: szárazság lesz.

(Tókos György száldobosi amatőr időjós gyűjtéséből)

Az Akasztófadombtól a Facebookig

Felgyorsult az idő, rohamléptekkel fejlődik a világ, semmire sincs idő. Hallani ezt ismerősöktől, akár panaszként, akár egyszerű ténymegállapításként. Lassan a testünk meghosszabbítójává válik a maroktelefon, a sorozatfüggők elviselhetetlen viszketést éreznek, ha kedvenc szappanoperájuk nézése közben megszakad az áramszolgáltatás, vagy kiesik a szennyacsatorna adása. Pedig nem is kell olyan messzire visszatekintenünk az időben: két évtizede nem volt sem mobiltelefon, az állami csatorna szegényes adáskínálatával is jól megvoltunk, viszont annál több volt a társas kirándulás, hatalmas kártya- és römicsaták dúltak petróleumlámpa fényénél, és ha mérlegre tesszük mindezt, úgy tűnik, valamivel emberibb világban éltünk.

Emberibb környezetben nőttek fel a gyerekek, szorosabbak voltak a kapcsolatok, ugyanis akkor egy-egy barátság nem a száloptika által közvetített byte-ok révén született meg. Akasztófadomb, a gyárak mögött, Brifcor, Ember ne mérgeledj: ezeket ma felváltotta a klub, a kóla, az X-box, a smartphone és a Facebook. Írásunkban időutazásra és egy kis nosztalgizásra hívjuk olvasóinkat: fellevenítjük a kézdivásárhelyi szórakozási lehetőségeket, és szót ejtünk az átkos rendszer legendás termékeiről is.

Játzóterek és játékszerek

Mint minden településnek, úgy Kézdivásárhelynek is megvoltak azok az el-lenállhatatlanul vonzó zónái, ahová a kiskorúak mindennél jobban kíváncskoztak. A tömbházak melletti sűrű játszótereknek nem volt valami nagy varázsa, gyenge minőségű anyagból készültek a csúszdák és a hinták, a betonból öntött

pingpongasztalok pedig általában foglaltak voltak, már amelyeket egyáltalán használni lehetett. Így „grund” után kellett nézni, s persze bőven lehetett is találni, hiszen a kommunista rezsim szocialista építőgépezete javában dübörgött, a letarolt családi házak helyébe épültek a panelek, amelynél alapanyaghoz is lehetett jutni a különböző játékszerekhez. Mert akkoriban a gyerekek között valutának számított a bergmanncső (ebből készültek a papírlövedékes puskák), és év vége felé jól jött a karbid is, hiszen egy amígós dobozból kitűnő durrogatót lehetett fabrikálni.

Emiatt volt vonzó a gyárak mögött található terület is (a „Gyárakhá-tamegett” – így, egybmondva amolyan helynév lett belőle), hiszen valóságos kincsesbányának bizonyult a gyerekek számára. A különböző gépekből kiszert, de működőképes csapágyak képeztek a csapágyszerek fő alkatrészét, akít

Az oroszfalvi vasút mellett található Akasztófadomb közkedvelt szánkózóhely volt

a Fortuna porvédős szerkezethez juttatott, az menőnek számított, hiszen a port és az apró kavicsot nem bírták sokáig a „kerekek”, gyakran cserére szorultak.

Amúgy semmi sem veszett kárba: a csapágszekerekről leszerelt görgőkben levő golyóbisok elsőrendű muníciót képeztek parittyákhoz (a jó minőségű gumival ellátott példányok egykoron gázmaszkok tartószalagjaiból készültek), s persze „selétből” jócskán akadt a gyárak szemétkonténereiben is. Ezekből további értékes holmikhoz lehetett hozzájutni: durranópisztoly építéséhez a düzni, a pecázáshoz elengedhetetlen kerek fémdarabok, a durranós röppentyűhöz szükséges csavar és anya stb.

A munkások is pozitívan álltak hozzá a guberáló kölykökhöz, színes burkolatú, elhasznált kábelkötegeket adtak (a vastagabb drótból készült a cseszleparittyá – a felölttek ezt kobozták el a leggyakrabban –,

a vékonyabból a lövedéke), viszont a területen kószáló kutyák már nem voltak ilyen barátságosak, ahogy a milicek (a rend szigorú és vaskezü őrei) sem. Ez utóbbiak elől a kukoricásban kerestek menedéket azok, akiket nyomban nem csíptek fülön, a kutyák elől a legjobb volt elfutni.

A kukoricás is közkedvelt játszóhelynek számított: a csalamádésban tucatszám épültek a „bunkerek”, és ott zajlottak a „dzsungelharcok” is. De jóval nagyobb kalandot jelentett elmenni a Török-tóhoz, a Torja patakára vagy az Akasztófadombra: ezek távolabb estek, így nagyobb volt a lebukás veszélye (a kiskorúaknak sötétedés után nem illet utcán kóborolni), viszont télen a domb kitűnő szánkázási lehetőséget kínált!

Az említett durrogató eszközök mellett más játékszerek is készültek: az ünnepek eltelte után kidobált kará-

csonyfákból kardokat fabrikáltak, amikkel aztán „élethalál” harcot vívtak a rivális csoportok. A tömbházak körül a fiúk gyakorta labdáztak (meglehetősen sok ablak tört be akkoriban), a lányok ugróköteleztek, köveztek, gumiztak, zajlottak a mesterségem címeréhez hasonló kétségfejllesztő tevékenységek, a sötétebb sarkokban pedig késezés is zajlott, bár ezt a szülők vasszigorral büntették veszélyessége miatt.

A házi foglalatosságok többsége logikára alapult, vagy szerencsééhez kötődött: akkoriban nem volt videó, hanem Ember, ne mérgeleđdj!, Futball, Tenis és Go nevű társasjátékokkal lehetett az időt agyonütni, és reneszánszát élte a gombfoci. Egy plexidből csiszolt csapat komoly értéket képviselt, hiszen a jól csúszó „játékosokkal” a tulajdonos bárki ellen felvehette a versenyt, és vetélkedőből nem volt hiány, ugyanis a lakónegyedek között bajnokságok zajlottak. A tini kort elérők időnként randiztak, általában a Molnár Józsiás parkban – bárban, kocsmában nem lehetett 18 év alatti fiatal találni.

A Török-tavat az 1980-as években, közmunkával tömték be

**A szódásüvegre
(nálunk: szifonos)
iratkozni kellett**

A legendás termékek

Az átkosban a boltok többnyire kongtak az ürességtől, az édesség-felhozatal nagyjából nulla volt. De akadt pár dolog, amit mindig lehetett kapni, például a kőkemény Gumelát (enyhén liszt ízű rágógumi). Ezt a viszonylag jóízű, Brifcor nevű, nagyon felsavazott „szukkal” lehetett elnyomtatni, de volt Cico is, és nagy ritkán román Pepsishez is hozzá lehetett jutni. Később a rendszer kémikusai nagyot újíttok: megjelent a szukkpornak titulált rózsaszínű vegyület. A zöld papírba csomagolt, narancs izre

Műanyagkatonák

emlékeztető „anyagból” aztán csinált magad módszerrel készült az üdítő, sokan egyszerűen megették.

A cukorka-felhozatalra már nem lehetett panasz, az akkor kapható termékek egy része a kommunizmust is túlélte. Ilyen például a kakaós, illetve a tejcukorka, ami változatlan forma- és ízvilágban jelenleg is kapható. A legismertebb viszont az Eugenia keksz és a Rom nevet viselő csokoládé: ezek ma is kelendők, az ízük is ugyanaz, csak a csomagolásban igazodtak magasabb elvárási szinthez.

Lehetett még kapni a csomagolópapírhoz erősen ragaszkodó nugátot, olajat izzadó halvát, a Kézdivásárhelyen gyártott keményítőtablettát és mentolos ízű energiacukort is. Nyáron fagyaltért álltak sorba az emberek, és sokakkal megtörtént, hogy pár lépés megtétele után a járdán landolt a nyalogatott gombóc. Ugyanis túl vékony volt az ostya – mint ahogy az emlékezés szálai is egyre vékonyodnak, miközben száguldunk előre az időben.

Bartos Lóránt

Székely olimpikonok

Székelyföldről mintegy nyolcvan sportoló vett részt eddig nyári olimpiákon, a téli ötkarikás játékokon közel hatvan. Sokan közülük a dobogó legtetejére is eljutottak, mint például Keresztes Lajos és Lőrincz Márton sóvidéki birkózók, Molnár Endre gyergyószentmiklósi és Hazai Károly marosvásárhelyi születésű vízilabdázók, a Los Angelesben (1984) négy aranyig jutó zágoni zseni, Szabó Katalin vagy legújabban a csíkszeredai Novák Károly Eduárd paralimpiai bajnok (kerékpárban).

A székely(földi) olimpikonok számavétele a teljesség igényével készült, bár előfordulhat, hogy pár, a térségünkhöz valamilyen formában kötődő sportoló azért kimaradt. A kötődésen azt értjük, hogy a történelmi Székelyföldön született vagy itt (is) sportolt, ám több olyan olimpikonról tudunk, aki csak valamely székelyföldi klub fizetési listáján szerepelt, egyébként nem sok köze volt, van a székelyekhez. Főként a marosszékiek esetében az is hibalehetőséget rejt magában, hogy a mai Maros megyének csak egy része tartozott a történelmi Székelyföldhöz. Összeállításunk így is meggyőzően érzékelteti: e földi mércével mérve parányi terület előkelő helyet érdemel az újkori olimpiák aranykönyvében.

Kovászna megye

A kovásznai Gazda István sporttörténeti kutatásai alapján úgy tudjuk, Háromszék kilenc sportágban (atlétika, evezés, gyorskorcsolya, kézilabda, lovasport, öttusa, röplabda, torna, vívás) képviseltette magát az olimpiákon, tizenhárom (tizenegyen) születtek a

megyében) sportoló révén. Közülük **Szabó Kati** négy aranyig, **Kicsid Gábor** ezüstig, míg a kétszeres vb-ezüst-, kétszeres vb-bronz-, Eb-arany- és kétszeres Eb-ezüstérmes, baróti születésű **Derzsi Ede** negyedik helyezéig jutott 1964-ben, de mások is maradandó teljesítményt nyújtottak.

Az anyaországban ért el sportsikereket a sepsiszentgyörgyi születésű **Kultsár György** és **Benkó Tibor**. Előbbi a két világháború közötti időszak egyik legjobb magyar hosszútávfutója volt (az 1924-es olimpián szerepelt), utóbbi az 1932-es olimpiai játékokon öttusában és vívásban képviselte a magyar színeket. A baróti születésű **dr. Bodosi Mihály** atléta (1936) már nyolcévesen Kaposvárra került, Európában elsőként neki sikerült túlszárnyalnia a kétméteres álommagasságot!

Itthon versenyzett az 1899-ben született, egykori mikós diák **Péter László** vágta, aki 1928-ban többször is 10.6 másodperc alatt futott 100 métert. Az amszterdami olimpiára „harmadosztályú vonatkocsin, autóstoppal, szekérral még gyalog is” utazott, saját költségén, másnap holtfáradtan, betegen állt rajt-

Szabó Kati tornász

hoz, és a selejtezőn kiesett. A döntőt végül 10.8 másodperccel nyerte a kanadai Williams.

Amszterdamban jelen volt még egy mikós diák, a komollói születésű súlylökő, **Dávid József** is, 1960-ban pedig a kézdívárshelyi születésű **Kádár András** képviselte – többek között – a romániai lovassportot. Az 1972-es müncheni játékokon a tamásfalvi **Tusa Imre** evezősként szállt vízre, akárcsak 1996-ban a Sepsiszentgyörgyön élő **Rácz Attila**. (Atlantában a Sepsiszentgyörgyi MSC három sportolója is szerepelt: **Olteanu Ovidiu**, **Olteanu Stela** és **Florin Ionescu**; utóbbi Sydneyben is ott volt). 1984-ben, Szarajevóban a kolozsvári születésű, de a Sepsiszentgyörgyi Vasas színeiben versenyző **Jenei Dezső** gyorskorcsolyázója lépett jégre 500 és 1000 méteren (négy évvel korábban is olimpiai szereplő volt).

Ne feledkezzünk meg a háromszoros Balkán- és hatszoros román bajnok **Gáll Lajos** maratoni futóról sem, aki Csikdánfalván született 1900-ban, a két világháború között Brassóban élt és sportolt (1936-ban vett részt az olimpián), majd

Sepsiszentgyörgyre költözött, ahol szabóságot működtetett. 1944-ben szovjet katonák gyilkolták meg Korondon, 1947-ben Sepsiszentgyörgyön temették el hamvait.

„Az egyetemes sport olimpiai éremgyűjteményéhez a maroknyi háromszéki négy arany-, két ezüst- és egy bronzéremmel járult hozzá, a nem hivatalos pontversenyben pedig 27,56 ponttal” – sommáz **Gazda István**. A sepsiszentgyörgyi Szabó Kati Sportcsarnok falán található, a háromszéki olimpiakonok névsorát tartalmazó emléktáblán **Oltean Csongor** (2008), az osztrák színekben kézilabdázó **Török Edit** (1992), a birkózók közül a zombolyai születésű **Dobre Estera** (2008) és a kolozsvári **Paval Ana-Maria** (2008) neve szerepel még, a legutóbbi – londoni – olimpiára pedig **Ančuța Bobocel** atléta jutott ki a municípiumi MSK-hoz leigazolt sportolók közül.

Hargita megye

Lépünk tovább a szomszédos Hargita megyébe, ahol a kászonújfalusi születésű (1927. június 25.) **Róka Antal**, a Budapesti Honvéd atlétájaként az 1952-es olimpián 50 km-es gyaloglásban bronzérmert nyert (4:31:27.2-es idővel), 1956-ban az 5. helyen végzett (4:50:09.0). Emellett 50 km-en hat, 10 km-en egy magyar bajnoki címet szerzett, az 1954-es berni Európa-bajnokságon pedig bronzérmes lett (4:31:32.2). 1970. szeptember 16-án hunyt el Siófokon.

Két udvarhelyi kézilabdázó, **Lackovicsné Magyar Mária** és **Ilyés Miklós Magda** az 1970-es években stabil tagjai voltak a román válogatottnak: mindketten bekerültek az 1976. évi, montreali olimpiára kiutazott román csapatba – a

Gáll Lajos maratonni futó

gárda a negyedik helyen végzett, a bronzmeccset a magyarok ellen vesztették el. Ilyés Miklós Magda fia, **Ilyés Ferenc** a magyar kézilabda-válogatott tagjaként két olimpián (2004, 2012) is részt vett, mindkét alkalommal a negyedik helyen végezve.

De ha már a Hargita megyei (származású) olimpikonoknál tartunk, hadd említsük meg **dr. Török Zoltán** evezőst (1924, 1928, magyar színekben), **ifj. dr. Dobos Ferenc** evezőst (1936, magyar színekben), **Barabás András** atlétát (1960, 1964, román színekben), **Balló Ferenc** birkózót (1964, 1968, román színekben), **Szabó Árpád** cselgáncsozót (1980, román színekben), **Szabó Vilmos** vívót (1984, 1992, 1996; 1984-ben bronzérem román színekben), **Szabó László** birkózót (1992, Schneider Ludwig néven német színekben), **Elekes Endre** birkózót (1992, magyar színekben), **Stroia Nicu Florin** tornászt (1988, 1992, 1996, román színekben), **Marosi Katalin** teniszezőt (2000, magyar színekben), **Fejér-Konnerth Zoltán** asztaliteniszezőt

(2004, német színekben) vagy **Nunu Mihaela** atlétát (2012, London) is. Sőt, a megye négy olimpiai bajnokot is adott, alább őket mutatjuk be.

A birkózó mészáros

Keresztes Lajos olimpiai bajnok birkózó Alsósófalván született 1900. április 30-án, Keresztes Lajos és Gál Berta gyermekeként, akiknek üzlete volt Parajdon; a család később ide költözött. Nehéz fiatalága volt. Marosvásárhelyen hentes szakmát tanult, majd Budapestre vitte a sors, ahol csoportvezetőként dolgozott vágóhídon, és 1919-ben, orvosi tanácsra kezdett birkózni a HSC (Húsos Sport Club) színeiben. 1921-től 1924-ig Svédországban, Finnországban, majd Németországban élt. 1924-ben hazatért, és a MAC (Magyar Atlétikai Club) birkózója lett. 1924-től 1928-ig szerepelt a magyar válogatottban, mindvégig könnyűsúlyú (67,5 kg-ig) kötöttfogású birkózóként.

Két olimpián vett részt, 1924-ben, Párizsban ezüst- (akkor a döntőt a finn Oscari Friman ellen vívta), négy évvel később Amszterdamban aranyérmet szerzett, az akkori idők legjobbját, a Párizsban – eggyel nagyobb súlycsoportban – aranyérmes finn Vesterlundot is legyőzve – a döntőben aztán nagy fölényrel múlta felül a nagy német tábor támogatását élvező Eduard Sperlinget. Weisz Richárd 1908-ban kivívott aranyérme után ő nyerte a magyar birkózósport második olimpiai bajnoki címét. Európa-bajnoki (1925) aranya mellett négy magyar (egyéni: 1923, 1925; csapat: 1927, 1931) és egy német (1925) bajnoki címmel is büszkélkedhetett.

Kevesen tudják, hogy őt kérték fel

először Tarzan szerepének eljátszására, és nem Johnny Weissmüllert, az erdélyi német származású amerikai versenyzőt. Edzői munkát is kínáltak neki New Yorkban. Nem élt a lehetőséggel, pedig a sors mostohán bánt vele a „civil” életben: egy ismerősének biankó csekket írt alá, a „jó barát” meg alaposan visszaélt a lehetőséggel. Mindenét elárverezték, üzlete teljesen tönkrement.

Az aktív sportolástól 1928-ban vonult vissza. 1946-tól a Budapesti Vasasban edzősködött, legismertebb tanítványa a kétszeres olimpiai bajnok Kozma István. Budapesten hunyt el 1978. augusztus 9-én. 2004-ben, születésének 105. évfordulóján emléktáblát helyeztek el a parajdi házára.

Akinek virágzik a tölgyfája

Lőrinc Márton 1911-ben született Korondon, asztalosnak tanult, a gazdasági válság, illetve mostohaapja ütlegelése miatt (édesapja hősi halált halt az első világháborúban) Magyarországon próbált szerencsét. 1934-ben a magyar birkózóválogatott tagjaként Európa-bajnok

Marius Urzică 1975. szeptember 30-án született Maroshévízen, hatéves korától tornászott Gyergyószentmiklóson, Ferencz József irányítása alatt. Ő szerezte meg a román tornasport első olimpiai aranyérmét (2000, Sydney, lólengés), emellett Atlantában ezüstig, Athénban ezüstig és bronzig jutott. Többszörös világ- és Európa-bajnok. Bár a román tornászválogatott egyik edzője, belső konfliktusok folytán nem lehetett ott a londoni olimpián.

Keresztes Lajos birkózó

lett, majd 1936-ban, Berlinben a kötöttfogású birkózás 56 kg-os súlycsoportjában megnyerte az olimpiát. „A berlini ötkarikás játékokon... több vendégsportoló is fasiszta kézfelemeléssel hallgatta saját himnuszát. Ezt inkább a házigazdák iránti figyelmességből, mint ideológiai meggyőződésből tették. Ám Márton már ekkor tudta, hogy mi az elnyomás, mi a fasiszmus. A Führer dísztribünjével szemben olimpikon egyenruhájának nadrágszárát fogta végig görccsös kézzel, miközben a Himnuszot hallgatta. Ez a gesztus akkor sokaknak nem tetszett” – írta róla Becze Zoltán 2006-ban, a Hargita Népe napilapban.

Az akkori bajnokok egy-egy tölgyfacsometét kaptak ajándékba, Lőrinc Márton, mivel szülőfalujába nem térhetett vissza, csometéjét az öt fiául fogadó Szentesen ültette el. „Talán a sors fintora, hogy mára a tíz magyar bajnoki tölgy közül ez az egyetlen, amelyik él és virágzik.” A második világháború után Argentínában telepedett le, 1969-ben

Lőrincz Márton birkózó

hunyt el, Buenos Airesben temették el. A szentesiek teret neveztek el róla, Korondon sportcsarnok, birkózóegyesület és 12 éve nemzetközi birkózó-emlékverseny viseli nevét, szülőházát emléktábla jelzi.

A magyar Zatopek

Molnár Endre 1945. július 23-án született Gyergyószentmiklóson, köztisztelőnek örvendő kisiparos család gyerekeként. Peterdi Pál, a jeles sportújságíró így írt róla: „valahogy mindig maga körül hordozza a szép tiszta havasok nyugalmát, a mélyeséges fenyőerdők jó levegőjét.” „Apám Tolna megyei volt, édesanyám pedig gyergyói. Itt ismerkedtek meg, én itt születtem. Apám a II. világháború alatt orosz fogságba esett, 1949-ben tért haza a Kijev melletti >>edzőtáborból<<. Akkor történt az áttelepülés, családegyesítés címén. Négyéves voltam, amikor elhagytuk Erdélyt” – nyilatkozta egy interjúban.

Sportpályafutását úszással kezdte, de közben más sportágakba is belekóstolt, így a labdarúgástól a vívásig egészen a

birkózásig. 1966 és 1980 között összesen kétszáz alkalommal szerepelt a magyar vízilabda-válogatottban, kapuvédőként. 1967 és 1980 között ötször választották meg az év magyar vízilabdázójának, 2000-ben beválasztották az évszázad magyar vízilabda-válogatottjába.

1968-ban csapatával bronzérmet nyert Mexikóvárosban, négy évvel később már ezüstöt akasztottak a nyakába Münchenben, hogy aztán 1976-ban, Montrealban a dobogó tetejére állhasson fel. 1980-ban, Moszkvában megint csak bronzig jutott. Emellett világbajnoki címmel (1973, Belgrád), világbajnoki ezüstéremmel (1975, Cali; 1978, Nyugat-Berlin), Európa-bajnoki címmel (1974, Bécs; 1977, Jönköping) és Európa-bajnoki 5. helyezéssel (1966, Utrecht) büszkélkedhet.

Sérülés kiváltotta visszavonulása (1980) után a Budapesti Spartacus, majd 1983-tól a BVSC vezetőedzője volt, amellyel kétszer is magyar bajnokságot nyert (1985, 1987), 1992-ben a Tungsram SC-vel érte el ugyanezt. 1983-ban KEK-döntőig vezényelte csapatát. 1987-től három évig Kuvaitban edzősködött. Négy évig a szövetségi kapitányi tisztséget is ellátta, ekkor a magyar válogatott ifjúsági világbajnoki címet nyert. 2008-ban a Magyar Vízilabda Szövetség elnökségi tagja lett, a pekingi olimpia előtt bő fél éven át személyesen segítette azzal Kemény Dénes szövetségi kapitány munkáját, hogy a kínai fővárosban kétszeres ötkarikás aranyérmessé előlépett kapust, Gergely Istvánt külön is trenírozta, szakmailag felkészítette.

Ma Budapesten él, Gyergyószentmiklós Városi Tanácsa 2006 decemberében díszpolgári címmel tüntette ki. „Ha a vízilabda mérhető sportág lenne, akkor

teljesítményei révén Molnár Endrét ma Emil Zatopekkal és Lasse Virennel emlegethetnénk egy napon” – írta róla Peterdi Pál.

Maros megye

A mai Maros megye esetében kissé bonyolultabb a számbavétel, hiszen csak egy része tartozik a történelmi Székelyföldre, és például a segesvári születésű (1950) Radu Voinát, az olimpia ezüst- (1976) és kétszeres bronzérmes (1972, 1980) kézilabdázót (1984-ben edzőként nyert bronzot), **Kicsid Gábor** csapattársát azért mégse tekinthetjük „székely olimpikonnak”. A Pekingben (2008) bronzérmet, Londonban negyedik helyet „evező” **Barabás Mironcic Enikő** is Szászrégenben, tehát a történelmi Szászföldön született, ám ő a marosvásárhelyi Mureşul klubnál vált világszínvonalú sportolóvá (jelenleg a Steaua leigazolt sportolója).

A marosvásárhelyi születésű (1913. július 17.) **Hazai (Henszelmann) Kálmán** a magyar vízilabda-válogatott tagjaként nyert aranyérmet 1936-ban, Berlinben. Tudni kell róla, hogy anyai ágon Erkel Ferenc dédunokája volt, úszásban is jeleskedett, 1945-től Svédországban, 1960-tól Dániában élt, nyugdíjba vonulásáig úszó- és vízilabda-edzőként dolgozott, Koppenhágában halt meg 1996. december 21-én.

Szintén Marosvásárhelyen született (1924. október 20-án) **Kövi Mária** vagy Zalai Lászlóné, a Budapesti Postás tornásza, aki az 1948-as londoni olimpián ezüstérmet szerzett összetett csapatversenyben, és ezt 1952-ben is megvédte olyan világklasszisok társaságában, mint Keleti Ágnes, Korondi Margit, Tass Olga és Köteles Erzsébet. Ugyanitt bronzérmet

vehetett át a kéziszerccsapattal, majd a helsinki olimpián (1956) is részt vett.

A világ- és Európa-bajnok szabadfogású birkózó **Simon László** ezüstérmes lett Montrealban (1976), **Radu Gelu** súlyemelésben ismételte meg ugyanezt Los Angelesben (1984). A világbajnoki ezüst- és bronzérmes, többszörös országos bajnok kardvívó **Nyilka Sándor** bronzéremig jutott Montrealban (1976), akárcsak a röplabdázó **Nicolae Pop** Moszkvában (1980) és a kézilabdázó **Mátéfi Eszter** Atlantában (1996, magyar színekben). A háromszoros olimpiai szereplő **Pongrácz Antal** vívásban szerzett olimpiai negyedik helyezést Münchenben (1972), a világbajnoki ezüstérmes **Sóos Rozália** pedig a kézilabda-válogatott tagjaként 1976-ban.

További olimpia résztvevők: Molnár Attila (labdarúgás), Radu Niculescu (labdarúgás), Simon Ferenc (vízilabda, háromszoros olimpiai résztvevő), id. dr. Kelemen Attila (vízilabda), Deák Gyula (vízilabda), ifj. Szántai János (kardvívó), Bordi János (vízilabda), Nagy „Poczó” Gábor (vízilabda), Daróczi László (1956-ban, 1960-ban, 1964-ben a román vízilabda-válogatott edzője), Both Marika (úszás), Tóth Páll József (a román úszócsapat edzője 1956-ban és 1960-ban), Székely Mária (kajak), Zilahi József (törvívás), Barabás András (atlétika), Csippler Attila (törvívás), Kádár Antal (torna), Balló Ferenc (birkózás), Dósa Csaba (atlétika), Ambrus Lajos (birkózás), Kovács Albert (öttusa), Nagy József (diszkoszvetés), Gál István (torna), Coroş László (gyorskorcsolya), Aurora Chin (íjászat), Terezia Preda (íjászat), Berki András (íjászat), Pop Eugen (öttusa), Hodos László (dekat-

A katonatiszt unokája

A monarchiás katonatiszt nagyapával is büszkélkedő **Kicsid Gábor** 1948. április 2-án született Imecsfalván, 24 éve él Brassóban, ma nyugdíjas, öt éve özvegy. Tizennégy évesen, brassói diákként kezdett kézilabdázni, kezdetben hálóőrként, aztán beállósként, de később a világ egyik legsokoldalúbb kézilabdásának tartották. Éremgyűjteményéből (olimpiai ezüst- és bronzérmes, kétszeres világbajnok, BEK-arany- és ezüstérmes, országos bajnok, ifjúsági világbajnok) csak az olimpiai arany hiányzik. Birtalan Istvánnal egyetemben, akivel centire és kilóra is egyezett, és akivel tíz évig klubtársak voltak a Steauánál, meghatározó tagja volt a hetvenes évek világverő román kézilabdaválogatottjának.

Az 1970-es vb-döntőben, amelynek kétszeri hosszabbítás után lett vége, három gólt lőtt a tizenháromból. Négy évvel később, ugyancsak a kelet-németek ellen – ficammal játszva – az utolsó, legfontosabb gólt szerezte, miután Birtalan nem merte elvállalni Schmidt kapus ellen a büntetőt.

Öt évvel ezelőtt az Indexnek adott interjúban elmondta, az 1976-os montreali olimpiai döntőt az addig legendás csa-

pategység megbomlása miatt veszítették el a Szovjetunió ellen. „Meg sem fordult a fejünkben, hogy pont tőlük kaphatunk ki, hiszen Moszkvában is többször vertük simán őket, jobbak voltunk. Nem, nem lettünk nagyképek, csak az edzőnk bera-kott két dinamós játékost a csapatba, ezzel megbontotta az addig tökéletes csapategységet. Jómagam sem kezdtem, a világ legjobb kapusa, Penu pedig majd-nem összeverekedett a mesterrel, öt perc után kiállt a kapuból, és többé már nem is ment vissza. A hatgólos hátrányt ledolgoztuk, de fordítani, nyerni már nem tudtunk. Nem telik el úgy egyetlen hét sem, hogy ne gondolnék rá” – emlékezett vissza.

lon), Kovács Ella (atlétika, világ- és Európa-bajnoki érmes), Feri Attila (súlyemelés), Orbán István (a román kézilabdaválogatott másodedzője 1992-ben), Nyisztor Sándor (párbajtőr), Viorel Bubău (lovastusa), Trandafir Norbert (úszás), Cristian Băţagă (torna), Molnár Cornelia (asztalitenisz, horvát színekben).

Téli olimpiikonok

A téli olimpiákon résztvevő, székelyföldi kötődésű sportolókról fentebb is esett szó, a Hargita megyeieknek külön fejezetet szánunk. Kiemelendő a tekerőpataki **Antal Zsolt**, aki öt olimpián vett részt: Lillehammer (1994), Nagano (1998), Salt Lake City (2002), Torino

(2006), Vancouver (2010; itt mint vakszmester).

A többiek:

– a gyorskorcsolyázó Lăzărescu Dan (1980, 1984, 1988, edző), Kopacz Tibor (1984), Baló Zsolt (1992, 1994, 1998), Horváth Dezső (1994, 1998), Zakariás Zsolt (1994), Kristó Katalin (2002), Csiszér Judit (2002, edző);

– a sífutó Sajgó Pál (1952, 1960, itt sílövő is), Simon Julianna (1956), Abos Piroska (1988), Tankó Elemér (1992, 1994), Oláh István (1992), Antal Zsolt (1994, 1998, 2002, 2006, 2010), Kiss Gyula (1998, edző);

– az alpesi síző Miklós Ilona (1956), Balázs Zsolt (1984; 2011-ben a legtöbb szavazatot kapta a Marosvásárhelyi Rádió rendezésében lezajlott, az Évszázad sportolója Hargita megyében nevet viselő voksoláson), Bónis Attila (1992, 1994), Bónis Annamária (1992), Kristály Péter (1992), Bónis Ferenc (1992, 1994, 1988, edző), Balázs Zsolt (1992, edző), Zárug Mária (1994), Miklós Edit (2010);

– a sílövő György Vilmos (1964, 1968, 1972 – itt 5. hely), Fórika Ferenc (1984), Lestyán Imre (1984), Oláh István (1992), Márton Simon (1998, 2002, edző),

Tófalvi Éva sílövő

Miklós Edit alpesi síző

Tófalvi Éva (1998, 2002, 2006, 2010; zsinórban ötször Hargita megye legjobb sportolója), Ferencz Réka (2010);

– a versenyszános Nagy Csaba (1988, 1992), Hodos László (1992; 2002-ben edzőként), Kovács Erika (2002), Spirescu Maria (2002);

– a műkorcsolyázó Chiper Gheorghe (2002).

Mellettük az 1964–1968, illetve az 1976–1980-as években 19 csíki jégkorongozó is kijutott az ötkarikás játékokra:

– **1964, Innsbruck:** Czáka Zoltán, Varga Dezső, Kalamár Sándor, Szabó Géza, Szabó Gyula, André Miklós, dr. Biró Antal, Ferencz János, Janovits Endre;

– **1968, Grenoble:** Czáka Zoltán, Varga Dezső, Kalamár Sándor, Szabó Géza, Szabó Gyula, Basa János, Fogarassy Zoltán, Texe István;

– **1976, Innsbruck:** Varga Dezső, Antal Előd, Gál Sándor, Miklós Tibor;

– **1980, Lake Placid:** Antal Előd, Antal István, Gál Sándor, Nagy Béla, Nagy Zoltán, Sólyom László.

Mintegy másfélszáz olimpiai résztvevő, köztük hét olimpiai bajnok! Büszkén állapíthatjuk meg, hogy ha Székelyföld a saját zászlaja alatt szerepelt volna az olimpiákon, a lakosság számarányához vetítve a sport terén se maradna le a nagy nemzetek mögött.

Kocsis Károly

Éljen Eduárd!

– interjú Románia első paralimpiai bajnokával –

Novák Károly Eduárd kerékpározó pályafutása eddigi legnagyobb sikerét érte el a 2012-es londoni paralimpián: megnyerte a 4 km-es pályaversenyt, így megszerezte Románia első paralimpiai aranyérmét, amit megtoldott egy olimpiai ezüstrrel is. Két kitüntetésével Románia a 47. helyen végzett az éremtáblán. A bajnokot hazaérkezése után több százan ünnepelték Csíkszereda utcáin, a város polgármestere Pro Urbe-díjjal tüntette ki.

– Sikereddel nagy örömet szerezteél mindenkinek, de különösen édesapádnak, akinek külön meg is köszöntél mindent.

– Egyedüli gyerek vagyok, sokan azt is gondolták, hogy emiatt szüleim elkényeztettek, de ez nem így volt, édesapám mindig nagyon szigorúan viszonyult hozzám, és ezt sokáig nem is értettem. Kapitány volt a hegyivadászoknál, és ez otthon is érződött. Viselkedj, légy ember, légy őszinte! – ezt tanította, és jó párszor verést is kaptam tőle, de csak hazugságért. Ez a nevelési stílus akkoriban bizony nem tetszett, de most azért mondom köszönetet neki, mert felkészített az életre, és arra a munkára, aminek jórészt a mostani eredményemet köszönhetem. – **A sikerhez vezető út hosszúnak bizonyult. 1976-ban születél Csíkszeredában, és a csíkiak többségéhez hasonlóan te is a téli sportokkal kezdted, korcsolyát húztál a lábadra.**

– Mindig szerettem sportolni, gyermekoromban az utcán én szerveztem a játékokat. Azt hiszem, negyedikes lehettem, amikor egyik nap egy hokiedző jött az iskolába, és nagyon tetszett az ötlet, hogy

kipróbáljam a jégkorongot. Vékony, cingár gyerek voltam, ezért édesapám mondta is, hogy ez nem neked való fiam, inkább próbálkozz az egyéni sportokkal, például a gyorskorcsolyával. Amellett az egyéni sportban, ha nyerek, akkor egyedül nyerek, míg mondjuk a jégkorongban még húsz másik társammal kell megosztanom a dicsőséget. Ez a filozófia annyira megtetszett, hogy hallgattam édesapámra, és gyorskorcsolyázni kezdtem.

– **Így lettél gyorskorcsolyázó, és nem is akármilyen. Első aranyérmedet Bukarestben nyerted, azonban nemcsak az éremmel tértél haza a fővárosból, hanem vettél a szüleidnek egy kiló cukrot. A kommunista időkben az is nagy ajándék volt...**

– Nem volt könnyű nekem sem, de a szüleimnek sem. Nemrég beszéltem Mezei Irmával, az első edzőmmel arról, hogy honnan indultam, és ezt mindenkinek el szoktam mondani, hogy én nem mindig voltam bajnok. Viszont mindig ki akartam tűnni, jobb akartam lenni, mint a többiek. Lehet, hogy nem mindenki szeretett akkor, amikor korcsoly-

Csíkseredében hősként fogadták a hazatérő Novák Károly Eduárdot (középen)

lyáztam, de én végigcsináltam az edzéseket, még többet is csináltam, és egy közösségben, ha nem vagy olyan, mint a többség, kiközösítenek. Csúfolódtak is velem, de végül csak én maradtam, mindenki más abbahagyta a sportolást.

– 1996-ban bekezdkezett az a döntő fordulat az életedben, amely meghatározta további pályafutásodat. A balcsedtről van szó, aminek következtében amputálni kellett a jobb lábfejedet. Mikor döntöttél úgy, hogy nem a mélyben, hanem a magasban haladsz tovább?

– Akkor egyből a mélybe zuhantam, nagyon fájdalmas időszak következett, az egész addigi életem, minden, amiért addig dolgoztam és amiben hittem, szertefoszlott. Nem a fizikai sérülésem volt a legfájdalmasabb, hanem az, hogy lényegében elvesztettem a munkámat. Kellott egy kis idő, amíg feldolgoztam, hiszen nem kaptam választ arra, hogy miért éppen velem történt mindez. Pedig

meglehetősen vallásos voltam... Aztán próbáltam élni az életemet, szórakozni, és olyan dolgokat csinálni, amiről gyerekkoromban lemondtam.

– Hogyan jött képbe a kerékpározás?

– Már gyorskorcsolyázó koromban használtuk kiegészítő edzéseként a kerékpárt, hasonló izomcsoportokat mozgat meg, és szerettem is. Mindig követtem a francia körversenyt, így volt valami fogalmam róla. Mikor rájöttem, hogy protézissel is lehet tekerni, nyilvánvalóvá vált, hogy ez a legkézenfekvőbb sportág számomra.

– London előtt volt már két olimpiád, az athéni és a pekingi, 2004-ben negyedik helyezett lettél, négy évvel később pedig ezüstérmes. Az, hogy nem végeztél az élen, nem riasztott vissza?

– Nem, mivel folyton fejlődtem, és minden év végén levontam a következtetéseket a hibákból, hogy mi kell ahhoz, hogy jobb legyek. A kínai olimpia után

például el tudtam dönteni, hogy mi a negatívum, és mi kell ahhoz, hogy négy év múlva én legyek a győztes. Nagyon sokat dolgoztam ezért, évről évre fejlődtem, és az utóbbi két évben nagyon jó eredményeim voltak. Megteremtettem magamnak mindent, ami kellett, van egy nagyon jó edzőm, van elég biciklim.

– **Londonban aztán feljutottál a csúcsra, világ- és olimpiai rekorddal.**

– Az olimpia előtt tudtam, hogy jól fel vagyok készülve, de az első és legfontosabb az volt, hogy nyerek, mert ezen a versenyen szaladhatsz világcsúcsot az elődöntőben, és a döntőben veszíthetsz, ez sokszor előfordul. Mi arra mentünk, hogy nyerünk, nem érdekelt sem világrekord, sem olimpiai rekord.

– **Elutazásod előtt azt nyilatkoztad, a körülmények kedvezőek ahhoz, hogy nyomot hagyj a román sportéletben, és sporttörténelmet írsz. És írtál, mert eddig nem volt Romániának paralimpiai aranyérme.**

– A sport matematika, nem nehéz előre tervezni, számolni, mivel a ver-

A paralimpiai játékok története 1948-ban kezdődött azzal, hogy a London melletti Stoke Mandeville-i kórház (Gerinc sérülési Központ) brit hadirokkantjaival (12 kerekesszékes gerinc sérülttel) 1948-ban, a londoni XIV. Olimpiai Játékok nyitónapján Dr. Ludwig Guttmann professzor megrendezte az első Stoke Mandeville íjásversenyt.

senyt másodpercekre, tizedekre szaladod. Amikor nekifogtam kerékpározni, előre kiszámoltam – főleg, hogy a mozgássérült kerékpársport nem fejlődik olyan gyorsan –, hogy ha eleget dolgozom, és kellően tehetséges vagyok, akkor pár év alatt eljuthatok erre a szintre. Egyszóval, nagyon motivált voltam.

– **Azzal is foglalkozol, hogy ne csak te juss el erre a szintre. Csapatot alapítottál, és Székelyföld Kerékpáros Körversenye is egyre nagyobb népszerűségnek örvend.**

Eduárd a hön áhított olimpiai arannyal

– A Tusnád Cycling Team azt követően jött létre, hogy Kínából hazajöttem. Leültünk tárgyalni a Tusnád Rt. vezérigazgatójával, akitől megkérdeztem, profi módon akarja-e folytatni, vagy maradunk amatőr szinten? Nem kellett kétszer kérdeznem, és szerintem nem bánja, mert négy év alatt óriásit fejlődtünk. Nagyon sokat segített nekem is azzal, hogy ideális körülmények középette készülhettem, versenyezhettem. Jelen pillanatban a világranglista 24. helyén állunk, ami szerintem nagyon jó. Kellett ez a csapat ahhoz, hogy én ide eljussak.

– **Családos vagy, a feleséged is nagyon büszke rád. Ő is, és még nagyon sokan hittek benned. Például a csíkszeredaiak, akik díszpolgári címet javasolnak számodra.**

– A feleségem a balesetem óta hitt bennem, erőt adott felkészülni arra, hogy nyerjek, hogy az olimpián aranyérmet akasszanak a nyakamba, amiről fel sem fogtam, hogy igazából mit jelent. Eddig is voltak kimagasló eredményeim,

mégsem történt semmi, sem Csíkbán, sem máshol nem ünnepeltek. Akkor elfogadtam, hogy erről szól a karrierem. Aztán amikor a barátom mondta, hogy Csíkbán lesz egy fogadás a „Taps” téren, akkor nagyot nyeltem, és arra gondoltam, hogy azon a hatalmas téren alig fog látszani az a száz ember, aki kíváncsi lehet rám. Amikor közeledtünk az autóval, és láttam, hogy a fél tér tele van, szó nélkül maradtam.

– **Három gyereked van, két fiú és egy kislány. Mennyire erőlteted rájuk a sportot?**

– Eddig nem erőltettem, de azt hiszem, ezután egy kicsit fogom, mert most még kell. A sport fegyelemre nevel, sok mindenre megtanít. Aztán a többit majd meglátjuk.

– **Eddig volt egy célod, az olimpiai aranyérem. Mi a következő célkitűzésed?**

– A riói olimpia.

(Sz. Gödri Ildikónak az RTV1 magyar nyelvű adása számára készült interjúját lejegyezte Bartha Zsófia)

Szabó Kati orvos szeretett volna lenni

Szabó Kati, a többszörös olimpiai és világbajnok tornász múltját, nehéz gyerekkorát már taglaltuk a 2008-as Székely Kalendárium hasábjain. Szokásához híven, 2012 nyarán is hazlátogatott Franciaországból, zágoni otthonában fogadott. Pályafutásáról, a tornáról, de személyes élményekről is kérdeztük. Nyíltan beszélt mindenről, szerénységgel, közvetlenséggel.

– Franciaországban él jó pár éve már, ám rendszeresen hazlátogat. Mi az, ami hazahívja Zágónba?

– Minden évben legalább egyszer hazajövök. Legtöbbször nyáron, de volt már példa arra is, hogy télen érkeztem. Imádok Zágónban lenni, talán azért, mert gyerekkoromban kevés időt töltöttem itthon. Nem azt mondom, hogy most „bepótolom” azt, amit az otthonomtól távol töltöttem, egyszerűen csak jó itt lenni.

– **Hogyan fogadják a zágoniak? Hogy néznek önre: mint bajnokra, vagy mint egy egyszerű helybélire?**

– A falu ugyanaz maradt, ami volt. Itt is vannak jó és rossz emberek, ahogy mindenütt. Az idén nyáron azzal is szembesültem, hogy egyesek mennyire irigyek erre felé. Szomorú, de ez a valóság. Sajnos kevesen maradtak már itt a családomból, a testvérem Sepsiszentgyörgyön él, csak hétvégén látogat haza. Be kell vallanom, hogy nagyon nehéz úgy visszatérni ide, hogy csak egy üres ház vár.

– **Gondolt arra, hogy hazaköltözik?**

– Természetesen, sokat gondolkoztam ezen, és szeretnék is – miért ne? –, de nem most. Úgy gondolom, a fiaimnak szükségük van még arra, hogy az édesanyjuk mellettük legyen.

– **Mikor került el Zágónból, és melyek voltak az első lépései a torna világában?**

– Itthon kezdtem el tornászni. Farkas Irén tanárnő látta, hogy van bennem tehetség, így arra biztatta a szüleimet, hogy irányítsanak egy tornaközpont felé, mert jól mozgok, tornász lehet belőlem. A szüleim vállalták is az áldozatot, így történt, hogy már óvodás koromban elkerültem itthonról – előbb Brassóba, majd onnan Onești-re.

– **Hogyan alakult pályafutása a továbbiakban?**

– 1979 decemberében kerültem Onești-ről Dévára, ahol az olimpiai csa-

pat tagja lettem. Nem emlékszem pontosan, de jó pár nehéz évet töltöttem ott. Ha visszagondolok, nekem soha nem volt részem azokból a gyerekkori élményekből, mint a velem egykorúaknak. Soha nem babáztam, nem voltak játszótársaim. Akkor viszont az volt nekem a normális, hogy edzés, edzés, edzés, és semmi más. Ma azonban másképp látom a dolgokat, és kicsit talán fájlalom is, hogy ez így történt.

– Sokan azt mondják, a tornászoknak keményebben meg kell dolgozniuk a sikerekért, mint más sportágakban...

– Minden sport nagyon nehéz, az élsport pedig sok áldozatot követel. A tornát például nagyon korán el kell kezdeni ahhoz, hogy az ember eredményeket tudjon felmutatni. Ugyanakkor a tornászélet hamar le is jár, húszévesen vége a karriernek. Az, hogy mostanában a tornászok 22–25 évesen még aktívak, új keletű szokás, régebb nem volt ilyen.

– Közel kétszáz érmet szerzett a különböző versenyeken. Van-e ezek között olyan, amely közelebb áll a szívéhez?

– Az olimpia számomra is különleges volt, mint minden sportoló számára. Ez egy olyan verseny, ahová sokan vágnak, kevesen jutnak el, és még kevesebben állhatnak dobogóra. Érdekes hangulata van az olimpiai falunak is, olyan, amit csak akkor érezhet az ember, vagy akkor érthet meg igazán, ha eljutott oda. Ebből kifolyólag az olimpiai érem egyik kedvencem. Az én időmben világ- és Európa-bajnokságot sem rendeztek évente, csak két évente, így az itt szerzett érmek is értékesebbek, mint amit most gyűjtenek be a sportolók. Akkor olyan nem volt, hogy az idén nem megyek, csak majd jövőre: ha kimaradt egy vb vagy

Eb, a következőre két évet kellett várni. Kellemes emlékeim vannak a Budapesten szervezett világbajnokságról, sokat jelentett nekem az, hogy édesanyám is ott lehetett.

– Milyen pályát választott volna Szabó Kati, ha nem lesz tornász?

– Ha valamilyen okból kifolyólag abba kellett volna hagynom a tornát, most biztosan orvos lennék, ezen belül pedig gyerekorvos. Nagyon szeretem a gyerekeket, és mindig érdekelt az orvostudomány. Ma is követem az újdonságokat ezen a szakterületen. Ugyanakkor szerencsésnek tartom magam, amiért így alakult az életem, hiszen a tornásztársaim ugyanannyit dolgoztak, mint én, még sincs semmijük. Kell egy kis szerencse is a sportéletben...

– Biztatón-e a gyerekeit arra, hogy tornászok legyenek? És mit üzen azoknak a szülőeknek, akik ebben a sportágban indítanak el gyerekeiket, de bizonytalanok?

– Két fiam van, a nagyobbik focizik, a kicsiről pedig sokan azt mondják, rám hasonlít, de én nem szorgalmazom, hogy tornász legyen. A fiúnál sokkal nehezebb, mint a lányoknál, mivel hat szer van... Én tudom, mit jelent tornásznak lenni, nem szeretném ennek kitenni a fiamat. Ami pedig azokat a szülőket illeti, akik küldenek is, meg nem is tornászni gyerekeiket, azt mondom, addig, amíg a gyerek jól érzi magát, akar tornászni, kell hagyni. Akkor van baj, ha a szülő többet akar, mint a gyerek. Valami nincs rendjén, ha a gyerek azt mondja, nincs kedve edzeni, fáj a feje, fáj a hasa. Viszont, ha látszik rajta, hogy szívesen űzi ezt a sportot, kell hagyni.

Székelly Emőke

A furfangos székely legények

A székely a legmunkásabb faj az egész magyar földön, amit bizonyít az is, hogy oly kis darab földön, mint az övék, hatszáz-ezer székely meg tud élni, mégpedig tisztességesen, mondhatni bőségben és kényelemben. És hogy egy köblös földet a székely határban hús pengő forintért is kibérelnek, s a székely kaszáznak hárommnyi díjat fizetnek, mint az oláhnak; ennél fogva a székely előtt nincs is nagyobb fogyatkozás, mint a restség, s a székely leánynak nincs nagyobb érdeme, mint ha jó dolgoznak tartatik. A székely nő maga fonja, szövö az egész család ruházatát, ezért annak igen szorgalmas fonónak kell leány korában lenni, mert a székely nem szeret rongyosan járni.

Borcsa húgom körül is jártak már a legények, amidőn estenden kiült a hijú (házeresz) alá, guzsalyát csípejére támasztva, s szorgalmasan pörgetve a gyalogorsót ujjai közt, s olyankor mindig elmondá a kötekedőknek, hogy mindennap, akármennyi házi dolga van is, lefon egy báb (kendercsomag) szöszt a guzsalyáról.

Tamás volt benne (annyt tesz, mint „hitetlenkedett”) a legénység, s egy vasárnap összebeszélve, ellopták a leány ládakulcsát, és belecsavargatták a szösz-bádba, mely éppen guzsalyára volt kötve. Másnap követelte rajtuk a leány a kulcsot, azok csak biztatták, hogy majd előkerül az, ha ma nem, holnap. De másnap, de harmadnap sem lelta a leány a kulcsot; elmúlt az egész hét, mégsem került elő a kulcs.

– De húgom, nem mégy te férjhez – mondá végre a legénység –, mert egy hét alatt sem fontad le a guzsalyról a szöszt!

Így sült ki a gonosz restség.

Az elfordított lap

A legátus ünnepi kommunió alkalmával olvasott a bibliából.

A felvett rész szólt a patriarchák életéről, aholott e szavakat olvasá az utolsó sorban:

– Ismerte vala pedig Ábrahám Sárát...

Itt fordítania kellett. De egyszerre két levelet talált fordítani, s ottan már a Noé bárkájáról volt szó, minélfogva ez lón az épületes folytatás:

... és bekené vala annak fenekét szurokkal.

Háború-szónoklat

Erős ágyútűzben volt az újoncsereg. A vezér beszédet tartott hozzájuk.

– Ne féljete, fiaim, nem olyan veszedelmes dolog az az ágyúgolyó. Csak minden századik, ha talál.

Azon pillanatban jön egy tizenkét fontos, s a mellette álló segédet sodorja le a lováról. A tábornok nem hagyja magát azáltal megzavarni, hanem egész lelkesedéssel szól.

– És ha talál, az a legszebb halál!

Jó recipe

Egy perpatvarkodásairól híres asszonyosság panasza ment a város vén orvosához, hogy neki a nyelve fáj, mit használjon végette?

– Pihentetni kell, asszonyom – felele a jó öregúr.

Székely szó

Juhússal főtt káposztát evett a székely a fiával.

– Egyél káposztát is, hisz az jobb még a húsnál is! – mondja az öreg a fiának, aki csak a húst ette a tálból.

– Ha jobb volna – mondja a fiú –, mind egy béfaló falásig megették volna a farkasok a kertből.

Jókor is lesz!

Csapkod a palóc legény hátrafelé az ostorral, pattogatva.

– Te fickó! – kiált a hátul ülő. – Ne csapkodj azzal az ostorral, mert kiütöd a szememet!

– Én leszek akkor a hibás – felel a legény nagy magabiztában.

Finom különbség

– Kend ma megint részeg? – kérdi az őrnagy egyik pongyola kinézésű huszárját.

– Jelentem alássan – felelt ez –, ez még a tegnapi.

Nagy veszedelem

Először volt csatában a regruta. Füttyülnek a füle mellett a különféle ágyúgolyók. A legénynek nem tesszik a multság, s kapkodja a fejét, hol jobbra, hol balra. Meglátja a vén huszár ezt a dolgot, s ráfordul az újoncra:

– Ne kapkodd a fejedet, öcsém, olyan bolondul, mert még bele talárod ütni valami golyóbisba!

Mi volt hát?

Azt is palóc mondta, hogy „úgy elnézem azt a kulacsot, azt gondolom, kenyér, hát pedig sajt”.

A súlygyen

Új papot kaptak a székelyek; virágsárnáján tartá a beköszöntő prédikációt, s mint afféle irodalomban is jártas ember, ahol lehetett, egy-egy új szót is belecsúsztatott a beszédébe, ilyen volt a többi között a „súlygyen” [egyensúly]. Mikor jönnek kifelé a hívek, mondogatják egymásnak, hogy e bizony szép prédikáció volt, de már csak azt ne mondta volna, hogy a „súly egyen meg” bennünket.

Törvényszéki jelenet

– János! Kend ellopta ennek az asszonynak a libát.

– Ennek az asszonynak? Hát sohase tudok én róla semmit.

– Hiszen rajtakapták kendet, mikor azt a tíz ludat vitte haza a hátán.

– Soha bizony. Hát ez a lúd azé az asszonyé?

– Persze, azé.

– No, ezt most hallom először.

– De nem kellett volna azt ellopni.

– No lám. Hát tehetek én arról? Ez az asszony engem megszólított, hogy lopjak neki libát, majd ő felmegy Pestre, ottan eladja. Hát én loptam neki a mezőről tizet; mit tehetek én róla, hogy éppen a saját lúdjait találtam neki ellopni?

Háromszék

Handabandázott a kortes a megyegyűlésen.

Egyszer azzal torkolja le a valaki:

– Hallgasson kend, hisz kend nem is nemes ember!

– Én? Nem nemes ember? – kiált fel a kortes. – De ugyan az vagyok, mégpediglen háromszéki.

– Az bizony – szól rá ellenfele hirtelen –: borszéki, csapszéki és mészárszéki.

Kölcönös szerencse

Nagy feje volt a diáknak, s nem kapott Enyeden magas tetű kalapot, reá valót. Szembenben is hiába keres, a brassói kalaposboltokat is mind felhányják. Végre eszébe jut a kalaposnak, hogy van még neki egy a padláson, az jó lesz a humanissimennek. Eléhozza, talál.

– Mi az ára? – kérdi a diák nagy örömmel, s a kért öt forintot alku nélkül kifizeti.

– Tudja-e, meiszter uram – szól önelégülten –, ha nem öt, de húsz forintot kért volna, szívesen megadám vala, mert az egész országban nem kaptam a fejemre való kalapot.

– Tudja-e mit, humanissime – felel amaz –, ha nem öt forintot, de öt garast ígért volna is, odaadám vala, mert az egész országban nem kaptam ehhez a kalaphoz való fejét.

Melyik csalta meg a másikat?

A beteg rajkó

Beteg volt a rajkó, s ott ült gornyadozva a sátor előtt, odamegy a cigányasszony, s elkezdti édelgetni a rajkót mindenféle szép szavakkal.

– Mi kell, édes fiam? Szólj lelkem magzatom, mit ennél? Meghozom, ha a föld alul teremtem is, ha száz forintomba kerül is.

– Adjon hát kend egy kis kenyeret – szól a rajkó.

– Űm. Te is mindig olyat kérsz, ami nincs.

A gazda és inasa

A gazda nagyobb számár volt, mint az inasa.

– Gyere, csináljunk verseket – monda egyszer unalmában az úrfi.

– Nem tudok én – szólta az inas.

– Hát így ni, tesztem föl: „Óh, te bolond Salavári Miska, / Szeret engem a te hűgád, Juliska.” Ez tudod, nem igaz, hanem vers. No, már most mondj te egyet.

– Hát: „Megkövetem a nagyságos urat. Szeret engem a nagyságos asszony.”

– Óh, te bolond! – kiált fel kacagva az úr –, hisz ez nem vers.

– De igaz.

Nem tud a visszhangunk németül

Sz... grófnő a tihanyi visszhangot meglátogatván, németül kiáltott hozzá, de mivel szél lengedezett, a visszhang nem felelt.

– Jaj, nagyságos asszonyom – okoskodott a tihanyi vezető –, nem tud ez a mi echónk németül.

(Jókai Mór: A magyar nép élce)

Székely viccek

Az öreg székely átkiált a szomszédba:

– Hej, szomszéd! Disznyót vágunk, s osztán kéne egy kicsi segítség!

– Mi kéne, kés?

– Nem, disznyó!

☺☺☺

– Pista, hej! Képzeldse el, a feleségem olyan egy katonás asszony, hogy ha le akarok vele feküdni, akkor vigyázzba kell álljak előtte.

– A'hej! Nekem pedig sorba...

☺☺☺

– 'Desanya! Megjött a tejesbácsi! Van-e magánál pénz, vagy esment ki-menjek az udvarra jácodni?

☺☺☺

Székely legény bemegy a kocsmába, és kér három pohár szilvapálinkát.

– Mire ez a nagy felhajtás, hej? – kérdezi tőle a kocsmáros.

– Ma éltem át életem első orális szexes élményit.

– Na, ez igen te, ügyes vagy! A negyedik poharat ennek örö mire én állom.

– Köszönöm, nem kell, mert ha három nem mossa le az ízt, a negyedik se fogja...

☺☺☺

A székely összeveszik az asszonymal. Dühösen kimegy a házból, és becsapja az ajtót. Húsz év múlva visszamegy. Kérdi az asszony:

– Hol voltál?

Mire a székely:

– Künn!

☺☺☺

Kőváron egy lakodalomban verekedés történt. A rendőrök megkérde-

ték az eseményekről az egyik székely atyafit, mire az:

– Hát az úgy vala, hogy a menyasszonnyal táncoltam éppenséggel, mikor a vőlegény a menyasszony lába közi rúgott teljes erejiből.

– És történt sérülés?

– Jaj, ne es mondja, biztos úr, eltört a jobb kezemen vagy négy ujjam...

☺☺☺

A villanyszerelő bekiabál a kézdivásárhelyi intenzív osztályon fekvő betegeknek:

– Na, emberek, vegyenek sze egy jó nagy levegőt, met biztosítékcserre lesz!

☺☺☺

Székely gyerek az apjához:

– Há, édesapám! Még nem vett alsógatyát?

– Honnan tudod fiam?

– Há mer felsőt se vett.

☺☺☺

Két székely pipázik a tűznél.

Egyszer csak megszólal a fiatalabb:

– Van-e kendnek másik gatyája?

Pipáznak tovább, pőfékelnek csöndesen, majd jó negyedóra múlva az öregebb:

– Van biza.

Pipáznak tovább, nyugodtan pőfékelnek, mikor újabb negyedóra múlva a fiatalabb:

– Akkó' ez hadd égjen.

☺☺☺

– Idesapám! Látott már parabola-antennát?

– Hogyne, még ettem is.

– De idesapám, az fémből van.

– Hát, akkor csak láttam.

Az öreg székely kegyetlenül megrészegetett, s a korcsmából hazafelé ereszti a szekéren bóbiskolva. Meglátja egy rendőr, s meg es állítja a szekeret.

– Hallja-e, bátyám, maga osztán úgy meg van suvadva, majd lefordul a szekérről, szerencsétlen ló csak mennyen a feje után, még a végin baleset lesz belőle.

Az öreg csak mordul rea egyet! Egyebet mit es tudjon csinálni...

A rendőr erőst elhatározza magát, s nagy mérgesen aszongya neki:

– Na figyeljensze ide! Ilyen részegen zavarná-e magát, ha most elvenném a lovát?

Az öreg meghúzza a vállát, s reavágja:

– Hát engem ugyan métt es zavarna? Rendőr vejem úgysem vót soha!

☺☺☺

Hosszú idő után találkozik két atyafi, leparoláznak, s beszédbe elegyednek:

– Hát aztán, hogy vagy?

– Megházasodtam.

– Ez mán aztán okos dolog!

– Hát bizony, nem es olyan okos: az asszony nagyon harapós.

– Ez mán bizony rossz.

– Nem es olyan rossz, mert huszonötezer lejt hozott a házhoz.

– No, hát ez mán nagy vigasz.

– Sovány vigasz, mert a pénzen juhokat vettem, s az egész nyáj elpusztult.

– Ez aztán nagy csapás!

– Hát nem es olyan nagy, met a bőrüket eladtam; több pénzt kaptam értök, mint az egész nyáj ára.

– Így hát az egész károd megtérült!

– Mertérült volna, ha nem égett volna le a házam, s benne minden pénzem.

– Micsoda rettenetes szerencsétlenség!

– No, nem olyan rettenetes, mert a feleségem es benne égett!

☺☺☺

– Láttad már a mai újságot?

– Láttam, há`.

– Oszt mi vót benne?

– Töpörtyű.

☺☺☺

Öreg székely meg a fia fát vágnak. A fiú odasuhint, hát véletlenül levágja az apja lábát. Erre az öreg:

– Áron, még egy ilyen, és úgy seggbe rúglak!!!

☺☺☺

Két székely a vásárban meglát egy szamarat. Az egyik odamegy, és megkérdi a gazdától:

– Mondja, miféle állat ez?

– Măgar! (szamár)

Visszamegy a komájához:

– Azt mondta, hogy madár.

– Eriggy, kérdezd meg, miféle madár!

Visszamegy és megkérdi. Erre a gazda:

– Ţi-am spus că-i măgar! (Mondtam már, hogy szamár.)

Erre a székely a komája felé:

– Azt mondta, hogy cămpuzma-dár.

☺☺☺

Idős székely házaspár ücsörög a ház előtt. Morfondírozik az öreg:

– Te, anyjuk! Ha egyikőnk meghal, én beköltözök a városba.

100 éve született íróink, költőink

1	2	3	4	A	5	6	7	8	9	F	10	11	12	13
14					15						16			
17				18		19					20			
	21				22					23				
24					25				26					
27				28			29						30	
31			32									33		
		34						35			36			
37	38						39			40				
41					42					43				44
45					46				47		48			
49					50						A			

VÍZSZINTES:

1. Bodoki származású költő és református lelkész (1913–1988). **10. Hobbikutya.** **14. Gábor Áron öntötte!** **15. Kezembe tesz.** **16. Lónév.** **17. Petrarca műzsája.** **19. Emerson, Lake ... Palmer; angol együttes.** **20. Ruhának mellett fedő része.** **21. Tompa hangon zúg.** **23. Tánctulajdonos van itt.** **24. Női név.** **25. V!** **26. Mert.** **27. Elemér becézve.** **28. Bábu irányítása.** **30. Boka része!** **31. Ásványi fűszer.** **32. Háztető (táj.).** **33. Horony, váját.** **34. Gödröt elkészít.** **35. ... aranyember (Jókai).** **36. Necc.** **37. A magasba lendítés.** **39. Világűrben bolyong.** **41. Elszomorít.** **42. Szikora Róbert együttese.** **43. Zajosan áthalad.** **45. ... jár; példát mutat.** **46. Vederbe borít.** **48. Az Unió pénze.** **49. Japán nagyváros.** **50. Kézdivásárhelyi származású író, újságíró (1913–1988).**

FÜGGŐLEGES:

1. Téli ruhadarab. **2. Bizonyító.** **3. Tapsifüles.** **4. Régi vidéki nemesi udvarház, kisebb kastély.** **5. Bent bújjik!** **6. Arra tekintés.** **7. Énekel.** **8. Novi ...; szerbiai város.** **9. Edmond becézve.** **10. Az idősebb korosztályra jellemző.** **11. Vízben halad.** **12. Folyjni kezd.** **13. Fejével igenlő.** **18. Tablón vannak!** **20. Üreget kapar.** **22. Dedóba jár.** **23. Hősies.** **24. Ráspollyal leszedett rész.** **26. Trópusi vörösbarna fa.** **28. Valaminek a bekövetkeztekor még életben van.** **29. Gallon (röv.).** **30. Földművelés, művelt terület.** **32. Sokat iszik, becsíp.** **33. A mézeshetek része.** **34. Előtagként: időjárás.** **36. ..., mint a gonoszok.** **38. Melinda becézve.** **39. Éghajlati faktor.** **40. Törött tál!** **42. A tetejére.** **44. Találat labdajátékban.** **46. Bagdad szélei!** **47. A szélein tűzköd!**

Benedek Elek mondta

1	2	3	D	4	5	6	7	8	9	É	10	11	12	E
13				14							15			↓
16			17		18					19				
20				21				22	23					E
	24				25		26						27	
28					29	30						31		
32				33							34			
35				36					37	38				
E		39						40		41				42
43	44					45	46		47		48			
49					50					51		52		
N				Á								R		

„Erdő, mező, hegy, völgy, falu, minden mesél itt. A mesék földje ez – ...?” Benedek Elek gondolatának befejező részét a rejtvény főSORAIBAN olvashatja.

VÍZSZINTES:

1. A folytatás első része. 13. ... 1; műholdas német TV-csatorna. 14. Függeszt. 15. Lopakodva lépked. 16. Csókolunk vele. 18. Babits „pilótája”. 19. Újlatin nyelv. 20. Bujtogat. 22. Üres városi telek. 24. Kiállítási asztal. 26. Nálánál lentebbről. 27. Ékszerben van! 28. Istentisztelet katolikusoknál. 29. Trónon ül. 31. Farmermárka. 32. Etel becézve. 33. Virágállat. 34. A házban. 35. Ásványi fűszer. 36. Csak oxigéntartalmú környezetben létező. 37. Textilanyag széle. 39. Helyzetbe tesz. 41. Kis Olivér. 43. Francia országnagy. 45. Teréz becézve. 48. Ennivaló (rég.). 49. Tüzet szüntető. 50. Pásztori tárgyú vers. 52. Ifjúági (röv.).

FÜGGŐLEGES:

1. Nem játszik tisztességesen. 2. Magaévé tevő. 3. Ilyen iroda is van. 4. Azonosak! 5. Ma már traktor húzza. 6. Alig hallható. 7. Zenei félhang. 8. Többször orrához emel. 9. Lisztszemek! 10. Villanyoszlop. 11. Afrikai állam. 12. Libák is alkothatják! 17. Mely személyre? 19. Nehezék, teher. 21. Üres tyúkól! 23. ... Royce; autómárka. 25. Cicero korából való. 26. Egyesült ... Emírségek; ázsiai ország. 27. Cipőtisztító eszköz. 28. A folytatás második, befejező része. 30. A Dunántúl legmagasabb pontja. 31. Méltányos, igazságos. 33. Kelemen becézve. 34. A közepébe. 36. Hálólülke. 38. Zokogni kezd! 39. Károsan ható. 40. Kábítószert. 42. ... nyáron is fáznak (Berkesi András). 44. Hálával emleget. 46. Nézd meg az anyját, vedd ... lányát (közmondás). 47. Ilyen módon. 50. Fenyőlevelek! 51. Faeper szemei!

Mikes-fordítások

1	2	3	4	5	6	7	8	I	9	10	11	12	13	O
14									15					↓
16				17				18					19	
	20		21		22		23					24		
25				26		27					28		29	
30					31		32					33		R
		34				35			36				37	
38	39		40					41		42				
43				44					45		46			
47			48					49		50		51		52
53		54						55				56		
57								Á						

A rejtvény fősoraiban Mikes Kelemen két fordításának címe olvasható.

VÍZSZINTES:

1. Claude Fléury könyvének fordítása (1750). **14.** Karzat része. **15.** Időmérő van benne. **16.** Szomjat szüntet. **17.** Népvándorláskori nép. **18.** Locsolótömlő. **19.** Kiejtett betű. **20.** Denmark (röv.). **22.** Polcról leemel. **24.** Koszinusz (röv.). **25.** Hallgatózik. **27.** Az Ojtozi is ez! **29.** Két jogász! **30.** Részekből álló. **32.** Utoléri az eső. **34.** Hullócsillag. **36.** Nemi vágy. **38.** Nincs nélküle négyzet! **40.** Kinő, kiütkezik. **42.** Kigondol, kieszel. **43.** Rimánkodik. **44.** Köntörfalaz. **46.** Műveltető igeképző. **47.** C'est ... vie; ez az élet. **48.** Pártszövetség. **49.** Órahang. **51.** Vaspánt. **53.** ... van; tiltakozik. **55.** Elemózsia. **57. Madame de Gómez, Madeleine-Angélique Poisson novelláskötetének fordítása (1745).**

FÜGGŐLEGES:

1. Boroshordó ürmértéke. **2.** Levelet ereszt a fa. **3.** Erkölcsi célzatú figyelmeztetés. **4.** Lyukas zloty! **5.** Földdarab. **6.** Juhok otthona. **7.** Nagyon idős. **8.** Használja a puskáját. **9.** Eltűr, elvisel. **10.** Böbeszedűen nyilatkozik. **11.** Fekete István egyik rókája. **12.** Steril (röv.). **13.** Keservesen sír. **18.** Kolloid oldat. **21.** Ilyen rozsa a patina! **23.** Moldvai folyó Romániában. **25.** Rendszeresség. **26.** Alánéz. **28.** Téli sporteszköz. **31.** Tömeges. **33.** Közepéből kiszakít. **35.** Trópusi zöldségféle. **37.** Díjazó, javadalmazó. **39.** Sötétítő ablakon. **41.** Ugyanaz. **45.** Svéd férfinév. **48.** Leonóra becézve. **50.** Apaállat. **52.** Celsiusban is mérik. **54.** Elek! **55.** Uganda része! **56.** Voltamper (röv.).

Író és művei

1	2	Z	3	4	5	A	6	7	8	9	10	11	12	13
14			15				16							
17				18		19		20						Z
21			22				S		23			24		
25		26				27		28		29		30		
31					32				33			34		
35				36							37			
38			39			40				41				
42			43		44			V		45			46	
N		47				48		49				50		
51	52						53		54		55		56	
M								K	57					

A rejtvény fősoraiban a 100 éve született írónk, Dávid Antal néhány művének címe olvasható.

VÍZSZINTES:

1. Első Erdélyben megjelent műve (1941). 14. Tánclépések! 15. ... Gees; angol-ausztrál együttes. 16. Textilipari kel-lék. 17. ... Ráby; Jókai műve. 18. Római köszönés. 20. DNY-afrikai sivatag. 21. Gazdasági építmény. 22. **1982-ben megjelent műve.** 23. ... és est (Arany). 24. ... mégis mozog a Föld (Galilei). 25. Kis-. 27. Kerek forma. 29. Gáspár becézve. 31. Gyenge talaj. 32. Jéggé válik a felszíne. 34. Szigetek (röv.). 35. Bizton-sági szerkezet. 36. Tudatból kiejt. 37. ... hajrá!; sportolók biztatása. 38. Életre kelő. 40. Tút anyagba szúr. 41. Dinnyét próbál. 42. Kütés a szoritóban. 43. Ma már trak-tor húzza. 46. Verso (röv.). 47. ... fraters; imádkoztatok, testvéreim! 49. A -lag kép-zőtársa. 50. Albán pénz. 51. Elámuló. 54. Bébi itala. 56. Sugár része! 57. Cég-csoport.

FÜGGŐLEGES:

1. Lázadó hangvételi írása (1973). 2. Elemző. 3. Kábeldarab! 4. Forró italt fo-gyasztó. 5. A hegy ...; bor. 6. Néma néma! 7. Igen koros. 8. Grúz férfinév. 9. Csökken az ára. 10. Római hármassfogat. 11. A magyar ábécé első három betűje. 12. Mi-nőségügyi rendszer (röv.). 13. **Első Magyarországon megjelent műve (1969)** 19. Vevőre találó áru. 22. An-gyalarang. 24. Meglát. 26. Mely személyre? 28. Startol. 30. Macska lehet benne! 32. A berillium vegyjele. 33. Némán éget! 36. Stadion bejárata. 37. Keskeny hézag. 39. Jóravaló, becsületes. 41. Katonai tábor. 44. Nógrád megyei település. 45. Csinos. 47. Okleveles (röv.). 48. Szi-vóssá tesz. 52. C'est ... vie; ez az élet. 53. Szélein őrzi! 55. A jövő eleje!

Jeles évfordulók

1	2	3	4	5	6	7	J	8	9	10	11	12	13	R
14								15						↓
16			17				18		19					
20		21		22			23	24		25				V
26			27			28			29				30	
31					32							33		
34				35							36			
37				38						39				
S		40				41			42			43		
44	45				46		47	48			49		50	
51						52		53				54		55
56				57			R							

VÍZSZINTES:

1. Kiütés a szorítóban. 3. 100 éve fejezték be a ... autót építését. 14. Gyámoltalan. 15. Világra hozó (irod.). 16. Royal Academy (röv.). 17. Beszeszelt. 19. Rendelettel felszólít. 20. Kelet (ném.). 22. Morzehang. 23. Szaruanyag! 25. Északi férfinév. 26. Bornövény! 28. Iskolába jár. 30. Boka része! 31. Férfi becenév. 32. Cucliból szopó. 33. ... es Salaam; Tanzániai város. 34. Zenében: három. 35. Kétségbevonó. 36. Legendás svéd teniszező (Björn). 37. Előadó (röv.). 38. Kincstár. 39. Szappanmárka. 40. Túlízesített az étel. 41. Berlini igen. 42. Római 101. 43. ... szakadtából; teljes erejével. 44. Patrióta. 47. Selymes szőrű fehér vagy fekete kutya. 50. Tigrisbőr! 51. Kórházi dolgozó. 53. Órizettel átvezet. 56. Magyar szobrász, a neobarokk emlékműszobrászat legjelentősebb mestere (György). 57. 100 éve kezdte el szerkeszteni az ikafalvi Torró Miklós helybeli református lelképásztor a ... nevű belmissziós lapot.

FÜGGŐLEGES:

1. 100 éve épült a sepsiszentgyörgyi, Gróf Mikó utcai ..., amely egyike a Kós Károly tervei szerint megépített, több mint 10 épületnek. 2. Egyféle nyelvlecke. 3. Noli ... tangere; ne nyúlj hozzám! 4. Iskola a gyermekek nyelvén. 5. Egy, ..., három. 6. Ottó becézve. 7. Francia légitársaság. 8. Santa ...; argentin város. 9. Fém rövid neve. 10. Megszidó. 11. Valamire hivatkozó. 12. Török katonai cím. 13. Adorján becézve. 18. Kordéjelző lehet. 21. Kitelik ... 24. ... Ekberg; svéd színész. 27. Téli darab! 28. Lapos vízi jármű. 29. Görög nemzeti ital. 30. Zárlat, elkülönítés. 32. Titulus. 33. Domokos becézve. 35. Időnek van! 36. A -be társa. 38. Erszényes állat. 39. Macska, kedveskedve. 40. Beszél. 42. Jefferson ...; Missouri fővárosa. 45. Anya társa. 46. Foghús. 48. Könnyen váló közet. 49. Súlyoszer. 52. Önellátó (röv.). 54. Törött csésze! 55. Ráspoly szélei!

200 éve született forradalmárunk

1	2	3	4	5	6	7	E	8	9	10	11	12	13	14
15								16						
17				18			19		20					
			21					22		23			24	
25		26					27		28			29		
30	31					32					33			
34					35					36				
37				38					39					S
40			41			42		43					44	
45		46			47		48					49		50
51						52		53			54			
55							K				56			

VÍZSZINTES:

1. A 200 éve született forradalmár, honvédeztárs neve. **9.** Hascsikarás, bélgörcs. **15.** Kis patak. **16.** A dohány hatóanyaga. **17.** Északról bevándorolt görög törzs. **18.** Tanít, nevel. **20.** Halkan beszél. **21.** Esőköpeny. **23.** Lásd ott (röv.). **24.** Kéményszélek! **26.** Arab férfinév. **27.** Gőz. **29.** ... Croce; firenzei bazilika. **30.** Apróra törés. **32.** Csecsemő. **33.** Madridi sportklub. **34.** Baj okozójának tart. **35.** Korina becézve. **36.** Fullasztó. **37.** Nyári hónap (röv.). **38.** Bánt valakit. **39.** Égéstermék. **40.** ... Capone; Chicago hírhedt gengsztere. **41.** Század (röv.). **42.** Írógéppel megírt. **45.** Szövegbe illeszt. **48.** Ébredő. **49.** Mátka. **51.** Láttamoztat. **53.** A földre jut. **55.** Ezen a néven ismerték. **56.** 50 százaléka.

FÜGGŐLEGES:

1. Lep. **2.** Lop. **3.** Párizsi metró. **4.** Orca közepe! **5.** Lopakodás. **6.** Ebben az időben. **7.** Papírra jegyzetel. **8.** Kenetlen! **9.** ... éji zene (Mozart). **10.** Szemüveg (rég.). **11.** ...futó. **12.** Mellettem. **13.** Megleckéztet. **14.** Szülőfalujának neve. **19.** Energia az ételben. **21.** Málika. **22.** Bódult. **25.** Gazdasági növény. **26.** Oxigénmódosulat. **28.** Rimini szélei! **29.** Gyanít. **31.** Portugál gitárféleség. **32.** Legendás svéd teniszező (Björn). **33.** Szövet része. **35.** Késelő! **36.** Kis termetű gombafajta. **38.** Törrel döfő. **39.** Kettéoszt. **41.** Deréköv. **43.** Mókushoz hasonló, de kisebb, erdőben élő, téli álmot alvó rágcsáló. **44.** Tartalma eltávozik. **46.** Sámuel a Bibliában. **47.** Csíkos ruhás. **49.** Francia ár. **50.** Világos angol sör. **52.** Közepén szétbont! **54.** Teflon-darab!

Tompa Sándorra emlékezünk

1	2	B	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14			15						16				
17		18		19				20				21	
22			23		24			25					I
26				27		28	29					30	31
32					33		34				35		
36				37		38			39		40		
41			42					43		44			
Ö		45						46	47		48		
49	50		51			52			53		54		
55		56				57				58		59	
60					61							D	

VÍZSZINTES:

1. A kézdívasárhelyi születésű színész, Tompa Sándor első játékfilmje (1938). **7.** Mértani test egyik fele. **14.** Tanfolyam kezdete! **15.** Tanúnak behív. **16.** Levágott fű. **17.** ... Sámuel; király. **19.** ...zöld; olajbogyó színe. **20.** A közelebbi tárgyat. **21.** Kézfej része! **22.** Az idegrendszerért súlyos megrázkódtatás. **24.** Ifjúsági Tagozat (röv.). **25.** Alkonyatig. **26.** Másként, más néven. **28.** Prüsszköl a ló. **30.** Orca közepe! **32.** Utószó. **34.** Télen sportol. **35.** Túlízisített az étel. **36.** Magyar színész (Lajos). **37.** Birtokában tart. **39.** Zár szerkezete. **41.** Piros folt! **42.** Zeneszerző (Béla). **44.** Pityereg utána. **45.** Nehezen szalad. **46.** A végén döfköd! **48.** Áruházlánc. **49.** Keverni kezd! **51.** Ébred (nép.). **52.** Tudomány, ismeret ága. **54.** Aprít. **55.** Óriási hiba a foci pályán. **57.** Szól a telefon. **59.** Leonardo ... Vinci. **60.** Sokat pityereg. **61.** 1956-ban kapott kitüntetésé.

FÜGGŐLEGES:

1. ... és holdvilág (Szerb Antal). **2.** Féken tartó. **3.** Uगतós állat. **4.** Új idegen szavakban. **5.** Macskanév. **6.** ... Piaf; francia énekesnő. **7.** December végén búcsuzik. **8.** Bolzano része! **9.** Ajtókészítő. **10.** Ciceró nyelve. **11.** Low Radiation (röv.). **12.** Felizgat. **13.** Ismert beceneve. **18.** Amely emberre. **20.** Párt összead. **23.** Nagyobb kosár (táj.). **25.** Erika becézve. **26.** Utolsó filmjének címe (1969). **27.** Kelet-afrikai nép. **29.** Norvég főváros. **30.** Mesebeli ravaszdi. **31.** Háború lármaja. **33.** Duzzogva neheztel. **35.** Bakának behív. **38.** Atlétika (röv.). **40.** Líceum (röv.). **42.** Cserje. **43.** Az ilyen lónak túsór a háta! **47.** Gázlómadár. **50.** Enikő becézve. **52.** Sors! **53.** Kézimunkázik. **56.** Bent megrág! **57.** Corporation (röv.). **58.** Meghajtó része!

Falvaink

1	2	3	T	4	5	6	7	A	8	9	10	11	12	D
13				14					15					
16			17		18			19		20			21	22
23			24	25				26	27			28		
I		29				30	31				32			
33	34				35		36			37				
38						39			40					
41					42			43		44				K
45				46				47	48				49	
50			51			52	53				54	55		
	56	57			58		59			60		61		
62	S						A			63	Ö			

VÍZSZINTES:

1. Kovászna megye egyik legszebb elhelyezkedésű faluja. 9. Olt-parti falu. 13. Valameddig nyitóló. **14.** Textilköteg. **15.** ... Beckenbauer; veterán német labdarúgó. **16.** Magyar szobrász, a neobarokk emlékműszobrászat legjelentősebb mestere (György). **18.** Német férfinév. **20.** Nyáj szélei! **21.** Intercity (röv.). **23.** Padló része! **24.** Csattanó, tréfa. **26.** ... Sámuel; király. **28.** Ribonukleinsav (röv.). **29.** Tűzes táncot jár. **30.** Kendertörő eszköz. **32.** ... Pál úr; Petőfi verse. **33.** Szalonnafőzés. **36.** Kedveskedő megszólítás. **38.** Stoppoló. **40.** Későre. **41.** Hullámtörő gát tengerparton. **42.** Harci kocsi. **44.** Vízi növény. **45.** Nem mozog. **46.** Csónakgerinc, hajótólke. **47.** Kelet-ázsiai fa. **49.** Személy, egyén. **50.** Segédmunkás (röv.). **51.** A lutécium vegyjele. **52.** Piroska becézve. **54.** Tornaeszköz. **56.** Zenés játék, dalmú. **59.** Kövér betű. **61.** Években is mérik! **62.** Erdővidéki falu, nevét onnan kapta, hogy sekély vizű pataka alkalmatlan volt malom működtetésére. **63.** Sepsiszéki falu, unitárius temploma a 14. századból való.

FÜGGŐLEGES:

1. A Szent Mihály-hegyi római katolikus templom (egyik) faluja. **2.** Birtokában tart. **3.** A -ról társa. **4.** ... ovo; eleve. **5.** Falu az Orbai járásban, szanszkrit eredetű nevének jelentése tiszta víz. **6.** Lent. **7.** Kénytelen parókat hordani. **8.** Kockázati felár (röv.). **9.** Ernácskának is becézik! **10.** Méhek csapata. **11.** Saját. **12.** Színhely. **17.** Több úrexpedíció neve. **19.** Lajos becézve. **22.** Orbaiszéki falu, nevét híres szülöttéről, a tibetológia megalapítójának nevééről kapta. **25.** Ékkő anyaga lehet. **27.** Medve kicsinye. **28.** Halom. **29.** Beleegyezik. **31.** Görögkeleti templomok díszjele. **32.** Csípős, fűszeres. **34.** Fémmel bevon. **35.** Fegyház (argó). **37.** Semmikor. **39.** Láb része. **43.** Udvariasan hívat. **46.** Terápia. **48.** Rétyhez tartozó település. **49.** Láboson van. **51.** Tűzhely sütője. **53.** Ifjú (röv.). **55.** Igeképző. **57.** Búcsúszó. **58.** Nem a ruha teszi ... embert. **60.** Tűzök bőre!

200 éve születtek

1	S	2	3	4	5	6	V	7	8	Y	9	A	10	11	A
		12						13		↓			14		↓
15			16					17					19		
20	21							22	23			24		25	
26							27					29			F
30					31					32				33	
34				35									36		
			37					38				39			
40	41				42			43				44			
45						46				47	48				C
49					50			51			52			53	
54					55					A					S

VÍZSZINTES:

1. Lángoló lelkű költőnk (1813–1842).
9. Forradalmár, aki a szabadságharc 1849. évi vérbefolytása után fegyveres felkelést szervezett, hogy szülőföldjét felszabadítsák az osztrák önkényuralom alól (1813–1854). **12.** Betűtípus. **13.** Íj tartozéka. **14.** Moll jellegű hangsor. **16.** Az újtájból eltesz. **18.** Rumcseppek! **19.** Házi táncos-zenés összejövetel. **20.** Járunk rajta. **22.** Mohamedán miniszter. **25.** Lassú víz partot ... (közmondás). **26.** Feltűnően nagy. **27.** Lengyel NOB-jel. **28.** Megállj! **30.** Legelő. **31.** Kiötlő. **33.** Kissé ijedt! **34.** Csókolni kezd! **35.** Fűbe rejtőző. **36.** Kettő. **37.** ... Clinton; az USA 42. elnöke. **38.** Elme. **39.** A szokás szerint (lat.). **40.** Kalugai folyó. **42.** Gombolyú játékszer. **44.** Óriás-kígyó. **45.** Redő. **46.** Tiltószó. **47.** Bódé, elárúsító hely. **49.** Sorszámnévképző. **50.** Túlra nyúlik. **52.** Tapasztalat, gyakorlat. **54.** Celebeszi vadtulok. **55.** Kézdiszentlélek egyik neves szülőtte.

FÜGGŐLEGES:

2. Szaruanyag! **3.** Famintázat. **4.** Afrikai folyam. **5.** Szemmel ...; figyelni. **6.** Schütz ...; magyar színésznő. **7.** Háncsdarab! **8.** Leveszi a bőrét. **9.** Bajnokok Ligája (röv.). **10.** Ízületi bántalom. **11.** Talicskát mozgató. **15.** Herélt szarvasmarhák csoportja. **17.** Hányad, arány. **21.** Gyilkolás. **23.** Kiszárad a kút. **24.** Ablakredőny. **27.** Röviden néző. **29.** A holmium vegyjele. **31.** Jó bor-nak nem ... cégér. **32.** Kerti építmény. **33.** Lépegető. **35.** Téli darab! **36.** Prémium kiegészítése. **37.** Törvényes papírpénz. **39.** Alakozó, forma. **41.** Abel gyilkosa. **43.** Mercedes ...; német autómárka. **44.** ... Cézanne; francia festő. **48.** Trombitahang. **50.** Zsákfolt! **51.** Kőmenyagok! **53.** Japán drámai mű.

Székeleyt kérdezik műszaki vizsgán:

– Mít csinál először, ha defektet kap?

– Kárinkodik!

Plugor Sándor

1	2	Ü	3	4	5	6	7	8		9	10	11	12	13
14			15							16				
17		18		19				20	21		22			
23			24				25			26			27	
A		28				29						30		
31	32					33					34			
35					36					37				
38				39					40					Ó
41			42						43				44	
45		46			47			48				49		
50				51		52	53				54		55	
C						T							N	G

A rejtvény jelzett soraiban Plugor Sándor néhány művének címe olvasható.

VÍZSZINTES:

8. 12 órás. **14.** Bent kiás! **15.** Katonaszág képviseli. **16.** Nicsak, nicsak. **17.** Numero egyik rövidítése. **19.** Szikora Róbert zenekara. **20.** Kórustag! **22.** ... hajrá!; drukker mondják. **23.** Ivó. **25.** Apró, vérszívó elősködő. **27.** Néma Tádé! **28.** Multiplikáltnivaló. **30.** Tartó. **31.** Csomagol. **33.** Ételt ízesítő. **34.** Trója veszte! **35.** Undorodik tőle. **36.** Mozgatható figura. **37.** Takarmányt raktároz. **38.** Segélykérő jel. **39.** Magánhangzóvá változtat. **41.** Rozmárfogak! **42.** Angyalrang. **43.** Tésztaavágó eszköz. **45.** Tamás becézve. **47.** Hatvanból kettő! **48.** Modern ivó. **49.** Ritka; Kölnben. **50.** Nemesfém. **52.** Gyönyörködik. **55.** Guy ... Maupassant; francia író.

FÜGGŐLEGES:

2. Csukott állapotban rögzítő. **3.** Korhadt darab! **4.** Támad a macska. **5.** ... Allan Poe. **6.** Görög eredetű férfinév; jelentése: oroszlán. **7.** Országzászló! **8.** Fontos diploma. **9.** Málnaszemek! **10.** Ibsen dráma. **11.** Fedezékébe. **12.** Egyetértően támogató. **18.** Ószeres (biz.). **21.** Csomót bogozó. **24.** Valamit mond. **25.** Majomkenyérfa. **26.** A holmium vegyjele. **29.** Eric Roberts remek mozija. **30.** Ezüstpénz. **32.** Modern időmérő. **34.** Gólya viszi a ...; játék. **36.** Hideg adriai szél. **37.** Rangos angyal. **39.** Velence határai! **40.** Nagyon szerető. **42.** Kívül. **44.** Orosz autómárka. **46.** Angol sziget az Ír-tengerben. **48.** ..., mámor, Provence; Russel Crowe filmje. **51.** Tanya vége! **53.** Sportág! **54.** ... Fontaine; francia író.

Ignác Rózsa

1	2	V	3	4	5	6	7	8	9	10	E	11	12	13
14			15									16		
17		18		19				20			21		22	
23			24		25		26				27	28		
29				30		31				32				
33			34		35		36		37					O
É		38				39			40				41	
42	43					44		45		46		47		
48					49				50		51			52
53			54	55				56		57		58		
59		60		61				62			63		64	
65			Á									É		

A rejtvény jelzett soraiban a kovásznai születésű író, Ignác Rózsa (1909–1979) néhány művének címét olvashatja.

VÍZSZINTES:

1. 1944-ben írt regénye. **14.** Idős (röv.).
15. Egyik irányból sem. **16.** Rács mögött van.
17. Dinnye próbája. **19.** Dúr jellegű modális hangsor. **20.** Öntözőcső. **22.** Vulkan része!
23. Kukorica szára. **25.** Nyílást szorosan elzár. **27.** Kívánság. **29.** Kiengesztel. **31.** Rotterdamb folyója. **32.** Kovászna megyei település. **33.** Kekszmorzsák! **34.** Lépcsőre lép. **36.** Aratóeszköze van. **38.** Színez. **40.** Rémalom az ... utcában; Johnny Depp filmje. **41.** Tüske része! **42.** Kovászna megyei település. **44.** Szabálytalanság fociban. **46.** Kutyagazdik illeteke. **48.** Tuskót hasít. **49.** Társasági érintkezésre is szolgáló divatos sétány. **51.** Kis mértékben. **53.** Nyerítő állat. **54.** Előjel, intő jel. **56.** ... Longoria; amerikai színésznő. **58.** Újpesti tornaklub. **59.** Bicepszen rejlik. **61.** Kormányzó. **64.** Ébredni kezd!
65. 1964-ben szerzett regénye.

FÜGGŐLEGES:

1. Kovászna megyei település. **2.** Citalás.
3. Laskadarab! **4.** Telefon (röv.). **5.** ... ma megtehetsz, ne halaszd holnapra. **6.** Összeomlik a fal. **7.** Néma Nóra! **8. Egyik legismertebb regénye (1963).** **9.** Verset ír.
10. Duplán: üres beszéd. **11.** Részben forró!
12. Állóvizekkel teli. **13. 1942-ben készült elbeszélése.** **18.** Azúr. **21.** Nyers. **24.** Elgöribülő. **26.** Művezető. **28.** Vitéz. **30.** Burkolatsúly. **32.** ... McPherson; manóken.
33. Nagy sikerű regénye (1943). **35.** Részben megkezd! **37.** A D hang. **38.** Három (ol.). **39.** Szép ...; Vörösmarty Mihály verse.
41. Frissítés, élénkítés. **43.** Antik. **45.** Szláv nép. **47.** Könnyűfém (röv.). **49.** Kelemen becézve. **50.** Olováry magyarul. **52.** Sovány ló. **55.** Angol sziget az Ír-tengerben. **57.** Pale...; világos angol sör. **60.** Azt a személyt.
62. Kettő kiér! **63.** Kissé folydogál!

Az akadályokról

1	2	3	4	5	T	6	7	8	9	10	L	11	12	S
A						14						15		↓
13								18					19	20
16					17									
21			22	23			24		25			26		
Z		27						28		29	30			
31	32			33					34		35			
36			37		38					39		40		
41				42		43					44			
45				46	47		48						49	
50			51			52		53			54	55		
56		57		58			59			60				
L	→			E						C				

„Az akadályok azok az ijesztő dolgok, ...” Curt Carlson, amerikai üzletember gondolatának befejező részét a rejtvény főszoraiban olvashatja.

VÍZSZINTES:

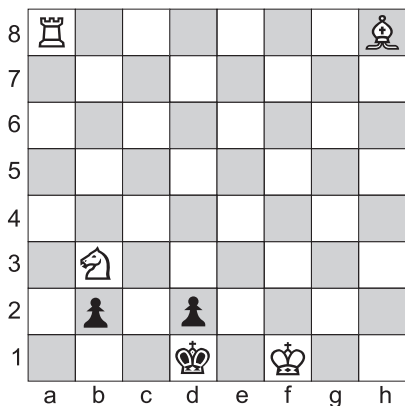
1. Az idézet első része. **13.** De. **14.** Vonatkozó. **15.** Derekat összeszorít. **16.** Állóvíz a Turáni-alföldön. **17.** Italy (röv.). **18.** Síkság. **19.** Sövény eleje! **21.** Sharon Stone monogramja. **22.** Magatartás. **25.** ... ez?; Samuel Beckett műve. **26.** Der, die, ... **27.** Gyengélkedő természetű. **29.** Megmunkálatlan. **31.** Edömér becézve. **33.** Indiai hívó. **35.** Titokban szerez. **36.** Zenével kapcsolatos. **38.** Rebellis. **40.** Régen ló húzta. **41.** Kovászna megyei település. **43.** Határozatlan. **45.** ... Haag; holland város. **46.** Bent kiöl! **48.** Csünget. **49.** Az Adige partjai! **50.** Keszeg pikkelyei! **51.** Aranyérmes. **53.** Mutatószó. **54.** Úr (ném.). **56.** Trombitahang. **58.** Kortyolgat. **60.** Gyors, jó iramú.

FÜGGŐLEGES:

2. Árész megfelelője a rómaiaknál. **3.** Német női név. **4.** Ruhaszövet. **5.** Temp-lomban van! **6.** Eredeti. **7.** Kilotonna (röv.). **8.** Fakultás. **9.** Benzinben is lehet! **10.** Szabad japán harcos. **11.** A zsiráf farka! **12.** Női lábbeli része. **13. Az idézet második része.** **17.** Eszménykép. **20.** Nyáját egybegyűjt. **23.** Magyarországi bank. **24.** Ráspolyoz. **26.** Őszülni kezdő. **27.** Kovászna megyei település. **28.** Hosszú csőrű, ízletes húsú madár. **30.** Nyolcketted! **32.** ... húz; megbotoz. **34.** Neurális. **37.** Osztani kezd! **39.** Alma (táj.). **42.** Fél-eszű. **44.** Belül is teljesen hideg lesz. **47.** Egész, teljes. **49.** Osztálynyelv. **52.** Virág elvtárs alakítója A tanúban (Lajos). **55.** Kiejtett betű. **57.** Lavór része! **59.** Idős (röv.). **60.** Két fél!

A rejtvényeket Buna Botond készítette.

Sakkfeladványok

**1. Világos indul,
és a második lépésben mattot ad.**

Világos: Kf1, Ba8, Fh7, Hb3 (4)

Sötét: Kd1, b2, d2 (3)

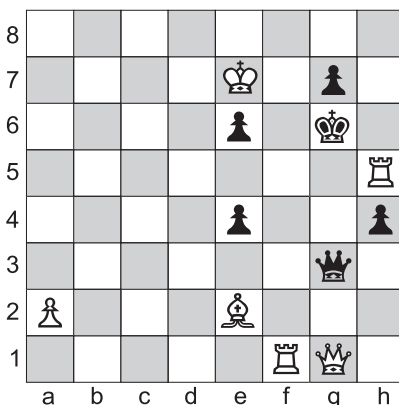
A feladvány szerzője a kiváló
finn mester,
Matti Myllyniemi
(1930–1987)

**2. Világos indul,
és két lépésben mattot ad.**

Világos: Ke7, Vg1, Bf1, Bh5, Fe2, a2 (6)

Sötét: Kg6, Vg3, e4, e6, g7, h4 (6)

A feladvány szerzője
Korponai József, (1931–1988)
magyar nagymester, akinek nevéhez
számos magyar és nemzetközi
versenysiker fűződik.

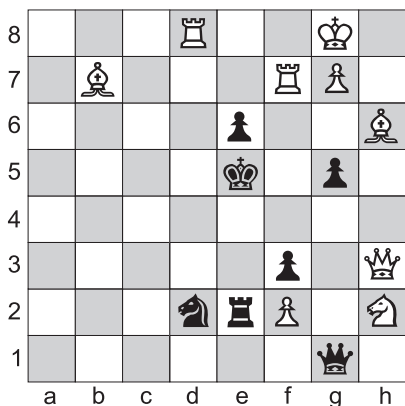

**3. Világos indul,
és két lépésben mattot ad**

Világos: Kg8, Vh3, Bd8, Bf7,
Fb7, Fh6, Hh2, f2, g7 (9)

Sötét: Ke5, Vg1, Be2, Hd2,
e6, f3, g5 (7)

A feladvány szerzője
dr. Talabér Laszló (1910–1986)
magyar sakkmester.

(Élet és Tudomány, 1978)

Matematikai keresztrejtvények

A számkeresztrejtvény ugyanúgy működik, mint a hagyományos, csak a rácskockákba nem betűt, hanem számjegyeket írunk. Másik érdekessége, hogy nem lehet bárhonnán kezdeni, illetve bárhol folytatni. Meg aztán ahhoz, hogy a kérdésre válaszolni lehessen, az egész rácsot ki kell tölteni. A V vízszintes, az F függőlegest jelent.

Milyen számjegy kerül a középső rácskockába?

a		b	c	d
e	f		g	
	h	?		
i			j	k
l				

Vízszintes (V)

- b) A legnagyobb \overline{xyx} alakú páros szám
- e) $Fa + Vg - Fk$
- g) Négyzetszám
- h) A rács két vízszintes számának összege
- i) Vb szám számjegyeinek összege
- j) Vl szám prím osztója
- l) $Vb - Vi$

Függőleges (F)

- a) XLI
- c) $Vj \cdot 2$
- d) $Vg + 40$
- f) $Fa \times Fk$
- i) A Vl szám 65-tel való osztási maradéka
- k) 11 többszöröse

Mennyi a rácsban szereplő számjegyek összege?

	a	b		c
d				
e			f	
		g		
h				

Vízszintes (V)

- a) $Vf \cdot 2$
- d) $Ve \cdot 2$
- e) Prímszám
- f) $3 \times Fg$
- h) $Vd + Fa$

Függőleges (F)

- a) CMLXIII
- b) $Vf - 10$
- c) $Vh - Fg$
- d) Ve kettes számrendszerben
- g) 11-gyel osztható szám

Hány darab nullás van a rácsban?

a		b		c
d	e			
f			g	
		h		
	i			

Mennyi a függőleges d szám?

a			b	c
		d		
e				
	f			

Vízszintes (V)

- b) A legnagyobb \overline{xy} alakú szám ($x \neq y$)
- d) Négyzetszám
- f) Fa számjegyeinek összege
- g) Köbszám
- h) Fb egyik osztója
- i) Vf^3

Függőleges (F)

- a) Fb^2
- b) 12-nek többszöröse
- c) Fa-nak 11-gyel való osztási hányadosa
- e) $Fb - 20 - Vf$
- g) $9 \times Vg$
- h) Vb-nek Fb-vel való osztási maradéka

Vízszintes (V)

- a) a Vf 125-tel való osztási maradéka
- b) $Ve : 304$
- e) $Fa + Fc$
- f) CMXXXVI

Függőleges (F)

- a) $Fc + 2590$
- c) Va^2
- d) $Va \times Vb$

Készítette: Koszta Zoltán és Koszta Mária

Székely fiú hazaérkezik Budapest-ről, visz az apjának egy dobozos sört.

Apja elveszi a sört, előkapja a bicskáját, és kezdi bontani a dobozt, mire a fiú rászól:

– De idősapám! Itt ez a kallantyú. Arra való, hogy az ember meghúzza, és ki van nyitva a doboz.

– Na, igen! Annak, akinek nincsen bicskája!

Sakkfeladványok megfejtése

1. feladvány megfejtése

A sötét királynak nincs szabad helye, csak árva b2 gyalogja mozgásképes, igaz, az annál virgoncabb, mert átalakulhat vezérré és huszárrá (mivel a két-lépéses mattfeladványban a sötét bástya- vagy futóátalakulás nyilvánvalóan gyengébb, nem vesszük figyelembe). És a gyalog nyomban meg is mutatja erejét, mielőtt be akarjuk adni királyának a kegyelmezdőfést.

Nem vitás, melyik lesz a kulcslépő báb, mivel a világos huszár és a futó a sötét király fontos mezőit ellenőrzi, a világos király pedig nem tud értelmesen lépni. (Megjegyezzük még, hogy 1. Fb1?? leállítja ugyan a mozgékony sötét gyalogot, de azonnal pattot hoz létre.)

A bástyával kell tehát lépniük. Kézenfekvő 1. Bc8! (fenyeget 2. Fe2 matt), de erre 1. –, b1V véd. Még többet ígér 1. Bd8?! (fenyeget 2. Bd2: matt), de most 1. –, b1H! véd. Nem is olyan egyszerű. Némi töprengés után rájövünk, hogy nem azonnal kell fenyegetniük, hanem mintegy lesbe kell állniuk a gyalog mögé. A megoldás **1. Ba2!**; nem fenyeget semmi, de most a gyalog maga nyitja meg a vonalat a halált hozó bástyának 1. –, b1V-re 2. Bd2: matt következnek, 1. –, b1H-ra pedig 2. Fc2 matt. A fenyegetések tehát mégis megvalósulnak, mégpedig oly módon, hogy a korábbi védőlépésekre felcserélődve létrejönnek a megtévesztéseken elhárított mattok.

2. feladvány megfejtése

A sötét királynak nincs szabad helye, egyetlen tisztjét, vezérét is leköti a mi vezérünk. Ugyanakkor azonban nagyon nehéz hozzáférközni. Vezérünk nem hagyhatja el helyét, mert a sötét vezér azonnal sakkot adna, a sötét vezért sem ütheti, hiszen gyalogja védi. Hasonlóképpen nem mozdulhat a h5 bástya sem, hiszen három mezőt is fog a sötét király körzetében, futónk sem mozdulhat. Lehet itt egyáltalán előbbre jutni?

Csak akkor jutunk közelebb a feladvány megoldásához, ha felismerjük, hogy sötét sem nagyon „ugrálhat”. Ha neki kellene lépnie, igencsak bajban lenne. Ha a vezér ellépne, a világos vezér ütné, ha pedig sötét 1. –, Vg1:-et húz, 2. Bg1: matt lenne. Van matt a h4 gyalog lépésére is: 2. Vg3:, és 1. –, e5-re a szép 2. Vb6 matt következne.

Tehát egyedül 1. –, e3-ra nincs matt és egyelőre nehezen is képzelhető rá mattválasz, hiszen 2. Fd3 nem lehetséges, védeni kell a bástyát h5-ön. Valami más bálnak kellene az átlóra kerülnie... És meg is van! Ez a valami más: a vezér! Csakhogy ahhoz, hogy b1-re kerülhessen és mattolhasson, a bástyának utat kell neki nyitnia. Ha azonban a bástya az f vonalon lép, sötét leüti g1-re, és nincs matt. Tehát a bástyának úgy kell elmennie, hogy utat is nyisson, g1-et is fogja, ez pedig csak egyféleképp lehetséges: az **1. Ba1!!** kulcslépéssel. Gondoljuk csak meg: a bástya elhagyja a főhadszínteret, elbújik a sarokba, ráadásul a saját gyalogja mögé...

1. Ba1 után sötét lépéskényszerben van: a vezér lépéseire a világos vezér üti a sötét vezért, 1. –, Vg1:-re 2. Bg1: a válasz; 1. –, h3-ra 2. Vg3: következik, és a két másik gyaloglépés hozza létre a fő változatokat: mivel a gyalogok vonalat zárnak a saját vezérüknek, a világos vezér átmenetileg eltekinthet a sötét vezér lekötésétől és mattolhat: 1. –, e5-re 2. Vb6 matt jön, 1. –, e3-ra pedig 2. Vb1 a válasz. Megjegyezzük még hogy a világos gyalog nemcsak azért van a2-n, hogy nehezebb legyen a megfejtés, hanem azért is, hogy 1. –, e5-re ne jöhessen. 2. Ba6 matt. Elegáns, könnyed feladvány, képtelen kulcslépéssel, emlékezetes változatokkal.

3. feladvány megfejtése

A világos bábok körülveszik a sötét királyt, egyetlen szabad helyet sem engednek neki, és különösen a világos vezér figyelő fenyegetően. Próbáljuk meg játékba hozni: 1. Fc8?! után fenyeget 2. Ve6: matt, ez jönne akkor is, ha a sötét király kilépne e4-re, de 1. –, g4, vagy 1. –, Vg4 után nincs matt. Jóval erősebbnek tűnik 1. Vf3:?, fenyeget 2. Vc3 és 2. Vf6 matt, 1. – Hf3:-ra 2. Hf3: matt következne, 1. –, Vf2:-re pedig 2. Hg4. De jaj, 1. –, He4!-re nincs matt. Talán a 4. soron kell közeledni? Szép lépés 1. Vh4?!, fenyeget 2. Vd4 matt, és most 1. –, gh:-ra 2. Ff4 jönne, 1. –, g4-re három matt is van, 1. –, Vg4-re pedig 2. Hg4: lenne a válasz. És most matt volna 1. –, He4-re is 2. Hf3:-mal. De ez is csak pokoli csapda: 1. –, Be4!! mindent véd. Ugyanez a lépés véd 1. Vg4?! kísérletre is. Akkor mit tegyünk? 1. Fg5?:-re egyszerűen 1. –, Vg5: jön, 1. Be7?-re pedig nem 1. –, Kf6 2. Ve6:

matt, hanem 1. –, g4 vagy 1. –, Vg4.
Mégiscsak a vezérrel kellene lépni... De hát már mindent kipróbáltunk. Igen, mindent, kivéve egyet, a döbbenetes 1. Vf1!-et, az igazi kulcslépést.

1. Vf1 után nem fenyeget semmi, de sötétet tönkretesz, hogy lépnie kell. Ha a bátor vezért 1. –, Hf1:-gyel útjuk, 2. Hf3: matt következik,

ha 1. –, Vf1:-gyel, akkor 2. Hg4 a válasz. Az erős sötét vezér más lépéseire kiderül, hogy képtelen egyszerre védeni az a1 és a g4 mezőt, 1. –, Vf2:-re 2. Hg4 matt következik, 1. –, Vg2 (g3)-ra viszont 2. Va1. A sötét huszár minden lépésére 2. Hf3: matt a válasz, a sötét bástya ellépéseire pedig 2. Vb5 matt jön. Végül 1. –, g4-re 2. Ff4 matt következik.

Matematikai keresztrejtvények megfejtése

4		8	9	8
1	3		4	9
	1	1	0	
2	5		9	7
8	7	3		7

1.
A megoldás: 1

	9	8	0	1
1	6	9		0
1	3		9	9
0		3		9
1	1	3	2	

2.
A számjegyek
összege 75.

9		9	8	8
2	5	6		3
1	8		2	7
6		2	4	
	5	8	3	2

3.
Nincs nulla.

6	1		3	3
3		2		7
1	0	0	3	2
1		1		1
	9	3	6	

4.
A függőleges d
szám 2013.

Rejtvények megfejtései:

239. old. – 1. Sinka József. 2. Dávid Antal
240. old. – Csuda-e, ha szép csendesen mesemondóvá nő a gyermek?
241. old. – 1. Az izraeliták szokásairól. 2. Mulatságos napok.
242. old. – 1. Hazátlan voltam. 2. Az első felvonás. 3. Háromszék nem alkuszik. 4. Muzsikáló kút.
243. old. – 1. Mikóújfalú-Barót-Vargyas. 2. Gyertyafény. 3. Keresztes-ház.
244. old. – 1. Forró Elek. 2. Bem jobkbeze. 3. Angyalos.
245. old. – 1. Uz Bence. 2. Kossuth-díj. 3. Pufi. 4. Az örökös.
246. old. – 1. Kurtapatak. 2. Erősd. 3. Szárazajta. 4. Kőkös. 5. Kézdialmás. 6. Páké. 7. Csoma-kőrös. 8. Bita.
247. old. – 1. Szentiványi Mihály. 2. Bartalis Ferenc. 3. Kozma Alajos.
248. old. – 1. Szürke ló. 2. Cantata profana. 3. Sinka-pusztá. 4. Imádkozó öreg.
249. old. – 1. Hivataltok Berta. 2. Titánia ébredése. 3. Orsika. 4. A bujdosó. 5. Két élet.
250. old. – Amiket akkor látsz, ha szemedet leveszed a célról.

Töltsd ki a szelvényt, és 2013. február 15-ig juttassa el a Székely Hírmondó szerkesztőségébe (525400 Kézdivásárhely, Margaréta u. 1. sz.; 520023 Sepsiszentgyörgy, Petőfi Sándor u. 25. sz.): másodmagával félpanziós hétvégét tölthet el az árkosai Ezüsthelyő panzióban. Emellett minden egyes, romániai lakhelyű szelvénybeküldő 10%-os kedvezménnyel vásárolhatja meg a 2014-es Székely Kalendáriumot! (Kérjük, válaszoljon a szelvény hátoldalán található kérdésünkre.)

Név: Cím:

E-mail Telefon:

Tartalomjegyzék

Előbeszéd	3	Bicsérdy Béla: próféta vagy szélhámos?	151
Régi miatyánk	4	Eledeled a gyógyszered!	153
A magyar nemzet hétparancsolata	5	Fűben, fában orvosság	155
A 2013-as év	6	Miért ragadós az ásitás?	161
Harmóniában a bolygók rezgéseivel	7	Női praktikák a múltból	162
Január	9	A divatteremtő székely falu	166
Február	13	Hogyan szeressük önmagunkat?	168
Március	17	Egy nemzetőr özvegye a szabadságharc után	169
Április	21	Levél a házasulandó leánynak	172
Május	25	Ósi gyógyír a női hisztériára	173
Június	29	A világ legelső parfümje	174
Július	33	Szerelmi 1x1	175
Augusztus	37	Kézdivásárhelyi civilek receptajtánlója	176
Szeptember	41	Káposztás emlékek	179
Október	45	Hívatlan vendégek a háznál	181
November	49	A székely pincér	183
December	53	Soha ne főzzünk fedő nélkül!	185
Egy erdélyi vajda sarja	57	Egyenlőségjel nő és bor között	186
A csillagok állása 2013-ban	61	Női borok nem csak nőknek	188
Mi vár ránk a Kígyó évében?	64	Mit ígérnek a csillagok 2013-ra?	192
Barangolások a Nemere-hegységben	66	Milyen a férfi, ha a klimax utoléri?	199
Alvó tűzhányó szomszédságában élünk	71	A földkerekség szexuális szokásai	200
Önkéntes gyógyítóként Kamerunban	75	Mindent a pocakról	202
Nagyanyó konyhája	81	Nősülni készül?	204
Varázslatos Dél-India	84	Íme, a spritzer!	205
Évfordulók Háromszéken	97	Bérlet a bukaresti bordélyokba	206
Az elfelejtett professzor	105	A titokzatos földikutya	208
Egy székely falu Szászföldön	107	Attila utódjai a svájci hegyekben	209
A Székely Művelődési és Közgazdasági Egyesület	110	Az éghajlatváltozás tíz vészjele	211
70 éve történt a doni katasztrófa	116	Természeti csapás vagy világuralmi kísérlet?	213
Magyarok kálváriája a román haláltáborban	118	Az Akasztófadombtól a Facebookig	216
Szülőföldünk	123	Székely olimpikek	220
„Az egyházban nincs demokrácia”	125	Éljen Eduárd!	228
Üzenet Erdélyből	130	Szabó Kati orvos szeretett volna lenni	232
Újrahonosítani a székely lovat!	133	Keresztretjvények	239
Találkozásaim Háromszékkel	137	Sakkfeladványok	251
Isten önnel, titkár úr!	139	Matematikai keresztretjvények	252
Ószutó	144	Sakkfeladványok megfejtése	254
Székely karácsony	145	Matematikai keresztretjvények megfejtése	255
Tanuljunk az állatoktól!	146	Rejtvények megfejtése	255
A gyógyító ostor	148		
Tudatos lélektisztítás	149		

Mi tetszett leginkább a kalendáriumban? Miről olvasna szívesen a következő évi kiadásban?

.....

.....

.....

.....